

ΕΚΛΟΓΗ

ΑΠΟ ΤΑ ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΑ ΟΛΟΥ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ

ΤΟΜΟΣ Δ'

ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 1948

ΑΡΙΘΜΟΣ ΙΙ

Πρέπει νὰ φοβώμαστε τὸ μέλλον; . . .	J. Bronowski	1321
Ἡ Βρεταννικὴ Κοινοπολιτεία καὶ ἡ Δυτικὴ Εὐρώπη .	Col. W. Goforth, R. G. Menzies, J. C. Smuts	1326
Ἡ παράξενη Βενεζουέλα		
«Il Corriere della Serra», «La Revue de Paris»		1331
Ἡ ἀσθένεια τοῦ ὕπνου «Neue Zürcher Zeitung», Ζυρίχη		1338
«Ἡ Ναπολιτάνα μου!»	Indro Montanelli	1342
Οἱ ἐπιστήμονες ποὺ ἔγιναν αὐτόματα .	Καθ. Ants Oras	1345
Ἱστορία καὶ γραμματόσημα	W. D. Legge	1351
Ἡ κατανομὴ τῆς Ἐπιστήμης	E. M. Friedwald	1359
Οἱ τελευταῖοι Φαναριώτες	K. Θ. Δημαρᾶς	1365
Πηγαίνομε πρὸς τὴν μητροπολίδα;		
«National Zeitung», «The New York Times Magazine»		1372
Ἐθελοντικὴ ὑπηρεσία εἰς ἓνα σοσιαλιστικὸν κράτος .	Λόρδου Beveridge	1374
Ἡ ἀντίληψη τῆς ὁμορφίας	John Brophy	1383
Ἡ ἀμερικανικὴ νοοτροπία	Καθ. R. B. Perry	1394
Μὲ τοὺς Καννιβάλους τῶν Νέων Ἑβρίδων		
«Connaissance du Monde», Παρίσι		1398
Ἡ ζωὴ μου (ἀποσπ.)	A. Bixéas	1404
Ἡ ἑκατονταετηρίδα τῆς Ἑλβετίας «The Spectator», Λονδῖνο		1410
Τὰ περιοδικὰ καὶ ἡ θέση τους στὴ ζωὴ τῆς γυναίκας	Lesley Blanch	1413
Ἡ πέτρα τῆς καταστροφῆς (διήγημα)	Gerald Kersh	1421
Ὁ Βουδδισμὸς	D. Bentley-Taylor	1426
Ὁ καταπληκτικὸς κόσμος τῶν διατόμων «Science News»		1429
W. S. Churchill: «The Second World War» (Vol. I)		
Τὸ παιδί τῆς φτώχειας	Harold Nicolson	1435
	Martin Andersen Nexø	1439

ΓΙΑ ΟΣΑ ΣΒΗΝΟΥΝ

Τὰ κρίνα συλλογίζομαι, χλωμά καὶ ραγισμένα,
στὰ δάκρυα ραντισμένα
πονετικῆς αὐγῆς,
τὰ ρόδα ποὺ ἔχυσαν τ' ἄγνόν, ἄνθινον αἶμα ἀγάλη
σ' ἀθώρητο κανάλι,
στὴν ἀγκαλιὰ τῆς γῆς.

Τὰ φύλλα καὶ τὰ σύννεφα, ποὺ φεύγουν καὶ πεθαίνουν,
τὰ δέντρα ποὺ ὑπομένουν
τῇ μοίρᾳ τους πικρά,
ὅ,τι θὰ μείνει ἀκίνητο καὶ καθετὶ ποὺ πέφτει,
στῆς λίμνης τὸν καθρέφτη
τὰ νούφαρα νεκρά.

Κι ἀκόμα συλλογίζομαι, μὲ μιὰ θλιμμένην ἔννοια,
τὰ χέρια τὰ κερένια —
ὦ σπαραγμὸς κρυφὸς —
κ' ἐσᾶς, ματάκια, ποὺ ἴσχυα, κάτω ἀπ' τὰ βλέφαρά σας,
στὰ σκοτεινὰ νερά σας
βασίλεψε τὸ φῶς.

Λ. ΠΟΡΦΥΡΑΣ

Η «ΕΚΛΟΓΗ»

ἐκδίδεται σὲ συνεργασία
μὲ τὰ παρακάτω περιοδικά:

ÉCHO — Revue Internationale (Γαλλικό).
INTERNATIONAL ÉCHO (Ὁλλανδία, Βέλγιο).

PARHAAT (Φιλανδία).

NEUE AUSLESE (Γερμανία, Αὐστρία).

ECO DEL MONDO (Ἰταλία).

WEN CHIEN: Καθόπτρας (Κίνα).

WITYA: Γνώση (Σιάμ). — ANGIN BARAT (Ἰνδονησία).

ΤΟΜΟΣ Δ'

ΕΚΛΟΓΗ

ΑΡΙΘΜΟΣ 11

N O E M B P I O Σ 1 9 4 8

ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ
ΚΟΣΜΗΤΕΙΑ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ ΑΡΧΕΙΟΥ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ
ΔΩΡΕΑ 1. Τμήμα
ΗΜΕΡΟΜ. 16.8.85
ΑΡΙΘ. 36005

Πρέπει νὰ φοβώμαστε τὸ μέλλον;

Τοῦ J. BRONOWSKI

(Ἀπὸ τὸ «The Listener», Λονδίνο)

Πρὶν ἀπὸ ἑβδομηταπέντε χρόνια, ἂν περπατούσατε ἓνα καλοκαιριατικὸ βράδυ στὴν περιοχή ποὺ βρίσκεται ἀκριβῶς πέρα ἀπὸ τὸ Μπρόμλεϋ, στὸ Κέντι, θὰ βλέπατε κάτι ἐνδιαφέρον. Στὴ σέρρα ἐνὸς ἀπὸ τὰ μεγάλυτερα καὶ πιὸ ἀσκημα σίτια τῆς γειτονιάς, ἓνας ψηλὸς ἄνθρωπος, γύρω στὰ ἑξήντα ἦταν σκυμμένος πάνω στὶς γλάστρες. Δίπλα του καθόταν ἓνας πιὸ νέος, τὸ ἴδιο ἀπορροφημένος κι αὐτὸς στὴ δουλειά του· ὁ νέος ἔπαιζε φλάουτο. Τὸ σοβαρὸ αὐτὸ ζευγάρι ἦταν ὁ Δαρβίνος καὶ ὁ γιὸς τοῦ Φράνκ, καὶ ἐκεῖνη τὴν ὥρα ἔκαναν ἓνα ἐπιστημονικὸ πείραμα. Ὁ Δαρβίνος ἤθελε νὰ μάθῃ πῶς ἔχει ἓνα ἐντομοφάγο φυτὸ νὰ κλείνῃ νὰ φύλλα του ὅταν μιὰ μύγα κά-

θεταὶ ἐπάνω του. Ἐξέταζε λοιπὸν μεθοδικὰ ὅλες τὶς δυνατὲς περιπτώσεις, μία πρὸς μία. Ὁ θόρυβος δὲν τοῦ φαινόταν πιθανὸς λόγος· μπορούσε ὅμως καὶ νὰ εἶχε κάποια ἐπίδραση· καὶ ὁ Δαρβίνος ἦταν ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους ποὺ δὲν ἀποκλείουν τίποτα.

Ὁ Δαρβίνος δὲν κατάρθωσε νὰ μάθῃ μὲ βεβαιότητα τί ἦταν αὐτὸ ποὺ κάνει τὸ ἐντομοφάγο φυτὸ νὰ κλείνῃ. Πλησίασε ὅμως πολὺ στὴ λύση καὶ ἡ ἐπόμενη γενεὰ ἀποτελεῖωσε τὸ ἔργο του. Ἦταν εὐχαριστημένος μ' αὐτό. Στὰ ἑξήντα τὸν χρόνια ὁ Δαρβίνος ἦταν ἓνας διάσημος ἐπιστήμονας, ποὺ εἶχε ἀλλάξῃ τὸν τρόπο μὲ τὸν ὁποῖο βλέπαμε τὴ φύση. Ὡστόσο τὸν εὐχαριστοῦσε νὰ κάνῃ προσεκτικὰ πειράματα

πὺν θὰ χρησίμευαν σὲ κάτι, κάποτε στὸ μέλλον.

Αὕτῃ εἶναι ἡ ἔννοια τοῦ μέλλοντος γιὰ τὴν ὁποία θέλω νὰ σᾶς μιλήσω σὰν ἐπιστήμονας. Θλίβομαι νὰ βλέπω πόσοι ἄνθρωποι σήμερα φοβοῦνται τὸ μέλλον καὶ τὴν ἐπιστήμη. Πιστεύω πὼς οἱ φόβοι τους δὲν εἶναι σωστοί. Μᾶς δίνουν τὴν ἐντύπωση πὼς παρεξηγοῦν τὴν μεθόδους τῆς ἐπιστήμης· ξεκινοῦν ἀπὸ τὴν ἀμάθεια καὶ ἀγνοοῦν τὰ πράγματα. Ἐμεῖς στὴ Βρεταννία ζοῦμε μὲ τὴν εἰδήσεις τοῦ ραδιοφώνου, τρέφοντας τὸ αἶσθημα τῆς καταστροφῆς, καὶ νομίζουμε ὅτι βρισκόμαστε σὲ πολὺ χειρότερη κατάσταση ἀπὸ ὅτι οἱ πρόγονοί μας πενήντα χρόνια πρὶν, ὅταν ἐπὶ μία γενεὰ πολέμοῦσαν τὸν Ναπολέοντα. Πρὶν ὅμως ἀπὸ ἑκατὸν πενήντα χρόνια ἡ ἐργασία ἐβδομάδα εἶχε ὀγδόντα ὥρες γιὰ τὰ παιδιά. Ἡ χολέρα ἦταν πιὸ κοινὴ ἀπὸ τὴ γρίπη. Ἡ χώρα μόλις ποὺ μπορούσε νὰ θρέψῃ δέκα ἑκατομμύρια ἀνθρώπους, καὶ ἀπ' αὐτοὺς οὔτε τὸ ἓνα δὲν ἤξερε νὰ διαβάξῃ. Ξέρετε πὼς ἄλλαξαν ὅλα αὐτά· καὶ μὴν ἀφήνετε κανέναν νὰ σᾶς λέῃ πὼς τίποτε δὲν κερδίσαμε, παρὰ μόνον ἄνεση. Σκεφθῆτε μόνον τὸ κέρδος μας σχετικὰ μὲ τὴ ζωὴ καὶ τὴν ὑγεία: ἓνας πληθυσμὸς ποὺ ἔφθασε τὰ πενήντα ἑκατομμύρια, ποὺ ἡ θνησιμότητα στὰ παιδιά του ἐλαττώθηκε κατὰ 80 ἢ 90 %, καὶ τὸ διάστημα τῆς ζωῆς μεγάλωσε τοὐλάχιστο κατὰ εἰκοσιπέντε χρόνια. Αὐτὸ ἐγινε μὲ τοὺς ὑπονόμους καὶ τὰ λιπάσματα, τὴν λινοτυπία, τὴν ἀκτίνες Χ καὶ τὸν στατιστικὸ μὲ τοὺς ὑπολογισμούς του γιὰ τὸ μέλλον. Ὅλα αὐτὰ ὑπῆρξαν πραγματικοὶ ἐλευθερωτές.

Στὴν ἐπιστήμη ὀφείλομε αὐτὸ τὸ θαῦμα. Οἱ ἐπιστήμονες ὅμως ποὺ τὸ πραγματοποιοῦσαν δὲν ἦταν οὔτε θεοὶ οὔτε μάγοι. Ἦσαν ἄνθρωποι: ἄνθρωποι ποὺ πίστευαν στὸ μέλλον καὶ δὲν χρησιμοποιοῦσαν μαγικά. Αὐτὸ ποὺ χρησιμοποιοῦσαν ἦταν κατὰ βάθος ἡ μέθοδος τοῦ Δαρβίνου· γιὰ αὐτὴν ἡ μέθοδος εἶναι ἡ ἐπιστήμη. Ἐπιστήμη θὰ πῇ πείραμα· θὰ πῇ προσπάθεια. Θὰ πῇ νὰ δοκιμάζῃς κάθε δυνατότητα μὲ τὴ σειρά της, μὲ νοῦ καὶ σύστημα, νὰ ἀφήνῃς κατὰ μέρος ὅ,τι δὲν προσφέρει τίποτε καὶ νὰ δέχεσαι ἐκεῖνο ποὺ θὰ δώσῃ κάτι, ἄσχετα ἂν αὐτὸ εἶναι ἀντίθετο μὲ τὴν προλήψῃς σου.

Αὐτὸ δὲν εἶναι μυστικὴ οὐτε μυστηριώδης πρόοδος. Ἄν κάποτε μοιάξῃ μὲ κάτι τέτοιο, εἶναι ἀκριβῶς γιὰ τὴν ἡμερὴν ἐργασία τῆς ἐπιστήμης δὲν εἶναι καθόλου θεαματικὴ. Δὲν ἀκοῦτε τίποτε γιὰ χρόνια, καί, ξαφνικά, βλέπετε τὸ ἀποτέλεσμα μὲ μεγάλους τίτλους: πενικιλίνη, αὐτοπροωθούμενη μηχανή, διάσπαση τοῦ ατόμου. Κανεῖς δὲν μιλάει στὸν κοινὸ ἄνθρωπο γιὰ τὰ χρόνια τῶν πειραμάτων καὶ τὴν ἀποτυχίαν. Πὼς νὰ ξέρῃ τί δὲν ἐγινε, ἢ νὰ μαντέψῃ πόση

δουλειὰ χρειάστηκε γι' αὐτὸ ποὺ ἐγινε; Τί νὰ σκεφθῇ ἄλλο, ἀπὸ τὸ νὰ θαυμάσῃ τὴν ἐπιστήμη καὶ νὰ φοβηθῇ τὴ δύναμή της;

Νομίζω πὼς καὶ τὰ δύο αὐτὰ αἰσθήματα εἶναι τὸ ἴδιο θλιβερά: καὶ τὸ αἶσθημα τοῦ θαυμασμοῦ καὶ τὸ αἶσθημα τοῦ φόβου. Γιατὶ ἔχουν κάτι κοινὸ μεταξὺ τους, ὅτι καὶ τὰ δύο ζητοῦν νὰ πείσουν τὸν κοινὸ ἄνθρωπο ὅτι δὲν μπορεῖ νὰ κάνῃ τίποτε γιὰ τὸν ἑαυτό του. Ἡ Ἐπιστήμη εἶναι τὸ νέο μαγικὸ μέσον, ψιθυρίζουν· δὲν βρίσκεται στὰ χέρια σας· γιὰ καλὸ ἢ γιὰ κακὸ ἢ σωτηρία σας ἢ ἡ καταστροφή σας βρίσκεται στὰ χέρια ἄλλων.

Γι' αὐτὸ χτύπησα τὸν χαρακτῆρα τοῦ μαγικοῦ πρὶν ἀπὸ τὸ φόβο: γιὰ τὸν ὅ θανατασμός βρίσκεται πίσω ἀπὸ τὸ φόβο. Μέσα στὸ νοῦ τῶν περισσοτέρων ἀνθρώπων σήμερα, ὁ φόβος ἔχει φθάσει στὸ κατακόρυφο. Φοβοῦνται τὸ μέλλον καὶ ἂν τοὺς ρωτήσετε γιὰ τὸ, θὰ ρίξουν τὸ κακὸ στὴν ἀτομικὴ βόμβα. Ἡ ἀτομικὴ βόμβα ὅμως εἶναι ὁ ἀποδιοπομπαῖος τράγος τῶν φόβων μας. Δὲν φοβόμαστε τὸ μέλλον ἐξ αἰτίας μιᾶς βόμβας. Φοβόμαστε τὴν βόμβαν γιὰ τὸν φόβο δὲν πιστεύουμε στὸ μέλλον. Δὲν ἔχομε πιὰ πίστη στὴν ἱκανότητά μας σὰν ἄτομα ἢ σὰν ἔθνη, νὰ ἐλέγξωμε τὸ ἴδιο μας τὸ μέλλον. Αὕτῃ ἡ ἀπώλεια τῆς ἐμπιστοσύνης δὲν προήλθε ἔτσι ξαφνικὰ ἀπὸ τὴν ἀνακάλυψη ἐνὸς ὅπλου. Ἡ ἀτομικὴ βόμβα μᾶς ἔδειξε ἐκάθαρα κάπως ἀπότομα, σὰν ζήτημα

ζωῆς καὶ θανάτου, αὐτὸ ποὺ ἐπὶ χρόνια μεγάλωνε: τὴν ἀδυναμία νὰ ἀντιμετωπίσωμε, τὴν ἀρνησὶ μας νὰ δοῦμε, σὰν ἄτομα καὶ σὰν ἔθνη, τὴ θέση τῆς ἐπιστήμης στὸν κόσμον μας.

Ἐδῶ βρίσκονται οἱ βαθύτερες ρίζες τῶν φόβων μας. Μέσα στὴν καρδίαν μας βέβαια ἔξερομε πὼς τὸ μέλλον ἀνήκει στὴν ἐπιστήμη· δὲν ἐξεγελᾶμε τὸν ἑαυτό μας σ' αὐτό. Δὲν θέλομε ὅμως νὰ εἴμαστε ἀναγκασμένοι νὰ σκεπτόμαστε σὰν ἐπιστήμονες. Θέλομε νὰ πλανώμαστε ἀπὸ τὴν θεωρίαν καὶ τὴν προκαταλήψεις ποὺ φανταζόμαστε, ἐντελῶς ἐσφαλμένα, ὅτι ἔκαναν τὸν κόσμον νὰ ζήσῃ ὁμαλὰ πενήντα χρόνια πρὶν. Δὲν νοιοζόμαστε γιὰ τὸ μέλλον· θέλομε μόνον ὁ κόσμος ἐκεῖνος νὰ διαρκέσῃ ὅσο θὰ ζοῦμε ἑμεῖς. Δὲν συμβαδίζομε μὲ τὴν νέαν ἰδέαν· μᾶς εἶπαν ὅτι ἡ ἐπιστήμη εἶναι μυστηριώδης καὶ δύσκολη. Καὶ ἔτσι ἀφήνομε τὴν τόσο ἐνδιαφέρουσα καινούρια γνώση νὰ μᾶς ξεφεύγῃ κάθε μέρα καὶ πιὸ πολὺ, καὶ μαζί της καὶ τὴν ἐμπιστοσύνην μας· ὕστερα, πρόσωπο μὲ πρόσωπο μὲ τὴν ἀδυναμία μας, ἰσχυρίζομαστε ὅτι βρισκόμαστε ἐμπρὸς σὲ συνωμοσίαν τῶν φυσικῶν.

Σὲ μᾶς ἐναπόκειται νὰ ἀλλάξωμε αὕτῃ τὴν κατάσταση στὰ χρόνια μας. Σὰν ἔθνη, μπορούμε νὰ ἐφαρμόσωμε στὴν κρατικὴν μας ὑποθέσιν τὸν ρεαλισμὸ τῆς ἐπιστήμης: νὰ κρατήσωμε ὅ,τι μπορεῖ νὰ ἀποδώσῃ καὶ νὰ πετάξωμε ὅ,τι εἶναι ἀχρηστον. Σὰν ἄτομα, μπορούμε νὰ συλλάβωμε

τις γενικὲς ἀπλὲς ἰδέες τῆς ἐπιστήμης. Καὶ ἐδῶ βρίσκεται τὸ σπουδαιότερο μάθημα πὺν μποροῦμε νὰ πάρουμε: οἱ ἰδέες τῆς ἐπιστήμης εἶναι πὺν ξαναφτιάχνουν τὸν κόσμον καὶ ὄχι τὰ μηχανικὰ τῆς κατορθώματα. Ὅταν θὰ τὸ ἔχουμε μάθει αὐτό, θὰ δοῦμε καὶ τὰ κατορθώματα τῆς ἐπιστήμης στὴ θέση πὺν τοὺς πρέπει. Ἡ ἀτομικὴ βόμβα δὲν εἶναι ἕνα μεγάλο κατορθῶμα τῆς ἐπιστήμης. Οἱ ἐπιστήμονες ὅμως ἔκαναν μίαν μεγάλη ἀνακάλυψη: τὴ βασικὴ ἀνακάλυψη ὅτι μποροῦμε νὰ ἐλέγξουμε τὴν ἀτομικὴ ἐνέργεια. Αὐτὸ εἶναι ἕνα κατορθῶμα, ὄχι ἀντιμαχόμενων ἐθνῶν ἀλλὰ τοῦ ἀνθρώπου. Καὶ ἔχομε ὁλόκληρη τὴν ἱστορία τῆς ἐπιστήμης πὺν μᾶς λέει ὅτι κάθε βασικὴ ἀνακάλυψη ἔφερε στὸ τέλος περισσότερο καλὸ στὸν ἄνθρωπο παρὰ κακό. Εἶπα «ἔφερε στὸ τέλος», μᾶλλον ἀπὸ συνήθεια ἀπλῶς «ἔφερε», ἂν εἴμαστε πρόθυμοι νὰ δοῦμε πρὸς τὸ μέλλον. Κάθε ἐπιστήμονας ἐκεῖ βλέπει. Τί ἄλλο θὰ πῇ ἔρευνα παρὰ νὰ ἀρχίσης κάτι πὺν ἄλλοι θὰ τὸ τελειώσουν καὶ θὰ τὸ ἀπολαύσουν; Καὶ ποῖό ἄλλο κίνητρο μπορεῖ νὰ μᾶς ικανοποιήσῃ ἐκτὸς ἀπὸ τὴν αἰσθησὶν αὐτὴ τοῦ μέλλοντος; Ἡ καταστροφὴ μᾶς ἀπειλεῖ μόνον ἂν διαιωνίζουμε τὴ διάκριση ἀνάμεσα στὴν ἐπιστήμη καὶ τὴν καθημερινὴ ζωὴ καὶ σκέψη. Μὴν ἀφήσετε κανέναν νὰ σᾶς ξαναπῇ πὺς ἡ ἐπιστήμη εἶναι μόνον γιὰ τοὺς εἰδικούς: δὲν εἶναι. Δὲν διαφέρει

ἀπὸ τὴν ἱστορία, ἀπὸ μίαν καλὴν συζήτησιν, ἀπὸ τὸ διάβασμα ἑνὸς βιβλίου: ἄλλοι τὴν κάνουν, καλύτερα, ἄλλοι χειρότερα: γιὰ μερικοὺς γίνεται τὸ ἔργο ὁλόκληρης τῆς ζωῆς τους. Πάντως εἶναι προσιτὴ στὸν καθένα. Ἡ ἐπιστήμη εἶναι τόσο ἀνθρώπινη ὅσο ὁ Δαρβίνος, καὶ τὸ φλάουτο, καὶ δὲν εἶναι πιὸ δύσκολη νὰ τὴν καταλάβῃ κανεὶς. Οἱ ἀξίες τῆς εἶναι οἱ ἀνθρώπινες ἀξίες: τιμιότητα, ἀνεκτικότητα, ἀνεξαρτησία, κοινὸς νοῦς καὶ εὐθύτητα πνεύματος. Τὰ ἐπιτεύγματα τῆς βρίσκονται ἀνάμεσα στὰ μεγάλα ἐπιτεύγματα τοῦ ἀνθρώπου: Οἱ Ἕλληνες ἔβαλαν στὴν ἴδια σειρά τὸν Πυθαγόρα καὶ τὸν Ὅμηρον. Καὶ αὐτὸ δὲν ἔγινε οὔτε μυστικὰ οὔτε δογματικὰ, μὰ μὲ βάση τὰ ἀπλὰ γεγονότα καὶ μόνον αὐτά, ἄσχετα ποῖος τὰ ἀνακάλυψε ἢ ποῖος τὰ ἀμφισβήτησε. Ἡ ἐπιστήμη πρόσεξε τὸ ἴδιο τὸν Νεύτωνα καὶ τὸν φίλο του Κρίστοφερ Ρέν, τὸν Δαρβίνο καὶ τὸν ἐπικριτὴ του Σάμουελ Μπάτλερ: καὶ σήμερον ἀκούει κάθε ξεχωριστὸ νέο πὺν ἔχει κάτι νὰ πῇ, μὲ τὴν ἴδια ὑπομονὴ πὺν ἀκούει ἕναν καθηγητὴ. Ἄν θέλετε νὰ ἔξερετε τί συμβαίνει στὴν ἐπιστήμη ὅταν ἐπιτρέπῃ στὸν ἑαυτὸ τῆς νὰ ἐξουσιάζεται ἀπὸ τὴν αὐθαιρεσίαν, πολιτικὴ ἢ ἐπιστημονικὴ, ἐπιτρέψτε μου νὰ σᾶς ὁδηγήσω σὲ ἕνα πεδίο γιὰ τὸ ὁποῖο ἔχω κάποια εἰδικὴ γνώση: Τὶς γερμανικὲς ἔρευνες στὸ διάστημα τοῦ πολέμου. Ὅταν μῆκαμε στὸν πόλεμον φοβόμασταν πολὺ

τὴν Γερμανικὴ Ἐπιστήμη: κάποτε εἶχε μεγάλη φήμη. Ὡστόσο οἱ Γερμανοὶ σὲ ὅλον τὸν πόλεμον δὲν ἔκαμαν βασικὴ πρόοδο, οὔτε στὰ ὑποβρύχια, οὔτε στὸν βομβαρδισμό μὲ τὴ βοήθεια τοῦ ραντάρ, οὔτε στὴν ἀτομικὴ φυσική. Γιατὶ ἄραγε αὐτούς, τοὺς ἔξ ἐπαγγέλματος «πολεμοποιούς» τοὺς ξεπεράσαμε ἡμεῖς; Ἐνα παράδειγμα θὰ μᾶς πῇ τὸ γιατί. Τὴν ἐποχὴ πὺν ἡμεῖς κατασκεύαζαμε τὴν πρώτη ἀτομικὴ στήλη, ὁ διευθυντὴς τοῦ τμήματος πολεμικῶν ἔρευνῶν τοῦ Χίμμελρ ἔστειλε ἕναν εἰδικὸ στὴ Δανία γιὰ νὰ ἀνακαλύψῃ—θέλετε πιστέψτε το, θέλετε ὄχι— πὺς ἔπλεκαν οἱ Βίκινγκς.

Τὸ ν' ἀκούη κανεὶς ὅλους τὸ νὰ μὴν ἀναγκάζῃ κανέναν νὰ σωπάσῃ τὸ νὰ ἐνθαρρύνῃ καὶ νὰ ἐνισχύῃ αὐτοὺς πὺν ἔχουν δικιο, αὐτὰ εἶναι πὺν ἔδωσαν στὴν ἐπιστήμη τὴ δύναμιν πὺν ἔχει στὸν κόσμον μας καὶ τὸν ἀνθρωπιστικὸ τῆς χαρακτῆρα. Μὴν σᾶς ξεγελοῦν αὐτοὶ πὺν λένε ὅτι ἡ ἐπιστήμη εἶναι περιορισμένη. Μία περιορισμένη, φανατισμένη δύναμιν εἶναι τόσο εὐθραστὴ ὅσο ἡ δύναμιν τοῦ Χίμμελρ. Σᾶς εἶπαν μήπως ὅτι ἡ ἐπιστήμη εἶναι δογματικὴ; Δὲν ὑπάρχει κανένα πεδίο τῆς πὺν νὰ μὴν ἔχῃ ἀναθεωρηθῇ ἀπὸ τὴ μίαν ἄκρην ὡς τὴν ἄλλην στὰ τελευταῖα πενήντα χρόνια. Ἡ ἐπιστήμη γέμισε τὸν κόσμον μας γιατί ὑπῆρξε ἀνεκτικὴ καὶ εὐλύγιστη, καὶ ἀπεριόριστα ἀνοιχτὴ στὶς νέες ἰδέες. Στὴν καλύτερη ἔννοια αὐτῆς τῆς δύ-

σκολης λέξης, ἡ ἐπιστήμη εἶναι μίαν δημοκρατικὴ μέθοδος.

Μήπως αὐτὸ σᾶς φαίνεται μίαν πολὺ κοινὴ παράδοσιν; Ἀσφαλῶς εἶναι. Εἶναι ἡ παράδοσιν πὺν τὴν πόθησε τόσο ἡ Εὐρώπη ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τῆς Ἀναγεννήσεως. Ἐλευθέρη ἀναζήτησιν καὶ προσωπικὴ δράσιν. Αὐτὸ εἶναι τὸ κλίμα τῶν τεχνῶν ὅσο καὶ τῆς ἐπιστήμης. Ἡ Ἀγγλία στὰ τέλη ὁδηγὸς τοῦ κόσμου καὶ στὰ δύο, γιατί ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τῆς Ἐλισάβετ ἔκαμε αὐτὴν τὴν ἀνεξαρτησίαν τρόπο ζωῆς. Γι' αὐτὸ ἡ ἐπίσημη ἔκδοσιν τῆς Βίβλου καὶ ὁ πρῶτος λογαριθμικὸς πίνακας καὶ ἡ πρώτη ἔκδοσιν in folio τοῦ Σαίξπηρ, ὅλα παρουσιάστηκαν στὴν Ἀγγλίαν μέσα σὲ δώδεκα χρόνια. Ἡ κληρονομία τῆς Ἐλευθερίας πὺν ἔχομε, ἔχει ἔλευθερώσει τὸ πνεῦμα μὲ τὸ σῶμα. Ἡ αἰσθησὶν τοῦ μέλλοντος καὶ αὐτὴ ἡ παράδοσιν εἶναι ἕνα πράγμα, ἂν εἴμαστε πρόθυμοι νὰ τὰ ἐνώσωμε. Οἱ ἰδέες τῆς ἐπιστήμης δὲν εἶναι εἰδικὲς ἰδέες: μποροῦμε ὅλοι νὰ τὶς κατανοήσωμε—δηλ. ὅλοι ὅσοι εἴμαστε πρόθυμοι νὰ βροῦμε τὸ ἐντομοφάγον φυτὸ τοῦ Δαρβίνου πιὸ ἐνδιαφέρον ἀπὸ τοὺς Βίκινγκς. Αὐτὸ πὺν χρειάζομαστε εἶναι νὰ πάψωμε νὰ κλείνωμε τὸ πνεῦμα μας σ' αὐτὲς τὶς ἰδέες: νὰ πάψωμε νὰ τὶς φοβόμαστε. Στεκόμαστε στὸ κατώφλι μᾶς μεγάλῃς ἐποχῆς τῆς ἐπιστήμης: τὸ ἔχομε κιόλας περάσει.

Ἀπὸ μᾶς ἔξαρτᾶται νὰ κάνωμε δικὸ μας τὸ μέλλον.

Η ΒΡΕΤΑΝΝΙΚΗ ΚΟΙΝΟΠΟΛΙΤΕΙΑ ΚΑΙ Η ΔΥΤΙΚΗ ΕΥΡΩΠΗ

I ΜΙΑ ΚΑΝΑΔΙΚΗ ΑΠΟΨΙΣ

Του Συνταγματάρχου

WALLACE GOFORTH

(Πρώην Διευθυντού του Τμήματος Πολεμικών

Έρευνών του Καναδικού Στρατού)

(Από το «The Sunday Times»,

Λονδίνον)

Από των πρώτων ήδη ετών του 20ού αιώνα, όποτε το Βασιλικόν Ναυτικόν εφρούρει τα παράλια του Καναδά, μη επιτρέπον την προσέγγισιν εις ούδένα, ο Καναδάς εβάδισε την τραχείαν οδόν προς τον ρεαλισμόν, πάντοτε έντός του πλαισίου της άμύνης της αυτοκρατορίας. Δύο παγκόσμιοι πόλεμοι, κατά την διάρκειαν των όποιων έκάλεσεν υπό τα όπλα άνω του ένός και ήμισους εκατομμυρίου νέων — και έξ αυτών απέστειλε τό έν εις τό πέραν του 'Ατλαντικού μέτωπον — συνετέλεσαν εις τό νά έννοήση ο Καναδικός λαός πόσον στενώς συνδέεται ή ιδική του ασφάλεια προς την της Βρεταννίας και της Δυτικής Ευρώπης.

Επί πλέον, ο πληθυσμός του Καναδά ηύξήθη από πέντε εις δώδεκα και ήμισυ εκατομμύρια κατά την παρελθούσαν πενήτηνταετίαν, και τά πραγματικά του έτήσια εισοδήματα άνήλθον εις τό πενταπλάσιον κατά την αυτήν περίοδον. Σήμερον δηλ., ύπάρχει οδυσιαστικός λόγος εις την άπαιτήσιν του νά άποτελή ήγήτιδα Μεσαίαν Δύναμιν.

Ένα πράγμα έχουν έννοήσσει οι

Καναδοί σήμερον, πληρέστερον ίσως από την κυβέρνησιν των, ότι δηλ. έχουν πλέον χάσει διά παντός την δυνατότητα νά προτιμήσουν την απομόνωσιν, πράγμα τό όποιον ήδύναντο νά πράξουν εις τό παρελθόν. Ούδεμία 'Αγγλο - 'Αμερικανική αεροναυτική δύναμις είναι πλέον ίκανή νά εξασφαλίση την Κτησιν αυτήν από μίαν αλφινδιαν, άπρόκλητον και καταστρεπτικήν επίθεσιν των βαρέων βομβαρδιστικών ένός έχθρου, ή των άλεξιπτωτιστών του έναντίον των μεγάλων νοτιοδυτικών πόλεων.

Τό άλλοτε ασφαλές φράγμα του παγωμένου 'Αρκτικού, προετοιμαζέται σήμερον διά νά καταστή ή μελλοντική αεροπορική έμπορική οδός, ή ακόμη και ή κυρία οδός ένός αλφινδίου πολέμου, 'Ο Καναδάς πράγματι έχει καταστή ο κυματοθραύστης μεταξύ των δύο μεγαλυτέρων στρατιωτικών δυνάμεων του κόσμου.

Οι Γαλλόφωνοι Καναδοί — τό έν τρίτον του πληθυσμού και ή ψυχή της παρατάξεως των υπέρ της άπομονώσεως — βλέπουσιν σήμερα μίαν δυνατήν άπειλήν την όποιαν είναι

εις θέσιν νά έννοήσουν και νά άναμετρήσουν. Δέν είναι πλέον ένας μακρυνός κίνδυνος έναντίον μακρυνών, και δι' αυτούς άντιπαθητικών ένίοτε, αυτοκρατορικών θεσμών. Είναι έτοιμοι νά άγωνισθοῦν δι' ολανδήποτε υπεράσπιν της Νέας Γαλλίας.

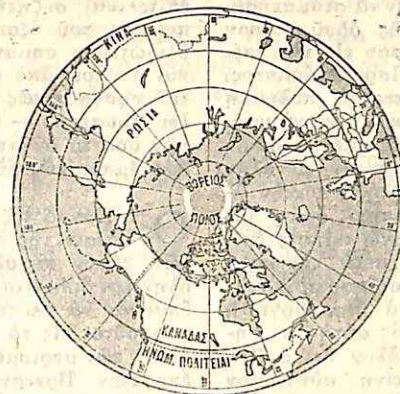
Επειδή ο Καναδάς κατέχει έκτασιν ίσην προς την της Ευρώπης δλοκλήρου, συμπεριλαμβανομένης και της προς δυσμάς των Ουραλίων Ρωσίας, ή υπεράσπισίς του από μίαν θετικήν προσβολήν δέν είναι δυνατόν νά έπιτευχθή διά στρατιωτικού σχεδίου έντοπισμένου έντός των καναδικών συνόρων. 'Ο Καναδάς άποτελεί φρούρόν των πλευρών και άυτοτελές τμήμα του βιομηχανικού και άγροτικού κέντρου της Β. 'Αμερικής.

Παρ' όλον ότι έμεις οι Καναδοί έκτιώμεν την όμοιογένειαν την όποιαν έχομεν ως Έθνος, καθώς και τους δεσμούς μας με την Βρεταννικήν Κοινοπολιτείαν, γνωρίζομεν ότι, έν καιρό πολέμου ή και ύπαρχούσης άπειλής τοιοῦτου, δέν είναι δυνατόν νά ύπάρξη διαχωριστική γραμμή μεταξύ των στρατιωτικών και βιομηχανικών προσπαθειών των 'Ηνωμένων

Πολιτειών και της χώρας μας. 'Η συμφωνία του Χάυντ Πάρκ του 1941 συνήνασε στενώς την πολεμικήν οικονομίαν του Καναδά και των 'Ηνωμένων Πολιτειών. Εις πάντα μελλοντικών πόλεμον, και εις άπειλήν πολέμου, μία δευτέρα Συμφωνία του Χάυντ Πάρκ θά έγίνετο εύθύς έξ αρχής. Τοῦτο έξυπακούεται έκ της συμφωνίας του 'Ογκντενμποργκ διά την μόνιμον ήνωμένην άμυναν της Βορείου 'Αμερικής.

Οι Καναδοί, ίσως περισσότερον των 'Αμερικανών, γνωρίζουν ότι τό πραγματικόν μέτωπον τό όποιον πρέπει νά υπερασπισθοῦν έκτείνεται από της Σπιτσερόργης και της Βολτικής, διά μέσου της Κεντρικής Ευρώπης, του Καυκάσου και του Παμπερ μέχρι της Κιτρίνης Θαλάσσης και του Βεργγίου Πορθμού. Κατανοοῦν, έπίσης, ότι αί δυεκαί ζώναι του Βερολίνου αποτελοῦν προκεχωρημένον φυλάκιον αυτής της άμυντικής ζώνης: Δέν δύναται σήμερον

*Ο χάρις δεικνύει την νέαν στρατηγικήν θέσιν του Καναδά εις τον κόσμον.

νά συζητηθῇ τὸ ὅτι ὁ Καναδᾶς ὀφείλει νὰ υποστηρίξη—καὶ πραγματικῶς υποστηρίζει—κάθε δυτικὴν συνεννόησιν προοριζομένην νὰ σταματήσῃ, διὰ τῆς διπλωματικῆς ὁδοῦ, πᾶσαν προσπάθειαν τείνουσαν εἰς τὴν ἐπέκτασιν τοῦ Σιδηροῦ Παραπετάσματος.

Ἡ ἐπίσημος ἐξωτερικὴ πολιτικὴ τοῦ Καναδᾶ καθὼς καὶ ἡ κοινὴ γνώμη ἢ ἐπικρατοῦσα εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς χώρας δὲν δείχνουν μεγάλην συμπάθειαν πρὸς «πλήρη κοινὴν ἀσφάλειαν τῆς Εὐρώπης», ὅπως θὰ τὴν ἔλεγε κανεὶς. Ἐνῶ κάποτε ἐπίστευσεν εἰς τὸ ὅτι μετὰ τὴν κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου συνεργασίαν, θὰ ἠδύνατο νὰ δημιουργηθῇ Ἕνας Κόσμος, ἡ ἐλπίς αὐτῆς ἔχει σήμερον σβύσει. Παρ' ὅλον ὅτι ὁ Καναδᾶς ζητεῖ νὰ μείνῃ αὐτόνομον ἀλλὰ ἐξηρημένον Βρεταννικὸν Ἔθνος, εἶναι διατεθειμένος νὰ παραχωρήσῃ ἓνα μέρος τῆς ἐθνικῆς του κυριαρχίας χάριν τῆς εἰρήνης, τῆς ἀσφαλείας καὶ τοῦ ἀμοιβαίου συμφέροντος ἐνὸς ὅσο τὸ δυνατόν μεγαλυτέου μέρους τοῦ «ἐνὸς Κόσμου» ὁ ὁποῖος θὰ εἶναι εἰς θέσιν νὰ δεχθῇ ἐλευθέρως τὴν συνεργασίαν του.

Μία τοιαύτη Συνεννόησις ἐνὸς Ἐλευθέρου Κόσμου πρέπει ἀπαραιτήτως νὰ περιλαμβάνῃ τὴν Κοινοπολιτείαν, τὰ Ἑνωμένα Ἔθνη καὶ τὴν Δυτικὴν Ἑνώσιν. Οἱ Καναδοὶ ἀισθάνονται ὅτι μία τοιαύτη Συνεννόησις μπορεῖ ἀκόμη σήμερον νὰ

ἀποβῇ εἰρηνοποιὸν καὶ δημιουργικὸν σῶμα, περισσότερο ἀπὸ ὅτι μία ἀμυντικὴ ἔνωσις. Πιστεύουν ὅτι αἱ ἐπιτελικαὶ συζητήσεις καὶ ἡ τυποποιήσις τοῦ ἐξοπλισμοῦ εἶναι πολὺ ὀλιγώτερον σημαντικοὶ ἀντικειμενικοὶ σκοποὶ ἀπὸ τὴν ἀποκατάστασιν τοῦ πραγματικῶς ἐλευθέρου—ἢ ἐλευθερωτέρου—ἐμπορίου, μεταξὺ τῶν ὅσο τὸ δυνατόν ευρύτερων ὁμάδων ἐμπορικῶν ἐθνῶν.

Οἱ Καναδοὶ ζητοῦν ἐπίσης ἀνανέωσιν τῆς ἐπικερδοῦς εἰσορῆς τῶν ξένων κεφαλαίων, διότι, καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς ζωῆς των δὲν ἔπαυσαν νὰ βλέπουν τὸν Καναδᾶ νὰ καρποῦται εἰς τὸ πλεονέκτημα τὴν ἀξίαν τῶν μερισμάτων τὰ ὁποῖα ἐπράττον Βρεταννοὶ ἢ Ἀμερικανοὶ κεφαλαιοῦχοι. Αὐτὴν τὴν γνώμην ἐσημάτισαν κατὰ τὸν πόλεμον οἱ Καναδοὶ εἰς τὸν στρατόν. Εἶναι ἡ αὐτὴ μὲ τὴν ἀποψιν τῆς Καναδικῆς καὶ Αὐτοκρατορικῆς στρατηγικῆς, τὴν ὁποίαν πάρα πολλοὶ στρατιωτικοὶ καὶ ἐπιστημονικοὶ ἡγέται τῆς νέας γενεᾶς συμμερίζονται σήμερον. Ἄν καὶ ἔμελλε οἱ Καναδοὶ δὲν εἴμεθα οὕτε δὲν ἐκαστοτὸν τοῦ πληθυσμοῦ τῆς γῆς, εἴμεθα προετοιμασμένοι νὰ κάνωμε κάτι περισσότερο ἀπὸ ὅτι μᾶς ἀναλογεῖ διὰ τὴν ἐπιτυχίαν καὶ τὴν προστασίαν μιᾶς ἰσχυρᾶς Δυτικῆς Συνεννόησεως—«Ἰκάνης» κατὰ τὸν κ. Τσῶρτσιλ, «νᾶντα πεζέλθῃ εἰς οὐρανὸν καταιγίδα».

II

ΑΙ ΑΠΟΨΕΙΣ ΑΛΛΩΝ ΥΠΕΥΘΥΝΩΝ

Τὸσον τὴν Κυβέρνησιν ὅσον καὶ τὴν Ἀντιπολίτευσιν τοῦ Ἑνωμένου Βασιλείου ἀπασχολοῦν αἱ διαπραγματεύσεις διὰ τὸν σχηματισμὸν μιᾶς

Τοῦ Rt. Hon. R. G. MENZIES
Ἀρχηγοῦ τῆς Ἀντιπολιτεύσεως
ἐν Αὐστραλίᾳ

Δυτικῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἑνώσεως, προοριζομένης, ἀναμφιβόλως, νὰ διαφυ-

λάξῃ τὸν πολιτισμὸν καὶ νὰ βελτιώσῃ τὰ οἰκονομικὰ τῶν Δυτικῶν

Εὐρωπαϊκῶν Δυνάμεων. Δὲν μπορεῖ κανεὶς νὰ ὁμιλῇ δογματικῶς περὶ αὐτοῦ, διότι ὥς τώρα αἱ συζητήσεις διεξάγονται εἰς γενικὸς γραμ-

«Ἐχω ἐλπίδας ὅτι ἡ ἰδέα τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἑνώσεως θὰ πραγματοποιηθῇ.»

Ἐναντι τῶν παραβάσεων αὐτῶν, μὲ τὴν δικαιολογίαν ὅτι ἡ Μεγάλη Βρεταννία ὀφείλει νὰ ἐκλέξῃ μεταξὺ τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἑνώσεως καὶ τῆς Βρεταννικῆς Αὐτοκρατορίας. Δὲν βλέπω τοιαύτην ἀπόλυτον ἐκλογὴν. Θὰ ἀνθιστάμην ἐντελῶς εἰς οὐρανὸν ἰδέαν κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ Μεγάλη Βρεταννία θὰ

ἐνσωματωτοῦτο εἰς μίαν ὁμοσπονδίαν ξένην καὶ ἀνεξάρτητον τῆς Βρεταννικῆς Αὐτοκρατορίας, θὰ ἀναιμειώ- πιζα ὅμως μὲ ἐλπίδας πᾶσαν κίνησιν

μεταξὺ τῶν Εὐρωπαϊκῶν ἐθνῶν, ἡ ὁποία θὰ ἠῤῥαξε τὴν προοπτικὴν τῶν διὰ τὴν εἰρή-

νην καὶ τὴν εὐμερίαν. Μία εἰρηνικὴ καὶ εὐποροῦσα Εὐρώπη θὰ ἦτο θεῖον δῶρον διὰ τὸν Βρεταννικὸν λαὸν εἰς ὅλον τὸν κόσμον. Ὡς ἐκ τοῦτου λοιπόν, δὲν ἴστωμαι ἔχθρη, κῶς ἀνέναντι τῆς βασικῆς ἰδέας τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἑνώσεως, ἀλλὰ τὴν συμπαθῶ καὶ ἐλπίζω εἰς αὐτήν.

Ἐκπομπὴ τοῦ B.B.C.

«Μετὰ χαρὰς δεχόμεθα αὐτὰ τὰ βήματα.»

Ὁ Γενικὸς Διοικητὴς τῆς Ν. Ζηλανδίας

Κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος τὸ Ἑνωμένον Βασίλειον καὶ μία ὁμάς ἐκ τῶν χωρῶν τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης, μὲ συναίσθησιν τῶν κοινῶν των πολιτιστικῶν παραδόσεων καὶ συμφερόντων, ἐπεβεβαίωσαν τὴν ἀπόφασιν των νὰ κινηθοῦν πρὸς μίαν στενωτέραν ἔνωσιν. Ἡ Κυβέρνησίς μου μετὰ χαρὰς ἐδέχθη τὰ βήματα πρὸς τὴν ἐνοποίησιν τῶν ἠθικῶν καὶ ὕλικῶν δυνάμεων εἰς τὸ ζῶτικόν αὐτὸ πεδῖον, καὶ παρατηρεῖ μεθ' ἱκανοποίησεως τὴν συμβολὴν τῶν Ἑνωμένων Ἐθνῶν εἰς τὴν ἐπιτυχίαν του. Πᾶσα συζήτησις διὰ τὴν ταύτισιν τῆς δυνάμεως καὶ τῶν πλουτοπαραγωγικῶν πηγῶν τῆς Βρεταννικῆς Κοινοπολιτείας μετὰ τῶν κρα-

τῶν τῆς Εὐρώπης παρουσιάζει προβλήματα τὰ ὁποῖα ζητοῦν ἀποφάσεις βασικῆς σημασίας διὰ τὴν ζωὴν καὶ τὴν οἰκονομίαν τῆς Ν. Ζηλανδίας. Ἡ Κυβέρνησίς μου ἔχει τὴν πεποίθησιν ὅτι μία στενωτέρα οἰκονομικὴ, ἀμυντικὴ καὶ πνευματικὴ ἔνωσις τῶν Ἑνωμένων Ἐθνῶν τῆς Εὐρώπης, τὴν ὁποίαν θεωρεῖ ἀπαραιτήτον καὶ εὐκταίαν, δύναται νὰ ἐπιτευχθῇ χωρὶς νὰ βλαφθῇ ἡ ἱστορικὴ ἔνωσις τῶν ἐθνῶν τῆς Βρεταννικῆς Κοινοπολιτείας. Πιστεύει ἀκόμη, ὅτι ἄλλα Εὐρωπαϊκὰ Ἔθνη θὰ συμμερισθοῦν τὴν ἰδέαν αὐτήν.

Ὁμιλία κατὰ τὴν ἐναρκτήριον συνεδρίᾳ τῆς Νεοζηλανδικῆς Βουλῆς

«Αὐτὸ θὰ σώσῃ τὸν δυτικὸν πολιτισμὸν μας.»

Τοῦ Στρατάρχου J. C. SMUTS

Ἡ καταστροφὴ ἡ ὁποία ἔχει ἐπιπέσει ἐπὶ τῶν παλαιῶν χωρῶν τῆς Δύσεως, τότε μόνον θὰ ἐπανορθωθῇ, ὅταν οἱ εὐρωπαϊκοὶ λαοὶ ἐνωθοῦν. Διὰ τῆς Μπενελοῦξ, τῆς Πενταμεροῦς Συμφωνίας τῶν Βρυ-

θωτῆ, ὅταν οἱ εὐρωπαϊκοὶ λαοὶ ἐνωθοῦν. Διὰ τῆς Μπενελοῦξ, τῆς Πενταμεροῦς Συμφωνίας τῶν Βρυ-

ἐλλών και τοῦ Σχεδίου τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἀνοικοδομήσεως ἤρχισεν ἤδη ἡ μεγάλη αὐτὴ κίνησις. Διὰ τῆς Ισχυρᾶς Ἀμερικανικῆς ὑποστηρίξεως καὶ τῆς Βρετανικῆς ἐγγυήσεως, ἡ σημερινὴ ἐρείπωσις καὶ καταστροφή τῆς Εὐρώπης, δύναται νὰ μεταβληθῇ εἰς ἓνα ἀπὸ τὰ τελειότερα πολιτικά ἐπιτεύγματα — εἰς μίαν Εὐρωπαϊκὴν Ἐνωσιν, μίαν νέαν ἐποχὴν ἢ ὁποία θὰ σώσῃ τὸν δυτικὸν πολιτισμὸν μας.

Ἐνα σχέδιον τοῦ Ἀτλαντικοῦ δυνατὸν νὰ ὀρίσῃ τὸ μέτρον τῆς Ἀμερικανικῆς συμμετοχῆς. Ἡ συμμετοχὴ τῶν Βρεταννῶν εἶναι ἀπαραίτητος καὶ ἀναπόφευκτος, ἀφ' ἐνὸς μὲν διότι ἡ Εὐρωπαϊκὴ Ἐνωσις δὲν δύναται νὰ πραγματοποιηθῇ ἀνευ αὐτῶν, ἀφ' ἑτέρου δὲ διότι ἡ Βρεταννία ἀποτελεῖ μέρος τῆς Εὐρώπης πλέον καὶ οὐ χωριστὴν νῆσον. Ἐκτὸς τούτου, ἡ ἀνασυγκρότησις αὐτῆς τῆς Ἰδίας εἶναι ἀμέσως καὶ στενῶς συνδεδεμένη μὲ τὴν ἀνασυγκρότησιν τῆς Εὐρώπης. Ἡ μία ἔχει ἀπόλυτον ἀνάγκην τῆς ἄλλης.

Ἐάν ἡ Δυτικὴ Ἐνωσις, μὲ τὴν συμμετοχὴν τῆς Βρεταννίας, συμπληρωθῇ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, θὰ δημιουργηθῇ μία τρίτης ἢ μεσαίας τάξεως ὁμάς Δυνάμεων, τοῦλάχιστον ἴση πρὸς ἑκάστην ἐκ τῶν δύο ἄλλων, ἡ ἀσφάλεια τοῦ κόσμου θὰ στηρίζεται ἐπὶ ἐνὸς τριγώνου δυνάμεων καὶ δὲν θὰ κινδυνεύῃ μεταξὺ δύο μεγάλων Δυνάμεων αἱ ὁποῖαι θὰ ἀντιμετωπίζουσιν ἡ μία τὴν ἄλλην εἰς μίαν ἐρείπωμένην Εὐρώπην. Τοιοῦτοτρόπως βλέπω τὴν μελλοντικὴν βάσιν τῆς ἀσφαλείας καὶ τῆς εἰρήνης τοῦ κόσμου. Αὐτὴ νο-

μίζω εἶναι ἡ κατεύθυνσις τῆς προσεχούσης μεγάλης πορείας.

Ἀπὸ αὐτὴν τὴν κατεύθυνσιν εἶναι δυνατόν νὰ προκύψῃ ἓνα ἐνδιαφέρον καὶ σημαντικὸν πρόβλημα διὰ τὴν Κοινοπολιτείαν, τῆς ὁποίας ἡ Βρεταννία εἶναι ἡ ἡγέτις δύναμις. Εἶναι δυνατόν νὰ ἀποτελῇ συγχρόνως σημαντικὸν μέλος καὶ τῆς Κοινοπολιτείας καὶ τῆς Δυτικῆς Ἐνώσεως; Μήπως ἡ Κοινοπολιτεία θὰ ζημιωθῇ ἀπὸ μίαν τοιαύτην διπλὴν σχέσιν τῆς Βρεταννίας; Ἐσκέφθην τὸ πρόβλημα παρὰ πλὺ καὶ δὲν βλέπω καμμίαν ἀνυπέρβλητον δυσκολίαν· θὰ ἦτο ὁμως πρόωρον νὰ τὸ συνεζήτουν ἐφ' ὅσον ἀκόμη εὐρίσκεται εἰς τόσον πρῶτον στάδιον.

Ἐν εἶναι ἀπολύτως βέβαιον: Ἡ Βρεταννία θὰ εἶναι ἀπαραίτητος τόσον εἰς τὴν Κοινοπολιτείαν ὅσον καὶ εἰς τὴν Δυτικὴν Ἐνωσιν. Εἶναι ἡ μητέρα τῶν Κρατῶν καὶ ὑπῆρξεν ὁ δημιουργὸς καὶ ὁ ἡγέτης τῆς πλεονεχίας τῶν ἐπιτυχῶν ὁμάδος ἐλευθέρων κρατῶν. Ἐχει ἀδιαφιλονίκητον πείραν τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων εἰς ὅλα τὰ μέρη τοῦ κόσμου, καὶ ἔχει ἀποκτήσει μίαν ἐκ παραδόσεως πλεονεχτικὴν εἰς τὸν χειρισμὸν τῶν. Τὸ αἶσθημα τῆς δικαιοσύνης τὸ ὁποῖον ἔχει, ἡ τιμιότης καὶ ἡ ἰσορροπημένη τῆς κρίσεως, πρέπει, τώρα, περισσότερο ἀπὸ ποτὲ ἄλλοτε, νὰ καταστοῦν τὰ ἀνεκτίμητα κεφάλαια τοῦ κόσμου, εἰς τὴν ἐποχὴν αὐτὴν τῶν ἀναστατώσεων καὶ τῶν ἐρεθισμῶν. Μία μεγάλη ἀνθρωπίνῃ ἀποστολῇ εὐρίσκεται ἐνώπιόν της, ἴσως μεγαλύτερα ἀπὸ οἱανδήποτε ἄλλην ἢ ὁποία τῆς ἀνετέθη κατὰ τὸ ἐνδοξον παρελθόν της.

Ραδιοφωνικὴ δμιλλὰ διὰ τὴν Βρεταννίαν ἀπὸ τὴν Ν. Ἀφρικὴν

ΦΩΤΕΙΑ ΚΑΙ ΜΙΖΕΡΙΑ ΜΕΣΑ ΣΤΟΝ ΠΛΟΥΤΟ

Η ΠΑΡΑΞΕΝΗ ΒΕΝΕΖΟΥΕΛΑ

Τοῦ VITTORIO G. ROSSI

(Ἀπὸ τὸ «Il Corriere della Sera», Μιλάνο)

Τὸ πετρέλαιο· τὸ πετρέλαιο ποὺ βρίσκεται στὶς παράκτιες περιοχές, στὰ δυτικά, στὰ βορρην καὶ τὰ νότια τῆς χώρας· τὸ πετρέλαιο ποὺ εἶναι τὸ αἷμα τῆς Βενεζουέλας, τὸ κλειδί τοῦ νέου της πεπωμένου. Καὶ ὁμως ἔχει καὶ σίδηρο, κάρβουνο, χρυσάφι, διαμάντια, βοξίτη, χαλκὸ, μαγγάνιο, ὑδράργυρο, γραφίτη, μαγνησίτη καὶ γῆ ὅση θέλει κανεὶς, πεδιάδες ἢ βουνά, ἐκτάσεις μὲ σιτηρὰ, φυτεῖες μὲ καφὲ καὶ κακάο, ντομάτες, πορτοκάλια, μπανάνες, ἀνανάδες καὶ ζαχαροκάλαμα.

Τὰ 70% τοῦ πληθυσμοῦ τρῶνε λιγότερο ἀπὸ τὸ κανονικὸ ἀπογοητευμένοι, ζοῦνε σὲ τρώγλες στὰ περιχώρα τῶν πόλεων, ἢ σὲ ἄθλιες καλύβες ἔξω στὴν ὑπαίθρο. Ἡ τρώγλη εἶναι φτιαγμένη ἀπὸ παλιὰ λαμαρίνες καὶ πισόχαρτο· καὶ τὸ πάτωμά της εἶναι ἀπὸ πατικωμένο χῶμα. Ὁ ἄντρας κοιμάται σὲ μιὰ αἰῶρα, ὁπως οἱ Ἰνδιάνοι· ἡ γυναῖκα καὶ τὰ παιδιὰ κοιμοῦνται κατάχαμα μαζὺ μὲ τὰ ζῶα. Ἡ καλύβα, τὸ «ράντισο» εἶναι φτιαγμένη ἀπὸ κορμούς μικρῶν δέντρων, λάσπη, ἄχυρο καὶ χόρτο· ἡ σκεπὴ της εἶναι ἀπὸ φύλλα καλαμποκιοῦ, ζαχαροκάλαμου καὶ ἀπὸ ἄλλα διάφορα χόρτα.

Πάνε 20 χρόνια ποὺ ἡ Βενεζουέλα εἶχε ἀκόμη ἄρκετο σάρι καὶ κρέας γιὰ νὰ σιέλῃ, ἀφοῦ ἱκανοποιούσε τις δικῆς τῆς ἀνάγκες, στὰ νησιά Κιουρασάο καὶ Τρινιντάντ. Σήμερα τὸ σάρι καὶ τὸ κρέας ἔρχονται ἀπὸ τὴν Ἀργεντινὴν, τὰ φρούτα ἀπὸ τὴ Χιλὴ, τὸ ρύζι ἀπὸ τὴ Δημοκρατία τοῦ Ἰσημερινοῦ· καὶ ἀπὸ τίς Ἡνω-

Τὸ μνημεῖο «India Desnuda» στὸ Καρακάς. (Ἀπὸ τὸ «Une Semaine dans le Monde», Παρίσι)

μένες Πολιτείες· ἔρχονται ἄλλα φρούτα καὶ κάθε τι ποὺ γεμίζει τὴ ζωὴ, ἀπὸ τοὺς ἡλεκτρικοὺς κινητήρες ὡς τίς βούρτσες τῶν δοντιῶν. Ὅλα αὐτὰ πληρώνονται ἀπὸ τὸ πετρέλαιο. Στὴ Βενεζουέλα ὅλα τὰ πληρώνει τὸ πετρέλαιο.

Στὴ χώρα αὐτὴ υπάρχουν 60 πλωτὰ ποτάμια. Ἀλλὰ τὴν ἐποχὴ τῆς ξηρασίας, ἡ ἄμμος τοῦ βυθοῦ δὲν ἀφήνει τὰ μεγάλα πλοία νὰ περνοῦν. Ἄν ἓνα πλοῖο καθίσῃ, μποροῦν νὰ περάσουν ἡμέρες ἢ καὶ ἐβδομάδες ὥσπου νὰ μπορέσῃ νὰ ξεκινήσῃ πάλι γιὰ νὰ συνεχίσῃ τὸ δρόμο του. Γι' αὐτὸ περιφεροῦν τὸ κάρβουνο, ποὺ ἓνας τόννος του στὴ Γκουαρίκα στοιχίζει 10 μπόλιβαρ μόνις βγῆ ἀπὸ τὴ γῆ καὶ πουλιέται 80 μπόλι-

βαρ στο Καρακάς· γι' αυτό δὲν καλλιεργοῦν καὶ μπαμπάκι, πού θά ἦταν ἀφθονο σ' αὐτὴ τὴ χώρα καὶ ἐξαιρετικῆς ποιότητος, ἀλλὰ θά στοίχιζε τρεῖς φορές περισσότερο ἀπὸ ὅσο στὶς ἀγορὲς τῶν Ἡν. Πολιτειῶν.

Τὸ πετρέλαιο τράβηξε τοὺς ἀνθρώπους ἀπὸ τὴ γῆ, ἀλλὰ κυρίως κατέπνιξε στὸν κρεολό τὸ πνεῦμα τῆς προσκολλησεως καὶ τῆς προσαρμογῆς του στὴ γῆ, πράγμα πού ἀποκτιέται ἀφοῦ συνειθίσει κανεὶς νὰ ἀντέχη στὴν κούραση καὶ στὸ μικρὸ καὶ ἀργὸ κέρδος. Ἀριθμητικά, οἱ ἐργάτες τῆς βιομηχανίας πετρελαίου δὲν ξεπερνοῦν τὶς 50.000. Ἡ πραγματικότητα ὅμως εἶναι ἕνα πράγμα, καὶ τὸ πνεῦμα ἄλλο, καὶ μάλιστα πολὺ πιδὸ ἀποτελεσματικό. Τὸ πνεῦμα τοῦ πετρελαίου ἔχει κατακτήσει τὰ πάντα. Ἐκτὸς ἀπὸ μερικὸς καθυστέρημένους στὴν περιοχὴ Ἀντες, στὶς ὑγιεινὲς καὶ εὐφορὲς περιοχὲς τῆς Πολιτείας Μιράντα, ποὺς σκέπτεται σήμερα στὴ Βενεζουέλα τὴ γῆ, ἡ ποιὸς θέλει νὰ τὴν σκέπτεται;

Ὁ πλοῦτος, πού μὲ χίλιους τρόπους δίνει τὸ πετρέλαιο, τρέχει, κυκλοφορεῖ, ξεπλώνεται, καὶ καθέναν θέλει τὸ μερίδιό του. Οἱ ἐργάτες πετρελαίου ἀπαιτοῦν διαρκῶς μεγαλύτερα ἡμερομίσθια καὶ τὰ παίρνουν. Καὶ ὅπως εἶναι φυσικό, αὐτοὶ πού φτιάχνουν παπούτσια ἢ καρέκλες ἢ εἶναι γκαρσόνια σὰ ξενοδοχεῖα κάνουν τὸ ἴδιο, καὶ οἱ μισθοὶ τους ἀκολουθοῦν τοὺς μισθοὺς τῶν ἐργατῶν πετρελαίου. Ὅλα ἀνεβαίνουν, τὰ πάντα ἐρχονται ἀπ' ἐξω. Διαρκῶς ὑπάρχει καὶ περισσότερο χρήμα καὶ τὸ χρήμα αὐτὸ φεύγει ἀπὸ τὸν τόπο γιὰ νὰ εἰσέλθουν ὅλο καὶ περισσότερα πράγματα. Καὶ οἱ μισθοὶ, ὅπως συμβαίνει σὲ τέτοιες περιπτώσεις, ἀγωνίζονται μάταια νὰ παρακολουθήσουν τὶς τιμὲς. Τὸ κρέας σήμερα φθάνει κάθε μέρα μὲ τὸ ἀεροπλάνο, γιὰ πρῶτα, πού τὰ ζῶα ἐρχονταν μὲ τὰ πόδια ἀπὸ τὸ Λάνο, ὅταν ἐφθάναν ἦσαν πετοὶ καὶ κόκκαλο. Πόσο κοστίζει ἕνα

μπιφτέκι πού γιὰ νὰ ἐρθῇ ταξίδεψε 500 χιλ. μὲ τὸ ἀεροπλάνο; Ἐνα κιλό κρέας πουλιέται 3 μπολίβαρ (510 ἰταλικὲς λιρέτες), ἀλλὰ ἡ κυβέρνηση ἔχει ἡδὴ ἐξοδέσει περισσότερα ἀπὸ 20.000.000 μπολίβαρ (3 δισεκατ. λιρέτες) γιὰ νὰ σταματήσῃ τὴν αὐξηση τῆς τιμῆς τοῦ κρέατος, τοῦ ρυζιοῦ καὶ τοῦ βουτύρου· καὶ τὰ μισὰ ἀπ' αὐτὰ τὰ δισεκατομμύρια δὲν ἔκαναν τίποτε ἄλλο παρὰ νὰ καλύψουν τὴ διαφορά ἀνάμεσα στὸ κόστος τῆς παραγωγῆς καὶ τῆς τιμῆς πωλήσεως· κάθε κιλό βούτυρο στοιχίζει στὴν κυβέρνηση 1 1/2 μπολίβαρ (260 λιρέτες). Ποιὸς τὸ πληρώνει; Τὸ πετρέλαιο. Καὶ παρ' ὅλη τὴν γενναιοδωρία τῆς κυβερνήσεως πού προσπαθεῖ νὰ ἀναχαιτίσῃ τὶς τιμὲς ἀνεβάζοντας τοὺς μισθοὺς, μόνο τὸ 1/5 τοῦ πληθυσμοῦ τρώει ὅσο θέλει. Οἱ ἄλλοι ὑποσιτίζονται. Σύμφωνα μὲ τὶς στατιστικὰς, τοὺς 100 θανάτους οἱ 6 ὀφείλονται σὲ φυματίωση καὶ οἱ 50 σὲ ἀκαθόριστα αἰτία.

Ἡ βεβαίωση εἰς τὴν κατὰ τάξιν δὲν τρώει ἀρκετὰ γιὰτὶ δὲν κερδίζει ἀρκετὰ εἶναι ἰσχυρισμὸς πού φέρνει ἀποτέλεσμα στὶς ἐκλογικὲς συγκεντρώσεις, ὅχι ὅμως ἐντελὼς ἀληθινός. Ὁ κρεολὸς ξοδεύει ὅσα κερδίζει: τὰ πιδὸ πολλὰ σὰ χαρτιὰ· ὕστερα σὲ πιστό, κἀνὰ ἢ ἀγκουαρνιέντε, ἢ γιὰ τὸ πιδὸ ραφινάτο οὐίσκυ καὶ τὰ λίγα πού περισσεύουν τὰ ξοδεύει γιὰ φαί καὶ ὕπνο.

Ὁ Εὐρωπαῖος μετανάστης πηγαίνει στὴ Βενεζουέλα γιὰ νὰ ἐργασθῇ· αὐτὸς μὲ κανένα τρόπο δὲν μπορεῖ νὰ πίνῃ ὅπως ὁ κρεολὸς ἢ νὰ τρώῃ κάθε μέρα «καρσάτας» ἢ «γιούκα». Ἐχει ἀνάγκη νὰ τραφῇ πιδὸ θρεπτικὰ καὶ μὲ περισσότερη ποικιλία· ἀν ὅχι, σὲ λίγο καιρὸ ἐξασθενεῖ, δὲν ὑποφέρει τὸ βαρὺ κλίμα καὶ προσβάλλεται εὐκολότερα ἀπὸ τὴν ἀρρώστεια. Ἐκτὸς ἀπ' αὐτὰ θέλει νὰ βάλῃ καὶ κάτι στὴν ἄκρη· γι' αὐτὸ ἄλλωστε πῆγε στὴ Βενεζουέλα. Σκέπτεται τὸ μέλλον, ζῇ μὲ ὀρισμένη χρονικὴ προοπτικὴ· αὐριο, ἕνα χρόνο,

δέκα χρόνια. Γιὰ τὸν κρεολό ἐργάτη τὸ μέλλον δὲν ὑπάρχει, ζῇ ἀποκλειστικὰ στὸ παρόν.

Ἀνθρωπινὴ ζωὴ καὶ λίγα χρήματα στὴν ἄκρη: μπορεῖ ὁ μετανάστης ἐργάτης νὰ πραγματοποιήσῃ αὐτοὺς τοὺς δύο ἀντικειμενικοὺς σκοποὺς; Τὸ χρήμα πού ὁ κρεολὸς σπαταλᾷ σὰ χαρτιὰ ἢ στὸν παράδεισο τοῦ οὐνοπνεύματος, αὐτὸς τὸ ἀφιερώνει γιὰ νὰ τραφῇ, νὰ ζήσει ἀξιοπρεπέστερα καὶ νὰ κἀνῃ ἕνα μικρὸ κομποδέμα. Δὲν πηγαίνει στὸν κινηματογράφον, δὲν πίνει, δὲν πλύνει ἔξω τὰ ρούχα του· καὶ ὅλα αὐτὰ γιὰ νὰ τραφῇ καλύτερα, γιὰ νὰ διαφυλάξῃ τὴν ὑγεία του καὶ τὴν ἐπαγγελματικὴν του ἱκανότητα καὶ νὰ οἰκονομήσῃ λίγα χρήματα.

Τὸ κατορθώνει; Ναι, ἀλλὰ στερεῖται ὀρισμένους μικρὲς ἀνέσεις, ὀρισμένους ἀπολαύσεις πού ἔχουν γίνῃ πιά συνήθεια ἀκόμη καὶ στὸν φτωχότερο Εὐρωπαῖο. Ζώντας ἔτσι σὰν φτωχός, τὸ κατορθώνει.

Μιά ἑκτασὴ ἀπὸ 1 ἑκατ. τετραγωνικὰ χιλιόμετρα, δηλαδὴ 3 φορές σὰν τὴν Ἰταλία ἢ δύο φορές σὰν τὴν Γερμανία, πληθυσμὸς τέσσερα ἑκατομμύρια, ἀκριβῶς ὅσος εἶναι τῆς Ἑλβετίας, σκορπισμένους σὲ ὅλη τὴν χώρα. Αὐτὴ εἶναι ἡ Βενεζουέλα. Στὰ 2/3 τῆς χώρας, ἀντιστοιχεῖ ἕνας ἄνθρωπος σὲ 4 ἢ 5 τετραγωνικὰ χιλιόμετρα. Ὅταν οἱ κάτοικοι τῆς Βενεζουέλας λένε «ἡ ἐρημὸς μας», θέλουν νὰ πουν γιὰ μιὰν ἐρημὸ ἀπὸ χρυσάφι. Ἀπὸ τὸ ὑπέδαφος ἀναβλύζει τὸ πετρέλαιο, κάθε εἶδους μέταλλα βοῖσκονται μέσα στὴ γῆ (τὰ 65% ὀρισμένων βουνῶν εἶναι ἀπὸ σίδηρο)· καὶ, ἡ γῆ, σκεπάζοντας ὅλα τῆς τὰ πλούτη, ἀφησμένη στὴ φυσικὴ τῆς βλάστηση, εἶναι γῆ ἀπέραντη πού πρέπει κανεὶς νὰ τὴν

καθαρίσῃ, νὰ τὴν ποτίσῃ, νὰ τὴν ἐκχερώσῃ, νὰ τὴν ξυπνήσῃ.

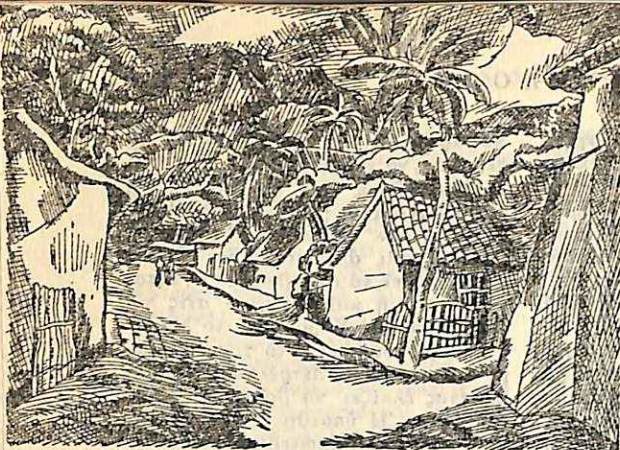
Ποιὸς ὅμως θά δαμάσῃ τὴ γῆ τῆς Βενεζουέλας; Ὁ κρεολὸς πληθυσμὸς δὲν ἐπαρκεῖ γι' αὐτὴ τὴ δουλειά, καὶ ἄλλωστε οὔτε θέλει, οὔτε μπορεῖ νὰ σκληρωθῇ. Ἐγκαταλείπει τὴ γῆ καὶ πηγαίνει σὶς πόλεις, ὅπως στὸ Καρακάς ἢ τὸ Μακαράϊμπο, ὅπου τρέχει τὸ χρυσὸ ποτάμι πού τρέφει τὸ πετρέλαιο καὶ ὅπου καθέναν ἐλπίζει νὰ βουτήξῃ τὸ κύπελό του. Ἡ ὑπαίθριος ἀδειάζει, ὁ πληθυσμὸς τοῦ ἐσωτερικοῦ, πού εἶναι ἤδη ἀρκετὰ ἀραιός, λιγοστεύει· κάθε μέρα. Ἡ γῆ εἶναι ἀρρωστή, ἡ γῆ σημαίνει καθαρὰ φτώχεια, ἐπιδημίες καὶ ἀρρώστειες, γι' αὐτὸ ὁ «πεὸν» τὴν ἀφήνει καὶ φιλοδοξεῖ νὰ γίνῃ σωφρὴ ἢ ἐργάτης. Τὸ νὰ μᾶθῃ νὰ ὀδηγῇ αὐτοκίνητο καὶ νὰ ἀποκτήσῃ ἕνα δικό του, εἶναι τὸ πρῶτο του ὄνειρο. Τὸ δεύτερο εἶναι νὰ ἐργασθῇ στὰ πετρέλαια. Τὸ δημογραφικὸ λοιπὸν πρόβλημα τῆς Βενεζουέλας περιορίζεται σὶς μισὸ· ἐρημωμένες περιοχὲς τοῦ ἐσωτερικοῦ.

Ἡ κυβέρνηση ἔχει σκοπὸ μέσα σὲ δέκα χρόνια νὰ διπλασιάσῃ τὸν πληθυσμὸ τῆς χώρας, ἀξάνοντας τον ἀπὸ 4 σὲ 8 ἑκατομμύρια· καὶ ἐπειδὴ οἱ ἀνθρώπινες δυνάμεις οἱ ἱκανὲς νὰ

Τὸ Καπιτώλιο στὸ Καρακάς.

(Ἀπὸ τὸ «Une Semaine dans le Monde», Παρίσι)

Ευλογια του καλλιτέχνη της
Βενεζουέλας Sanchez Felipe.

δαμάσουν μία άγρια φύση, να παραγάγουν σιτάρι, να γεννήσουν αγόρια, πολλά αγόρια, δεν υπάρχουν στη χώρα, πρέπει να τις πάρη από εκεί που υπάρχουν, να τις φέρη από την Εύρωπη που βρίσκεται σε άπελπια. 'Από τα 1900 ως τα 1935, 900 περίπου μετανάστες έμπαιναν κάθε χρόνο στη Βενεζουέλα. 'Από τον 'Οκτώβριο του 1945 ως τον 'Ιούλιο του 1947 μπήκαν 7.400, και περίπου 10.000 μέσα στο 1947. Σήμερα φθάνουν στη Βενεζουέλα 1.000 μετανάστες κάθε μήνα με πλοία και 600 με αεροπλάνα. Στο 1918 θά φθάσουν τις 45.000.

Τί ζητά η Βενεζουέλα από τους μετανάστες που έχουν κιόλας εγκατασταθή και από κείνους που πρόκειται να έρθουν; Δυο πράγματα: 1) Να μεταβάλουν σε παραγωγικές ζώνες τις μεγάλες άκαλλίεργες εκτάσεις. 2) Να αυξήσουν τον πληθυσμό της χώρας κατοικίζοντας το έσω-τετικό που είναι παρθένο ή που έχει εγκαταλειφθή από τους κρεολούς. 'Αναθέτει λοιπόν στους μετανάστες δυο δουλειές — μία οικονομική και μία βιολογική. 'Η κρεολή φυλή χάνεται, κατεστραμμένη από την επιδημία, τη λιγοστή τροφή και κυρίως από τον αλκοολισμό και τον άμετρο έρωτισμό. 'Ενας κρεολός πληθυσμός που θά μεγάλωνε με τις δικές

του δυνάμεις, όσο μεγάλος και νά γινόταν, θά ήταν ποιοτικά πάντοτε κατώτερος, γιατί θά τον αποτελούσαν άτομα σωματικά και ψυχολογικά εξασθενημένα, άνικα να γιά παρατεταμένη σωματική ή πνευματική προσπάθεια. Χρειάζεται λοιπόν εκεί μία φυλή γερή, δυνατή, με άντοχή, άνθρωποι από την Εύρωπη που θά κάνουν παιδιά. 'Οταν όλα αυτά είναι γνωστά, δεν έχει σημασία αν οι άνθρωποι αυτοί θά αντιμετώπισουν μία σκληρή ζωή: τί σημασία έχει αν ο μηχανικός γίνη γκαρσόνι καφεinelου γιά νά ζήση;

'Ο γυιός του κάποια μέρα θά γίνη μηχανικός και πολίτης της Βενεζουέλας. Σ' αυτόν μένει νά φτιάξη τον γυιό. Και αν δημιουργήση οικογένεια, παρ' όλες τις δυσκολίες, θά έχη παίξει το ρόλο του και θά έχη ξεπληρώσει το χρέος του απέναντι στην κυβέρνηση της χώρας. Πριν από λίγους αιώνες, οι 'Ισπανοί, γιά νά αποικίσουν αυτές τις περιοχές μετέφεραν νέγρους. Σήμερα, οι απόγονοι αυτών των νέγρων, καθαροί ή μιγάδες, προσκαλούν τους λευκούς. 'Αν οι λευκοί δεν απαντήσουν στην έκκληση, «θά μās φάη ή έρηνμος» λένε. Τί παράξενο πράγμα ή ιστορία...

ΤΑΞΙΔΙ ΣΤΟΝ ΟΡΙΝΟΚΟ

Του RÉMY CAYROL

('Από το

«La Revue de Paris», Παρίσι)

Το μικρό άτμόπλοιο πού, χωρίς κανονικό δρομολόγιο, κάνει τη συγκοινωνία Λά Γκουάιρα — Κουϊ-

ντάντ. Μπολίβαρ μόλις άφησε το καταφύγιο του κάτω από τα βουνά της Τρινιάντ. Μόλις βγήκε από τα ήσυχά νερά του κόλπου Πάρια, ξαναρχίζει νά άνεβοκατεβαίνη πάνω στα κύματα που έρχονται βιαστικά από τ' άνοιχτά. Το μαρτύριό μας δεν θά κρατήση πολύ: μόλις ή χαμηλή άκτή διαγράφεται στον ορίζοντα σαν μία λεπτή μαύρη γραμμή, ένα κιτρινωπό κύμα μās κυκλώνει κρατώντας τον ώκεανό μακριά από την άκτή, στολισμένη με άφρο. 'Από 50 στόμια πού άνοιγονται σαν βεντάλλια και σε έκταση μεγαλύτερη από 200 χιλ., ο 'Ορινόκος σπρώχνει προς τη θάλασσα τα τεράστια βρώμικα κύματα του. Τίποτα δεν έχει αλλάξει από την εποχή πού ο Κολόμβος, βλέποντας το θέαμα αυτό, κατάλαβε πώς έφθανε επίτελους στο τέρμα της τρίτης του οδύσσειας.

'Ο 'Ορινόκος, και ίδιος και οι παραπόταμοι της άριστερης του όχθης, ποτίζουν τα 4/5 της Βενεζουέλας. 'Ετσι, αποτελεί το μοναδικό ύδρογραφικό της σύστημα. Είναι γνωστό ότι παρουσιάζει το παράδοξο φαινόμενο, ίσως μοναδικό στον κόσμο, ότι συνδέεται με έναν άλλο ποταμό, τον 'Αμαζόνιο, με έναν παραπόταμο, τον Κασσικιόρε. 'Αν αυτό το τρομερό ποτάμιο δίκτυο ήταν πλωτό, φαντάζεται κανείς τί θά έσήμαινε γιά την αξιοποίηση του έσωτερικού της ήπειρου και γιά την παγκόσμια οικονομία. Δεν είναι όμως πλωτό παρά σε ώριμένα τμήματα.

'Οταν μπούμε στο δέλτα του 'Ορινόκου από το Μπόκα ντε Νάβιος, βρισκόμαστε πιά μέσα σ' αυτή την έσωτερική θάλασσα πού τα νερά της εξαπλώνονται σε πλάτος ίσο με το δέλτα και πού άνεβαινοντάς την φθάνει κανείς στο μέρος όπου το

μάτι άγκαλιάζει και τις δυο όχθες: φαντάζεται κανείς ότι ένας δρόμος τόσο μεγαλοπρεπής, τόσο επίπεδος, θά τον οδηγήση χωρίς δυσκολία ως την ίδια την καρδιά της ήπειρου. 'Αν δεν ήταν οι τερατώδεις κροκόδειλοι πού κοιμούνται στις άπότομες όχθες και πού δεν είναι καλό νά τους ένοχλήση κανείς αν δεν είναι έμπειρος σκοπευτής, θά ήθελε νά έξερευνηση αυτές τις χαμηλές όχθες, νά δνειρευτή γιά λίγες ώρες στην ήρεμία και τη σιωπή της άκρης του κόσμου, περιμένοντας νά ξαναρχήση το άργό ταξίδι πού θά τον οδηγήση στο άγνωστο. 'Αλλά ο 'Ορινόκος, άφου σās γεννήσει την έπιθυμία νά ταξιδέψετε, δεν σās επιτρέπει νά την πραγματοποιήσετε. 'Αφου περάσετε την Κουϊντάντ — Μπολίβαρ, πολύ σύντομα θά δήτε τα πρώτα ρεύματα νά σās κλείνουν το δρόμο.

'Αλλωστε και οι Κατακτητές δεν προχώρησαν περισσότερο. Μήπως δεν είχαν φθάσει στα σύνορα αυτής της χώρας του χρυσού, στο «'Ελ Ντοράντο», στον τελευταίο και μυστηριώδη σταθμό της μεγάλης τους περιπέτειας; Είναι αλήθεια ότι το 'Ελ Ντοράντο υπάρχει πραγματικά και ο Μαρτίνεθ δεν γελάστηκε τοποθετώντας το στην άπέραντη κοιλάδα

Χωριό της Βενεζουέλας, έργο
γραφία του Sanchez Felipe.

πού εκτείνεται από τις ανατολικές όχθες του 'Ορινόκου, ως τα σύνορα της σημερινής 'Αγγλικής Γουϊάνας. 'Αλλά δεν κράτησε τις υποσχέσεις του. Τα όρυχτα που άνοιξαν οι κατακτητές με αναρίθμητες δυσκολίες και κινδύνους στην καρδιά του τροπικού δάσους, στέρεψαν πολύ γρήγορα και ακόμη δεν μπόρεσαν να βρεθούν ούτε και οι τοποθεσίες τους, εκτός από λίγες. 'Εκτός από την εκμετάλλευση που γίνεται από τους ντόπιους, και που είναι έντελως πρωτόγονη, δεν υπάρχουν στην περιοχή παρά δύο μεγάλα όρυχτα, ένα αγγλικό και ένα γαλλικό· οι φλέβες που εκμεταλλεύονται δεν έχουν όλες την ίδια απόδοση. Το κράτος της Βενεζουέλας έχει το δικαίωμα να προαγοράζει αυτά τα προϊόντα που εξορύσσονται στο έθνικό της έδαφος και έτσι, παρ' όλο ότι είναι πολλά χρόνια που τα κέρματα έχουν αποσυρθή από την κυκλοφορία, έχει σχεδόν έντελως εξασφαλίσει το νόμισμά της με τα απόθεματά του πολυτίμου αυτού μεταλλού.

'Επάνω από τα ρεύματα του 'Ωρο, που κατά μήκος του περνά μια μικρή σιδηροδρομική γραμμή, ο 'Ορινόκος βυθίζεται στο παρθένο, αφιλόξενο και αδιαπέρστο δάσος. 'Η όμοσπονδη πολιτεία της 'Αμαζόνας, που πιάνει όλη αυτή την περιοχή, έχει λίγο περισσότερους από 60.000 κατοίκους (τά $\frac{5}{8}$ είναι 'Ινδιάνοι γιατί οι λευκοί δεν άντεχουν στο κλίμα), και ζουν σε 176.000 τετραγ. χιλιόμετρα.

Μόνο τώρα τελευταία, τον καιρό του πολέμου, με την πρόοδο της αεροπορίας για πρώτη φορά εξερευνηθήκε μεθοδικά αυτή η περιοχή. 'Η αεροπορική αποστολή έφερε από την εξερεύνησή της μια εξαιρετική κινηματογραφική ταινία. 'Ενα πυκνό δάσος απλώνει ως εκεί που φτάνει το μάτι τα σκοτεινά του τόξα, και από πάνω τους ξεπετιούνται έδω κι εκεί γιγαντιαίοι «μέζας» με κάθετες πλευρές και κοκινωπές άποχρώσεις, και από την

κορφή τους κυλάνε κλιμακωτά καταρράκτες και βυθίζονται στις άνεξερεύνητες άβυσσους, ξανάμεσα σ' ένα άχνό σύννεφο που φθάνει ως τα σύννεφα του ούρανο. Είναι η τεράστια κοίτη του 'Ωγιάν-τεπούι, που οι ανατολικές και μεσημβρινές διακλαδώσεις του φθάνουν ως τα σύνορα της Βενεζουέλας, της Βραζιλίας και της Βρετανικής Γουϊάνας. Χαμένοι στην άγκαλιά μιας πρωτόγονης φύσεως, βρίσκονται λίγοι φτωχοί 'Ινδιάνοι συνοικισμοί, μερικές ιεραποστολές, που ο συναγωνισμός τους έγινε αίσια να δημιουργηθούν μερικά λιμανάκια. Πόσο καιρό ακόμα θα κρατήσει ο 'Ορινόκος το μυστήριό του;

'Όταν, ύστερα από μια άποτυχημένη σύγκρουση, οι πατριζόντες του Μπολίβαρ εκδιώχθηκαν από τις παράκτιες βόρειες έπαρχίες, όπου τελικά παύθηκε η τύχη τους, η περιοχή αυτή του 'Ορινόκου τους πρόσφερε συγχρόνως καταφύγιο και διέξοδο προς το έξωτεροίκο. Οι περιοχές αυτές ήταν, για χρόνια, το καταφύγιο της εθνικής ιδέας. 'Η ένδοξη εποχή έχει από καιρό περάσει και η σιωπή της έρημιας έχει πέσει ξανά πάνω σ' αυτές τις ιστορικές όχθες. Κοντά στον 'Ωκεανό, η πολιτεία Μπολίβαρ, που μόνη της είναι όση το 'Ηνωμένο Βασίλειο, έχει ένα κάτοικο στα 2 τετραγωνικά χιλιόμετρα. Φτωχά χωριά, έδω και κει, ξεφυτρώνουν και διακόπτουν τον μονότονο δρίζοντα του δέλτα άν βρεθείτε· κει στις 14 'Ιουλίου θά δήτε ν' ανεμίζει σε πολλές καλύβες ή γαλλική σημαία.

Κατάδικοι που έχουν αποδράσει από τα κάτεργα έχουν αντικαταστήσει, στα έλη του 'Ορινόκου, τους συντρόφους του «'Ελευθερωτή».

'Όταν οι κάτοικοι της Γουϊάνας, το «ρίχνουν έξω», ο πρώτος τους σταθμός είναι σχεδόν πάντα η Βενεζουέλα. Για μερικούς δεν είναι παρά ένας σταθμός, ένα πέρασμα. Για πολλούς το ταξίδι σταματά εκεί. Δεν υπάρχει αστυνομικός για να τους

ζητήσει ταυτότητα, ούτε μυστικός αστυνομός για να τους κυνηγήσει. 'Αλλοτε ο διοικητής της Γουϊάνας έστελνε κάθε μήνα στις άρχες της Βενεζουέλας κατάλογο έκλειων που «έλειπαν από το προσκλητήριο», διωνοντας συγχρόνως τα διακριτικά τους και άπαριθμώντας τα λίγο πολύ καταπληκτικά τους έγκλήματα. 'Ο κατάλογος έπηγαινε και έβρισκε όλους τους προηγούμενους στο βάθος κάτι πράσινων κουτιών και δεν γινόταν πιά λόγος, εκτός αν κανένας από τους ένδιαφερομένους ξεσάλιζε την υπόθεση, πράγμα που για ευνόητους λόγους, ήταν μάλλον σπάνιο.

Το μόνο που ήθελε ο δραπετής ήταν να ξεχαστεί, και το κατάφερε χωρίς μεγάλη δυσκολία μέσα σ' αυτές τις άπέραντες έρημες έκτασεις. Πολλοί δεν άπομακρύνονταν· έπαιρναν μια γυναίκα σύμφωνα με τα έθιμα του τόπου και απολάμβαναν με την καλή τους συμπεριφορά, μέσα στην ήρεμία του σπιτιού, τις άγνωστες και λησιμονημένες χαρές της οικογενειακής ζωής. Μ' αυτό τον τρόπο ο ένας γίνεται άθροφός σ' ένα λιμάνι, ο άλλος για πολλών καιρό ήταν ο πύς διάσωσης «μνάτίζερ» στην πρωτεύουσα, το Καρακάς. Δεν θά έχετε ξεχάσει, παρ' όλο ότι δεν είναι

χθесινή υπόθεση, τις περιστάσεις που έκαναν τη γαλλική δικαιοσύνη να στείλει τον Δρα. Μπουγκρά στα νησιά της Σωτηρίας. Είναι καιρός πάλι που δεν βρίσκεται πιά εκεί. 'Ο γιατρός Μπουγκρά διάλεξε για κατοικία του το ευτυχισμένο νησί των ψαράδων μαργαριταριών, Μαργκερίτα, που έχει το ήρωϊκό όνομα: Πολιτεία της Νέας Σπάρτης· εκεί ή έκτίμηση που του έχουν είναι πολύ μεγάλη· ξανάρχισε το επάγγελμα του και άπόκτησε ξανά τόσο καλό όνομα, ώστε μέσα σε λίγα χρόνια ήταν ο πιο γνωστός γιατρός της Δημοκρατίας. Πολλά έπίσημα προσώπα των νησιών αυτών έλεγαν ότι μόνον σ' αυτόν έκαναν την τιμή και έμπιστευόνταν να τους κάνει έγχειρηση σκοληκοειδήτιδας. Κοι έπειδή ο γιατρός Μπουγκρά ήταν πολίτογραφημένος στην Πολιτεία που έμενε, υπήρχε ειδικό άεροπλάνο που τον έπαιρνε για ν' άποφύγη τη συνάντηση με τυχόν πολύ εύσυνεϊδους υπαλλήλους. Δημιούργησε ένα σπιτικό και τα παιδιά του δεν υπάρχει άμφιβολία πως θά έχουν τα μέσα για να ζήσουν. Μή σάς περάσει όμως από το νου να χτυπήσετε την πόρτα του και να του μιλήσετε γαλλικά· δεν θέλει να ακούση τη γλώσσα της πατρίδας του.

ΕΝΑΣ ΝΕΟΣ κάποτε έπρόκειτο να καταδικασθή για ληστεία. 'Ο δικαστής τον κοίταξε άσπληρά και τον ρώτησε:

— Είσαι το παιδί του Δρ. Χ, του περίφημου παιδαγωγού;

— Ναί, άπάντησε ο κρατούμενος.

— 'Ο πατέρας σου ήταν μεγάλος άνδρας, παρατήρησε ο δικαστής. Διάβασα την αυτοβιογραφία του. Πραγματικώς σε έμπνευ. Και τώρα έσύ τον άτίμωσες. 'Αμφιβάλλω αν τον θυμάσαι καν!

— Τον θυμάμαι και πάρα πολύ καλά, είπε ο κρατούμενος λυπημένος. Κάθε φορά που πήγαινα να του ζητήσω τη συμβουλή του ή λίγη συντροφιά, με έδιωχνε και γκρίνιαζε: «Μή με άνοχλεις. Δεν βλέπεις πως εργάζομαι στο βιβλίο μου;» Λοιπόν νά. Το βιβλίο του τελείωσε και έγω είμαι έδω.

BENNET CERF, «Saturday Review of Literature»

Ἡ ἀσθένεια τοῦ ὕπνου

Τοῦ LOUIS C. D. JOOS
(Ἀπὸ τὸ «Neue Zürcher Zeitung», Ζυρίχη)

Ὅλες οἱ ἀπέραντες τροπικὲς καὶ ὑποτροπικὲς περιοχὲς τῆς Ἀφρικῆς, τῶν Ἰνδιῶν καὶ τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς μαστίζονται ἀπὸ τὴν μύγα τοστώ, πού εἶναι γιὰ τὴν ἀσθένεια τοῦ ὕπνου, ὅ,τι τὸ κουνούπι γιὰ τὴν ἐλονοσία. Τώρα τελευταῖα ἕνας Ἑλβετὸς δημοσιογράφος ἀνασκόπησε τὸν τρόπο μὲ τὸν ὁποῖο χτυπᾷ ἡ ἀρρώστια αὐτὴ σὲ μεγάλες ἐπιδημίες καὶ σὲ μεμονωμένα κρούσματα ἀπὸ τὴν ἐποχὴ ἐκείνῃ ἀνακοινώθηκε στὴ Μεγάλῃ Βρεταννίᾳ ἡ ἀνακάλυψη ἐνὸς νέου φαρμάκου, καὶ σ' αὐτὸ ἀναφέρεται τὸ παρακάτω ἄρθρο.

Ενας ἀξιολύπητος ἀποσκελισμὸς νέγρος καθόταν στὰ σκαλοπάτια τοῦ στρατιωτικοῦ λατρικοῦ σταθμοῦ· τὸ ὄμμα του ἦταν γεμιστὸ κοκκινώχρωμα. Ὁ ἰθαγενὴς νοσοκόμος πού πηγαινοερχόταν βιαστικά, τὸν πρόσεξε ξαφνικά καὶ τὸν ρώτησε γαλλικά μὲ κάπως σχολαστικὸ τρόπο: «Ἐσὺ τί ἔχεις; τρυπανοσωμίαση;» Ὁ νέγρος ἀπλῶς γρύλλισε καὶ ξανάπεσε στὸ λήθαργό του. Δὲν ἤξερε γαλλικά, εὔτε καὶ τὸ ὄνομα τῆς ἀρρώστιας του.

Ὡστόσο κάθε χρόνῳ χιλιάδες ἀνθρώποι πεθαίνουν στὴν Κεντρικὴ Ἀφρικὴ ἀπ' αὐτὴ τὴν ἀρρώστια. Πολλοὶ σέρνονται ὡς ἕναν Εὐρωπαϊκὸ σταθμὸ, ἀλλὰ μόνον ὅταν πιά βρισκονται στὸ τελευταῖο στάδιο τῆς ἀρρώστιας τους καὶ δὲν μπορεῖ κανεὶς νὰ τοὺς κἀνῃ τίποτε ἄλλο παρὰ νὰ τοὺς ἀπομονώσῃ σὲ ἕνα στρατόπεδο καὶ νὰ τοὺς περιποιηθῇ ὡς τὴν ἡμέρα πού θὰ πεθάνουν.

Ποιά εἶναι τὰ μέτρα πού παίρνονται γιὰ τὴν καταπολέμησιν αὐτῆς τῆς πληγῆς; Γι' αὐτὸν τὸ σκοπὸ συνήλθε τὸν Φεβρουάριον στὴ Μπραζαβίλ, τὴν πρωτεύουσα τῆς Γαλλικῆς Ἀφρικῆς τοῦ Ἰσημερινοῦ, ἕνα διεθνὲς συνέδριον

γιὰ τὴν ἀσθένεια τοῦ ὕπνου· ἀποφασίστηκε ἡ ἔκτασις ἐνός μονίμου νοσοκομείου στὸ Σιάνλεϊπουλ, καὶ ἐκδόθηκε ἕνας χάρτης τῶν περιοχῶν πού μαστίζει ἡ ἀρρώστια. Μόνον ἕνα μικρὸ ποσοστὸ ἀπὸ τοὺς ἀντιπροσώπους αὐτοῦ τοῦ συνεδρίου ἦταν γιαιτροί· οἱ περισσότεροι ἦσαν κτηνίατροι, χημικοί, ἀποικιακοὶ ὑπάλληλοι καὶ ἐθνομόλοι.

Τὴν ἀσθένεια τοῦ ὕπνου τὴν προκαλεῖ τὸ τρυπανόσωμα, ἕνας βάκιλλος πού ζεῖ στὴ μύγα τοστώ. Τὸ ἔντομον αὐτὸ πού μοιάζει μὲ ἀλογόμυγα, βρίσκεται συνήθως στίς ἀγέλες τῶν ζώων τοῦ κυνηγιοῦ. Ἐνῶ ὅμως οἱ ἀντιλόπες, οἱ γκαζέλλες καὶ τὰ παρόμοια ζῶα εἶναι συνήθως οἱ φορεῖς τῶν τρυπανοσωμάτων, αὐτὰ τὰ ἴδια δὲν παθαίνουν τὴν ἀσθένεια τοῦ ὕπνου. Μόλις ὅμως μιὰ μολυσμένη μύγα τοστώ μεταδώσῃ τὸ βάκιλλο σὲ ἀγελάδες, ἄλογα ἢ ἀνθρώπους, φανερόνεται τὰ πρῶτα συμπτώματα: διόγκωσις τῶν ἀδένων, ἐκνευρισμός, πυρετός καὶ—ἀρκετὰ παρ᾽ ἔξω—ἀϋπνία. Καὶ ἂν δὲν γίνῃ σωστὴ καὶ ἔγκαιρη θεραπεία, μέσα σὲ 18 περίπου μῆνας πεθαίνουν.

Οἱ πρῶτοι ἐρευνηταὶ πού ἀσχολήθηκαν μὲ τὴν τρυπανοσωμίαση μελέτησαν τὴν ἀρρώστια ὅπως παρουσιαζόταν στὸν ἄνθρωπον. Ἀπὸ τὰ 1860 ὁ Διδιγκιστὸν ἐπέτυχε καλὰ ἀποτελέσματα χρησιμοποιοῦντας ἀντλῶς ἐμπειρικά διάφορες ἐνώσεις ἀρσενικοῦ ὁ Π. Ἐρλιχ ἄρχισε νὰ μελετᾷ συστηματικὰ τὴν ἀσθένεια σὲ σχέση μὲ τὴ σύφιλη· καὶ ὁ Ζιμό εἰσήγαγε πρῶτος σὲ μεγάλη ἔκτασιν τὴν θεραπεία τῆς στὴ Γαλλικῇ Ἀφρικῇ τοῦ Ἰσημερινοῦ. Ἀπὸ τότε οἱ Γάλλοι ἦσαν οἱ θερμότεροι πρωταγωνιστὰς τῆς θεραπείας τῆς ἀρρώστιας ἀπευθείας στὸν ἄνθρωπον. Τὸ δ-

νομα τοῦ Σισᾶ καὶ τοῦ Βωσᾶλ—δὲ τελευταῖος πού σήμερον εἶναι ὁ πρῶτος λατρικὸς σύμβουλος στὸ Γαλλικὸ Ὑπουργεῖον Ἀποικίων, εἶχε πάρει μέρος στὸ Συνέδριον τῆς Μπραζαβίλ—συνδέεται στενὰ μὲ τὸν ἀγῶνα ἐναντίον τῆς ἀσθένειας τοῦ ὕπνου στὸ Γαλλικὸ καὶ Ἀγγλικὸ Καμερούν καὶ στὴν Ἀφρικὴ τοῦ Ἰσημερινοῦ.

Ὡστόσο καὶ τὰ καλύτερα φάρμακα δὲν ἔχουν καμμία ἀξία ἂν παραμεληθοῦν ὠρισμένοι τεχνικοὶ καὶ ἀνθρώπινοι παράγοντες. Ἡ διάρκεια π.χ. τῆς θεραπείας εἶναι ἕνα στοιχεῖον πού μπορεῖ νὰ ἀχρηστεύσῃ καὶ τὴν καλύτερη θεραπεία: εἶναι ἀδύνατον νὰ περιμένῃ κανεὶς ὅτι ὁ ἰθαγενὴς θὰ πᾶν πολλές φορές γιὰ θεραπεία σ' ἕνα μακρινὸ νοσοκομεῖο· γι' αὐτὸ πρέπει ὁ γιαιτρός νὰ πᾶν νὰ τὸν βρῇ καὶ τότε λίγες ἐνώσεις εἶναι ἀρκετὲς· ἀκόμη, οἱ ἐνώσεις δὲν πρέπει νὰ ἔχουν δυσάρεστη ἀντιδρῶσις γιὰτὶ τότε ὁ ἰθαγενὴς δὲν δέχεται νὰ συνεχίσῃ τὴν θεραπεία του ἕως λευκοῦ γιαιτροῦ, ἐπειδὴ φοβᾶται ὅτι «θὰ τὸν κἀνῃ ν' ἀρρωστήσῃ». Ἐπίσης τὰ φάρμακα πρέπει νὰ εἶναι τέτοια ὥστε νὰ μὴν ἐπηρεάζονται ἀπὸ τὸ κλίμα.

Ἡ θεραπεία γιὰ νὰ εἶναι ἐπιτυχμένη πρέπει νὰ στηρίζεται σὲ ἀξιόπιστες στατιστικὰς. Ἐνας γιαιτρός μοῦ εἶπε πῶς κάποτε πῆγε σ' ἕνα χωριό, ὅπου σύμφωγα μὲ τὰ στοιχεῖα του, ζοῦσαν 90 ἰθαγενεῖς, ἀλλὰ μόνον 60 πῆγαιναν γιὰ ἐνώσεις. Ὁ γιαιτρός, πού ἦταν πολὺ συνειθισμένος στὴν παράξενη συμπεριφορὰ τῶν ἰθαγενῶν, φέρισε τὸν ἀρχηγὸ τῆς φυλῆς ὅτι θὰ τὸν τιμωρήσῃ πάρα πολὺ ἂν τὸ ἄλλο πρωτὶ δὲν παρουσιάζονταν ὅλοι οἱ κάτοικοι. Τὴν ἄλλη μέρα δὲν παρουσιάστηκαν 90 ἀλλὰ 140 καὶ μάλιστα πολλοὶ πού μόλις πρὶν ἀπὸ δυὸ ἡμέρας εἶχαν κἀναι ἐνώσεις σ' ἕνα γειτονικὸ χωριό!

Μεγάλῃ σημασίᾳ ἔχει νὰ ὑπάρχῃ ἀπόλυτη βεβαιότητα ὅτι δὲν ἔμεινε κανεὶς χωρὶς ἐνωση, γιὰτὶ ἕνας μόνον, θάβει γιὰ νὰ ἐξελιχθῇ πάλι ἡ ἀρρώστια σὲ ἐπιδημία. Γι' αὐτὸ τὸ λόγον

οἱ ἄλλες μέθοδοι θεραπείας συχνὰ ἀποδεικνύονται ἀποθαρρυντικὰς.

Στὴ Ζουλουλάνδη πού ἡ ἀσθένεια τοῦ ὕπνου (ἢ Ναγκάνα) μαίνεται στὰ ζῶα, οἱ ἀρχαὶ τῆς Νοτίου Ἀφρικῆς βρῆκαν μιὰν ἄλλην μέθοδον. Χτυποῦν ἀπευθείας τὴν μύγα τοστώ, καὶ τὴν ἐξολοθρεύουν εἰχνοντας σκόνη Ντὶ·Ντὶ·Γι ἀπὸ ἀεροπλάνου σὲ μεγάλες περιοχάς. Ὡστόσο εἶναι ἀμφίβολον ἂν αὐτὴ ἡ μέθοδος μπορεῖ νὰ ἔρχῃ καλὰ ἀποτελέσματα στὴν Κεντρικὴ Ἀφρικὴ, γιὰτὶ ἡ ὑγρασία τῆς ἀτμόσφαιρας ἐλαττώνει τὴν δραστηκότητα τοῦ ἐντομοκτόνου.

Στὴ Ρωδεσία δοκίμασαν ἕνα ἄλλο οὐσιγίμα. Ὁ καθ. Μπούξτον, τῆς ἱατρικῆς Σχολῆς Τροπικῶν Νόσων τοῦ Λονδίνου, εἶπε στὸ Συνέδριον τῆς Μπραζαβίλ ὅτι ἡ κατασκευὴ δρόμων μέσα ἀπὸ τοὺς θάμνους δημιουργοῦσε «διαδρόμους» πού δὲν ἄφηναν τὴν ἀρρώστια νὰ μεταδοθῇ. Στους συνοικισμοὺς πού βρισκονταν δίπλα στοὺς δρόμους δὲν διήρχε ἡ ἀρρώστια, ἐνῶ λίγα μίλια ἀριστερὰ ἢ δεξιὰ κυριαρχοῦσε ἡ καταστρεπτικὴ αὐτὴ πληγὴ. Αὐτὸ ὀφείλεται στὰ ζῶα πού ἔβγαζαν ἀπὸ τοὺς κατοικημένους δρόμους.

Ἀνάμεσα στὰ 1896 καὶ στὰ 1920 τὸ νόστιον οὐνορον τῆς ἐπικράτειας τῆς μύγας τοστώ ὑποχώρησε κατὰ 4° πρὸς τὸν Ἰσημερινὸ καὶ μερικὲς ἄλλοτε πολλὸ ἐπικίνδυνες περιοχὰς ἀπαλλάχθηκαν ἀπ' αὐτὴν ἐντελῶς. Τὴν καταπληκτικὴν αὐτὴν μεταβολὴν τὴν ἀποδίδουν στὴ μεγάλη ἐπιζωοτία πού στὰ 1896 ἀποδεκάτισε τίς ἀντιλόπες καὶ τίς γκαζέλλες σὸν ὀροπέδιο τῆς Νοτίου Ἀφρικῆς. Ἀπὸ τὰ 1920 τὰ κοπάδια μεγάλωσαν καὶ ἡ μύγα τοστώ ξανάρχισε πὶ ταξίδιον τῆς σὸ νότον. Γι' αὐτὸ ἡ Κυβέρνησις ἀναγκάστηκε νὰ ἐξοντώσῃ αὐτὰ τὰ ζῶα.

Ἡ ποικιλία τῆς νοτιοαφρικανικῆς μύγας τοστώ (glossina morsitans) ἔχει πολὺ παραξενὸν τρόπο ζωῆς καὶ μόνον σὲ περιοχὰς πού μαζεύονται κοπάδια ἀπὸ ζῶα τοῦ κυνηγιοῦ μπορεῖ νὰ ζήσῃ. Ἄλλες ποικιλίαι τῆς Κεντρικῆς Ἀφρικῆς (longipalpis, con-

golense, κ. ά.) ζουν σε πολύ διάφορες συνθήκες που είναι αδύνατο να τις ελέγξουμε όλες, και αν χρειαστή απομυζούν αίμα από πουλιά, σαύρες και χροκοδείλους. Ακόμη αν εξοντώνουμε όλες τις γκαζέλλες, τα άκντι και τις καμηλοπαρδάλεις, αυτό θα έβλαπτε οικονομικά την Κεντρική Αφρική χωρίς να εξαλειφθή η ασθένεια του ύπνου.

Η αναγνώριση αυτού του γεγονότος ώδηγησε τους Βρεταννούς να κάνουν στη Νιγηρία ένα άλλο πείραμα. Σήμερα ο τρόπος με τον οποίο ζή ή μύγα τσασέ είναι γνωστός σε όλες του τις λεπτομέρειες. Η τσασέ για να ζήσει θέλει βαλτότοπους, σκιερές θάμνους, ώριμης θερμότητας και ζώα με ώρισμένες κατηγορίες αίματος. Αν αποξηραίνουμε όλα τα έλη και κόψαμε όλους τους θάμνους, θα εξαφανιζόταν. Μία μικρή ομάδα από Άγγλους επιστήμονες εισήγαγε μία νέα μέθοδο στο διαμέρισμα Άνχαου στα νότια σύνορα του Σουλτανάτου Κάνο, στη Βόρειο Νιγηρία. Τα θύματα της ασθένειας του ύπνου έφθαναν στα 40% του πληθυσμού και σε πολλά χωριά το ποσοστό έφθανε στα 60% ενώ και άλλες τροπικές ασθένειες ήταν εξίσου πολύ διαδεδομένες. Ήταν φανερό πως τα χωριά έρημώνονταν και οι φτωχοί κάτοικοι τους ζούσαν μέσα στις καλύδες τους σε τρομακτική βρώμα, άρρώστια και δυστυχία.

Σ' αυτό το μέρος οι επιστήμονες καταπίεστηκαν ν' ανοίξουν πηγάδια για να εμποδίσουν τους ιθαγενείς να

παίρνουν νερό από τα έλη. Έφριξαν τα ποτάμια και τους χείμαρρους σε κανάλια, κάψανε τα παλιά χωριά και έφτιαξαν καινούρια σπίτια σε υγιεινότερες τοποθεσίες που τις διάλεξαν προσεκτικά. Παρ' όλο αυτό το συγχροισμό, σεδάστηκαν τις παραδόσεις. Αυτό φαίνεται καθαρά στις καλύδες—χαρέμια που έκτισαν για τους πολύγamous κατοίκους. Στις καλύδες αυτές είχαν μελετήσει προσεκτικά ότι σχετιζόταν με την υγιεινή: τα σκαπάσματα των πηγαδιών, τους βέθρους, τους λάκκους για τις κοπριές των ζώων, τις αγορές και άλλες πολλές λεπτομέρειες.

Ύστερα άρχισαν να καθαρίζουν τη γη. Κατά μήκος του διαδρόμου Άνχαου που ήταν ελεύθερος από την τσασέ καθάρισαν σχεδόν ένα μίλι από κάθε πλευρά του μ' αυτό τον τρόπο, με την καταστροφή δηλ. όλων των δένδρων και των θάμνων, εμποδίσαν την μύγα τσασέ να ξαναεμφανιστή. Σήμερα το Νέο Άνχαου και τα γειτονικά χωριά έχουν 60.000 κατοίκους και η άρρώστια του ύπνου έχει εντελώς εξαφανιστή.

Έπειδή η ετήσια διαπνέση γι' αυτό του αλβους τον καθαρισμό της γης είναι μεγάλη, ίσως η πρόταξη δεν είναι πρακτική για άραιοκατοικημένες περιοχές: έτσι μένει ακόμα και σήμερα να λυθή το πρόβλημα της τσασέ. Το Συνέδριο στη Μπραζαβίλ έδωσε στους ειδικούς την ευκαιρία να ανταλλάξουν την παύρα τους, και στον κόσμο την ελπίδα, ότι η επιδημία αυτή κάποια ημέρα θα υπερνικηθή.

ΤΟ ΦΑΙΝΑΝΘΡΑΔΙΝΙΟΝ 897

(Από το «Discovery», Άγγλία)

Σ τα ισχυρά έντομοκτόνα, όπως είναι η Γκαμμεξάνη και το Ντι Ντι-Τι, που χρησιμοποιήθηκαν για την καταστροφή της μύγας τσασέ, μπορούμε να προσθέσουμε σήμερα και μία νέα σειρά από φάρμακα που έχουν ήδη αποδείχθη πολύ αποτελεσματικά στη

θεραπεία ζώων μολυσμένων από δύο κύρια είδη τρυπανοσωμάτων.

Την έρευνα έγκαινιάσε ο δρ. Α. Π. Ουώλλς στο εργαστήριο Χημικών Έρσεων του Τέντινγκτον, κοντά στο Λονδίνο. Αργότερα συνεργάστηκε με τον καθηγητή Μπράουνινγκ της Βα-

κτηριολογικής Ύπηρεσίας της Γλασκώης. Ο δρ. Ουώλλς αποφάσισε να εξετάση τις πιθανότητες παρασκευής νέων χημικο-θεραπευτικών μέσων από μίαν ουσία, γνωστή ως φαϊνανθραδίνη: στην ουσία αυτή παρ' όλο που βρίσκεται εύκολα, δεν έχουν δώσει μεγάλη προσοχή.

Σ την αρχή έκαναν απλά ανάλογα φαϊνανθραδίνης από τις πολύ γνωστές αντισηπτικές ενώσεις της άκριφλαδίνης που βοηθήσαν στο δύσκολο έργο να παρασκευάσουν άκριδη, ισόδυναμα φάρμακα άκριφλαδίνης. Μόνο όταν κατώρθωσαν να παρασκευάσουν τον άριθ. 897, ήταν που βρήκαν μία ουσία με πραγματικά μοναδικές ιδιότητες.

Το Φαϊνανθραδίνιον 897 αποδείχθηκε πολύ δραστικό έναντιον του Τρυπανοσωμα congolense, το σπουδαιότερο από τα τρυπανοσώματα που προσβάλλουν τα ζώα. Συγχρόνως φάνηκε ότι η τοξίνωση που προκαλεί στα κύτταρα των ζώων είναι μικρή. Έτσι εκπληρώσες τις δύο σπουδαιότερες ανάγκες. Αφού πειραματίστηκαν με επιτυχία σε ποντίκια, παρασκευάσαν μεγάλες ποσότητες από το νέο φάρμακο και τις έστειλαν σε κτηνιάτρους που βρίσκονταν σε περιοχές της Κένυας, Ταγκανίκας, Ουγκάντας και Νιγηρίας που μαστίζονται από την τσασέ. Οι τρεις πρώτες χώ-

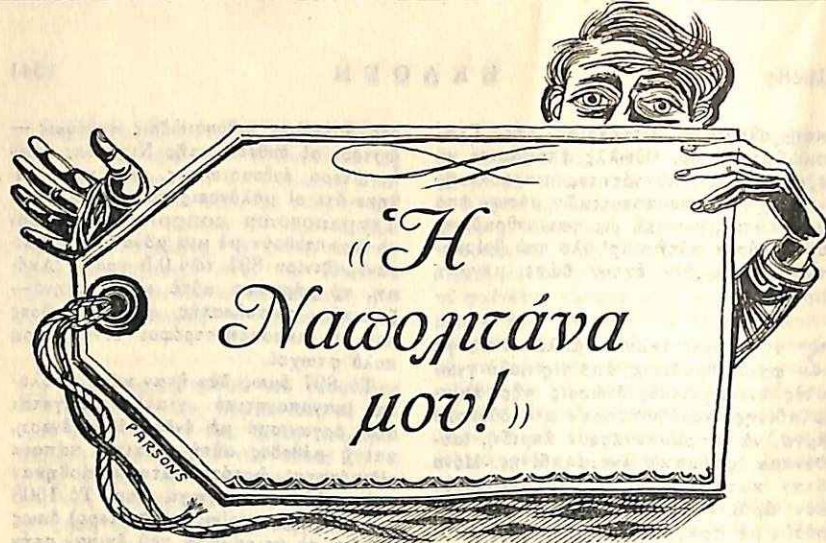
ρες έστειλαν ένθουςιώςδεις εκθέσεις—ώστόσο οι εκθέσεις της Νιγηρίας ήταν λιγώτερο ένθουςιώςδεις. Γενικά, βρέθηκε ότι οι μολύνσεις που προκαλεί το Τρυπανοσωμα congolense μπορούν να θεραπευθούν με μία μόνο ένεση Φαϊνανθραδινίου 897 των 0,5 γραμ. Ακόμη, το φάρμακο αυτό είναι φθηνό—ζωτικός συντελεστής για τις χώρες που οι μικροκτηνοτρόφοι είναι πάρα πολύ φτωχοί.

Το 897 όμως δεν ήταν κάτι απόλυτα ικανοποιητικό γιατί εισάγεται στον οργανισμό με ενδοφλέβια ένεση, και η μέθοδος αυτή απαιτεί κάποια ειδικότητα: ώστόσο κατασκευάσθηκαν και πολλά παράγωγά του. Το 1508 και το 1553 (κυρίως το δεύτερο) όπως έδειξαν τα πειράματα που έγιναν στην Αφρική, ήταν σημαντικές βελτιώσεις. Τότε οι εταιρείες May and Baker Ltd., και Burroughs Wellcome and Co έφοδισαν τους κτηνιάτρους με μεγάλες ποσότητες για να κάνουν εντατικώτερες έρευνες.

Ένα άλλο παράγωγο, το 1544 βρέθηκε πως ήταν πολύ δραστικό έναντιον του Τρυπανοσωμα cruzi, του μικροβίου της ασθένειας Τσαγκας που είναι η πληγή της Νοτίου και Βορείου Αμερικής. Τα πειράματα δείχνουν ότι αυτό το φάρμακο έχει τα ίδια ή και καλύτερα ακόμα αποτελέσματα με το Μπάγιερ 7602 που χρησιμοποιόταν πριν από τον πόλεμο.

ΤΟ ΠΙΟ σημαντικό πράγμα στη θερμοκρασία του σώματος του ανθρώπου είναι η σταθερότητα της μεταξύ 36-37 βαθμών. Σε κανονική κατάσταση οι γυναίκες είναι πιο ζεστές από τους άνδρες, οι νέοι από τους γέροντες και όλοι είμαστε πιο ζεστοί το άπόγευμα παρά το πρωί.

G. P. WELLS, στο «The Listener», Λονδίνο

Του INDRO MONTANELLI
(Από το «Corriere della Sera», Μιλάνο)

Αυτό δὲν πρέπει νὰ ξαναγίνη ποτέ· μιὰ φορά ὅμως, ὅταν ἔφευγα γιὰ ταξίδι, καὶ ἡ γυναίκα μου ἔφτιαχνε τὴς βαλιτζες μου (πράγμα ποὺ δὲν κατάφερα νὰ μάθω ποτέ, ἀν καὶ εἶμαι ἀπαγγελματίας ταξιδιωτής), τσακωθήκαμε στὰ γερά γιὰ τὴν Ναπολιτάνικη καφετιέρα μου, ποὺ ἐγὼ ἤθελα νὰ τὴ βάλω πάνω ἀπὸ τὰ κουστούμια καὶ ὄχι κάτω, ἔστω κι ἂν ὑπῆρχε ὁ φόβος νὰ τσαλακωθοῦν.

Ἔχω μιὰ παλιά, πολὺ παλιά καφετιέρα, ποὺ τὴν ἀγόρασα πρὶν ἀπὸ εἴκοσι χρόνια στὴ Νεάπολη, καὶ γιὰ τὴν ὁποία εἶχα παραγγίλει νὰ μοῦ φτιάξουν ἕνα καμινέτο καὶ ἕνα χαρτονένιο κουτί ντυμένο μὲ βαλοῦδο. Μὰ τὸν καιρὸ τὸ χρώμα τῆς καφετιέρας φεθώρισε· ἀπὸ λαμπρὸ ἀσημὶ ἔγινε πρασινισμένο μπρούτζινο, καὶ εἶναι ἀλήθεια—ὅπως λέει ἡ γυναίκα μου—ὅτι δὲν εἶναι ὅτε κομψὴ ὅτε μοντέρνα. Δίπλα στὰ βραδυνὰ ρούχα μου φαίνεται πολὺ ἀσήμαντὴ ἔρχεται σὲ σύγκρουση μὲ τὰ παπούτσια καὶ τὴς πιτζάμες μου· δὲν ταιριάζει καθόλου μὲ τὴν κοκκινωπὴ ἀ-

ροπορικὴ μου βαλιτζα καὶ τὸν δερμάτινο σάκκο μου· εἶναι ἀφάνταστα «ἐκτὸς τόπου» μέσα στὸ βαγκὼν-λί, στὴν καμπίνα τοῦ ὑπερωκεανίου καὶ στὸ μεγάλο ἐπιβατικὸ ἀεροπλάνο.

Ἐγὼ ὥστόσο δίνω πάντα τιμητικὴ θέση στὴν παλιά, κιτρινωμένη καφετιέρα μέσα στὴ βαλιτζα μου. Τὴν παίρνω ἀκόμη καὶ στὴν Στοκχόλμη, μιὰ ἀπὸ τὴς μεγαλύτερες μηχανοποιημένες πρωτεύουσες τοῦ κόσμου, ὅπου τὰ ξενοδοχεῖα καὶ τὰ ἐστιατόρια ἔχουν πάντα καφέ ποὺ εἰσιμάζεται σὲ μεγάλες ποσότητες, σὲ πελώρια καὶ πολυσύνθετα μηχανήματα, μέσα σὲ κουζίνες ποὺ μοιάζουν μὲ ἐργαστήρια καὶ μὲ τὴν ἐπιβλεψὴ γκαρσονιῶν ποὺ μοιάζουν μὲ νοσοκόμους.

Εχω πολὺ πικρὴ πείρα τοῦ Σουηδικοῦ καφέ. Δὲν τὸν περιφρονῶ, γιὰτὶ γίνεται ἀκριβῶς ὅπως πρέπει, σὰν ὅλα τὰ βιομηχανοποιημένα ὄντα αὐτοῦ τῆς χώρας. Δὲν μπορῶ ὅμως νὰ ὑποφέρω τὸν περίπλοκο τρόπο ποὺ τὸν σερβίρουν.

Στὴ Σουηδία δὲν ὑπάρχουν μπάρ. Ὁ

κοινὸς ἄνθρωπος, γιὰ νὰ περάσῃ τὴν ὥρα του, πηγαίνει κάθε μέρα νὰ πιῇ τὸν καφέ του σ' ἕνα ἐστιατόριο, πολλές φορές μὲ μιὰ κυρία, συχνότερα μὲ μιὰ ἐφημερίδα. Ὁ τρόπος του δείχνει ὅτι ἦρθε ἀποφοιομένος νὰ καθίσῃ γιὰ καλὰ. Ἀφήνει τὸ ἐπανωφόρι καὶ τὴς γαλότσες του στὸ βεσιτάριο καὶ παίρνει μιὰ μάρκα. Διαλέγει μὲ προσοχὴ τὸ μέρος ποὺ πρόκειται νὰ καθίσῃ, ψάχνει γιὰ τὰ τσιγάρα καὶ τὰ σπέρτα του, τὰ βάζει καὶ τὰ βάζει ἐπάνω στὸ τραπέζι· ὕστερα κοιτάζει γιὰ τὸ γκαρσόνι νὰ τοῦ δώσῃ τὴν παραγγελία του. Μπορεῖ νὰ χρειαστῇ νὰ περιμένῃ 10 καὶ 15 λεπτά, ποτὲ ὅμως δὲν ἀνυπομονεῖ, ὥστε προσπαθεῖ νὰ προσελκύσῃ τὴν προσοχὴ τοῦ γκαρσονιῦ μὲ φωνές ἢ νευρικές χειρωναγίες.

Ἔτσι πρὶν πάλι νὰ περιμένῃ πολὺ ὥσπου νὰ τοῦ φέρουν τὸν καφέ. Πρῶτα φτάνει ἕνα πιάτο μὲ τὸ φλυτζάνι καὶ τὸ κουταλάκι καὶ ἕνα ἄλλο πιάτο μὲ τὴ ζαχαριέρα, ἕνα ἄλλο μὲ τὴ γαλατιέρα, ἕνα ἄλλο μὲ φρυγανιές (ὑποχρεωτικὸ συνακόλουθο τῆς Ισπανο-τελσετίας), ἕνα πιάτο μὲ βούτυρο καὶ ἕνα μαχαίρι, ἕνα πιάτο γιὰ τὰ κουπόνια τοῦ βουτύρου καὶ τοῦ φωμιῦ (παρ' ὅλο ποὺ ὁ πελάτης δὲν ἔχει ζητήσει τίποτα νὰ φάῃ) ὕστερα ἕνα πιάτο μὲ τὴν καφετιέρα, καὶ τελικὰ ἕνα πιάτο μὲ τὸ λογαριασμὸ.

Ἔτσι ἀντιμετωπίζει τὴ δυσκολία νὰ χύσῃ αὐτὴν τὴν ὑπεράφθονη ποσότητα τοῦ ἀδιάφορου καφέ ἀπὸ μιὰ πελώρια καφετιέρα σ' ἕνα μικρὸ φλυτζάνι. Καὶ ὅλη αὐτὴ ἡ φασαρία γιὰ ἕνα φλυτζάνι καφέ, ποὺ στὴν Ἰταλία μπορεῖτε νὰ τὸν πιῇτε χωρὶς κανὲν καθήσεται σὲ τραπέζι, πάντα χωρὶς κουταλάκι καὶ πιάτο, καὶ ποὺ σὰς τὸν σερβίρουν σὲ πέντε λεπτά· ἂν ὄχι, τότε ἀσφαλῶς θὰ κάνετε τὰ παράπονά σας στὴ διεύθυνση.

Σὲ τόσο πολὺ μηχανοποιημένες χώρες, ἡ καφετιέρα μου προκαλοῦσε πάντα χιλιάδες ὑποψίες. Ἡ καμαριέρα δὲν κατάλαβε τί ἦταν διὰ τὴν εἶδε πάνω στὸ κομοντίνιο, ἕνα προκατακλυσματο ἀντικείμενο ἀνάμεσα στὰ

κουδούνια καὶ τοὺς διακόπτες—τὸ μόνο ποὺ δὲν λειτουργεῖς μὲ ἡλεκτρισμὸ. Κατάλαβε πὼς τὰ ἔχασε, γιὰτὶ ἦταν φανερό πὼς προσπαθῆσε νὰ τὴν τρίψῃ καὶ νὰ τὴν गुαλίῃ καὶ ὕστερα τὴν ἔκρυψε γερμάτη ντροπὴ κάτω ἀπὸ τὸ τραπέζι. «Τί εἶναι αὐτὸ τὸ πρεζυτορικὸ κατασκευάσμα;» θὰ σκέφθηκε, «αὐτὴ ἡ ἄθλια κατασρόλα γιὰ νὰ ζεσταίνῃ κανεῖς νερό, χωρὶς κανένα θερμομέτρο ἢ ὀδηγία χρήσεως, χωρὶς κανένα ἄλλο μηχανήμα, ἐκτὸς ἀπὸ ἕνα μικρὸ κουτί μὲ τὴν καθίστη ὕλη;»

«Ἀναρωτιέσαι ἀγαπητὴ μου τί εἶναι; Δὲν εἶναι τίποτα λιγότερο ἀπὸ ὁλόκληρη τὴ μηχανικὴ ἰδιοφυΐα τῆς Ἰταλίας συγκεντρωμένη σὲ ὅσους ἀλυσμίνια συγκοινωνοῦντα δοχεῖα. Εἶναι ἡ οὐσία τοῦ πνεύματος τῆς Ἰταλίας, ὅπου ἕνα φλυτζάνι καφέ δὲν ἔχει ἀκόμα «κολλεκτικιστοποιηθῇ».

Αὐτὴ ἡ μικρὴ καφετιέρα ἐξευτέλισε πολλοὺς ἐθνικοὺς θριάμβους στὰ τελευταῖα λίγα χρόνια. Ἐβράζε ἡσυχα διὰ τὴν ἀσφαλίαν τοῦ Χίτλερ προχωροῦσαν, καὶ ἐνῶ ἕνας Γερμανὸς ἀξιωματικός τῆς Ἀνωτάτης Διοικήσεως φορώντας τὸ μονόκλ του φώναζε μὲ αὐθάδεια: «Τὰ Σκόντα μας... τὰ Αἰρλικόν... Τὰ Μπόφορ μας... τὰ Στεῦκας μας... ἡ μηχανοποίησή μας...». Ἐγὼ ὅμως σκεπτόμουν μόνο: «Ἡ Ναπολιτάνια μου», καὶ ἀκούγα μὲ προσοχὴ τὴν καφετιέρα μου ποὺ ἔβραζε ἤρεμα πάνω στὸ καμινέτο.

Μὰ ἀνακούφιζε μέσα στὸ καταφύγιο τοῦ Μιλάνου, τὴν ὥρα ποὺ ἐπεφταν μὲ μονότονο ὑπόχωφο θόρυβο οἱ βόμβες τῶν 2000 κιλῶν. Σκεπτόμουν τοὺς πιλότους μὲ ὅλα τοὺς τὰ ὄργανα ἀκριβείας, τοὺς ἀσυρμάτους καὶ τὰ ραντάρ... καὶ ὕστερα θυμῆθκα: παρ' ὅλα αὐτὰ δὲν ἔχουν Ναπολιτάνια..., καὶ γύρῃσα βιαστικὰ νὰ κατεβάσω τὸν καφέ μου ποὺ ἔβραζε πάνω στὸ καμινέτο καὶ κόντευε νὰ χυθῇ.

Σιγῶς ἐγένετο τὴν ὥρα ποὺ μὲ ἀνέκριναν οἱ Γερμανοὶ στὴ φυλοκὴ Γκαλλάρτες. Μοῦ τόνισαν ὅτι ἡ νίκη τους ἦταν βέβαιη γιὰτὶ εἶχαν ἀνακα-

ματική άνησυχία όταν έκόνισε ότι τὸ Κόμμα θὰ «παρακολουθῇ προσεκτικὰ» τὴν λειτουργία του καὶ ότι μιά ἀπὸ τίς βασικὲς ἀποστολὲς τοῦ Πανεπιστημίου θὰ ἦταν ἡ «πολιτικὴ μόρφωση». Ἡ άνησυχία ἔγινε ἀκόμα πιὸ μεγάλη όταν πρόσθεσε ότι τόσο οἱ καθηγητὲς ὅσο καὶ οἱ σπουδαστὲς θὰ εἶναι ἀνεκτοὶ μόνο ἀνβασιζόντων ὅλη τους τὴν ἐργασία στὴν προσεκτικὴ μελέτη τῆς «μιάς καὶ μοναδικῆς ἐπιστήμης, τῆς ἐπιστήμης τῶν ἐπιστημῶν — τοῦ Μαρξισμού — Λενινισμού καὶ τοῦ Διαλεκτικοῦ καὶ Ἱστορικοῦ Ὑλισμοῦ. Γιατί αὐτὰ τὰ μεγάλα δόγματα ἀντιπροσωπεύουν τὸ 9/10 τῆς ἀνθρώπινης γνώσης. Μόνον ἐκεῖνοι πού θὰ τὰ ἀφομοιώσουν καλὰ θὰ εἶναι σὲ θέση νὰ καταπιεστοῦν μὲ ὁποιοδήποτε ἐργο, ὅσο δύσκολο καὶ ἀν εἶναι».

Αὐτὲς στὴν οὐσία τους ἦταν οἱ εὐλογίες πού ἔδωσε ὁ ἐπίσημος ἀντιπρόσωπος τοῦ Κομμουνιστικοῦ Κόμματος στὸ Πανεπιστήμιο όταν ξανάνοιξε, στὶς 30 Σεπτεμβρίου τοῦ 1940. Παρανόηση δὲν χωροῦσε. Ἡ ἐλευθερία τῆς σκεψῆς καὶ τῆς διδασκαλίας, ἡ πνευματικὴ ἀκεραιότητα οὐδέποτε μὲ μιά μονοκοτυλιά. Τὰ ἔσβυσε ἡ δῆλωση τοῦ συντρόφου Καροτάμ πρὸς τοὺς ἐπιστήμονες πού τὸν ἀκουγαν, πού πολλοὶ ἀγάμεσά τους εἶχαν σκύψει ἀπὸ τὰ χρόνια καὶ τὰ μαλλιά τους εἶχαν ἀσπρίσει ὥστε ἀπὸ μιά ὁλόκληρη ζωὴ στὴν ὑπηρεσία τῆς ἐπιστήμης.

ΕΙΚΟΣΙ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΑ ΧΡΟΝΙΑ

Ἦμουν κι ἐγὼ ἀνάμεσα σ' ἐκείνους πού ἀκουσαν τὸν λόγο. Εἰκοσιένα χρόνια πρὶν εἶχα παρενθεθῇ σὲ μίαν ἄλλη τελετὴ, ἐντελῶς διαφορετικὴ: σὰ ἐγκαίνια τοῦ Ἑθνικοῦ Ἑσθονικοῦ Πανεπιστημίου τῆς Ταρτού πού θὰ ἔπαυε πιά νὰ ὀνομάζεται «Τσαρικό Πανεπιστήμιο Γιούργιεφ». Δὲν εἶχε ἔρθει ἀκόμα ἡ εἰρήνη στὴ χώρα, ἀλλὰ ἡ αὐτοσφαιρα ἦσαν γεμάτη ἐλπίδα καὶ θάρρος. Γιατί ἡ τελετὴ αὐτὴ ἀποτελοῦσε τὴν ἐπίσπεψη ἐνός

ἀκατάπαυστου ἀπὸ αἰῶνες ἀγώνα, γιὰ νὰ γίνεταὶ ἡ ἐκπαίδευση στὴν ἐθνικὴ γλώσσα καὶ ἐπάνω σὲ ἐθνικὲς γραμμές.

Ἄν καὶ οἱ διαδοχικὲς Βαλτικο-Γερμανικὲς καὶ Ρωσικὲς ἀκαδημαϊκὲς ἀρχὲς εἶχαν ποταμελῆσει ὅλοτε λα τίς ἐθνικὲς Ἑσθονικὲς σπουδές, ἕνα μεγάλο σῶμα ἀπὸ ἐξαιρετικὰ μορφωμένους Ἑσθονοὺς, εἰδικούς σὰ πολιτικά καὶ πνευματικὰ ζητήματα, συγκεντρώθηκε στὴν Ταρτού, τὸ 1920. Σ' αὐτοὺς προστέθηκαν ἐπιστήμονες πού γύρισαν ἀπὸ τὴ Ρωσία, ἀφήνοντας τίς θέσεις τους γιὰ νὰ δουλέψουν γιὰ τὸ λαὸ τους. Τὸ Ἑθνικὸ Πανεπιστήμιο πῆρε μεγάλες ἐκτάσεις. Ὁ ἀριθμὸς τῶν σπουδαστῶν του ἦταν, ἀνάλογα μὲ τὸν πληθυσμὸ, μεγαλύτερος ἀπ' ὁποιοδήποτε ἄλλου, ἐκτὸς ἀπὸ τὴ Λεττονία.

Δραστηριότητα ἀπὸ καιρὸ καταπιεσμένη βρέθηκε ξαφνικὰ τὴν διέξοδο τῆς στὴ δημιουργικὴ ἐργασία. Τὸ Πανεπιστήμιό μας, ὅπως καὶ ἡ λογοτεχνία μας, ἡ τέχνη μας, ἡ οἰκονομικὴ μας ζωὴ ὠφελήθηκε ἀπὸ τὴν δυναμικὴ τῆς ἀπελευθέρωσης. Ὅρισμένοι κλάδοι ὅπως ἡ προϊστορικὴ ἀρχαιολογία, ἡ ἐθνογραφία καὶ ἡ συγκριτικὴ λαογραφία ἐφθασαν σὲ ἐπίπεδο πού ξεπερνοῦσε καὶ αὐτῶν ἀκόμη τῶν μεγάλων ἀκαδημαϊκῶν κέντρων τῆς Δύσεως. Ἀρχίσουμε γόνιμη ἐπαφὴ μὲ ὁλόκληρον τὸν ἐκπαιδευτικὸ κόσμον, καὶ ἀποτελέσαμε ἀναπόσπαστο μέρος τοῦ Δυτικοῦ πολιτισμοῦ.

Ὅσο γιὰ τὴν Ἀνατολικὴν Εὐρώπην μπορούσαμε νὰ τὴν μελετοῦμε ἀπὸ τὰ δημοσιεύματά της. Ἀλλὰ ἡ ἀμεσώτερη ἐπαφὴ ἦταν τόσο δύσκολη, ὥστε ἐλάχιστοι μόνο ἀπὸ μᾶς κατῳρθοναν νὰ περνοῦν τὰ σοβιετικὰ σύνορα. Καὶ αὐτὰ πού μαθαίναμε ἦταν πολὺ ἀπογοητευτικά, δὲν ὑπῆρχαν ἐνδείξεις ότι θὰ μπορούσε ποτε νὰ ἀποκατασταθῇ ἡ ἐλευθερία τῆς σκέψης.

Ὁ λόγος τοῦ Καροτάμ διέγραψε τὸ τέλος τῆς ἐποχῆς τῆς δραστηριότητάς. Βασικὸ ἐλατήριο τοῦ ζήλου

μας ἦταν ἡ ἐλευθερία, ἡ ἐλευθερία νὰ ἐρευνῶμε, νὰ μελετοῦμε, νὰ βγάζουμε συμπεράσματα, νὰ παίρνωμε τὸ μέρος αὐτῆς ἡ ἐκείνης τῆς ἀπόψεως. Χωρὶς αὐτὸ τὸ κίνητρο δὲν ἦταν δυνατόν παρὰ νὰ ἐκφυλιστοῦμε σὲ μηχανές. Καὶ ὁ κατ' ὄνομα ἡγέτης τοῦ νέου αὐτοῦ κέντρου τῆς διανοητικῆς ἀποβλακώσεως, ἀσφαλῶς δὲν θὰ ἦταν κι αὐτὸς εὐχαριστημένος μὲ τίς νέες συνθήκες. Κάθε ἄλλο παρὰ χαρούμενος φαινόταν στὴν τελετὴ. Γιατί ὁ Καθηγητὴς Κρούς ἦταν ἕνας ἱστορικός μὲ ἀρκετὴ ἱκανότητα καὶ τιμιότητα, συντηρητικὸς σοσιαλιστῆς, ποτὲ του ἤμως σκλάβος ἐνὸς δόγματος. Ὡς Πρύτανης ἴσως νὰ εἶχε ἐλπίζει ότι καὶ θὰ ἔσῳζε ἀπὸ τὴν καταστροφὴ πού ἐρχόταν. Καὶ τώρα ἔβλεπε ότι εἶχε μπλεχθῇ σὲ μιά καταστροφή ὅπου καὶ ὁ ἴδιος δὲν λογαριάζοταν ἡ πραγματικὴ ἡγεσία τοῦ Πανεπιστημίου ἦταν στὰ χέρια τοῦ νέου Ἀντιπρύτανη, τοῦ Χριστιανοῦ Κιοῦρε.

Ο ΝΕΟΣ ΦΥΡΕΡ

Ὁ δυνάστης αὐτός, πού ἀν ἐξαιροῦσε κανεὶς τὴ λάμψη τοῦ φανατισμοῦ ἀπὸ τὰ ἀνοιχτογάλανα ματια του ἔμοιαζε μὲ παχύσαρκο «μικροαστό», ἦταν ὁ ἐπίσημος διευθυντὴς τῆς Σχολῆς Μαρξισμού-Λενισμού. Ἡ σχολὴ αὐτὴ ἦταν πολὺ σπουδαία. Διέθετε πολυάριθμο προσωπικὸ πού ἄλλαζε συχνά, ἀλλὰ πάντα ἦταν ἀπὸ μέλη τοῦ Κόμματος, πού ἡ ἐπιστημονικὴ τους ἐπίδοση εἶχε μεγάλες διαφορές. Δὲν μπορούσε παρὰ νὰ εἶναι πολυάριθμο τὸ προσωπικὸ τῆς Σχολῆς, γιατί ὅλοι μέσα στὸ Πανεπιστήμιο, ἀπὸ τὸν Καθηγητὴ ὡς τὴν καθαρίστρια ἔπρεπε νὰ διδάχθουν ἐκεῖνα τὰ 9/10 τῆς ἀνθρώπινης γνώσης πᾶνω σὰ ὅποια ἔπρεπε νὰ στήριζονται τὰ πάντα. Τὸ προσωπικὸ ἄλλαζε διαρκῶς γιατί ἦταν πολλοὶ ἐκεῖνοι πού ἔδειχναν ἀπὸ τὴν πρώτη σχεδὸν στιγμή ότι τοὺς εἶπε ἡ ἱκανότητα νὰ τὰ βγάλουν πέρα μὲ τοὺς ἀπίστους. Ἡ «ἀστικὴ» λογικὴ, ἀκόμα καὶ στὴν πιὸ ἀθῶα φαινομε-

νικὰ μορφή της, τοὺς ἔκανε πολὺ συχνὰ νὰ τὰ χάνουν. Κι όταν γινόταν κατὰ τέτοιο, πάρα πολὺ γρήγορα βρισκόταν ἀντικαταστάτης.

Ἡ προσωπικότητα τοῦ νέου ἰδεολογικοῦ μας ἡγέτη δὲν εἶχε ἴσως τὸ κοινὸ μὲ τὸ ἀκαδημαϊκὰ πρότυπα τῆς Δύσης. Ἦταν ἕνα περιεργὸ μίγμα ἐξυπνάδας, ἡμιμάθειας καὶ διανοητικῆς διαστροφῆς. Στὴν ἀρχὴ ἦταν δάσκαλος σ' ἕνα χωριό, καὶ κάποιον κομμουνιστικὸ κολλέγιο συμπλήρωσε ἐντελῶς χαλαρὰ τὴ μόρφωσή του. Σὰν πολίτης τῶν Σοβιέτ τώρα, πού ἔλειπε ἀπὸ τὴν Ἑσθονία ἀπὸ τὸ 1918, δὲν εἶχε παρὰ μιά ἐσφαλμένη ἰδέαν τοῦ τί εἶχε συμβῇ ἐκεῖ σὰ εἰκοσι τελευταῖα χρόνια, καὶ τὸν ἐσάστει ἡ εὐημερία μιάς χώρας πού κανονικὰ θὰ ἔπρεπε νὰ εἶχε καταστραφῇ ἀπὸ τὴν καπιταλιστικὴ ἐκμετάλλευση. Ἀλλ' ἀφοῦ ἐγκαταστάθηκε σ' ἕνα πολυτελέστατο διαμέρισμα, οἱ ἀνέσεις τοῦ καπιταλιστικοῦ συστήματος ἀρχισαν νὰ τὸν ἐπηρεάζουν. (Σὲ μιά στιγμὴ ἐλικρίνειας περπατοῦσε ότι ὁ μόνος τρόπος νὰ ἐπιβληθῇ στὴν ἀτίθαση οἰκογένειά του ἦταν νὰ τοὺς φοβίξῃ ότι θὰ τοὺς ξαναστελεῖ στὴ Ρωσία).

Ἡ ἀποστολὴ πού τοῦ ἀνέθεσαν ἦταν τεράστια. Ἐστῆαινε τὴν ὁλοκληρωτικὴ ἀνατροπὴ, ὅχι μόνο τῆς ἰδεολογικῆς βάσεως τῆς Ἑσθονικῆς πανεπιστημιακῆς παιδείας, ἀλλὰ τὴν ἀνατροπὴ καὶ τῆς τελευταίας κυριολεκτικὰ οργανωτικῆς λεπτομερείας. Μιά ἀνατροπὴ πού, στὴν ἀρχὴ τουλάχιστον, ἔπρεπε νὰ γίνῃ χωρὶς πολλὰ ἀλλαγὲς προσωπικοῦ γιὰ νὰ διατηρηθῇ μιά ἐντύπωση ἐπείκειας.

Ἡ πρώτη οἰκτικὴ μεταρρύθμιση ἦταν ἡ κατάργησις τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς καὶ ἡ ἀκύρωση τῶν διπλωμάτων πού εἶχε δώσει. Χάνοντας τὴν ἰδιότητα τοῦ Πανεπιστημιακοῦ ἀποφοίτου, οἱ Ἑσθονοὶ θεολόγοι, ἐξοστρακίζονταν ἐπισήμως ἀπὸ τίς τάξεις τῆς Σοβιετικῆς διανοήσεως.

Τὸ ἐπόμενο βῆμα ἦταν ἡ ἀναδιοργάνωση τῆς Πανεπιστημιακῆς Διοικήσεως καὶ ὅλων τῶν Σχολῶν. Ὅλα

τά αυτόνομα σώματα καταργήθηκαν· καταργήθηκε ή σύγκλητος και τα διοικητικά συμβούλια των σχολών, που είχαν ως τότε σημαντική δικαιοδοσία στους διορισμούς, στο σύστημα διδασκαλίας, στην επιστημονική έρευνα, καθώς και στη διαχείριση της περιουσίας του Πανεπιστημίου. Η προσωπική ήγηση ήταν το νέο δόγμα.

Οι ομαδικές αποφάσεις απαγορεύτηκαν. Τις αποφάσεις θα τις έπαιρνε ο υπεύθυνος. Ο Πρύτανης έδινε διαταγές στους Αντιπρυτάνεις. Οι Αντιπρυτάνεις είχαν υπό την έποπτεία τους τους καθηγητές, κι αυτοί τους διευθυντές κάθε τμήματος και το προσωπικό των διαφόρων τμημάτων ήταν υπόλογο στους καθηγητές. Άλλα σε κάθε στάδιο, ή πολιτική ήγηση που ήταν άμεσα υπεύθυνη απέναντι στο Κόμμα, μπορούσε να επέμβει και ν' αναστατώσει τα πάντα. Και φυσικά ή πανταχού παρούσα Ν.Κ.Β.Δ. είχε άπεριόριστη έλευθερία δράσεως σε κάθε πεδίο.

Η λέγόμενη «αστική παιδεία» καταργήθηκε άμέσως. Η Φιλοσοφική Σχολή μετωνομάσθηκε σε Ιστορικο-Φιλολογική Σχολή. Η λέξη Φιλοσοφία σημαίνει ανεξάρτητη άνιδιοτελή πνευματική έρευνα, πράγμα που δεν ήταν πιά άνεχτό. Αντικαταστάθηκε από την αυστηρά προκαθορισμένη κρατική φιλοσοφία του διαλεκτικού Ιστορικού υλισμού. Πολλές άλλες τακτικές και έκτακτες έδρες έπαψαν να υπάρχουν όπως π. χ. της Συγκριτικής Φιλολογίας των Σουηδικών, Ιταλικών, Έβραϊκών, Πολωνικών, Τσεχικών, Ουγγρικών και Φιλλανδικών σπουδών. Όλα θεωρήθηκαν περιττές πολυτέλειες.

ΕΡΜΗΝΕΥΟΝΤΑΣ ΣΑΙΞΠΗΡ

Στο Έσθονικό καθεστώς, οι καθηγητές είχαν μεγάλο περιθώριο στην έκλογη των θεμάτων στα μαθήματά τους κι οι φοιτητές έπρεπε να μελετήσουν και να σκεφθούν πολύ μόνοι τους. Τώρα ο καθηγητής ήταν

υποχρεωμένος να παρουσιάσει στον φοιτητή «ετοιμες» έρμηνείες που ώδηγοῦσαν στην «ορθοδοξία». Κάθε καθηγητής έπρεπε να υποβάλει στον Αντιπρύτανη Σπουδών—τόν Κούρε—μιά λεπτομερή περίληψη των μαθημάτων του δόκλειρης της χρονιάς. Δεν έφτανε να άναφέρει γενικούς τίτλους, έπρεπε να δίνει μιά ξεκάθαρη ιδέα για το πως θα έρμήνευε κάθε θέμα π. χ. «Ο Σαίξπηρ ως έπικριτής του φθίνοντος φεουδαρχισμού και υποστηρικτής της μοναρχίας και της άστικής τάξεως». Το έργο «Αντώνιος και Κλεοπάτρα» ως μιά περιγραφή της νίκης του οργανωμένου κράτους έναντι της ατομικιστικής άναρχίας». «Ο Γκαίτε, ως υποστηρικτής της τεχνικής προόδου στο δεύτερο μέρος του Φάουστ». Η «Βασίλισσα Μάμπι, του Σέλλεϋ, σαν έκφραση της υλιστικής του θεωρήσεως του σύμπαντος» κλπ.

Όλες αυτές ήταν άπόψεις σαφέστατα καθορισμένες στα έπίσημα σοβιετικά πανεπιστημιακά συγγράμματα, και το πρόγραμμα έπρεπε ν' αποδεικνύει ότι ο καθηγητής έμενε πιστός σ' αυτές. Είναι αλήθεια ότι ή κομμουνιστική έρμηνεία των μεγάλων άλλαξε στις διαδοχικές εκδόσεις των σοβιετικών συγγραμμάτων. Για ένα διάστημα π. χ. ήταν αλισθηρός εκείνος που έλεγε ότι ο Σαίξπηρ αισθανόταν για τις μάζες ότι-δήποτε άλλο εκτός από συμπόνια· ο Κάλιμπαν παρουσιαζόταν σαν εικόνα του δυστυχισμένου άποικου που τον συνθλίβει ο Δυτικός Ιμπεριαλισμός. Άλλά καθώς ο χρόνος περνούσε και ή λατρεία των μεγάλων μορφών εις βάρος της άστοιχείωτης και άστατης μάζας άρχισε να ένθαρρύνεται, τότε τα πράγματα άλλαξαν. Ο Κοριολάνος έγινε «νόμιμος» ήρωας και ή περιφρόνησή του για τον λαό, κάτι άνεγνωρισμένο. Όλες αυτές τις άλλαγές έπρεπε κανείς να τις παρακολουθή προσεχτικά αν ήθελε ν' αποφύγει το στρατόπεδο καταναγκαστικών έργων. Κι άφού ήταν άδύνατο να βρσκειται διαρκώς σε έπαφή με τις

νέωτερες εξελίξεις του Κρεμλίνου, ο άντιπροσωπευτικός τύπος του Καθηγητή των Σοβιετ έπανελάμβανε τις άπόψεις των τελευταίων εκδόσεων των έπίσημων σοβιετικών συγγραμμάτων. Αυτό ήταν άσφαλέστερο, και όλοι στη Σοβιετική Ένωση ένδιαφέρονται πολύ για την άσφαλεία τους.

Σε μιά από τις όμιλίες του προς τους καθηγητές, ο Κούρε συνάψισε την κατάσταση με θαυμαστή ελικρίνεια: «Το Ιδεώδες πρόγραμμα είναι τόσο πλήρες, ώστε αν σάς τύχη κανένα έμπόδιο και δεν μπορείτε να συνεχίσετε τα μαθήματά σας, μπορεί όποιοσδήποτε άλλος να σάς αντικαταστήσει χωρίς προειδοποίηση, χωρίς καν να έχη άκούσει ποτέ για σάς...» Το Πανεπιστήμιο θα γινόταν ένα είδος γραμμοφώνου, ένα γραμμόφωνο που τις πλάκες του θα μπορούσε όποιοσδήποτε να τις παίξει. Αυτό άλλωστε φαινόταν κι άπ' το γεγονός ότι το ήμερήσιο πρόγραμμα των καθηγητών δεν προέβλεπε προπαρασκευή των μαθημάτων τους. Τα μαθήματά τους ήταν από πριν έτοιμα.

“ΑΝΟΙΚΟΔΟΜΗΣΗ.”

Με θέμα τα σοβιετικά δόγματα, άρχισαν σειρές μαθημάτων υποχρεωτικών για όλους, άκόμα και για το υπαλληλικό και το υπηρετικό προσωπικό. Οι σπουδαστές θα άφιέρωναν δυό χρόνια στην άποκλειστική μελέτη αυτών των μαθημάτων και ή έπιτυχία σ' αυτά θα άποτελούσε σχεδόν άπαραίτητη προϋπόθεση για την συνέχιση των σπουδών τους. Όσο για μās, άφιερώναμε 2-3 ώρες το βράδυ, πέντε φορές την εβδομάδα, στην παρακολούθηση «Ιδεολογικών» μαθημάτων. Κατακουρασμένοι από την διοικητική δουλειά που άπαιτούσε πρωτοφανείς λεπτομέρειες ήμασταν υποχρεωμένοι ν' άκούμε μιά δανεισμένη φρασσεολογία, που δεν κατάρθανε καθόλου να κρύβει την πραγματικότητα από όμιλητές που το πνευματικό τους έπίπεδο, και με κομμουνιστικά άκόμη κριτήρια, δεν

μπορούσε παρά να ήταν πολύ χαμηλό.

Οι περισσότεροι από τους όμιλητές αυτούς μās διάβαζαν άπλως διακυλογραφημένες σημειώσεις που άσφαλώς δεν τις είχαν γράψει οι ίδιοι. Μερικές φορές έχαναν τη σειρά των σελίδων και τις διάβαζαν άνακαταμένες και πρόφεραν στραβά πολυσύλλαβες ξενικές λέξεις, χωρίς να καταλαβαίνουν τη σημασία τους. Θυμάμαι τον άπελπισμένο άγώνα που έκανε ένας από τους όμιλητές αυτούς για να προφέρει Έσθονικά τη λέξη «άνοικοδομώ» (rehabilitaateima). Την διάβασε δυό, τρείς φορές, ώσπου έμεινε με την—κάπως έσφαλμένη—έντύπωση ότι κατ'όρθω σε να την προσφέρει σωστά. Κοίταξε τότε το άκροατήριό του μ' ένα τόσο θριαμβευτικό χαμόγελο, που όλοι ξεέπασαν σε χειροκροτήματα.

Οι καθηγητές κρατούσαν συνήθως τις έντυπώσεις τους για τον έαυτό τους. Αν και συχνά, όταν άκουγαν τις χοντροκομμένες διαστρεφές της Κομμουνιστικής Διαλεκτικής, τους ήταν άδύνατο να κρύψουν ένα χαμόγελο· κάθε άνοιχτη από μέρους τους άντιποίηση δεν μπορούσε παρά να ξεσπάσει σε αντίποινα που θα τα πληρώναν οι ίδιοι, οι οικογένειές τους και οι φίλοι τους. Διαφορετικά ήταν τα πράγματα με τους φοιτητές. Είχαν συνηθίσει στην έλεύθερη συζήτηση και δεν έννοούσαν να πιστέψουν ότι θα υπήρχε κάποιο καθεστώς του κόσμου που θα μπορούσε να τους κάνει να πάρουν στα σοβαρά αυτούς τους νέους καθηγητές. Παρ' όλες τις προειδοποιήσεις, ένεργούσαν άνάλογα με τα αισθήματά τους και πληρώναν γι' αυτό.

Ήταν δύσκολο να μείνει κανείς σοβαρός όταν ο Κούρε περιέγραφε τον Κομμουνιστικό Παράδεισο του μέλλοντος σαν ένα κόσμο όπου κάθε οικογένεια θα έχη το ραδιόφωνό της, όπου όλοι θα είναι έλεύθεροι να ταξιδεύουν στην Εύρώπη. Κανείς στην Έσθονία δεν θεωρούσε τα πρόνόμια αυτά άσυνήθιστα πράγματα. Ήταν άκόμα πιο δύσκολο να μην

άντιδράσης όταν άκουγες νά λένε τους Φιλανδούς «Λευκούς σφαγιαστές».

Κι ήταν αδύνατο νά κρυφτεί ή άγανάκτηση όταν την άνοιξη τοῦ 1941, ὁ Κοῦρε άφησε νά έννοηθῇ ὅτι γρήγορα τὰ Ρωσικά θά γίνονταν ή μόνη γλώσσα διδασκαλίας.

Καί παρ' ὅλο ὅτι τήν τελευταία αὐτή περίπτωση ἀκολούθησαν ἀμέσως διαψεύσεις, οἱ φοιτητές πού εἶχαν διαμαρτυρηθῇ δέν ἐξέφυγαν τήν τιμωρία: πολλοί ἀπ' αὐτούς ἐσφαιρίστηκαν μέ τόν συνθητισμένο τρόπο —σά κελλιά τῆς Ν.Κ.Β.Δ.

Η ΑΛΗΘΙΝΗ ΕΚΚΑΘΑΡΙΣΗ ΑΡΧΙΖΕΙ

Όσο τὸ καθεστῶς γινόταν πιὸ αὐστηρό, οἱ φοιτητές άρχιζαν νά χάνουν τίς ὑποτροφίες τους, νά ἀποβάλλονται ή καί νά φυλακίζονται ἀκόμα μέ τήν κατηγορία ὅτι ἔχουν παράνομα φιλολογικά βιβλία. Μερικοί ἀποβλήθηκαν μέ τήν δικαιολογία

ὅτι οἱ γονεῖς τους ἀνήκαν στίς πρώην ήγετικές τάξεις. Άλλοι ἀναγκάστηκαν νά περάσουν στήν παρανομία γιατί δέν ήθελαν νά ὑποκύψουν στόν ἐξαναγκασμό νά γίνουν μέλη τῆς μυστικής αστυνομίας. Άρκετοί καθηγητές ἔχασαν τίς θέσεις τους καί δέν μπορούσαν νά βροῦν δουλειά πουθενά ἄλλοῦ. Όσο ἀπίθανα καί δυσάρεστα κι ἂν ήταν τὰ πρώτα στάδια τῆς «ἐπανεκπαίδευσης», δέν ήταν παρὰ ἑνας προάγγελος τῆς δυστυχίας, τοῦ φόβου καί τῶν κακουχιῶν πού θά ἀκολουθοῦσαν.

Ἐλάχιστοι ἀπ' αὐτούς πού βρέθηκαν σά ἐγκρίνια μάντευαν τίς ἀκρότητες πού θά συνάδευαν τή Σοβιετική πολιτική. Εἶδαν ὅμως καί αἰσθάνθηκαν καθαρὰ ὅτι στόχος τῆς ἐπιθέσεως ήταν τὰ θεμέλια τῆς πνευματικῆς τους ζωῆς. Κανείς δέν χειροκρότησε τόν σύντροφο Καροτάμ. Εἶχε δώσει ἕνα θανάσιμο χτύπημα σέ ὅλα τὰ ἱδανικά πού εἶχε ὑποστηρίξει τὸ Πανεπιστήμιο.

ΤΕΛΕΥΤΑΙΟΣ ἕνας ἀπεσταλμένος τοῦ Κρεμλίνου στή Βουλγαρία, ὁ Τσερβένκοβ, δήλωσε σέ ἕνα λόγο του σίτους πιστούς κομμουνιστές τὰ ἀκόλουθα: «Δέν μπορεί κανείς νά ἀγαπᾷ ἀληθινά τήν πατρίδα του, ἂν αὐτή ή ἀγάπη εἶναι ἀντίθετη μέ τήν ἀγάπη πού πρέπει νά ἔχουμε γιά τή Σοβ. Ένωση».

J. & S. ALSOP, στή «Carrefour», Παρίσι

Ίστορία καί γραμματόσημα

Τοῦ W. D. LEGGE

Μέσα στίς σελίδες τῶν λευκωμάτων γραμματοσήμων μπορεί κανείς νά παρακολουθήσῃ τή διάλυση αὐτοκρατοριῶν, τήν ἀνοδο δημοκρατιῶν, τίς ἰδιοτροπίες τοῦ πληθωρισμοῦ, τήν τύχη ἡρώων τοῦ λαοῦ, νίκες καί ήττες. Τὸ ἄρθρο αὐτό, γραμμένο εἰδικά γιά τήν «Ἐκλογή» ἀπό ἕνα φιλοτελιστή, δίνει μιὰ σύντομη ἀποψη τῶν πολιτικῶν μεταβολῶν πού ἔγιναν στήν Κεντρική Εὐρώπη ἀπό τὸ 1918. Ἀργότερα ἴσως μπορούμε νά δημοσιεύσωμε μελέτες σχετικές μέ ἄλλες περιοχές μέ ἰδιαίτερο ἐνδιαφέρον γιά τοὺς συλλέκτες γραμματοσήμων.

ΑΥΣΤΡΙΑ

Στά 1914 ή Αὐстроουγγαρία ήταν μία Δυναδική Μοναρχία, καί ὁ Φραγκίσκος Ἰωσήφ Αὐτοκράτωρ τῆς Αὐστρίας καί Βασιλεὺς τῆς Οὐγγαρίας, κάθε χώρα ὅμως εἶχε τὰ δικά της γραμματόσημα. Ἰσως γιά πολλά χρόνια νά μὴν χαρακτικῆς ωραιότερο γραμματόσημο ἀπὸ κεῖνο τῶν 10 χέλ-λερ (1) πού βγήκε στά 1908, γιά τὰ 60 χρόνια τῆς βασιλείας τοῦ Φραγκίσκου Ἰωσήφ ή ἀπὸ κεῖνο πού ἐκδόθηκε δύο χρόνια ἀργότερα μέ τὸ ἴδιο σχέδιο, ἀλλά μέ τίς χρονολογίες 1830—1910, γιά νά δείχνουν τήν 80ή ἐπέτειο τῶν γενεθλίων τοῦ Αὐτοκράτορος.

Στὸ τέλος τοῦ 1915, ὁ ἡλικιωμένος μονάρχης πέθανε ἀφού εἶχε βασιλεύσει 68 χρόνια, καί τὸν διαδεχθῆκε ὁ ἀνηψιὸς του Κάρολος. Τὰ τέσσερα γραμματόσημα, σέ διαφορετικὴ τιμὴ τὸ καθένα μέ τήν προτομὴ τοῦ Φραγκίσκου Ἰωσήφ ἄλλαξαν. Τυπώθηκαν ἄλλα μέ τὸν Κάρολο (2), μαζὺ

μέ τὰ στρατιωτικὰ γραμματόσημα τῶν αὐстроουγγρικῶν στρατευμάτων. Τὰ τελευταῖα αὐτὰ βγήκαν σέ πλήρη σειρὰ μέ διαφορετικὲς τιμές καί εἶχαν ὅλα τὸ ἴδιο σχέδιο. Τελικά, όταν στά 1918, μέ τήν σύγκρουση τῶν Κεντριῶν Δυνάμεων, ή Αὐστρία ἐγινε Δημοκρατία, ή τρέχουσα σειρά ἐπισημάνθηκε μέ τή λέξη «Δημοκρατία» καί σέ λίγο καιρὸ ἀκολούθησε μιὰ μόνιμη σειρά, πολὺ κοινὴ ἀπὸ ἀποψη παραστάσεων. Εἰκονίζονταν τὸ ταχυδρομικὸ κέρσε, ὁ θυρεὸς τῆς νέας Δημοκρατίας (3), μιὰ ἀλληγορικὴ παράσταση τοῦ ἐργάτη καί τὸ Κοινοβούλιο (4).

Στά 1922 κυκλοφόρησαν γραμματόσημα μέ ὀφηρημένες παραστάσεις πού μπορούσαν νά ἐρμηνευθοῦν κατὰ διαφόρους τρόπους. Στὸ ἕνα ὑπάρχει τὸ κεφάλι τῆς Μεδουσας πού ἴσως νά ἀναφέρεται σὸ Αὐστριακὸ παράσημο, τὸ Χρυσόμαλλο Δέρας (5).

Οἱ νομισματικὲς δυσκολίες πού ἀντιμετώπισε ή Δημοκρατία στά 1924—25 φαίνονται καθαρὰ, γιατί τὰ σχέδια ἄλλαξαν ἐνῶ τὰ ταχυδρομικὰ αὐξάνονταν, ὥσπου ἐφθασαν στίς 10.000 κορώνες. Όταν στά 1925 τὰ πράγματα ἐφθασαν σέ μεγάλη ἐνταση κυκλοφόρησαν νέα νομίσματα μέ παλαιὰ δνόματα, γρόσια καί σελλίνια, καί τὸ γεγονός αὐτό, ὅπως ταιριάζει, ἐπισημοποιήθηκε μέ τήν ἐκδοση μιᾶς σειράς γραμματοσήμων μέ μοντέρνα τεχνотροπία, πού δέν ήταν ὅμως οὔτε ὥρατα οὔτε καλλιτεχνικά.

Τέσσερα χρόνια ἀργότερα κυκλοφόρησε ή σειρά μέ κοπία τῆς Αὐστρίας. Τὰ ἀκριβότερα γραμματόσημα τῆς σειράς εἶχαν χαραχθῇ καί αὐτὰ καλύτερες κῆπως τίς κακὲς ἐκ-

τυπώσεις. Ἡ σειρά αὐτὴ ἀνατυπώθηκε τρία χρόνια ἀργότερα σὲ μικρότερο σχῆμα.

Στὰ 1922 καὶ κατὰ διαστήματα ὡς τὸ 1937, κυκλοφόρησαν διάφορες σειρὲς ἀναμνηστικῶν γραμματῶν γιὰ διάφορους φιλανθρωπικούς σκοπούς, γιὰ τὴν παιδικὴ πρόνοια, γιὰ τοὺς φτωχοὺς καλλιτέχνες, μουσικούς, συγγραφεῖς, ζωγράφους, ὅλα χαραγμένα καὶ θαυμάσια τυπωμένα. Ἀνάμεσα σ' αὐτὰ ἦταν καὶ τὸ πιό

γραμματόσημά τους. Τὰ γραμματόσημα αὐτὰ ἦταν ἀπὸ τὶς ἡδὴ υπάρχουσες σειρὲς τῶν Οὐγγρικών γραμματῶν, μετὰ τὴν ἐπίσημη ἀποδοχή τους. Οἱ δύο αὐτὲς σειρὲς παρουσίασαν ἕνα ἀνταγωνισμό καὶ πουλιόνταν σὲ τιμὴ τρεῖς φορές μεγαλύτερη ἀπὸ τὴν ἀξία τους.

Τὰ ἑπτὰ ἐπόμενα χρόνια, ἀπὸ τὸ 1938—1945 ἡ Αὐστρία εἶχε ἐνσωμα-

1

2

3

4

φημισμένο γιὰ τοὺς φιλοτελιστὲς — τὸ γραμματόσημο τῶν 10 σελινίων μετὰ τὴν προτομὴ τοῦ Καγκελαρίου Δρ. Ντόλφους (6), ποὺ σήμερα εἶναι ἀπὸ τὰ σπανιότερα Εὐρωπαϊκὰ γραμματόσημα. Λίγο πρὶν εἶχε κυκλοφορήσει ἕνα πέντημο γραμματόσημο τῶν 24 γροσ. καὶ ἕνα ἄλλο γιὰ τὴν ἐπέτειο τῆς δολοφονίας του.

Καὶ ἀπὸ τὰ δύο βγήκαν ἀρχετὰ ὥστε οἱ περισσότεροι συλλέκτες κατάρθωσαν νὰ τ' ἀποκτήσουν.

Τὴν ἴδια περίπου ἐποχὴ κυκλοφόρησε μιὰ σειρά ἐπισημασμένα γραμματόσημα γιὰ τὴν διαφιλονικούμενη περιοχὴ τῆς Καρινθίας, εἶχε τὸ ἴδιο σχέδιο μετὰ τὸ πρῶτο γραμματόσημο τῆς Δημοκρατίας ἀλλὰ διαφορετικὰ χρώματα (7). Καὶ οἱ Γιουγκοσλάβοι κυκλοφόρησαν ἐπισημασμένα κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο τὰ

ματωτὴ στὸ Γερμανικὸ Ράιχ, καὶ εἰς αὐτὸ ἀναπόσπαστο μέρος τῆς Γερμανίας ὡς τὴν ἀπελευθέρωσή της. Στὸ διάστημα αὐτὸ χρησιμοποιήθηκαν Γερμανικὲς σειρὲς ἀλλὰ τὸν Μάιο καὶ Ἰούνιο τοῦ 1945 πολλὲς Γερμανικὲς σειρὲς γραμματῶν ἐπιστημάνθηκαν μετὰ τὴν λέξη «Αὐστρία». Σήμερα δὲν μπορούμε νὰ ποῦμε μετὰ ἀκρίβεια ἀν εἶναι αὐθεντικά καὶ ἡ προσέλευση τῶν περισσότερων εἶναι ἀμφίβολη.

Τὸν Ἰούνιο οἱ Συμμαχικὲς Στρατιωτικὲς Ἀρχὲς ἐβγαλαν πολὺ κοινὰ γραμματόσημα μετὰ τὴν λέξη Αὐστρία. Τὸ ταχυδρομικὸν κέρας (8) καὶ ὁ ἀρχιθμὸς τῆς ἀξίας τους ἀποτελοῦσαν τὰ κυριώτερα χαρακτηριστικά τους. Στὸ τέλος ὅμως τοῦ 1945 κυκλοφόρησε μιὰ τελικὴ σειρά μετὰ τὰ Ἐθνικὰ Σύμβολα. Ἀλλὰ ὅπως καὶ στὴν

πρῶτῃ σειρά τῆς Δημοκρατίας, ὁ Αὐστριακὸς Ἀετὸς κρατᾷ σφυρὶ καὶ δρεπάνι. Δὲν εἶχαν περάσει τρεῖς ἡμέρες ποὺ εἶχαν ἐκδοθῇ τὰ ἀκριβότερα, ὅταν τὰ ἐννέα ἄλλα φτηνότερα ποὺ χρησιμοποιούνταν περισσότερο ἀντικαταστάθηκαν μετὰ τὴν ἀξία τῆς ἐθνικῆς τοπίας ἢ κτλ. Καὶ τὰ ἀκριβότερα γραμματόσημα ἀκολούθησαν ἀργότερα μόλις μπορούσαν νὰ φτιάχνωνται καινούριες πλάκες.

στέμμα τοῦ Ἁγίου Στεφάνου — τὸ παλαιὸ σιδερένιο στέμμα τῆς Οὐγγαρίας. Τὸ τρίτο εἶχε μιὰ περισσότερη συμβολικὴ παράσταση, γιὰτὶ πάνω ἀπὸ τὸ Σιδερένιο Στέμμα βρίσκεται ὁ Τουρέλ, ὁ μυθικὸς Ἀετὸς τῶν Μαγυάρων (9).

Τὸ σύμβολο τοῦ Σιδερένιου Στεμματος εἶναι ἀκόμη καὶ ὑδατόσημο καὶ ὑπῆρχαν τρεῖς χωριστοὶ καὶ διαφορετικοὶ τύποι ποὺ τοὺς χρησιμοποιούσαν κατὰ διάφορες ἐποχές.

5

6

7

8

Αὐτὲς εἶναι οἱ διάφορες ἐποχὲς τῆς ἱστορίας τῆς Αὐστρίας ὅπως ἀπεικονίζονται στὰ γραμματόσημά της.

ΟΥΓΓΑΡΙΑ

Ἡ Οὐγγαρία σὰν κυριώτερος σύγχρονος τῆς Αὐστρίας εἶναι συγχρόνως τὸ πρῶτο μέρος τῆς Αὐαδικῆς Μοναρχίας γιὰ τὸ ὁποῖο ἐνδιαφέρται ὁ φιλοτελιστὴς.

Μόνο τρία σχέδια ἐκδόθηκαν στὴν Οὐγγαρία ἀπὸ τὸ 1871 ποὺ βγήκε τὸ πρῶτο γραμματόσημο της ἕως τὰ 1916. Τὸ πρῶτο σχέδιο ἦταν ἔργο χαρρακτικῆς μετὰ τὴν προτομὴ τοῦ Αὐτοκράτορος Φραγκίσκου Ἰωσήφ· τὸ δεύτερο εἶχε τὴ γνωστὴ παράσταση τῆς ἐπιστολῆς μετὰ τὴν ἀξία του τυπωμένη στὸ μέρος τῆς σφραγίδας καὶ στὸ ἐπάνω μέρος τὸ

Στὰ 1916 ὅταν ἐγινε ἡ στέψη τοῦ Αὐτοκράτορος Καρόλου καὶ τῆς Αὐτοκρατορίας Ζίτας ἐκδόθηκαν δύο γραμματόσημα ὅπου παριστάνονται οἱ βασιλεῖς μετὰ τὰ στέμματα τῆς Οὐγγαρίας. Ἀργότερα ὅμως, τὸν ἴδιο χρόνο, ἐγιναν σημαντικὲς ἀλλαγές. Οἱ Οὐγγροὶ πιέζονταν ἀπὸ τὰ δεσμά τῆς Αὐαδικῆς Μοναρχίας, ὁ πόλεμος δὲν ἄρρεσε στὸν κόσμο καὶ οἱ ἀντίπαλες φυλὲς ἔρχονταν διαρκῶς ἀντιμέτωπες μᾶλλον παρὰ ἔλυναν τὶς διαφορὰς τους. Τὴ νέα σειρά τὴν ἀποτελοῦσαν δύο σχέδια. Τὰ φτηνὰ γραμματόσημα παρίσταναν θεριστὲς στὴν ὥρα τῆς δουλειᾶς στὰ χωράφια καὶ στὶς πεδιάδες τῆς Οὐγγαρίας, καὶ τὰ ἀκριβὰ τὸ Κοινοβούλιο τῆς Βουδαπέστης. Ἦσαν μᾶλλον κακὲς ἐκδόσεις καὶ δύο χρόνια ἀργότερα τὰ γραμματόσημα τῶν

μεσαιών τιμών, εκδόθηκαν ξανά με την παράσταση του Αυτοκράτορος Καρόλου και της Αυτοκρατορίας Ζίτας. Η ειρήνη ήλθε επί τέλους στην Ουγγαρία — εξωτερικά τουλάχιστον — και η σειρά με τους θεριστές και το Κοινοβούλιο εκδόθηκε ξανά με διαφορετικούς όμως τίτλους: αντί να υπάρχει «Βασιλικό Ταχυδρομείο της Ουγγαρίας» (Magyar Kir Posta) υπήρχε Ταχυδρομείο της Ουγγαρίας (Magyar Posta) αυτό ο-

νας Έθνικός Στρατός, μπήκε στη Βουδαπέστη και τότε επισημάνθηκαν ωρισμένα γραμματόσημα με μία επιγραφή και μία ημερομηνία για ανάμνηση του γεγονότος. Τα παλιά επισημασμένα από τα Σοβιέτ γραμματόσημα ακυρώθηκαν και τυπώθηκε μία άλλη επισημάνση με ένα δειμάτι στάχυα μαζί με τη χρονολογία 1919. Τότε ανακηρύχθηκε 'Αντιβασιλεία και έπειτα από λίγο καιρό τα προσωρινά γραμματόσημα αντι-

9

10

11

12

μως έγινε μόνο όταν τα παλιά γραμματόσημα (10) επισημάνθηκαν με τη λέξη «Δημοκρατία» (Koztarsasag). Η σειρά αυτή ήταν πολύ γνωστή σε όλους, είχε χρώματα άσχημα, το σχέδιο θά μπορούσε να ήταν καλύτερο και η έκτύπωση ήταν πολύ κακή.

Δυστυχώς επρόκειτο να ακολουθήσουν και χειρότερες εκδόσεις γιατί κατά τη διάρκεια μιας περιόδου Σοβιετικής διοικήσεως εκδόθηκαν οι φοβερότερες και χονδροειδέστερες παραστάσεις (11, 12) που είχαν την τύχη να αγοράσουν οι φιλοτελιστές. Συγχρόνως τα ήδη υπάρχοντα γραμματόσημα επισημάνθηκαν με τις λέξεις «Σοβιετική Δημοκρατία της Ουγγαρίας» σε ουγγρική γλώσσα, και σε τρεις γραμμές. Η επανάσταση όμως αυτή κράτησε λίγο, γιατί δημιουργήθηκε έ-

καταστάθηκαν με τα παλιά με τους θεριστές και το Κοινοβούλιο, αλλά με τη λέξη «Βασιλικό» (Kir), που ξαναμπήκε για μία φορά ακόμα. Αργότερα η σειρά αυτή έχασε τη μονοτονία της με την προσθήκη ενός νέου σχεδίου που τυπώθηκε για τα ακριβώτερα γραμματόσημα. Αυτό παρίστανε την προστάτιδα Άγία της Ουγγαρίας (την Παρθένον) και η διχρωμία έδωτε τουλάχιστον λίγο τόνο σ' αυτά τα άνιαρά και χωρίς κανένα ενδιαφέρον γραμματόσημα. Όπως ήταν επόμενο, οι μεγάλες αξίες ανέβηκαν σιγά-σιγά στις 5.000 κορ, και αυτό ήταν σύμπτωμα του πληθωρισμού εκείνης της εποχής. Τα παλαιά σχέδια χρησιμοποιήθηκαν και πάλι αργότερα αλλά με τις τιμές τους διορθωμένες, ώσπου έφθασαν τις 10.000 κορ. Τότε εφαρμό-

στηκε ένα νέο νομισματικό σύστημα και βγήκαν και αναμνηστικά γραμματόσημα με τρία σχέδια και αυτά πάλι ήταν μία τροποποιημένη μορφή εκείνων με το Στέμμα του Άγιου Ματθία και το Άνάτορο της Βουδαπέστης (13). Στα ακριβώ γραμματόσημα η παράσταση της Παρθένου και του Βρέφους (14) διατηρήθηκε αλλά πήραν μικρότερο σχήμα και έγιναν στενότερα, πιο ψηλά και με περισσότερα χτυπητά χρώματα — ωστόσο η

νά δείχνουν το αντίτιμό τους όπως έγινε π. χ. για τα ένταύθα, έσωτερικού, δερμάτων κ.τ.λ. (15). Τα πουλούσαν στο ταχυδρομείο και ίσχυαν μόνο για μία μέρα, γιατί η τιμή τους ως την άλλη μέρα ανέβαινε, ενώ το πένγκες ξέπεφτε.

Στις αρχές του 1946 η Ουγγαρία κηρύχτηκε πάλι Δημοκρατία και εκδόθηκε ξανά η σειρά με τις αλληγορικές παραστάσεις (16). Η αξία τους υπολογιζόταν σε χιλιάδες πένγκες,

13

14

15

16

ζωή τους ήταν πολύ λίγη γιατί η Ουγγαρία ακολούθησε κι αυτή την Εύρωπαϊκή συνήθεια να εκδίδει αναμνηστικά γραμματόσημα. Κυκλοφόρησαν λοιπόν πολλά τέτοια, και σπουδαιότερα ήταν τα μικρά γραμματόσημα μιας σειράς που για πρώτη φορά είχαν τη μορφή του 'Αντιβασιλέα Ναυάρχου Χόρτυ. Έγιναν κατά διαστήματα τρεις εκδόσεις με την προτομή του 'Αντιβασιλέα και η μία απ' αυτές αν και είχε τυπωθεί από φωτογραφία ήταν αρκετά καλή.

Στα 1945 έγιναν ειρήνη αλλά με όλες τις περιπλοκές μιας χώρας που είχε φθάσει στο χείλος της καταστροφής. Οι τιμές αυξάνονταν από τη μία μέρα στην άλλη όπως και τα ταχυδρομικά τέλη και έφταναν σε τέτοιο σημείο ώστε τα γραμματόσημα χρειάσθηκε να επισημανθούν για

άλλα πριν τελειώσει ο χρόνος βγήκε άλλη σειρά με γραμματόσημα που η αξία τους υπολογιζόταν σε εκατομμύρια πένγκες (17, 18).

Για ειρηνεύει τον ίδιο χρόνο έορτάσθηκε η 75η επέτειος των πρώτων Ουγγρικών γραμματοσήμων. Τι άραγε θα σκεπτόταν, αν ζούσε, ο πρώτος διευθυντής του Ταχυδρομείου που στα 1871 έστειλε μια εφημερίδα με γραμματόσημα του 1/6 της πέννας αν μάθαινε ότι οι διάδοχοί του ζήτησαν 1.000.000 πέννες για την ίδια δουλειά στα 1946;

ΤΣΕΧΟΣΛΟΒΑΚΙΑ

Η Τσεχοσλοβακία περιλαμβάνει τα παλιά κράτη της Βοημίας, Μοραβίας και Σλοβακίας που καθένα τους έχει πλούσιο παρελθόν και κέρ-

δισε την ελευθερία του με τον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο του 1914—1918 (19).

Τα πρώτα γραμματόσημα εκδόθηκαν στην Πράγα με την εικόνα του Hradcany και, καθώς οι εκδόσεις τους ήταν τρεις, ή παράστασή τους διέφερε λίγο από το αρχικό σχέδιο· μερικά ήταν αδιάκριτα, άλλα είχαν διαφορετική διάτρηση, άλλα είχαν ανεπίσημες διατρήσεις καθώς και αμφίβολη ποικιλία χρωμάτων.

Ήσαν μοναχό με ένα κύπελλο για τις μεγάλες. Αργότερα εκδόθηκε ένα μεγαλύτερο γραμματόσημο των 800 έως 600 χέλλερ.

Στά 1925 ή σειρά αυτή αντικαταστάθηκε με άλλες σειρές με τη μορφή του Προέδρου Μάσαρυκ και διάφορα τοπία που είχαν γίνει σε χαρακτική και γι' αυτό τα γραμματόσημα αυτά ήταν καλύτερα και πιο καλλιτεχνικά. Ύστερα ακολούθησαν εκδόσεις άναμνηστικών γραμματοσή-

17

18

19

20

Σχεδόν την ίδια εποχή τα Αυστριακά γραμματόσημα που βρέθηκαν στην Πράγα και σε άλλα μέρη επισημάνθηκαν με τις λέξεις «Τσεχοσλοβακικό Ταχυδρομείο» 1919, και μερικά απ' αυτά είναι πάρα πολύ σπάνια. Ακόμη και τα έναριθμα γραμματόσημα (ένησημα εισπρακτέων τελών) της Αυστρίας και Ουγγαρίας χρησιμοποιούνταν μ' αυτόν τον τρόπο, ώσπου στά 1920 κυκλοφόρησε ή περίφημη σειρά του «Δεσμώτη που σπάει τις αλυσίδες» (20). Η σειρά αυτή ήταν μία από τις πιο περίφημες για τον φιλοτελιστή, παρ' όλο που το σχέδιο και ή εκτύπωσή τους δεν είναι καλή. Η πλήρης σειρά είχε τρεις παραστάσεις· ή πρώτη ήταν του Δεσμώτη· ή δεύτερη είχε ένα περιστέρι που κρατούσε ή έδινε ένα γράμμα, για τις μικρές αξίες και

μια για την 10η επέτειο της Άνεξαρτησίας και την 80η επέτειο των γενεθλίων του Προέδρου και αυτά μαζί με μία μικρή σειρά από διάφορα τοπία που κυκλοφόρησε στά 1929 πρέπει να θεωρούνται οι καλύτερες από τις χαραγμένες σειρές που κυκλοφόρησαν στον κόσμο (21).

Στά χρόνια που ακολούθησαν, ή Τσεχοσλοβακία μιμήθηκε τις Ευρωπαϊκές χώρες που τύπωναν άναμνηστικές σειρές τη μία ύστερα από την άλλη και τύπωσε κι αυτή τη σειρά π.χ. των Εργαστασίων Πολεμοφιδίων Σκόντα που βγήκε στά 1938 στο Πίλσεν με την ευκαιρία της Συνεδριάσεως του Επαρχιακού Οικονομικού Συμβουλίου, και δύο γραμματόσημα άναμνηστικά της 20ής επέτειου της Τσεχικής δημοκρατίας με

την παράσταση της Ειρήνης (22). Από τα μέσα του 1939 ως το 1945 ή Τσεχοσλοβακία κατεχόταν από τους Γερμανούς και είχε χωριστή στά δυο Προτεκτοράτα, της Βοημίας και της Μοραβίας, που έβγαλαν μία κοινή σειρά γραμματόσημα, και στο δνομαζόμενο Άνεξάρτητο Κράτος της Σλοβακίας, που κατόρθωσε να διατηρήση κάποιον έλεγχο στά γραμματόσημά του (23).

Και τα δύο αυτά κράτη έλευθε-

οι διαφορετικές διατρήσεις των σειρών αυτών και των άλλων που βγήκαν αργότερα (25).

Στά 1906 εκδόθηκε μία μεγάλη σειρά με πολλές αξίες. Τα γραμματόσημα ήταν ορθογώνια, σε μεγάλο σχήμα και παρίσταναν διάφορα τοπία της Βοσνίας και Έρζεγοβίνης (26). Το μεγαλύτερο σε αξία είχε την προτομή του Αυτοκράτορος Φραγκίσκου Ίωσήφ (27). Για τον φιλοτελιστή ή χώρα αυτή

21

22

23

24

ρώθηκαν στά 1945 και από τότε τύπωσαν καθένα χωριστά γραμματόσημα (24).

ΒΟΣΝΙΑ ΚΑΙ ΕΡΖΕΓΟΒΙΝΗ

Μία αφήγηση της Ιστορίας της Αυστρο-Ουγγρικής Μοναρχίας, όπως τουλάχιστον εικονίζεται στά γραμματόσημά της, δεν θα ήταν πλήρης αν δεν αναφέραμε και εκείνα που κυκλοφόρησαν στην Βοσνία και την Έρζεγοβίνη.

Για 25 χρόνια, από την εποχή της πρώτης εκδόσεως στά 1879 ως τα 1906, ήταν άρκετο (έκτος από μία μικρή διαφορά στη θέση του αριθμού της τιμής) ένα σχέδιο που παρίστανε τον δικέφαλο Αυστριακό Άετο με το ξίφος και τη σφαίρα. Από φιλοτελική άποψη, αξία έχουν

ίσως παρουσιάξη μεγαλύτερο ενδιαφέρον από κάθε άλλη, γιατί ή πλήρης σειρά υπάρχει σε πολυάριθμες διατρήσεις με διαφόρους συνδυασμούς, καθώς και χωρίς διατρήσεις.

Έκτος απ' αυτό είναι και μία ώραία σειρά, χαραγμένη και εκτυπωμένη θαυμάσια. Είναι σειρά πολύ αγαπητή και στους νέους και στους ηλικιωμένους συλλέκτες.

Δυο σειρές με την προτομή του Αυτοκράτορος κυκλοφόρησαν στά 1912 και 1916, και αυτές αποκάλυψαν για πρώτη φορά ότι ή χώρα βρισκόταν υπό στρατιωτική κατοχή. Μόνο από μερικούς μικρούς υπαινιγμούς σαν κι αυτόν μπορεί κανείς να καταλάβη ώρισμένα πράγματα, γιατί αυτά τα γραμματόσημα είχαν τον τίτλο «Κ. κ. K. Militar Post», κάτι που

άντιστοιχεί με το δικό μας Στρατιωτικό Ταχυδρομείο. Και οι δυο αυτές σειρές διακρίνονται για τη λεπτή τους χάραξη. Το πλαίσιο και ο γύρος των γραμματοσήμων είχαν το συνηθισμένο άγκάθι ή τον κρίνο, χαρακτηριστικά της χλωρίδας της χώρας, ενώ η κεφαλή του αυτοκράτορος διακρίνεται για την ομοιότητα με το πρωτότυπο. Στη δεύτερη σειρά ο γύρος των γραμματοσήμων έμικρυνε, αλλά φαίνεται και πάλι καθαρά ή επιμελημένη εργασία.

της δολοφονίας του 'Αρχιδουκός Φραγκίσκου Φερδινάνδου και της γυναικάς του, στο Σεράγεβο (28). Το γεγονός αυτό ήταν η επίσημη άφορμή του Αυστρο-Σερβικού πολέμου που στάθηκε η αρχή του Μεγάλου Πολέμου του 1914—18.

Με τη διαλυση της Δυναδικής Μοναρχίας στα 1918, η Βοσνία και 'Ερζεγοβίνη ενώθηκαν με την Γιουγκοσλαβία και από τότε τα γραμματόσημά τους είναι κοινά.

25

26

27

Αυτή είναι η ιστορία που μας λένε τα γραμματόσημα της παλιάς Αυτοκρατορίας που κάποτε κρατούσε στα χέρια της την ειρήνη και την Ισορροπία της Ευρώπης.

Αυτή είναι η ιστορία που μας λένε τα γραμματόσημα της παλιάς Αυτοκρατορίας που κάποτε κρατούσε στα χέρια της την ειρήνη και την Ισορροπία της Ευρώπης.

28

Ἡ κατανομή τῆς Ἐπιστήμης

Τοῦ Ε. Μ. FRIEDWALD

(Ἀπὸ τὸ «Man's Last Chance»

ἐκδ. William Heinemann, Ltd, Λονδίνον).

Πῶς μπορεῖ κανεὶς νὰ μετρήσῃ τὴν ἐπιστημονικὴν δύναμιν τῶν Ἑθνῶν; Εἰς τὸ τελευταῖον τὸν βιβλίον δ Σ. Μ. Φρήνγκενουλντ, τοῦ ὁποῦ αἱ μελέται κατεῖχον σημαντικὴν θέσιν εἰς τὸ «La France Libre» κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου, ἐπεχείρησε μίαν ἀνάλυσιν ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ καταλόγου τῶν τιμηθέντων διὰ τοῦ Βραβείου Νόμπελ. Δέχεται ὅτι ἓνα τέτοιο μέτρον δὲν μπορεῖ νὰ ἔχῃ μαθηματικὴν ἀκρίβειαν, καὶ ὅτι οἱ ἀναγνώσται πρέπει νὰ ἔχουν ὑπ' ὄψιν ὅτι οἱ ἐν Γερμανίᾳ σπονδάσαντες Σουηδοὶ ἐπιστήμονες πάντοτε ἐδείχναν μίαν προτίμησιν διὰ τὰ Γερμανικὰ ἐπιτεύγματα. Ὡς ἀξιόπιστος ὁδηγὸς δμως δείχνει ὅτι, εἰς τὴν τελευταίαν γενεάν, ἔγινε μία καταπληκτικὴ ἀνακατανομή τῆς ἐπιστημονικῆς ἱκανότητος,

Μεταξὺ ἐκείνων οἱ ὁποῖοι ἔκερδισαν τὸ βραβεῖον Νόμπελ, πολὺ ὀλίγοι εἶναι ἐκεῖνοι διὰ τοὺς ὁποίους εἶναι δύσκολον νὰ ἀποφασίσῃ κανεὶς ποῖον ἔθνος τοὺς διεκδικεῖ. Εἰς τὰς περιπτώσεις αὐτὰς τὸ βάρος δίδεται περισσότερον εἰς τὴν χώραν εἰς τὴν ὁποίαν ὁ νικητὴς ἐσπούδασεν καὶ ἐσταδιοδρομήσῃ, παρὰ εἰς τὴν χώραν ὅπου ἐγεννήθη ἢ ἔζησε.

Μία κατάταξις κατὰ ἐθνικότητα δίδει τὸν κατωτέρω πίνακα, εἰς τὸν ὁποῖον ὁ πρῶτος ἀριθμὸς εἰς καθὲν στήλην δείχνει τὸν ἀριθμὸν τῶν νικητῶν τοῦ Βραβείου, ὁ δὲ ἄλλος, ὁ ἐντὸς παρενθέσεως, τὸν ἀριθμὸν τῶν βραβείων.

	Φυσικὴ	Χημεία	Φυσ. καὶ Ἱατρικὴ	Σύνολον
Γερμανοὶ	12 (10 1/2)	17 (15 1/2)	9 (7 1/2)	38 (33 1/2)
Βρεταννοὶ	11 (8 1/2)	7 (6)	9 (4 1/2)	27 (19)
Ἀμερικανοὶ	8 (6 1/2)	6 (4)	10 (5)	24 (15 1/2)
Γάλλοι	7 (55)	6 (4)	4 (4)	17 (13)
Ὀλλανδοὶ	4 (3)	2 (2)	2 (1 1/2)	8 (6 1/2)
Αὐστριακοὶ	3 (2)	1 (1)	3 (3)	7 (6)
Σουηδοὶ	2 (2)	3 (2 1/2)	1 (1)	6 (5 1/2)
Δανοὶ	1 (1)	—	4 (3 1/2)	5 (4 1/2)
Ελβετοὶ	—	3 (2)	1 (1)	4 (3)
Ἰταλοὶ	2 (1 1/2)	—	1 (1 1/2)	3 (2)
Βέλγοι	—	—	2 (2)	2 (2)
Οὐγγροὶ	—	1 (1)	1 (1)	2 (2)
Ρῶσοι	—	—	2 (1 1/2)	2 (1 1/2)
Καναδοὶ	—	—	2 (1)	2 (1)
Φιλλανδοὶ	—	1 (1)	—	1 (1)
Ἰνδοὶ	1 (1)	—	—	1 (1)
Ἰσπανοὶ	—	—	1 (1/2)	1 (1/2)
Ἀργεντινοὶ	—	—	1 (1/2)	1 (1/2)
	51 (41)	47 (39)	53 (38)	151 (118)

Και χωρίς περισσότεραν ανάλυσιν ὁ ἀνωτέρω πίναξ ἀποκαλύπτει μερικὰ ἐνδιαφέροντα στοιχεῖα. Πρῶτον δείχνει ὅτι τὰ ἐπιτεύγματα τῆς συγχρόνου ἐπιστήμης ἔχουν πλέον καταστή μονοπώλιον αὐτοῦ τὸ ὁποῖον εἶναι γνωστὸν ὡς Δυτικὸς Πολιτισμός. Ἄλλον στοιχεῖον εἶναι ἡ ἐξαιρετικὴ συμβολὴ τῶν μικρῶν χωρῶν τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης, Ὁλλανδίας, Σουηδίας, Δανίας καὶ Ἑλβετίας, ἀκόμη δὲ καὶ τῆς Αὐστρίας. Ἐν σχέσει πρὸς τὸν πληθυσμὸν των, τὰ ἐπιτεύματα τῶν ὑπῆρξαν μεγαλύτερα τῶν κατορθωμάτων οἰουδήποτε μεγάλου ἔθνους.

Μπορεῖ κανεὶς νὰ παρασυρθῇ καὶ νὰ ἀποδώσῃ τὸ γεγονός αὐτὸ εἰς τὴν μεγαλύτεραν ἰδιοφυίαν μερικῶν ἔθνων, παρ' ὅλον ὅμως ὅτι ὑπάρχουν ἀναμφιβόλως ἔθνικα χαρακτηριστικὰ τῆς ἐπιστήμης, ἡ πεῖρα ἐδείξεν ὅτι ἡ ἐπιστημονικὴ ἱκανότης δὲν εἶναι δῶρον τὸ ὁποῖον μία τυφλὴ θεὸς πρόνοια δίδει εἰς μερικὰ ἔθνη καὶ τὸ στερεῖ ἀπὸ ἄλλα. Ἡ σύγχρονος ἐπιστήμη εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα πολλῶν ἱστορικῶν καὶ κοινωνικῶν δυνάμεων καὶ ἡ ἰσχυροτέρα ὅλων εἶναι ἡ ἐκβιομηχανοποίησις.

GERMANIA

Ἡ φαινομενικὴ ἐξέχουσα θέσις τῆς Γερμανίας ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν Βρεταννίαν καὶ τὴν Γαλλίαν προξενεῖ ὀλιγωτέραν ἐντύπωσιν ὅταν ὑπολογίσῃ κανεὶς τοὺς πληθυσμοὺς τῶν χωρῶν αὐτῶν. Ἐξ ἄλλου πάλιν, πρέπει νὰ ἐνθυμούμεθα ὅτι ἡ γερμανικὴ καὶ αὐστριακὴ ἐπιστήμη ἦσαν τόσον στενῶς συνδεδεμένα μεταξὺ των, ὥστε ἡ διάκρισις των εἶναι πολὺ δύσκολος. Εἰς τοὺς Γερμανοὺς καὶ Αὐστριακοὺς συγχρόνως ἀναλογεῖ τὸ 1/3 τῶν νικητῶν τοῦ Βραβείου Νόμπελ. Δὲν γίνεται συζήτησις ὅτι ἡ γερμανικὴ ἐπιστήμη κατηύθυνε τὸν κόσμον, εἰδικῶς δὲ κατὰ τὴν πεντηκονταετίαν ἡ ὁποία προηγῆθη τοῦ ναζιστικοῦ καθεστώτος. Ἡ ὑπεροχὴ αὐτῆ ὀφείλεται εἰς τὴν πρώτον ἀνα-

γνώρισιν τῆς σημασίας τῆς ἐπιστήμης εἰς ἓνα σύγχρονον κράτος — καὶ κατὰ μέγα μέρος πρέπει νὰ ἀποδοθῇ καὶ εἰς τὸν Φρειδερίκον τὸν Μέγαν, ὁ ὁποῖος καὶ εἰσήγαγε ἐπιστήμην καὶ ἐπιστήμονας κυρίως ἐκ Γαλλίας. Μόνον ὅμως μετὰ τὴν ἥταν τῆς Ἰένας, ὅποτε ὁ Φίχτε ἤρχισε νὰ διδάσκῃ τὴν φιλοσοφίαν τοῦ πατριωτισμοῦ, ἡ ἐπιστήμη ἐδραιώθη ὡς ἔθνικος θεσμός. Κατὰ τὰ ἑπακολουθήσαντα τὴν Ἰέναν ἔτη, ἡ γνώσις δὲν ἐπιδιώκεται πλέον χάριν αὐτῆς τῆς Ἰδίας, ἀλλ' ὡς μέσον δι' ἓνα σκοπὸν διὰ τὴν ἀναδημιουργίαν τῆς δυνάμεως τῆς Γερμανίας.

Ἡ νοστορπία αὐτῆ ἐισεχώρησεν εἰς ὅλους τοὺς κλάδους τοὺς ὁπωσδήποτε σχετιζομένους πρὸς τὴν ἐπιστήμην. Εἰς φανεράν ἀντίθεσιν πρὸς τὴν Βρεταννικὴν καὶ τὴν Γαλλικὴν, ἡ Γερμανικὴ βιομηχανία ἐδημιουργήθη καὶ ἐπεξετάθη ὑπὸ ἐπιστημόνων καὶ ἐπιστημονικῶς κατηρτισμένων μηχανικῶν. Ἡ βιομηχανία αὕτη, μετὰ τὴν σειρὰν τῆς, ἐπέδειξε ζωηρὸν ἐνδιαφέρον διὰ τὴν ἐπιστημονικὴν ἔρευναν. Τὰ ἱνστιτούτα Ἐπιστημονικῶν Ἐρευνῶν τοῦ Αὐτοκράτορος Γουλιέλμου ὑπῆρξαν διὰ τὸν κόσμον ὑπόδειγμα ὡς πρὸς τὴν σχέσιν ἡ ὁποία πρέπει νὰ ὑπάρχῃ μεταξὺ καθαρᾶς καὶ ἐφηρμοσμένης ἐπιστήμης. Τὸ πρότυπον διὰ τὰ σύγχρονα ἐπιστημονικὰ τυπογραφεῖα κατασκευάσθη ἐν Γερμανίᾳ. Εἰς αὐτὰ τὰ πεδία ἡ Γερμανία προεπορεύετο κατὰ πολὺ τῆς Βρεταννίας καὶ τῆς Γαλλίας καὶ μετὰ τὴν καλὴν ποιότητα, συνεδίεζε τὴν ποσότητα. Εἰς τοῦτο εὐρίσκεται ἡ κύρια ἐξήγησις τῆς ἐξαιρετικῆς ζωτικότητος καὶ τῆς εὐστροφίας τὴν ὁποίαν ἐπέδειξεν ἡ Γερμανικὴ ἐπιστήμη κατὰ τὰς δύο τελευταίας γενεάς. Κατέστη ἱκανὴ νὰ δημιουργήσῃ ὅχι μόνον τοὺς γίγαντας ἐκείνους τῆς θεωρίας, τὸν Πλάγκ τῶν quanta καὶ τὸν Αἰνστάιν τῆς σχετικότητος, καὶ θεωρητικούς τοῦ ἀναστήματος τοῦ Χαίξμπεργκ καὶ τοῦ Σρέντινγκερ, ἀλλὰ καὶ πειραματιστὰς τῆς ἱκανότητος τοῦ Ἑμὶλ Φίσερ, τοῦ Χάμπερ, τοῦ Νέρνστ

καὶ τοῦ Λάουε. Ἡ ὑπεροχὴ τῆς Γερμανίας σημειώνεται κυρίως εἰς τὴν χημείαν εἰς τὴν ὁποίαν καὶ ἐκέρδισε ἄνω τοῦ 40 % ἐκ τῶν βραβείων Νόμπελ.

Ταχέως ὅμως ἡ Γερμανία ἤρχισε νὰ χάνῃ τὴν ἡγεσίαν ὅταν ὁ Ναζισμὸς ἦλθε εἰς τὴν ἀρχὴν. Τὸ νέον καθεστὼς ἐξεδίωξε ἀπὸ τὴν χώραν ἐκατοντάδας ἐπιστημόνων, μετὰξὺ τῶν ὁποίων ἦτο ὁ Ἀϊνστάιν, ὁ Χάμπερ, ὁ Σρέντινγκερ καὶ ἄλλοι ἐξαιρετικῆς ἱκανότητος, οἱ ὁποῖοι προσέφεραν μεγάλαν ὑπηρεσίαν εἰς τὰς νέας των πατρίδας, ἰδιαιτέρως δὲ εἰς τὸ πεδῖον τῆς ἀτομικῆς ἐνεργείας. Ἀκόμη περισσότερο ἐπίζημία ἀπὸ τὴν ἀπώλειαν αὐτῶν τῶν ἐπιστημόνων ἦτο ἡ ἀντικατάστασις των δι' ἀνθρώπων οἱ ὁποῖοι ἐξελέγησαν κυρίως λόγῳ τοῦ συνδέσμου των πρὸς τὸ κόμμα. Τοιούτουτρόπως ὅταν ἐξεργάσθῃ ὁ πόλεμος, ἐπιστήμονες κατέχοντες σημαντικωτάτας θέσεις ἦσαν πρόσκαιρα ἐντελῶς ἀναρμόδια. Ἀντιγωνίζοντο εἰδικῶς διὰ τὴν ἀνακάλυψιν τοῦ οὐρανίου ἀντὶ νὰ συνεργάζωνται ὅπως ἔκαμαν οἱ Ἀμερικανοί, οἱ Βρεταννοὶ καὶ Καναδοὶ ἐπιστήμονες. Καί, πρῶγμα περιεργον, εἰς φανεράν ἀντίθεσιν μετ' ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον συνέβη κατὰ τὸν πρῶτον παγκόσμιον πόλεμον, ἡ καθαρὰ ἐπιστήμη οὐδεμίαν ὑποστηρίξιν εἶχεν, ὡς μὴ συνδεομένη μετὰ τὰ στρατιωτικά.

Ἐνας ἄλλος, ὅχι ὀλιγώτερον σημαντικὸς λόγος τῆς παρακμῆς αὐτῆς ἦτο ἡ ὑποταγὴ τῆς ἐπιστημονικῆς σκέψεως εἰς τὰ δόγματα τῆς πολιτικῆς. Τὸ φυλετικὸν δόγμα τοῦ Ναζισμοῦ ἦτο φανερόν ὅτι ἐξήτει σημαντικὰς «προσαρμογὰς» εἰς τὸ πεδῖον τῆς βιολογίας, καὶ εἰδικῶς τῆς γενετικῆς. Ἄλλ' ἀκόμη καὶ τὸ πραγματικὸς ἀβλαβὲς οἰκοδόμημα τῆς θεωρητικῆς φυσικῆς παρέστη ἀνάγκη νὰ διαλυθῇ πρὸς τὸ συμφέρον τοῦ φυλετικοῦ δόγματος. Τοιούτουτρόπως ὁ καθηγητὴς Γιόχαννες Σβάρκ, νικητὴς τοῦ Βραβείου Νόμπελ καὶ ἡγέτης τῆς Ναζιστικῆς ἐπιστήμης ἐκαμὲ ἔργον του τὴν κατάρρευσιν τῆς

θεωρίας τῆς σχετικότητος, τῆς θεωρίας τῶν ταλαντεύσεων καὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ ἀπείρου, ἀπλῶς καὶ μόνον ἐπειδὴ οἱ δημιουργοὶ των ἦσαν ἐβραϊκῆς καταγωγῆς.

ΗΝΩΜΕΝΑΙ ΠΟΛΙΤΕΙΑΙ

Τὸ ὄνομα τοῦ Μπέντζαμιν Φράνκλιν, τοῦ Γιόζεφ Χένρυ καὶ ὑπεράνω ὅλων τοῦ Γουίλλαρντ Γκιμπς, ἐνὸς ἐκ τῶν μεγαλύτερων ἐπιστημόνων τῆς συγχρόνου ἐποχῆς, μᾶς ἐνθυμίζουν ὅτι ἡ πρώτη περίοδος τῆς Ἀμερικανικῆς ἐπιστήμης εἶχε μερικὰ αξιόλογα πνεύματα. Μετὰ τὸν ἐμφύλιον πόλεμον πάντως ἡ ἐπιστήμη αὐτῆς ἤρχισε νὰ ἀπασχολῇ σοβαρῶς τὰ πνεύματα τῶν Ἀμερικανῶν, οἱ ὁποῖοι τὴν ἐνηγκαλίσθησαν μετ' ἐνθουσιασμὸν τὸν ὁποῖον, μέχρις ἐνὸς σημείου, ἐνίσχυεν ἡ ἑλλειψις πείρας. Ἡ ἰδίᾳ ἐφευρετικότης ἡ ὁποία εἶχε δώσει τὴν θεωρητικὴν μηχανὴν, τὴν μηχανὴν τοῦ ραψίματος καὶ τὴν γραφομηχανὴν ταχέως ἐπεβλήθη καὶ εἰς τὰ νεοειδρωθέντα ἐπιστημονικὰ ἔργα στήρια. Ἐπὶ πολλὰς δεκαετίας ἡ Ἀμερικανικὴ ἐπιστήμη διεμορφώθη κατὰ τὸ πρότυπον τῆς Εὐρωπαϊκῆς καὶ οἱ Ἀμερικανοὶ δὲν ἐφείσθησαν οὐδεμιᾶς δαπάνης διὰ νὰ προσελκύσουν ἐπιστήμονας καὶ καθηγητὰς εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας.

Μερικὰ ἐκ τῶν καλύτερων στοιχείων τὰ ὁποῖα ἔχαρακτήριζαν τὴν γερμανικὴν προ-ναζιστικὴν ἐπιστήμην ἀνέζησαν εἰς τὴν Ἀμερικὴν, ἀλλ' εἰς μεγαλύτεραν κλίμακα. Τοῦτο εἶναι ἰδιαιτέρως ἀληθὲς διὰ τὴν σχέσιν ἐπιστήμης καὶ βιομηχανίας. Τὰ ἱδρύματα Ροκφέλλερ, Κάρενγκεν, Γκουγκενχάιμ, ἀποτελοῦν εὐλόγον ἀπόδειξιν τοῦ ἐνδιαφέροντος τὸ ὁποῖον ἔλαβεν ἡ Ἀμερικανικὴ βιομηχανία ἀπὸ πολὺ πρῶτον ἢ ἡ σὰν διὰ τὴν ἐπιστημονικὴν ἔρευναν. Οἱ Ἀμερικανοὶ φαίνονται ἀκόμη ὅτι πρῶτοι αὐτοὶ κατενόησαν τὴν σημασίαν τῶν συνεργειῶν διὰ τὴν σύγχρονον ἐπιστημονικὴν ἔρευναν.

Ἡ ἀνακάλυψις ὅμως τῆς ἀτομικῆς

ένεργείας, ή όποία δέν θά μπορούσε νά γίνη παρ' όμόνον έάν άνελάμβανε τό έργον ή Κυβέρνησις, ήνάγκασε τ' όνωμένους Πολιτείας νά ελθέθουν εις έπιστημονικάς άναζητήσεις μεγάλης κλίμακος. Ό νόμος του Μάκ Μάον περί έθνικοῦ πολιτικοῦ έλέγχου επί τής άτομικής ένεργείας, όρίζει ότι ή Έπιτροπή επί τής Άτομικής Ένεργείας, διοριζομένη υπό του Προέδρου, θά άναθέτη την άτομικήν έρευναν διά συμβολαίων, συμφωνιών και δανείων εις ιδιωτικούς όργανισμούς, συγχρόνως δέ θά πραγματοποιή τό ίδιόν της πρόγραμμα περί έπιστημονικής έρεύνης.

Σήμερον αί Ένωμένοι Πολιτείαί θερίζουν τους καρπούς του Άμερικανικοῦ ένθουσιασμοῦ τών τελευταίων τριών γενεών. Είς τά πρώτα τριαντά δύο έτη αὐτοῦ τού αἰώνος, αί Ένωμ. Πολιτείαί εχον μόνον 5 εκ τών 100 νικητῶν του Βραβείου Νόμπελ. Από του 1933, εις τήν βραχείαν περίοδον τών 15 έτών, οί Άμερικανοί έδωσαν 19 νικητάς του Βραβείου εις ένα σύνολον εκ 51. Σήμερα ή Άμερικανική έπιστήμη άναμφιβόλως οδηγεί τόν κόσμον, παρ' όλον ότι απέχει πάρα πολύ από την ευστροφίαν τής Γερμανικής κατά την έποχην τής μεγάλης άκμής της. Έως σήμερα οί Άμερικανοί διεκρίθησαν εις τό πεδόν τής έπιστημονικής τεχνικής. Μένει άκόμη νά δώσουν ένα Άϊνστάϊν, έναν ντε Μπρόλι έναν Ντιράκ.

ΒΡΕΤΑΝΝΙΑ

Η έπίδοσις τής Βρεταννίας παρέμεινε ύψηλή και χαρκτηριστικώς σταθερά. Έξακολουθεϊ νά κατέχη την δευτέραν θέσιν, άκριβώς όπως και όταν ή Γερμανία εύρίσκετο εις την πρώτην σειράν, πρό είκοσι έτών. Αμβανομένου υπ' όψιν τόν πλυθημόν, ή Βρεταννία δύναται νά συγκριθῇ με εύνοϊκόν δι' αὐτήν αποτέλεσμα πρός τās Ένωμένας Πολιτείας, και αὐτή όμως δέν κατώρθωσε νά έπιδείξη την ευστροφίαν

την όποιαν έδειξεν ή Γερμανία. Οί έπιστήμονες τής Μεγάλης Βρεταννίας τού είκοστού αἰώνος (και ειδικώς ό Ράδερφορντ) ήσαν κυρίως πειραματικά πνεύματα. Μία τοιαύτη κλίσις ήτο εξαιρετικώς εύνοϊκή εις έποχην κατά την όποιαν τό πείραμα ήτο ό κύριος τροχός τής έπιστημονικής προόδου. Αυτό ίσχύει όλιγώτερον σήμερα, όταν ό θεωρητικός συλλογισμός αποφασίζει την πρόσδον τής έπιστήμης. Και ή έπιστημονική επανάστασις εύρεν εις την Βρεταννίαν μόνον ένα μεγάλον θεωρητικόν, τόν Ντιράκ.

ΓΑΛΛΙΑ

Άκόμη έκπληκτικώτερον είναι τό ότι ή χώρα του Ντεκάρ και του Λαγκράνζ, του Λαπλάς και του Φρενέλ, του Κωσύ, του Άμπέρ και του Άνρ' Πουανκαρέ δέν έδωσε παρ' ένα μόνον θεωρητικόν, τόν Λουί ντε Μπρόλι, άν και τούτο καθίσταται όλιγώτερον έκπληκτικόν όταν ίδωμεν την σταθεράν παρακμήν την όποιαν διέρχεται από αἰώνος ή Γαλλική έπιστήμη. Κατά τόν 18ον και τās άρχάς του 19ου αἰώνος, ή Γαλλία εχε την πρωτοπορίαν εις την έπιστήμην, όλίγον κατ' όλίγον όμως έχασε την θέσιν της όταν ή Γερμανία ήρχισε την θεαματικήν της άνοδον. Η παρακμή ώφέλειτο κυρίως εις την άδιαφορίαν με την όποιαν τό κράτος και ή βιομηχανία είδαν την έπιστήμην, ή όποία ήρχισε νά παίρνη μίαν επικίνδυνον στροφήν πρός τά κάτω, αποτέλεσμα τής τεραστίας άπωλείας νέου αίματος την όποιαν υπέστη ή Γαλλία κατά τόν πρώτον Παγκόσμιον Πόλεμον. Τούτο άντικατοπτρίζεται σαφώς εις τόν κατάλογον τών νικητῶν του Βραβείου Νόμπελ. Είς τά πρώτα 13 έτη του αἰώνος ή Γαλλία εχε 20 νικητάς του Βραβείου έναντι 18 τής Γερμανίας και 5 τής Βρεταννίας. Κατά τά παρελθόντα 34 έτη έδωσε 7 μόνον νικητάς έναντι 25 τής Γερμανίας και 22 τής Βρεταννίας.

Όξεία άντίδρασις έναντίον τής άποτελεσματώσεως τής έπιστήμης ήρχισεν με την άνάληψιν τής άρχής υπό τού Λαϊκού Μετώπου εις τό 1936. Η Κυβέρνησις, έμπνεομένη υπό του μεγάλου φυσικοῦ Ζαν Περρ'ον ήρχισε νά ενδιαφέρεται περισσότερο και νά ενισχύη την έπιστημονικήν έρευναν. Άλλ' ή πολιτική αὐτή δέν έλαβε τόν καιρόν νά καρποφορήσῃ προτού την διακόψῃ ό πόλεμος. Τό μέλλον τής γαλλικής έπιστήμης εύρίσκεται άκόμη μετέωρον. Άναμφιβόλως ή Γαλλία έξακολουθεϊ νά είναι τό κατ' έξοχην φυτώριον έπιστημονικής δράσεως, πάντως δέν φαίνεται νά έχουν γίνει μεγάλα πράγματα διά νά άπομακρυνθούν αϊ οικονομικά δυσκολία αϊ όποια αποτελοῦν έμπόδιον εις την γαλλικήν έπιστήμην.

ΑΙ ΜΙΚΡΟΤΕΡΑΙ ΧΩΡΑΙ

Τό υπόλοιπον τής έπιστημονικής Ικάνότητος εύρίσκεται συγκεντρωμένον κυρίως εις τās μικροτέρας χώρας τής Δυτικής Εύρώπης, Όλλανδίαν, Σουηδίαν, Δανίαν, Έλβετάν και Αυστρία. Είναι φανερόν ότι ούδεμία εκ τών χωρών αὐτῶν είναι εις θέσιν υπό τās σημερινάς συνθήκας νά άναλάβη ήγετικήν θέσιν εις την έπιστήμην, παρ' όλον ότι ή συμβολή των υπήρξε έως σήμερα σημαντική. Πρόπει νά αναφέρωμεν ότι ό Άϊνστάϊν είναι άπόφοιτος του Πολυτεχνείου τής Ζυρίχης και ότι εργαζόμενος εις τό Patent Office τής Βέρνης συνέλαβε την θεωρίαν τής σχετικότητος. Δυνάμεθα άκόμη νά προσθέσωμεν ότι βασιλεὺς τής άτομικής φυσικής είναι σήμερα ό Νήλς Μπόρ από την Κοπεγχάγην.

Γενικώς όμως, οί έπιστήμονες αὐτῶν τών μικρῶν χωρῶν έπηρεάζονται υπό τής μιάς ή τής άλλης εκ τών τριῶν μεγάλων Εύρωπαϊκῶν σχολῶν. Πρὸ του 1933 ή γερμανική σχολή ήσκησε έξαιρετικήν έπίδρασιν, τό κύρος της όμως κατέπεσεν ταχέως μόλις ό Ναζισμός άνήλθεν

εις την άρχήν. Σήμεραρον την θέσιν της την έχει κατά ένα μεγάλο μέρος ή βρεταννική σχολή. Η έπίδρασις τής Γαλλικής Σχολῆς περιορίσθη επί του Βελγίου και τής Γαλλικής Έλβετίας.

Παρ' όλον ότι μερικά χωράι ως ή Πολωνία, ή Τσεχοσλοβακία, ή Ιαπωνία και ή Αυστραλία άπουσιάζουν από τόν πίνακα τών νικητῶν του Βραβείου Νόμπελ, και άλλαι όπως ή Ιταλία, Ούγγαρία, Ισπανία, Καναδάς, Βέλγιον, Φιλανδία και Ινδία εμφανίζονται σπανίως, δέν είναι ξένα πρός τόν έπιστημονικόν κόσμον. Είς όλας όμως αὐτάς ή έπιστήμη ήτο έργον όλίγων έξεχόντων ατόμων και οὐτε εις ποιότητα οὐτε εις γονιμότητα ήδύνατο νά πλησιάζη την έπιστήμην τών μικροτέρων χωρῶν τής Δυτικής Εύρώπης.

ΣΟΒΙΕΤΙΚΗ ΕΝΩΣΙΣ

Η έπιστήμη εις την Ρωσίαν δέν κατώρθωσε νά καταλάβῃ μίαν θέσιν παρ' όμόνον μετά την επανάστασιν. Η Αικατερίνη ή Μεγάλη κατέβαλεν άξίεπαινώως προσπάθειας διά νά άκολουθήσῃ τό παράδειγμα του Πρώσου συγχρόνου της, Φρειδερίκου του Μεγάλου, και νά αναπτύξῃ την έπιστήμην εις την Ρωσίαν αϊ προσπάθειαι της όμως πολύ όλίγον έβοήθησαν, διότι πάντοτε ή έπιστήμη έφερε μαζί της τόν κίνδυνον του φιλελευθερισμοῦ. Τά δνόματα του Μεντελέγιεφ, του Λομπατσέφσκυ και του Πιάβλοφ διακρίνονται. Οί γιγαντες όμως αὐτοί τής έπιστήμης ήσαν όλίγοι, ειδικώς έν συγκρίσει πρός τόν μεγάλον πληθυσμόν τής Ρωσίας. Με όλίγας εξαιρέσεις ή έπιστήμη υπό τούς Τσάρους ήτο προτόν γαλλικής και γερμανικής κυρίως προελεύσεως.

Μεταξύ τών πρώτων έργων τά όποια έθεσε διά τό νέον κράτος ό Λένιν, ήτο ή δημιουργία σοβιετικής έπιστήμης. Δέν υπάρχει δέ άμφιβολία ότι, όσον άφορά τās υλικάς συνθήκας, αϊ προσπάθειαι τής Σοβιετι-

κῆς Ἐνώσεως ὑπῆρξαν πολὺ μεγαλύτεραι ἀπὸ τὰς προσπάθειάς ἄλλων προηγμένων χωρῶν. Ἡ διδασκαλία τῆς ἐπιστήμης ἔχει ὑψηλὴν προτεραιότητα εἰς τὰ σχολεῖα καὶ οἱ ἐπιστήμονες ἔχουν προνομιακὴν θέσιν εἰς τὸ Κράτος προκειμένου περὶ ὑλικῶν εὐεργετημάτων καὶ κύρους. Εἰς καμίαν ἄλλην χώραν δὲν θὰ συναντήσῃ κανεὶς τόσῃ καλλιέργειαν τῆς ἐπιστήμης ὅπως σήμερον εἰς τὴν Ρωσίαν. Φθάνει μέχρι ἀποθεώσεως. Καὶ ἐν συγκρίσει πρὸς τὸ ἔθνικόν εισόδημα ἡ Σοβιετικὴ Ἐνωσις δαπανᾷ πολὺ περισσότερα διὰ τὰς ἐπιστημονικὰς ἐρεῦνας ἀπὸ οἰανδήποτε ἄλλην χώραν τουλάχιστον αὐτὸ συνέβαινε πρὸ τοῦ πολέμου.

Πάντως ἐντὸς ὀλίγων ἐτῶν δὲν μπορεῖ νὰ δημιουργηθῇ, ἀκόμη καὶ ὑπὸ συνθήκας ἰδεώδεις, ὑψηλὸν ἐπίπεδον ἐπιστημονικῆς σκέψεως καὶ ἐπιστημονικῶν ἐπιτευγμάτων.

Ἐπὶ πλέον μέγα μέρος ἐκείνου τὸ ὅποιον ἐπετεύχθη εἰς τὸ ὑλικὸν μέρος κατεστράφη εἰς τὸ ἡθικόν· ὁ σοβιετικὸς ἐπιστήμων ἔλαβε μεγάλη ὑλικὰ εὐεργετήματα, ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος ὅμως ἐστερήθη τῆς πνευματικῆς ἐλευθερίας.

Τὸ πλέον πρόσφατον καὶ ἰσχυρὸν παράδειγμα τῶν περιορισμῶν οἱ ὁποῖοι ἐπεβλήθησαν ἐπὶ τῆς ἐπιστημονικῆς σκέψεως εἰς τὴν Σοβιετικὴν Ἐνωσιν εἶναι ἡ ἀντιγνώμια μεταξὺ Βαβίλοφ καὶ Λυσένκο περὶ τῆς γενετικῆς. Ὁ Βαβίλοφ, ἕνας ἐκ τῶν πλέον ἐξεχόντων γενετισολόγων τοῦ κόσμου καὶ πρόεδρος τῆς Ἀκαδημίας Γεωπονικῶν Σπουδῶν τοῦ Λένιν, ὑπεστήριξε ὠρυσμένας ἀπόψεις ὡς πρὸς τὴν κληρονομικότητα, αἱ ὁποῖαι μὲ τὸν αὐστηρὸν τὸν ντετερμινισμόν καὶ συνεπῶς μὲ τὴν παραδοχὴν ὅτι αἱ φυλετικαὶ διαφοραὶ εἶναι κληρονομικαί, δὲν συνεφώνουν πρὸς τὴν Μαρξιστικὴν ἰδεολογίαν. Μετὰ μακρὸν ἀγῶνα ἀπελύθη καὶ ἀπέθανε ὑπὸ μυστηριώδεις συνθήκας κατὰ τὸν πόλεμον. Τὴν θέσιν του ἐπῆρεν ὁ Λυσένκο ὁ

ὁποῖος εἶχεν ἀναπτύξει μίαν νέαν θεωρίαν ὅτι ἡ κληρονομικότης ἡδύνατο νὰ μεταβληθῇ ἀπὸ τὸ περιβάλλον. Ἡ θέσις αὕτη συνεφώνει περισσότερο μὲ τὴν σοβιετικὴν φιλοσοφίαν καὶ ἐχαιρετίσθη ὡς ἀντικαθιστῶσα τὴν δυτικὴν, ἀστικὴν καὶ ιεροκρατικὴν γενετικὴν ἐπιστήμην¹.

Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἡ σύγχρονος φυσικὴ ἐθεωρήθη ὡς ἀστικὴ ἐφεύρεσις ἀπλῶς διότι ὡς φιλοσοφία συνεκρούετο μὲ τὸν Μαρξιστικὸν ὕλισμόν. Ἀλλὰ καθὼς ἡ σύγχρονος φυσικὴ ὠδήγησεν εἰς τὴν ἀτομικὴν βόμβαν, τὴν ὁποίαν δὲν μποροῦν νὰ ἀγνοήσουν, ἔπρεπε νὰ εὐρεθῇ ἕνας τρόπος νὰ συμφιλιωθῇ μὲ τὸν διαλεκτικὸν ὕλισμόν.

Ὅλα τὰ ἱστορικὰ στοιχεῖα δείχνουν ὅτι ἡ ὑπαγωγή τῆς ἐπιστημονικῆς σκέψεως εἰς τὰ πολιτικὰ δόγματα μπορεῖ μόνον νὰ ἐμποδίσῃ τὴν πρόοδον τῆς ἐπιστήμης. Εἶναι σημαντικὸν ὅτι ὁ χημικὸς Πατιέβ καὶ ὁ φυσικὸς Γκάμοβ κατῳρθώσαν εἰς πρῶτῃν εὐκαιρίαν νὰ φύγουν ἀπὸ τὴν Σοβιετικὴν Ἐνωσιν διὰ τὰς Ἠνωμένας Πολιτείας. Ἡ ἐπιμονὴ μὲ τὴν ὁποίαν ἡ «Κομμουνιστικὴ Ἐπιστήμη» ἔρχεται εἰς ἀντίθεσιν μὲ τὴν «Ἀστικὴν Ἐπιστήμην τῆς Δύσεως» προκαλεῖ μερικὰς ἀμφιβολίας ὡς πρὸς τὸ κατὰ πόσον οἱ Σοβιετικοὶ ἡγέται ἔχουν συνειδησιν τῆς πραγματικῆς φύσεως τῆς ἐπιστήμης.

Δὲν πρέπει νὰ φανῇ σπουδαῖον ὅτι ὁ τελευταῖος πόλεμος δὲν ἔδωσε σημαντικὰς ἐπιστημονικὰς ἐφευρέσεις ἐκ μέρους τῶν Ρώσων ὅπως ἦσαν αἱ γερμανικαὶ ἱπτάμεναι βόμβαι, τὸ βρετανικὸν ραντάρ, καὶ ἡ ἀτομικὴ βόμβα. Μὲ ὅλα τὰ ἀπέραντα οἰκονομικὰ μέσα τὰ ὁποῖα εἶχον εἰς τὴν διάθεσίν των οἱ Ἀμερικανοί, ἔχρησθησαν δύο γενεῶν προσπάθειαι διὰ νὰ ὑψωθῇ τὸ οἰκοδόμημα τῆς ἀμερικανικῆς ἐπιστήμης.

1. Μία εἰλικρινὴς καὶ θαρραλέα ἐκθεσις τῆς συζητήσεως ἐγράφη ὑπὸ τοῦ C. D. D. Darlington εἰς τὸ «Discovery» (Φεβρουάριος 1947).

Κυκλοφορεῖ σὲ λίγο ἀπὸ τὸν Ἐκδοτικὸ Οἶκο «Ἰκαρος» μιὰ καινούρια «Ἱστορία τῆς Νεοελληνικῆς Λογοτεχνίας» ἔργο τοῦ κ. Κ. Θ. Δημαρά. Ἀπὸ τὸ βιβλίο αὐτό, οἱ ἐκδότες παρεχώρησαν στήν «Ἐκλογή» τὸ δικαίωμα νὰ δημοσιεύσῃ ἕνα ἀπόσπασμα. Οἱ σελίδες πού ἀκολουθοῦν ἀποτελοῦν τὴν ἀρχὴν τοῦ κεφαλαίου γιὰ τοὺς Φαναριώτες πού ἦρθαν στήν Ἀθήνα μετὰ τὴν σύσταση τοῦ Ἑλληνικοῦ Βασιλείου.

Οἱ τελευταῖοι Φαναριῶτες

Τοῦ κ. Κ. Θ. ΔΗΜΑΡΑ

Πολλὰ ἀπὸ τὰ θέματα πού ἐξετάζονται στὸ προηγούμενο κεφάλαιο θὰ μπορούσαν νὰ τιτλοφορηθοῦν ρωμαντικὸς κλασικισμός. Γιατί, ἀλήθεια ἔχει κανεὶς νὰ παρατηρήσῃ πρῶτα πρῶτα ὅτι μέσα στὴν νοσταλγικὴ στροφή πρὸς τὴν ἀρχαιότητα, ὅ,τι πῆρχαν πολλὰ στοιχεῖα καθαρὰ ρωμαντικά. Ἐξ ἄλλου τὸ ἔθνικὸ πνεῦμα, πού χαρακτηρίζε τις λόγιες τάσεις τῆς ἐποχῆς, εἶναι στὴν πραγματικότητα συνυφασμένο μὲ πολλὰ ρωμαντικὰ στοιχεῖα· ἔτσι δημιουργεῖται μιὰ ἀντίθεση ἀνάμεσα στὴν θεωρητικὴ κατεύθυνση πού φιλοδοξεῖ νὰ ἐξάρει τὸ ἑλληνικὸ σὲ κάθε μορφή, καὶ στὴν λογοτεχνικὴ ἀπασχόληση καὶ πῶς βαθειά, στὸν ψυχισμό, πού εἶναι καθαρὰ ρωμαντικὸς. Σὲ καμμιά ἐποχὴ δὲν βρίσκουμε ἀμεσώτερες δυτικές, καὶ συγκεκριμένα γαλλικὲς ἐπιδράσεις, παρὰ στὸ χρόνιον αὐτὸ, πού ἐμφανίζον μιὰ τόσο ἐξημμένη ἐθνικὴ συνειδηση. Οἱ γαλλικὲς ἐπιδράσεις, πού εἶναι ἐπισημασμένες ἀπὸ τὰ παλιὰ χρόνια, βρίσκουν τώρα τὴν μεγαλύτερή τους

ἀνάπτυξη. Οἱ Φαναριῶτες, τὸ πῶς λόγιο στοιχεῖο μέσα στὴν νέα ἑλληνικὴ κοινωνία, ξέρουμε ὅτι ἀντιπροσωπεύουν ἀποκλειστικὰ τὴν γαλλικὴ παιδεία. Ἡ στιχουργία τους στηρίζεται στὴ γαλλικὴ στιχουργία, μὲ πλούσια ρίμα, χωρὶς συνιζήσεις. Ὁ Π. Σοῦτσος ἐλέγχει τὸ Σολωμὸ γιὰ τὴ φτώχεια τῆς ρίμας του· τὸν κατηγορεῖ ἐπίσης πῶς οἱ δεκαπεντασύλλαβοι του εἶναι ὑπέριμετροι. Κλασικιστὲς, ἐνόσω ἀκμάζει ὁ γαλλικὸς κλασικισμός, ἀκολουθοῦν ἀμέσως τὴν τροπὴ πρὸς τὸν ρωμαντισμό. Φθάνουμε στὰ χρόνια τῆς ἀκμῆς τοῦ γαλλικοῦ ρωμαντισμοῦ, τῆς περιόδου δηλαδὴ πού ἂν δὲν ἔδωκε τὰ σημαντικώτερα δημιουργήματα τῆς γαλλικῆς λογοτεχνίας, προκάλεσε ὅμως τὴν μεγαλύτερη ἀναταραχὴ μέσα στὰ εὐρωπαϊκὰ γράμματα· φυσικὸ ἦταν καὶ ὁ διανοούμενος ἑλληνισμός, τόσο πολὺ πάντα ἐστραμμένος πρὸς τὴν Γαλλία, νὰ συγκινηθῇ ἀπὸ τὴν ὁρμὴ τῶν νέων καιρῶν. Ὡστόσο, ἂν κοιτάξουμε ἀπὸ πῶς κοντὰ τὰ πράγματα, θὰ εἴμαστε ὑποχρεωμένοι νὰ διαπιστώσουμε ὅτι ἡ ρωμαντικὴ ἔξα-

ψη που χαρακτηρίζει τότε τους λογίους μας, δεν είναι τόσο ξένη προς τον νεοελληνικό ψυχισμό, όσο υποστήριζε στα παλιά χρόνια η κλασικιστική κριτική και μεταγενέστερα η γραμματολογία μας. Σωστό είναι να πιστεύουμε ότι το ρεύμα ήρθε απ' έξω· βρήκε όμως έδαφος πρόσφορο για να σταθεί· ή νοσταλγία είναι από τα ούσιώδη συστατικά του ρωμαντισμού, και ταυτόχρονα, σημεία καμωμένα για να προσελκύσουν την ελληνική ψυχή. Όποια άλλη ερμηνεία του ρωμαντισμού φαινόμενου, που διέπει τα ελληνικά γράμματα επί πενήντα χρόνια (1830 - 1880), θα ήταν φτωχή· ή μίμηση, αυτά που λέμε επιδράσεις, μπορούν να καρποφορήσουν σε μία λογοτεχνία, μόνον όταν ανταποκρίνονται προς κάποιες ανάγκες της λογοτεχνίας αυτής· αλλιώς σβήνουν. Και ξέρουμε, ότι ο ελληνικός ρωμαντισμός, είτε τον τιμούμε είτε τον καταδικάζουμε, έθρεψε γόνιμα και αποτελεσματικά την νέα μας λογοτεχνία. Τα πρώτα ρωμαντικά σκιρτήματα, τα απαντούμε χωρίς στα γράμματά μας· χωρίς τα βρίσκουμε και στην Αθήνα με την μορφή της λαϊκής δημιουργίας. Πριν από τον Αγώνα, ο Σπύρος Μπουγιουκλής, επηρεασμένος από την παλιά φαναριώτικη ποίηση, δίνει, σε μία σειρά ποιημάτων του, την έκφραση της ρωμαντικής διάθεσης και της ρωμαντικής ερωτικής θλίψης. Τα πιο χαρακτηριστικά έργα του έμειναν ανέκδοτα, αλλά, από μία άπλη σύμπτωση, ξεκινάει στην Αθήνα ή μέση λογοτεχνική παραγωγή ανάμεσα στο δημοτικό τραγούδι και στο λόγιο, αυτή, ακριβώς, που σε μεταγενέστερα χρόνια αντικατέστησε στο μέγιστο ποσοστό τη δημοτική ποίηση.

I. P. Νερούλος

Με την απελευθέρωση, οι περισσότεροι από τους λόγιους Φαναριώ-

τες ήρθαν στην Ελλάδα. Οι πιο χαρακτηριστικές φυσιογνωμίες είναι ο Ιακωβάκης Ρίζος Νερούλος, ο Ιάκωβος Ρίζος Ραγκαβής, ο γιός του, ο περίφημος Αλέξανδρος Ρίζος Ραγκαβής και οι δύο αδελφοί, ο Παναγιώτης και ο Αλέξανδρος Σούτσος. Ο Νερούλος πριν από τον Αγώνα έχει δώσει τα γνωστά μας Κορρακιτικά και τις δύο τραγωδίες του, την Ασπασία (1813) και την Πολυξένη (1814)· οι δύο τραγωδίες είναι εμπνευσμένες από τον κλασικισμό της εποχής και ακολουθούν την γαλλική κλασικιστική τεχνολογία, σερρημένες από κάθε αισθητική αξία. Μίμηση επίσης του γαλλικού κλασικισμού είναι και η «Κούρκας άρπαγ» (1816). Ο Νερούλος έχει πρότυπο στο σατιρικό του τοίγμα το «Lutrin» του Boileau· ο συγγενής του, ο Αλέξανδρος Ρίζος Ραγκαβής, στην γαλλική έκδοση της γραμματολογίας του, βεβαιώνει ότι η μίμηση υπερβάλλει το πρότυπο. Επειδή ο λόγος έδω είναι για τα νεοελληνικά, έρκει ίσως να σημειώσω ότι πρόκειται για έργο που σатиρίζει την Φαναριώτικη τάξη, όπου όμως ο έλεγχος πολύ σπάνια καταλήγει σε σατιρική αιχμή. Στα χρόνια του Αγώνα ο Νερούλος δημοσίευσε γαλλικά την νεοελληνική γραμματολογία του και την νεοελληνική ιστορία του· βιβλία γραμμένα για να εξάρουν την συμμετοχή των φαναριωτών στην νεοελληνική αναγέννηση. Επίσης δημοσίευσε και διάφορα ποιήματα που τα χαρακτηρίζει ή απουσία εμπνεύσης και ο ψυχρός στόμφος. Στη γλώσσα του, καθώς σημειώνεται στο προηγούμενο κεφάλαιο, διαπιστώνουμε στροφή στον αρχαϊσμό:

Άγιος τίγρις, δεινόν θηρίον,
Τούρκων Σουλτάνων ενούχον θέρμα
ροφά με λύσαν γραικικόν αίμα,
αίμα γαρόντων, ανδρών, νηπίων!

Στο ελληνικό κράτος έλαβε διάφορα σημαντικά αξιώματα, χρημάτι-

σε επανειλημμένα υπουργός της Παιδείας και πέθανε σε ηλικία εβδομήντα δύο ετών, το 1850, πρόσβης της Ελλάδας στην Πόλη, όπου είχε γεννηθεί. Σε εποχές, όπου τύχαινε να βρίσκεται μακριά από την εξουσία, φρόντιζε για τα πνευματικά, στάθηκε ένας από τους ιδρυτές της Αρχαιολογικής Εταιρίας, και δεν ξεχνούσε τα λογοτεχνικά του ενδιαφέροντα. Έτσι στα 1837 δημοσίευσε ανώνυμα δύο κωμωδίες: Η Έρωτηματική Οικογένεια και Ο Έρωτηματικός. Και στα δύο έργα η προσωπική επίθεση αποτελεί μοναδικό σκοπό του συγγραφέα και πνίγει κάθε γενικότερη ή αισθητικότερη προσπάθεια. Έτσι άλλωστε κριθηκαν τα έργα αυτά, όχι μόνο από τους ανθρώπους τους οποίους θέλησε να χτυπήσει, αλλά ακόμη και από τους Φαναριώτες. «Rizo n'a pas su renoncer à la Muse avant qu'elle ne renoncât lui».

Κι όμως το λιβανιστήρι πάει κι έρχεται στα χέρια των Φαναριωτών. Αν για τον Αλέξανδρο Ραγκαβή, ο Νερούλος είναι καλύτερος από τον Boileau, για τον Νερούλο ο Ιωάκωβος Ραγκαβής είναι ανώτερος από τον Racine:

Ο Ρίζος ο Ιάκωβος μετέφρασε Ρακίνον·
αυτόν έκρινος, ή αυτός μετέφρασεν έκκρινον·

I. P. Ραγκαβής

Ο Ιάκωβος Ρίζος Ραγκαβής, αδελφός του Ιάκωβου Ρίζου Νερούλου, γεννήθηκε κι αυτός στην Πόλη στα 1779. Έφθασε σε υψηλά αξιώματα στην Βλαχία πριν από τον Αγώνα και μπόρεσε έτσι να συντελέσει στην θεατρική κίνηση του Βουκουρεστίου. Τότε μετέφρασε ανώνυμα τον Ορέστη του Αλφιέρ. Μετά την Επανάσταση, εγκατεστημένος στην Ελλάδα, δημοσίευσε ποιήματα, τραγωδίες πρωτότυπες και μεταφρασμένες. Μεταφράζει Κορνήλιο,

Ρακίνα, Βολταίρο. Οι πρωτότυπες τραγωδίες του ακολουθούν, τους κλασικιστικούς κανόνες που όμως δεν κατορθώνουν να τον φέρουν κοντά στην ποίηση. Στα λυρικά του έργα, όπου διακρίνεται συχνά η επίδραση του Χριστόπουλου, έχουμε όμως και κάποια προρωμαντικά σκιρτήματα: να μπορεί να ζήσει μακριά από την κοινωνική τύβη, να μπορεί να ζήσει ελεύθερος· τον τροβάει το θέμα του χωρισμού, ή ερωτική πικρία, ή αίσθηση της αδικίας του κόσμου.

Άχ που είσαι φώς γλυκύ των αθλίων
[όφθαλμών μου,
που έκρύβης, ό φωστήρ ό λαμπρός των
[ήμερών μου;

Το φαναριώτικο θέμα της θλίψης, παίρνει κάποιους τόνους λιγότερο συμβατικούς:

Πού είμαι, που με φέρουν, τί ζημία
αφόρητος φρικώδης αποδημία!
πώς πάντων σεσημένος.....

Το παιχνίδι των αντιθέσεων, τυπικά ρωμαντικό, τον τροβάει:

Όποταν μετά φίλων
και τέρψεων ποικίλων
νυθύμως τραγοπίνων
και γέμων από οίνον
τρυφώ και σπαταλώ,
γελώ.

Άλλ' όταν ένθυμouμαι,
εγώ πως εύωχouμαι
και άλλοι στερημένοι,
ήμίγυμνοι και ένοι,
φανάζουιν τό, παινώ,
θρηνώ.

Η γλώσσα του, καθαρισμένη από ξενισμούς, έχει χάσει ταυτόχρονα και πολλή από τη χάρη της παλιότερης φαναριώτικης δημιουργίας. Κάποτε δοκιμάζεται και στη δημοτική, αλλά τότε βλέπουμε πως η γλώσσα αυτή του έχει γίνει πιά ξένη: είναι ένα λόγιο παιχνίδισμα.

Τὸ καράβι ἑτοιμασμένο
Ἐμπροσὶ μου ἀραγμένο
Ἄλλο δὲν προσμένει
Διὰ τὴν πηγαίνῃ
Νὰ βῇ ἀπ' τὸν λιμένα
Παρὰ μόνο ἔμένα.

Πέθανε στὴν Ἀθήνα τὸ 1855 καὶ ἄφησε διάδοχό του τὰ γράμματα τὸν γιό του Ἀλέξανδρο.

Α. Ρ. Ραγκαβῆς

Ὁ Ἀλέξανδρος Ρίζος Ραγκαβῆς συνεχίζει τὴν παραγωγή τοῦ πατέρα του, μὲ τὴ διαφορά πού ξεχωρίζει δυὸ διαδοχικὲς γενιές, ὅταν μάλιστα μπαίνει ἀνάμεσά τους μιὰ κίνηση, ὅπως αὐτὴ πού περιγράφεται στὰ προηγούμενα κεφάλαια. Πρέπει ὅμως ἀκόμη νὰ τονισθεῖ, ὅτι ὁ γιὸς παρουσιάζει μιὰ καταπληκτικὴ δυναμικότητα, ἕνα ξεχείλισμα δραστηριότητος, πού ἐκδηλώνεται τόσο στὴ ζωὴ του, ὅσο καὶ στὸ ἔργο του. Γεννήθηκε στὶς ἀκτὲς τοῦ Βοσπόρου στὰ 1809· πηγαίνει μὲ τὸν πατέρα του στὶς παρίστριες ἡγεμονίες, ἀπὸ κεῖ μὲ τὴν Ἐπανάσταση, στὴν Ὁδησσὸ καὶ φθάνει στὸ Μόναχο, ὅπου, ὑπότροφος τοῦ Λουδοβίκου τῆς Βαβαρίας, σπουδάζει σὲ στρατιωτικὴ σχολή. Ἐρχεται στὴν Ἑλλάδα ἀξιωματικός, ἀλλὰ γρήγορα περνάει σὲ διοικητικὲς ὑπηρεσίες· ὕστερα τὸν βρίσκουμε, τὸ 1844 καθηγητὴ τῆς Ἀρχαιολογίας στὸ Πανεπιστήμιο, στὰ 1856 Ὑπουργὸ τῶν Ἐξωτερικῶν, στὰ 1867 πρέσβη. Εἴκοσι χρόνια ἀργότερα παίρνει τὴ σύνταξή του καὶ πεθαίνει στὰ 1892. Σὲ ὅλο αὐτὸ τὸ μακρὸ διάστημα, χωρὶς νὰ ἐμποδίζεται ἀπὸ τίς πολλαπλὲς ἀσχολίες του, παρουσιάζει καὶ μιὰν ἀδιάκοπη συγγραφικὴ δράση. Ἀρχίζει γύρω στὰ 1830 μὲ στίχους· συνεχίζει μὲ δράματα, διηγήματα, κριτικὲς καὶ παραλληλὰ μεταφράζει, γράφει ἔργα μαθηματικά, στρατιωτικὰ, ἀρχαιολογικά, γραμματολογίες, διδακτικὰ ἐγχειρίδια, ἕνα κρυπτογραφικὸ λεξικό,

καὶ πλήθος ἄλλα ποικίλα ἔργα, τῶν ὁποίων ὁ ἀριθμὸς ἀνεβάζει τὴν παραγωγή του σὲ δεκάδες τόμων. Πολυγράφος, ταχυγράφος, βιαστικός καὶ ἀπρόσεκτος, δὲν προσφθαίνει νὰ ἐλέγξει ὅτι γράφει· ἔτσι τόσο τὰ ἐπιστημονικὰ ἔργα του ὅσο καὶ οἱ γραμματολογίες καὶ τ' ἀπομνημονεύματά του εἶναι ἀκένωτη πηγὴ σφαλμάτων γιὰ ὁποιον τὰ ἐμπιστεύεται χωρὶς κριτικὴ ἐπεξεργασία· καὶ ἡ κριτικὴ του ἄλλωστε, εἶναι ἀδέξια καὶ βιαστικὴ, γεμάτη ἑτοιμα σχήματα καὶ προκαταλήψεις. Ὅμως παρὰ τὸν φόρτο τῶν ἀσχολιῶν του, ἐπιμελεῖται κατὰ τὴν καθαρότητα, τὴν κομψότητα τοῦ λόγου, τὴ χάρη καὶ τὴν εὐφυΐα, αὐτὰ ἀκριβῶς πού τιμᾷ ἰδιαίτερος καὶ ὅταν μελετᾷ ἕνα ἔργο. Καὶ ἡ ἀπασχόληση τοῦ ὕφους εἶναι τόσο, ὥστε δὲν διατάζει νὰ ἐπεξεργάζεται τὰ ἔργα του, ὅταν πρόκειται νὰ τὰ ἀνατυπώσει. Ἡ ἐπεξεργασία αὐτὴ, σύμφωνα μὲ τὸ πνεῦμα τοῦ καιροῦ ἐπιτελεῖ πάντα μιὰ τροπὴ πρὸς τὸν ἀρχαϊσμό. Ξεκινᾷ ἀπὸ τὸν ρωμαντισμό, ἀπὸ τὸν ὁποῖο ἐποτίσθηκε βαθιὰ στὴ Βαβαρία. Ἡ διάθεσή του, στὰ πρώτα ἔργα, εἶταν νὰ τιμῇ τὴν ἐθνικὴ γλῶσσα καὶ νὰ ἀξιοποιήσει τὴν δημοτικὴ λογοτεχνία. Ἐτσι τὸ μακρὸ ποίημά του Δῆμος καὶ Ἑλένη, πού τὸ δημοσίευσε στὰ 1831, εἶναι ἄμεσα ἐμπνευσμένο—θέμα, φόρμα, γλῶσσα—ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴ παράδοση. Ἡ εὐαισθησία τοῦ νέου φανερῶτε βρῆκε, γιὰ νὰ ἐκδηλωθεῖ, μιὰ μορφὴ ἀσύγκριτα ἀνότερη ἀπὸ ὅσα εἶχε δώσει ὡς τότε εἶτε· τὸ Φανόρι εἶτε ἡ ἀρχόμενη Ἀθηναϊκὴ Σχολή. Θυμίζω ὅτι λίγα χρόνια πρὶν ὁ Τρικούπης μᾶς εἶχε δώσει μιὰ ἀνάλογη προσπάθεια στὸν Δῆμο του· μὰ ἐδῶ ἡ ἐπεξεργασία τοῦ στίχου καὶ τῆς ρίμας εἶναι πολὺ μεγαλύτερη καὶ πολὺ πρὸ ἀποτελεσματικὴ. Ὁ Ραγκαβῆς ξαναβρίσκει, μὲ δυσκολίες, μέσα ἀπὸ τὰ ἀγκάθια τῆς λόγιας παραγωγῆς τὴν ὁποία γνώρισε στὸ περιβάλλον του, τὸν βασιλικὸ δρόμο τῆς νέας μας ποίησης.

Λιβὰδι· ἀνθοπερίχυντα, χαριστοστολί-
[σμένα,

Ὁ στίχος εἶναι ὅλος δεκαπεντασύλλαβος μὲ ρίμες πού συμπλέκονται σὲ ποικίλους τρόπους. Ἡ γλῶσσα, στὸ ὄριο ὅπου μπορούσε νὰ λυτρωθεῖ ὁ σιχουργὸς ἀπὸ τὴν φαναριώτικη διδασκαλία, εἶναι δημοτικὴ:

Βλέπεις τὴν κάτασπρη μορφὴν στοῦ
[κῆπου τὰ λουλούδια
πές, πές με, εἶναι σύννεφο σταλμέν'
[ἀπὸ τὴ δύση
τοῦ παλατιοῦ τ' ἀμάραντα λουλούδια
[νὰ ποτίσῃ...

Ὁ Ραγκαβῆς, στὸ ποίημα αὐτὸ δὲν χειρίζεται εὐκόλα τὴ συνίληψη, ἰδίως ἀπὸ μιὰ λέξη στὴν ἄλλη. Τοῦτο προκαλεῖ καὶ χασμωδίες τίς ὁποῖες ὅμως δὲν ἐπιδιώκει. Ἐτσι συχνὰ προσφεύγει στὴν ἐκθλιψη, πού δίνει ἕνα σφιχτὸ πλαστικὸ χαρακτήρα στὸ στίχο του. Ὅλοι του οἱ στίχοι δὲν παρουσιάζουν τὴν ποιότητα τῶν δειγμάτων πού σημειώνονται ἐδῶ, ἀλλὰ καὶ τὸ ὅτι ἔφθασε ὡς ἐκεῖ, εἶναι κάτι πού δὲν πρέπει νὰ παραμείνῃ ἀπαράτητο:

Ἀγγέλων χαμογέλασμα στὰ χεῖλια τῆς
[πεθαίνει,
τὸ σῆθος τῆς ἐνθύμοις κρυφὴ ἀνα-
[σηκώνει
καθὼς ἂν ἀπὸ θύελλαν ἐχθροσινὴν
[δαρμένην
ἡ ζαφειρίνια θάλασσα τὸν κόλπον τῆς
[φουσκώνει.

Τῆς ἰδίας ἐποχῆς ἔχουμε καὶ ἄλλα ποιήματά του στὴ δημοτικὴ, πρωτότυπα ἢ μιμησις· ξεχωρίζει ὁ Κλέφτης πού, μελοποιημένο, ἐξακολουθεῖ ὡς σήμερα νὰ χρησιμεύει γιὰ ἐμβατήριον:

Μαύρη εἰν' ἡ νύχτα στὰ βουνά,
στοὺς βράχους πέφτει χιόνι.
Μές' σ' ἄγρια στὰ σκοτεινά,
στὶς τραχιὲς πέτρες, στὰ σιενά,
ὁ κλέφτης ξεσπαθώνει.

Στὰ 1836, ὅταν ὁ Χριστόπουλος πέρασε λίγες ἐβδομάδες στὸν Πειραιᾶ, ὁ Ραγκαβῆς τοῦ γράφει:

Ἐπέρασες ὁ χεῖμῶνας
ἀνέλυσε τὸ χιόνι
καὶ στοὺς παλιούς ἀνθρώπους
ἐπίστρεψες ἀηδόνι,
πουλὶ τοῦ Παρνασσοῦ...

Ὁ Πολυλάς μαρτυρεῖ ὅτι «τὴν ὁδὸν ταύτην ἐπαινοῦσε καὶ ὁ Σολωμός».

Λίγο ἀργότερα, στὰ 1837, δημοσιεύεται ὁ πρῶτος τόμος ἀπὸ τὰ Διὰφορα ποιήματα τοῦ Ραγκαβῆ· στὸ δράμα τοῦ Φροσύνῃ, πού περιλαμβάνει ὁ τόμος, βάσει ἕναν ἀξιοσημείωτο πρόλογο. Ἡ μορφὴ τοῦ διαλογικῆ, τὰ πρόσωπα: ἕγνων καὶ ἐκεῖνος. Ἐκεῖνος σχολιάζει καὶ ἐπικρίνει τὸ δράμα, πού τὸ διάβασε χειρόγραφο· οὐσιαστικὰ ὅμως βρισκόμαστε μπροστὰ σ' ἕνα συστηματικὸ μανιφέστο τοῦ ρωμαντισμοῦ. «Ἐκεῖνος: εἶσαι ρωμαντικός. Ἐγώ: πῶς λέγετε; Ἐκεῖνος: εἶσαι ρωμαντικός... ἡ δὲν ἀνέγνωσες ποτέ σου κανένα κανόνα τῆς δραματικῆς ἢ εἶσαι ρωμαντικός, ὅπερ ταῦτο.» Ἐτσι ὁ ποιητὴς παίρνει ἀφορμὴ γιὰ νὰ ἐκθέσει τὸ ρωμαντικὸ του πιστεύω, ὅπου βρίσκουμε ὅλα τὰ συνθήματα τοῦ νεοῦ τότε ἀκόμη γαλλικοῦ ρωμαντισμοῦ. Καὶ καταλήγει: «Οἱ κανόνες δὲν ὀδηγοῦν οὐδὲ ρυμουλκοῦν τὴν εὐφυΐαν, ἀλλὰ τὴν παρακολουθοῦν μακρόθεν διαγράφοντες τὴν τροχίαν αὐτῆς, ὡς ὁ διαβήτης δὲν σύρει τὸν κομήτην κατὰ τὸν του, ἀλλὰ καταμετρεῖ τὴν οὐρανίαν ὁδὸν του». Τὴν ἰδίαν ἀπομάκρυνση ἀπὸ τὴν κλασικιστικὴ αἰσθητικὴ βρίσκουμε καὶ σ' ἕνα γράμμα πού ἔγραψε δυὸ χρόνια ἀργότερα στὸν νέο Καρασούτσα: συσταίνει τὴν καλλιέργεια τῆς προσωπικότητος, τὴν ἀποχὴ ἀπὸ τοὺς παλιούς τυπικούς κανόνες: «ἀποσεῖσάτε τῆς μιμήσεως τὴν δουλείαν, σπριζόμενος εἰς μόνην τὴν ποιητικότητά σας, τὴν εὐαισθησίαν σας, ἥτις εἰς τὸν ποιητὴν προ-

πει να είναι αληθής και όχι πεπλασμένη» φανερό ότι ο Ραγκαβής ανήκει σ' ένα καινούργιο κλίμα. Τυπικό πορτάκι ή Φροσύνη, με την καθαρά ρομαντική της διάθεση. Είναι γραμμένη στη δημοτική οι σκηνικές και τεχνικές ελλείψεις της όμως είναι τόσες, ώστε η γλώσσα του δράματος βέβαια δεν άρκει για να του δώσει ζωή. Το έργο φανερώει σημαντική επίδραση του ρομαντισμού, γενικά, και πιο ειδικά του βυρωναίου· πολύ πιο εκδηλη όμως επιδραση από τον Βύρωνα βρίσκουμε στον Λαοπάλο που περιλαμβάνεται στον δεύτερο τόμο των Διαφωτών ποιημάτων (1840). Ο Λαοπάλος είναι μια μικρή, μετρητή αφήγηση με θέμα παρμένο από την έποχή των 'Ορλωφικών' στο σύντομο διάστημα που χωρίζει τον Δήμο από το ποίημα αυτό, διαπιστώνουμε κιόλας μιαν αρχόμενη στροφή του Ραγκαβή προς τον αρχαϊσμό. Στον ίδιο τόμο, πάντα τον πρώτο του 1837, ανάμεσα σ' άλλα, βρίσκουμε και ένα διήγημα· το διήγημα αυτό που τιτλοφορείται «αί φυλακαί η ή κεφαλική ποιή» τοποθετεί τον Ραγκαβή και στην άπορρη της 'Ελληνικής διηγηματογραφίας.

Αργότερα συνεχίζεται η παραγωγή του προς όλα τα είδη. Η εξέλιξη του συγγραφέα είναι αίσθητη και στην μεταβολή της γλώσσας και σε μιαν όλοένα εντονότερη ροπή προς τον κλασικισμό· μπορούμε να πούμε ότι ο Ραγκαβής απορνήθηκε την πρώτη του πίστη. Στο θέμα, «του Κουτρούλη ο γάμος» (1845) αρχαίζει και στη γλώσσα και στα μέτρα· ο Ραγκαβής, άλλωστε, έδεξε πάντα ένδιαφέρον για τα μετρικά ζητήματα. Από τα διηγήματά του πιο γνωστά είναι «ο συμβολαιογράφος», «το Χρυσούν μαστίγιον», και, πολύ μακρότερο, σε έκταση μυθιστορηματός, «ο Αύθεντης του Μορέως». Ο Ραγκαβής επιδιώκει να δώσει πλοκή, να δημιουργήσει μύθο, ο διάλογός του έχει κάποια ζωή, που θα είταν περισσότερο αν χρησιμοποιούσε πιο

συστηματικά και με μεγαλύτερη συνέπεια τη δημοτική. Στο σύνολο όμως, όταν υπερνικηθεί η γλωσσική ανία, βρίσκουμε μπροστά σε έργα που έχουν παλμό, ούσια, σύνθεση, που υπερτερούν δηλαδή αισθητά στην ήθογραφία που κατέκλυσε μεταγενέστερα τη φιλολογία μας. Ο Αύθεντης του Μορέως, πολύ επιρρεασμένος από τον Walter Scott, αποτελεί και σήμερα, αβασο βέβαια, αλλά ευχάριστο ανάγνωσμα στις ξένες γλώσσες στις οποίες έχει μεταφραστεί. Στην ποίηση ιδίως η μεταβολή είναι πιο αισθητή· στα μεταγενέστερα έχουμε έναν ψυχρό αρχαϊσμό, συχνά στην έκλογή και πάντα στον χειρισμό του θέματος. Μην μνηστού, από τα πιο γνωστά του, τα «Διονύσου πλοῦς» και «ο γοργός έραξ».

Ἡ ἔκτασις τοῦ ἀχανοῦς
Αἰγαίου ἐκοιμᾶτο,
κ' ἔβλεπε δύο οὐρανοῦς,
ὁ εἰς ἦν ἄνω κυανοῦς,
γλαυκός δ' ἄλλος κάτω.
(Διονύσου πλοῦς)

Και τα δύο είναι μακρὲς ἀφηγήσεις με πολύ επιμελημένη μορφή και μιὰ προσπάθεια κλασικής γραμμής που δὲν την καταστρέφει ο πλοῦτος τῶν εἰκόνων. Στο ποίημά του «Ἐκεῖνη», συναντοῦμε τὸν κοινὸ τύπο τοῦ ἀθηναϊκοῦ ρομαντισμοῦ, ἐκφρασμένο ὅμως με ἀξιόλογη διάκριση και με λιτότητα μέσων:

Τῆς ζωῆς ἀπαυδῶν και ψυχρὸς πα-
[ροδίτης,
ἐφερόμην ἀσκόπως και ἀνάπαισιν θά-
[λυν,
ὅταν εἶδον ἐμπρός μου νὰ λάμπῃ ἡ
[μορφὴ της.
Ἦτον ὅλη συμπαθία, ὁ ἡ γλυκύτης
ἡ ὥρα αἰδολφῆ τῶν ἀγγέλων.

Χάρη στην μακρὰ ζωὴ του, ο Ραγκαβής ἐπρόσθασε, ὅχι μόνο νὰ γίνει πρωτοπόρος τοῦ ρομαντισμοῦ, ἀλλὰ νὰ τον παρακολουθήσει ὡς ἕνα

βαθμὸ στην εξέλιξή του, νὰ τὸν ἀποκηρύξει και νὰ δει τὸ ἄδοξο τέλος του. Φιλοπεριέργως πάντα, γεμάτος ἐνδιαφέροντα, πρόλαβε νὰ γνωρίσει κοί, στο πρόσωπο τοῦ Δροσίνη, νὰ τιμήσει, τὴ γενιὰ τοῦ 1880. Παρὰ τις ἀδυναμίες του και τὴς ἀνεπάρκειές του, ὁ τελευταῖος ἀξίος ἐκπρόσωπος τῆς μεγάλης φαναριώτικης γενιᾶς, κατορθώει και πάλι νὰ σταθεῖ πρῶτος μπροστά στην καινούργια πραγματικότητα.

Ἀπὸ την ἀποψη αὐτήν, πολὺ πιο σταματημένοι, πολὺ πιο τυπικοὶ ἐκπρόσωποι τοῦ φαναριώτικου ρομαντισμοῦ, μέσα στον ὅποιον κλείνεται ὁ λόκληρος τὸς ἔργους, εἶναι οἱ ἀδελφοὶ Σούτσοι. Καὶ δὲν εἶναι μόνο τὸ ἔργο τους, εἶναι ἡ ἴδια τους ἡ ζωὴ: ὁ ρομαντισμός με τοὺς Σούτσους δὲν εἶναι θεωρία, εἶναι βίωμα. Ὅσο κι ἂν παλιὰ και σύγ-

χρονη κριτικὴ ἀνιχνεύουν μέσα στο ἔργο τους ἐπιδράσεις και μιμήσεις ἀπὸ ξένους, εἶναι φανερό πῶς και τῶν δύο ἡ ζωὴ συνεπάρθηκε ἀπὸ τὴν ρομαντικὴ μέθη και δόθηκε ὁ λότελα σ' οὐτήν. Ἡ μίμηση, ἔστω και στο μεγάλο ποσοστὸ που ὑπάρχει, ἔγινε δεύτερη φύση, ἔγινε δημιουργὸς ζωῆς. Ἄν ὁ Ραγκαβής ἐξακολουθεῖ νὰ τοποθετεῖ τὸν ρομαντισμό στο λογοτεχνικὸ ἐπίπεδο, γιὰ τὸν Ἀλέξανδρο Σούτσο, στὰ 1839, τὸ κίνημα κλείνει μέσα του μορφή τῆς ζωῆς. «Ἐχω τὴν ἀτυχίαν ν' ἀμφιβάλλω περὶ τοῦ ρομαντισμοῦ πρὸς τὴν Ἑλλάδα ἔρωτας τῶν διπλωματῶν» κι ἄλλου: «ὑπὸ τὸ φέγγος τῆς σελήνης εἰς σχῆμα ρομαντικώτατον καθήμενος...» Ὁ ρομαντισμός δὲν εἶναι πιά θέμα γραμματολογικὸ εἶναι σχῆμα ζωῆς.

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ

ΑΠΟ ΠΟΙΗΜΑ ΣΤΟΝ ΛΟΡΔΟ ΒΥΡΩΝΑ

Καθὼς τοῦ ἀνατέλλοντος ἡλίου του τὸν διάκον
Ὁ Πέρσης προσευχόμενος, με ὄμμα βλέπει θεόσκον,
Πρὸς δὲ ὁ γοῦς μου στρέφεται, ὦ Βαῦρον, ὦ νέε.
Τῆς ἀθανάτου πάλης μας ἀθάνατε Τυρταίε!
Τὴν τατριμένην πορταῶν κονίον τῶν αἰώνων
Τοὺς διαβήτας ἔρριψες τῶν κλασσικῶν κανόνων,
Ὡς βρέφης τὰ παιγνίδια τῆς χθαμαλῆς ἡμέρας
Και ἀνοῖξες ποιήσεως ἀγνωστούς ἀτμοσφαίρας
Τὰ ἴδια σου ζωγραφῶν τρικυμιώδη πάθη
Και εἰς ἀβύσσων θλίβεων πλαγιάμενος τὰ βάθη,
Τὰ δάκρυά μας ἀποσπᾷς με τοῖς πικροῦς κλαυθμοῦς σου
Ἰξίον συστρεφόμενος ἐλάω τοῦ τροχοῦ σου.
Ἡ Μοῦσα σου δὲ πένθιμος και μεγαλείου τόσου,
Ὑψώνεται ὡς πυραμὶς ἐπὶ τοῦ μνηματός σου.

Ἀλέξανδρος Σούτσος

ΠΗΓΑΙΝΟΜΕ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΜΗΤΡΙΑΡΧΙΑ;

Θεωρία...

Ο καθηγητής Γκόντφρεντ Τόμσον του Πανεπιστημίου του Έδιμβουρgh είχε αρχίσει μία έρευνα με τον Σέρ Στρίλ Λούντβιχ Μπάρντ, καθηγητή της ψυχολογίας στο Πανεπιστήμιο του Δουντίνου. Σ' αυτήν τους την προσπάθεια έκαμαν μία άνηκουχητική ανακάλυψη. Στις μετρήσεις ευφυΐας που έκαναν σε νέα παιδιά από το τέλος του πολέμου και ύστερα, τα κορίτσια έδειξαν μεγαλύτερη ευφυΐα από τα αγόρια. Αυτό ήταν κάτι που ο καθηγητής δεν το είχε διαπιστώσει ποτέ. Θά πρέπει λοιπόν να δεχθούμε την φρενήρη σκέψη ότι η νοημοσύνη των ανδρών φθίνει ενώ αντίθετα αυξάνεται των γυναικών;

Θά ήταν δύσκολο να υπολογίσουμε τις διαστάσεις αυτού του φαινομένου, είτε στην 'Αγγλία είτε στην υπόλοιπη Ευρώπη' είναι όμως γνωστό πώς οι αστρολόγοι και οι ιστορικοί μυθολόγοι άνηγαν από καιρό πώς πλησιάζουμε σε μία μεγάλη στροφή της ιστορίας του κόσμου που σημειώνεται με την έναρξη ενός μητριαρχικού αιώνα. Οι έγκλεκτοι της δημιουργίας έκαναν τόσο φρικτά τη δουλειά τους σ' αυτά τα 2000 χρόνια που θα ήταν πολύ εύκολο να καταλάβει κανείς, με ένα πνεύμα ίπποτικής δικαιοσύνης, ότι οι άνδρες θά έπρεπε να αποτραβηχθούν για δυό χιλιάδες χρόνια στο μέλλον και να μεταβιβάσουν τη δύναμη στο άσθενές φύλο.

Αν η γνώμη που επικρατεί είναι σωστή, ότι δηλ. οι ιδέες των γυναικών είναι τόσο μικρές όσο κονιές είναι οι φούστες τους, ή νέα μόδα που τόσο διαδόθηκε φαίνεται να βγάξει ψεύτικες τις θεωρίες και του καθηγητή Τόμσον και των αστρολόγων.

«National Zeitung», Βασιλεία

... και πράγματα

Οι γυναίκες αποτελούν την απόλυτη πλειοψηφία των ψηφοφόρων σε κάθε χώρα και σχεδόν σε κάθε πολιτεύμα όπου υπάρχει απόλυτη Ισοπολιτεία για τους άνδρες και τις γυναίκες. Στις περισσότερες χώρες η πλειοψηφία αυτή είναι πολύ μικρή και όφειλεται στην μεγαλύτερη φυσική μακροβιότητα των γυναικών. Στις χώρες που υπέφεραν πολύ από τους παγκόσμιους πολέμους ή δυσαναλογία 2:1. Η Σοβιετική Ρωσία κρατά και τον πληθυσμό της ακόμα μυστικό αλλά οι αριθμοί ασφαλώς δεν θά διέφεραν.

Αν επρόκειτο οι γυναίκες να χρησιμοποιούν την ψήφο σαν γυναίκες, θά μπορούσαν να κρατούν για χέρια τους κάθε έκλογη. Θά μπορούσαν να ψηφίζουν γυναίκες για τις σημαντικώτερες θέσεις σε μία χώρα, ακόμη και να έβγαζαν κυρία Πρόεδρο των 'Ηνωμένων Πολιτειών. Στην πραγματικότητα οι γυναίκες φαίνονται πολύ διστακτικές προκειμένου να δίνουν την ψήφον τους σε άλλες γυναίκες' όπως φαίνεται αφού δεν μπορούν να κάνουν μόνες τους τους νόμους προτιμούν να παραχωρούν την εξουσία στους άνδρες.

Ίσως να μην εμπιστεύονται τις άλλες γυναίκες ότι θά εξασκήσουν με σύνεση τη δύναμή τους και ίσως να έχουν δίκιο.

Η σπουδαιότερη εξέλιξη που στήν 'Αγγλία και στις 'Ηνωμένες Πολιτείες συνέπεσε με την παραχώρηση πολιτικής ιδιότητας και στις γυναίκες, οι κοινωνικές ύπηρεσίες και ότι θά μπορούσαμε ίσως να ονομάσουμε προστατευτική πλευρά του Κράτους, εκτείνεται έναν αιώνα πίσω ή και περισσότερο. Πριν από μισό αιώνα ο Ισχυρισμός ότι το κράτος είχε στην ευθύνη για τους γέροντες, τους αρρώστους, τους αναπήρους, τους άεργους ή για κάθε ανήλικο εκτός από τους έντελώς άπορους θά ήταν καταγέλαστος σαν τον πιο ουτοπιστικό σοσιαλισμό.

Τότε η φροντίδα του αρρώστου, του αναπήρου, του ηλικιωμένου του άεργου, έπεφτε στις γυναίκες. Πιθανόν οι άνδρες, στις περισσότερες περιπτώσεις, να έδιναν το χρήμα αλλά η εργασία έπεφτε στις γυναίκες. Από τότε που οι γυναίκες πήραν ψήφο, όλο και περισσότερες απ' αυτές τις δουλειές καθώς και οι δαπάνες που απαιτούν μεταβιβάστηκαν στο κράτος. Και αν αυτό εξακολουθήσει θά είναι λάθος του κράτους αν τα νοσηνοτροφεύμενα ζευγάρια είναι αναγκασμένα να ζουν μαζί με τους γονείς τους' ή Κυβέρνηση έπρεπε να δίνει φθηνά σπίτια (σπίτια για τους γέροντες). Οι αρρώστοι δεν πρέπει να είναι βάρος στους γερούς από την ημέρα που θά γεννηθούν ως την ημέρα που θά πεθάνουν.

Ός ποιο σημείο ή αλλαγή του ρόλου του κράτους και η χαλάρωση των δεσμών, της εθιμικής και της εργασίας των γυναικών όφειλεται στην ψήφο των γυναικών ή στο φόβο που δημοσύργησε το ζήτημα της ψήφου τους δεν μπορούμε να ποθμε. Οι δυο αυτές εξελίξεις συνέπεσαν χρονικά. Στην 'Αγγλία όμως εφαρμόστηκε μία νομοθεσία κοινωνικής ασφάλισης πριν οι σουφραζέτες αρχίσουν να κινούνται.

Έκείνο, που ασφαλώς όφειλεται στην γυναικεία ψήφο, είναι πολλές και σπουδαίες προσπάθειες για να αναγκασθούν με νόμους οι άνδρες να μη μεθούν, να είναι ήθικοι και να κάνουν οικονομία. Πενήντα χρόνια πριν οι νόμοι που απαγόρευαν το κρασί ήταν σχεδόν ανύπαρκτοι. Έλεγχος στα ναρκωτικά σχεδόν δεν υπήρχε. Κάθε πόλη στις 'Ηνωμένες Πολιτείες είχε την περιφέρειά της όπου άνθιζαν κακόφημα κέντρα.

Η ψήφος της γυναίκας θά άλλαξε αυτά. Με έμβλημα την ήθικη, την υγιεινή, την οικονομία και την Ιερότητα του σπιτιού, οι περιοχές αυτές της ανδρικής ανεξαρτησίας, των υπερβολών και της άσωτίας, αν δεν έλειψαν έντελώς, τουλάχιστον σκεπάστηκαν κάπως και έγιναν λίγο πιο δυσπρόσιτες και πιο δαπανηρές. Παρ' όλο ότι δεν μπόρεσαν ποτέ να το απαγορεύσουν το κρασί, οι περισσότερες από τις μισές Πολιτείες της 'Αμερικής, σήμερα τυπικά τουλάχιστον απαγορεύονται τα ποτά και στην 'Αγγλία υπάρχει όρισμένη ώρα κλεισίματος των μπαρ, πράγμα που εξασφαλίζει ότι όλα τα απολωτά άρρενικά θά τυρίσουν στη γυναίκα τους άρκετά πριν από τα μεσάνυχτα.

«The New York Times Magazine» Νέα Υόρκη

DEKK

ΕΘΕΛΟΝΤΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΕΙΣ

Τοῦ Λόρδου BEVERIDGE (Ἀπὸ τὸ «Voluntary

Καθ' ὃν χρόνον τὸ κράτος ἀναλαμβάνει ἀπὸ τοὺς ἐθελοντικῆς φύσεως ὁργανισμοὺς τὰ νοσοκομεία, τὰ ἰδρύματα καὶ τὰ γραφεῖα βοηθείας καὶ προστασίας, τὰ ὁποῖα εἶχαν ἰδρυθῇ δι' ἰδιωτικῆς πρωτοβουλίας, τὸ κοινὸν ἐν τῷ συνόλῳ του τείνει νὰ σχηματίσῃ τὴν γνώμην διὲν ὑπάρχει πλέον ἀνάγκη ἰδιωτικῆς προσπάθειας καὶ γενναιοδωρίας. Ἡ Μεγάλη Βρεταννία ὑπῆρξεν πλουσία εἰς θαυραλέους, δραστηρίους καὶ ἀνιδιοτελεῖς ἀνθρώπους, ἀνδρας καὶ γυναῖκας, οἱ ὅποιοι προσέτρεξαν τοῦ Κράτους, θέσαντες τὰς βάσεις τοῦ Σχεδίου Κοινωνικῶν Ἀσφαλίσεων τὸ ὁποῖον ἀπὸ τοῦ ἐρχομένου ἔτους θὰ ἐφαρμόζεται ἐνιαύως εἰς ὅλην τὴν χώραν (βλ. Ἐκλογὴ 6/1948) θὰ ὑπάρξουν ἄραγε εἰς τὸ μέλλον περιθώρια διὰ τὴν δράσιν τοιοῦτων ἀτόμων; Ὁ Λόρδος Μπέβεριτζ, δημιουργὸς τῆς σημερινῆς μορφῆς τῶν Κοινωνικῶν Ἀσφαλίσεων, συμμετείχε εἰς τὴν ομάδα τῶν νεαρῶν φοιτητῶν οἱ ὅποιοι ἐστάλησαν διὰ νὰ ἐργασθῶν καὶ νὰ σπουδάσουν εἰς τὸ Τούμπερ Χώλ, ἱδρυμα μίᾳς πτωχῆς συνοικίας τοῦ Λονδίνου. Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη, ὁ Λόρδος Μπέβεριτζ ἐμελέτησε τὸ πρόβλημα τῆς συμβολῆς τῆς ἀτομικῆς πρωτοβουλίας εἰς τὴν κοινωνικὴν πρόοδον καὶ ἐδημοσίευσεν σχετικῶς μίαν ἔκθεσιν, εἰς τὴν ὁποίαν ἀνασκοπεῖ τὴν ἐξέλιξιν τῆς προσπάθειας ἀπὸ ἰδιωτικῆς εἰς κρατικὴν καὶ ὑποδεικνύει τοὺς τομεῖς εἰς τοὺς ὁποίους ὑπάρχει ἀνάγκη τῆς συμβολῆς τῶν ἀτόμων. (Εἰς τὴν Μ. Βρεταννίαν οἱ τομεῖς αὗτοι ἀναγονταὶ κυρίως εἰς τὰς οἰκογενειακὰς σχέσεις, τὴν προστασίαν τοῦ παιδιοῦ, τῶν γερόντων καὶ τῶν ἀναπήρων). Ἀναδημοσιεύομεν ἐκ τοῦ τελευταίου μέρους τοῦ βιβλίου του τὴν ὑπόμνησιν

Η «Ἐκθεσις περὶ Κοινωνικῶν Ἀσφαλίσεων καὶ Συναφῶν Ὑπηρεσιῶν», ἡ ὑποβληθεῖσα ὑπ' ἐμοῦ εἰς τὴν Βρεταννικὴν Κυβέρνησιν τὸν Νοέμβριον τοῦ 1942, ἀπετέλει πρακτικὸν πρόγραμμα, συμφώνως πρὸς τὸ ὁποῖον ἐδίδετο προτεραιότης εἰς τὰ σημαντικώτερα ζητήματα. Τὸ σχέδιον προϋπέθετε ἐξασφάλισιν ἄρτου καὶ ὑγείας δι' ὅλους καὶ πάντοτε, καὶ κατόπιν γλυκίσματα καὶ θεάματα. Ὡς ὅρος διὰ τὴν ἐπιβολὴν αὐτῆς τῆς προτεραιότητος ἐτίθετο ἡ ἀνακατανομὴ τοῦ χρήματος. Τὸ σχέδιον προέβλεπε τὴν εἰσπραξιν χρημάτων ὑπὸ μορφήν εἰσφορῶν διὰ τὰς κοινωνικὰς ἀσφαλίσεις καὶ γενικὴν φορολογίαν ἀπὸ ἐκείνους οἱ ὅποιοι τὰ εἶχαν, διὰ νὰ δίδωνται καὶ πάλιν εἰς αὐτοὺς—ὅταν δὲν θὰ ἦ-

τον διὲν ὁ πολίτης πρέπει νὰ μοιράζεται τὰς εὐθύνας μετὰ τοῦ κράτους, καὶ ἐν συνεχείᾳ παραθέτομεν ἀποσπάσματα ἐκ τοῦ κεφαλαίου περὶ Συμβουλευτικῶν Γραφείων Πολιτῶν, τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦν ἓνα μέσον ἱκανοποιήσεως τῶν ἀτομικῶν ἀναγκῶν διὰ τῆς ἐξυπηρέτησεως τῶν ἀτόμων.

ΕΝΑ ΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΟΝ ΚΡΑΤΟΣ

Action», ἐκδ. Allen and Unwin, Λονδίνον)

δύναντο πλέον νὰ τὰ κερδίσουν—ἀρκετὰ χρήματα διὰ τὰ ἀπολύτως ἀπαραίτητα διὰ μίαν ὑγιεινὴν ζωὴν καὶ διὰ νὰ πληρώσουν δι' ἱατρικὴν περίθαλψιν.

Ἀλλὰ ὁ ἄρτος καὶ ἡ ὑγεία δὲν εἶναι τὰ μόνα τὰ ὁποῖα χρειάζεται ἓνα πολίτης· ἡ ἀνεργία, ἀκόμη καὶ ὅταν ὑπάρχῃ ὁ ἄρτος, ἐξαθλιώνει. Εὐθύς μετὰ τὴν πρώτῃν ἐπίσημον ἔκθεσιν ὑπέβαλεν δευτέραν ἀνεπίσημον, τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1944—μέ θέμα «Ἡ πλήρης ἀπασχόλησις εἰς μίαν ἐλευθέραν κοινωνίαν». Ἡ δευτέρα αὕτη ἔκθεσις ἦτο κατ' οὐσίαν ἓνα πρόγραμμα κοινωνικοποιήσεως τῆς καταναλώσεως μάλλον, παρὰ τῆς παραγωγῆς. Τὸ Κράτος θὰ ἐπρεπε νὰ κἀνῃ ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον μόνον αὐτὸ δύναται νὰ κἀνῃ, νὰ διαχειρίζεται τὸ χοῦμα οὕτως ὥστε νὰ διατηρῇται ἡ κατανάλωσις. Κατὰ τὰ ἄλλα τὸ Κράτος θὰ πρέπη νὰ ἀφήνῃ ὅσον τὸ δυνατόν περισσότερα πράγματα εἰς τὴν πρωτοβουλίαν καὶ τὴν ἐπιχειρηματικότητα τῶν πολιτῶν του.

Η κεντρικὴ ἰδέα εἰς τὴν τρίτην Ἐκθεσιν περὶ «Ἐθελον-

τικῆς Δράσεως» εἶναι νὰ ἀποδειχθῇ ὅτι ὁ σκοπὸς τῆς πρώτης ἔκθεσεως—τοῦ νὰ τίθενται τὰ σπουδαιότερα πράγματα πρώτα—δὲν δύναται νὰ ἐπιτευχθῇ ἀπλῶς καὶ μόνον διὰ τῆς ἀνακατανομῆς τῆς ἀγοραστικῆς δυνάμεως.

Τὸ χοῦμα ὅσον καλῶς καὶ ἂν διανεμηθῇ, δὲν δύναται ν' ἀγοράζῃ τὰ ὑλικά ἀγαθὰ τὰ ἀπαραίτητα διὰ τὴν ὑγιεινὴν διαβίωσιν ὅλων, ἐὰν τὰ ἀγαθὰ αὐτὰ δὲν παράγονται εἰς ποσότητες ἐπαρκεῖς δι' ὅλους. Ὑπάρχουν μερικὰ πράγματα—ὄχι ἐμπορεύματα, ἀλλὰ ὑπηρεσίαι—τὰ ὁποῖα συχνὰ δὲν δύναται νὰ ἀγορασθῶν μετὰ χρήματα ἀλλὰ δύνανται νὰ προσφερθῶν ἀπὸ αἰσθημα καθήκοντος... Ἡ δημιουργία μίᾳς καλῆς κοινωνίας δὲν ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸ κράτος ἀλλὰ ἀπὸ τοὺς πολίτας οἱ ὅποιοι δροῦν ἀτομικῶς ἢ ἐν ἐλευθέρῳ συνεργασίᾳ μετὰ τῶν, λόγῳ διαφόρων κινήσεων, ἄλλων ἐγωιστικῶν καὶ ἄλλων ἀλτρουιστικῶν, ἄλλων περιορισμένων καὶ ὑλικῶν, ἄλλων ἐμπνεομένων ἀπὸ τὴν ἀγάπην πρὸς τὸν ἄνθρωπον καὶ τὸν Θεόν. Ἡ εὐτυχία ἢ δυστυχία τῆς δημοκρατικῆς μας κοινωνίας ἐξαρτᾶται ἀπὸ ἡμᾶς

τοὺς ἰδίους ὡς πολίτας, καὶ ὄχι ἀπὸ τὸ ὄργανον τῆς πολιτικῆς δυνάμεως τὸ ὁποῖον ἀποκαλοῦμεν Κράτος.

Πρέπει νὰ προχωρήσωμεν πέραν τῆς ἀπλῆς ἀνακατανομῆς τοῦ χρήματος εἰς τὸ πολὺ δυσκολώτερον ἔργον τῆς ἐξασφάλισης τῆς παραγωγῆς τῶν ἀγαθῶν καὶ τῶν ὑπηρεσιῶν, εἰς ἐξασφάλισιν ὄχι χρήματος ἀλλὰ εἰδους. Πρέπει νὰ συνεχίσωμεν χρησιμοποιοῦντες πλήρως τὸ πνεῦμα τὸ ὁποῖον ἐθέρμαινε τοὺς φιланθρωπικούς τοῦ παρελθόντος. Θὰ χρειασθῇ νὰ ἀντιμετωπισθοῦν δύο νέαι δυσκολίαι διὰ τὴν ἐπίτευξιν τῶν ἀνωτέρω.

Επιβάλλεται ἐν πρώτοις ἡ δημιουργία καὶ ἡ διατήρησις κάποιου ἄλλου κινήτρου, ξένου πρὸς τὴν ἐπιδίωξιν τοῦ κέρδους ὡς κυριαρχούσης δυνάμεως εἰς τὴν κοινωνίαν. Εἰς τοὺς τομείς εἰς τοὺς ὁποίους ἀναφέρεται ἡ παροῦσα Ἐκθεσις, τὸ ἐμπορικὸν συμφέρον εὐρέθῃ κατ' ἐπανάληψιν ἢ καὶ συνεχῶς εἰς σύγκρουσιν μετὰ τοῦ φιλανθρωπικοῦ κινήτρου καὶ πολὺ συχνὰ ἐθριάμβευσεν. Τὰ γραφεῖα βιομηχανικῶν ἀσφαλίσεων ἐξεμεταλλεύθησαν ἐπιτυχῶς, μετὰ καθαρώς κερδοσκοπικοὺς σκοποὺς, τὴν γενικὴν ἐπιθυμίαν τῶν ἀσφαλιζομένων νὰ ἀποφύγουν τὴν ὑπὸ τοῦ δημοσίου ταφὴν τῶν ὡς ἀπόρων. Διάδοχοι αὐτῶν εἶναι αἱ ἐπιχειρήσεις στοιχημάτων τῶν

ποδοσφαιρικῶν ἀγώνων ἢ τῶν κυνοδρομῶν, καὶ οἱ κινηματογράφοι. Ὅλαι αὗται αἱ ἐπιχειρήσεις ἐκμεταλλεύονται κατὰ διαφόρους τρόπους, μετὰ κερδοσκοπικὰ κίνητρα, τὴν αὐξήσιν τῶν ἐλευθέρων ὥρων τοῦ λαοῦ. Τὸ ἐμπορικὸν συμφέρον εἶναι καλὸς ὑπηρέτης ἀλλὰ κακὸς κύριος, καὶ ἡ κοινωνία ἢ ὁποία παραδίδεται εἰς τὰς χεῖρας τοῦ ἐμπορικοῦ συμφέροντος εἶναι κακὴ κοινωνία. Δὲν θέτομεν τὰ σημαντικώτερα πράγματα πρῶτα ὅταν θέτωμεν τοὺς ἑαυτοὺς μας πρῶτους.

Κατὰ τοὺς παλαιότερους καιροὺς ὑπῆρχεν ἕνα σπουδαῖον ἀντίτροπον εἰς τὴν ἐπιδίωξιν τοῦ κέρδους ὡς τῆς καθοδηγούσης δυνάμεως εἰς τὴν κοινωνίαν, ὑπῆρχε μία μεγάλη ἀγαθοεργὸς δύναμις ἐμπνεομένη ἀπὸ τὴν θρησκευτικὴν πίστιν καὶ βασιζομένη ἐπὶ τοῦ συναισθήματος τῶν ἀνθρώπων ὅτι ἀποτελοῦν μέλη μιᾶς Χριστιανικῆς κοινότητος. Σήμερον ἡ θρησκευτικὴ αὐτὴ ἀγαθοεργὸς δύναμις δὲν ἔχει τὴν εὐρείαν ἀλήχησιν τὴν ὁποίαν εἶχε κατὰ τὸν 19ον αἰῶνα. Πρέπει νὰ ἀναζωογονηθῇ ἢ νὰ ἀντικατασταθῇ ὑπὸ ἄλλης ἐξ ἴσου καλῆς, ἐὰν εἶναι δυνατόν νὰ εὐρεθῇ. Ἴσως νὰ πρέπη ἐν μέρει μὲν νὰ ἀναζωογονηθῇ ἐν μέρει δὲ νὰ ἀντικατασταθῇ.

Κατὰ δεύτερον λόγον, μετὰ τὴν μετάβασιν ἐκ τῆς κυριαρχίας μιᾶς τάξεως εἰς τὴν ἀντιπροσωπευτικὴν δημοκρατίαν, ἐλάχιστα πράγματα εἶναι δυνατόν νὰ ἐπι-

τευχθοῦν ἐκτὸς ἐὰν ἐξασκηθῇ ἄμεσος ἐπιρροὴ ὄχι ἐπὶ ὀλίγων ἡγετῶν ἀλλὰ ἐπὶ τοῦ ὄγκου τοῦ λαοῦ. Δὲν πρόκειται ποτὲ νὰ κάνωμεν τὰ δύσκολα βήματα πού χρειάζονται νὰ γίνουν διὰ νὰ προχωρήσωμεν ἀπὸ τὸ στάδιον τῆς ἀνακατανομῆς τοῦ χρήματος εἰς τὴν παροχὴν εἰς εἶδος ἐὰν δὲν θέλωμεν πραγματικῶς νὰ τὸ κάμωμεν, καὶ ὅταν λέγωμεν ἡμεῖς σημαίνει ὁλόκληρος ὁ λαὸς — ἡ δημοκρατία.

Εἰς τὴν ἀνίσον κοινωνίαν τοῦ παρελθόντος, ὑπῆρξαν πάντοτε δυναμικά, μετὰ κοινωνικὴν συνειδησιν ἄτομα, τὰ ὁποῖα, παρέχοντα τὰς προσωπικὰς τῶν ὑπηρεσίας, κατῳρῶσαν συνήθως νὰ ἀντλοῦν τὴν ἀναγκαίαν βοήθειαν πρὸς ἐπιτέλεσιν τοῦ σκοποῦ τῶν, ἀπὸ τὸ εἰς χρῆμα καὶ ἐλεύθερον χρόνον περισσεύμα τῶν φίλων τῶν. Εἰς τὴν κοινωνίαν τοῦ μέλλοντος θὰ ὑπάρχουν καὶ πάλιν δυναμικά εὐσυνείδητα ἄτομα ἀλλὰ ἴσως νὰ μὴ εὐρίσκουν τόσον εὐκόλως τὰ ὑλικά μέσα τῆς ἐκτελέσεως τοῦ ἔργου τῶν οὕτε κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον. Ἡ σημερινὴ δημοκρατία πρέπει νὰ ἀποδείξῃ ὅτι εἶναι ἱκανή, ἐνῶ θὰ καταργῇ τὰς ἀνισότητας, νὰ μάθῃ τὰς ἀρετὰς τῆς δημοκρατίας.

Τὸ ὅτι ἡ σύγχρονος ζωὴ γίνεται ὁλοπνὴ πλέον πολὺπλοκος, εἶναι κοινοτυρία. Ἡ ἀνάπτυξις τῶν ἰδρυμάτων τῶν ἐγκατασταθέντων ἐν Μ. Βρεταννίᾳ ὑπὸ τὸν τίτλον «Συμβουλευτικὰ Γρα-

φεῖα Πολιτῶν» ἀποτελεῖ μίαν φυσικὴν καὶ ἀναγκαίαν ἀντίδρασιν.

Τὸ Συμβουλευτικὸν Γραφεῖον τῶν Πολιτῶν εἶναι ἕνα γραφεῖον εἰς τὸ ὁποῖον δύναται νὰ παρυσιασθῇ οἰοσδήποτε πολίτης αὐτοπροσώπως καὶ νὰ ζητήσῃ πληροφορίας καὶ συμβουλὰς ὅσον ἀφορᾷ τὰ δικαιώματα καὶ τὰ καθήκοντά του ὡς πολίτου, τὴν ἐρμηνείαν νόμων καὶ διαταγμάτων καὶ γενικῶς δι' οἰοδήποτε πρόβλημα ἀναφερόμενον εἰς τὰς σχέσεις του μετὰ τῶν ἄλλων πολιτῶν. Ἡ πρότασις ἐγένετο κατὰ πρῶτον εἰς τὴν ἐτησίαν ἔκθεσιν τοῦ Ἐθνικοῦ Συμβουλίου τῶν Κοινωνικῶν Ὑπηρεσιῶν διὰ τὴν χρῆσιν 1935 - 1936, καὶ ἐπραγματοποιήθη ὅταν ἀπειλείτο ὁ νέος πόλεμος, τὸ 1938. Κατὰ τὰ πρῶτα τέσσερα ἔτη τοῦ πολέμου τὰ Γραφεῖα αὐξήθησαν ἀπὸ 200 εἰς περισσότερα τῶν 1000. Μερικὰ ἔχουν ἔκτοτε καταργηθῇ, διὰ διαφόρους λόγους, ἀλλ' ὑπάρχουν ἀκόμη περὶ τὰ 600 λειτουργοῦντα. Κατὰ τὸν πόλεμον τὰ Γραφεῖα ἀπῆντησαν εἰς περίπου δέκα ἑκατομμύρια ἐρωτήματα. Κατὰ τὸ διάστημα ἐνδὸς ἑκ τῶν μηνῶν τῆς μεγάλης κινήσεως τῶν, (τὴν ἐποχὴν τῶν ἱπταμένων βομβῶν), ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐρωτημάτων ἀνῆλθεν εἰς 240.000. Σήμερον τὰ 17 Γραφεῖα τὰ διατηρούμενα εἰς τὸ Λονδίνον ὑπὸ τοῦ Συνδέσμου Οἰκογενειακῆς Περιθάλψεως ἐξακολουθοῦν νὰ δέχονται περὶ τὰ 8.500 ἐρωτήματα μηνιαίως.

Ἐκαστὸν γραφεῖον εἶναι αὐ-

τόνομον, εξαρτώμενον εκ της τοπικής πρωτοβουλίας και της τοπικής εξυληρησέως, με τοπικών διοικητικών συμβούλιον. 'Αλλ' όλα τα ἐγκεκριμένα γραφεία συνδέονται διά της κεντρικής επιτροπής μετά του κεντρικού γραφείου και της γραμματείας του, παρεχομένων υπό του 'Εθνικού Συμβουλίου Κοινωνικής 'Υπηρεσίας. Τò γραφείον τουτο εκδίδει τακτικά «Συμβουλὰς διὰ τοὺς Πολίτας» ἥτοι ἐντύπους περιλήψεις τῶν τελευταίων νόμων και διαταγμάτων τῶν ὁποίων προβλέπεται ἡ συγκέντρωσις εἰς εὔχρηστον τόμον. Ζητήματα ἀπαιτοῦντα μεγαλυτέραν ἔρευναν ἀναλύονται εἰς ἐιδικὰ φυλλάδια και ἐγκυκλίους. Τò κεντρικὸν γραφείον εὐρίσκεται εἰς στεγνὴν ἐπαφὴν μετά τῶν κυβερνητικῶν ὑπηρεσιῶν και εἶναι εἰς θέσιν νὰ διαφωτίζη διὰ τὰς δυσκόλους ὑποθέσεις αἱ ὁποῖαι παραπέμπονται εἰς αὐτὸ τοχυδρομικῶς ἢ τηλεφωνικῶς. Περιοδεύοντες ὁργανῶται δίνουσι συμβουλὰς σχετικῶς με διοικητικὰς δυσκολίας, συμμετέχουσι εἰς μορφωτικὰς, ἐκστρατείας και βοηθοῦν εἰς τὸ νὰ ὑποκινήσουσι τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ κοινοῦ ὅταν πρόκειται νὰ ἰδρυθῇ ἕνα νέον γραφεῖον.

Ἡ ἐργασία τοῦ γραφείου διεξάγεται ἐν μέρει ὑπὸ μισθωτῶν και ἐν μέρει ὑπὸ ἀμίσθων. 'Επὶ ἕνα διάστημα πλέον τῶν 10 000 ἀνδρῶν και γυναικῶν ἠοράζοντο εἰς τὰ Γραφεῖα και ἐξ αὐτῶν τὰ 90% ἦσαν ἐθελονταί. 'Εκτοτε ἐνημερώθη αὐξήσις τοῦ μισθω-

τοῦ προσωπικοῦ, ὅχι τὸσον λόγῳ ἐλλείψεως ἐθελοντῶν ὅσον λόγῳ τῆς ἀνάγκης νὰ διατηροῦνται ἀνοικτὰ πολλὰ ἐκ τῶν γραφείων ἐπὶ περισοτίᾳ ὥρας και καθ' ὅλας τὰς ἐργασίμους ἡμέρας. 'Αλλὰ ἡ ὑπάρξις ἐθελοντῶν εἰς τὰ Γραφεῖα ἐξακολουθεῖ νὰ ἐξοριᾶται ἀπὸ τὴν ἔγκρισιν τοῦ Κεντρικοῦ Γραφείου. Τὰ πλείστα τῶν γραφείων ἐκτὸς τοῦ τακτικοῦ προσωπικοῦ ἔχουσι κατάλογον εἰδικῶν, παρεχόντων συμβουλὰς ἐπὶ τεχνικῶν ζητημάτων.

Κατὰ τὸν πόλεμον και τὴν πρώτην μεταπολεμικὴν περίοδον τὰ γραφεῖα ἔλοβον διὰ τοῦ 'Υπουργείου 'Υγιεινῆς σημαντικὰς κρατικὰς ἐπιχορηγήσεις διὰ τὸ κεντρικὸν και διὰ τὰ τοπικὰ τμήματά των, ἀνελθούσας κατὰ μέσον ὅρον εἰς 35.000 λίρ. ἐτησίως ἀπὸ τοῦ ἔτους 1931 μέχρι τοῦ 1946. 'Εκτοτε αἱ κρατικαὶ ἐπιχορηγήσεις περὶ ὠρίσθησαν εἰς 800 λίρ. ἐτησίως τὸσον διὰ τὰ Κεντρικὰ Γραφεῖα ὅσον και τὸ περιφερειακὰ γραφεῖα. 'Εν τούτοις, αἱ τοπικαὶ ὁρχαὶ ἐξουσιοδοτήθησαν νὰ προβαίνουν εἰς δαπάνας διὰ τὰ Συμβουλευτικὰ Γραφεῖα, ἀναλαμβάνουσαι αἱ ἴδιαι τὴν ἐργασίαν, ἢ ἐπιχορηγοῦσαι ἐθελοντικά γραφεῖα, ἢ παρέχουσαι βοήθειαν εἰς εἶδος (διὰ τῆς παραγωγῆσεως π.χ. οἰκήματος πρὸς χρῆσιν γραφείων).

Τὰ ὑποβαλλόμενα εἰς τὰ γραφεῖα ἐρωτήματα ποικίλλουσι πολὺ μεταξὺ των. Ταξινομημένος ἀναλυτικὸς πίναξ ἀποδεικνύει

ὅτι τὰ κατὰ τὸν πόλεμον ἐρωτήματα ἀνεφύοντο κυρίως εἰς ζητήματα ἐκκένωσης πόλεων, ἀναζητήσεως φίλων και συγγενῶν, ταχυδρομικῆς ὑπηρεσίας, αἰχμαλώτων πολέμου, καταστροφῶν ἐκ βομβαρδισμῶν, προμηθειῶν και διανομῶν διὰ τοῦ δελτίου. Μεταπολεμικῶς τὰ ζητήματα ἀνευρέσεως ἐργασίας περιήλθον κατὰ τὸ πλείστον εἰς τὴν ἀρμοδιότητα τοῦ Σχεδίου 'Εργατικῆς 'Αποκαταστάσεως τοῦ 'Υπουργείου 'Εργασίας. Τὰ ἐρωτήματα τὰ σχετικὰ με τὴν στέγασιν, τὴν ἐκπαίδευσιν, τὰς κοινωνικὰς ἀσφαλίσεις, τὸν φόρον εἰσοδήματος, τὰς ἐμπορικὰς συναλλαγὰς, τὰ νομικὰ ζητήματα και τὰς οἰκογενειακὰς σχέσεις, ἠδὲξήθησαν, ὡς ἐπιστάσιμα τοῦ πολέμου. 'Απεικονίζουσι ὅλας τὰς ἀπεράντους περιπλοκάς τῆς συγχρόνου ζωῆς. Μερικὰ εἶναι ἀσήμαντα, πολλὰ εἶναι σοβαρὰ και ἄλλα τραγικά. 'Αποτελοῦν συγχρόνως τὰ ἐρωτήματα αὐτὰ ἀνεκτίμητον πηγὴν πληροφοριῶν περὶ τῶν οἰκονομικῶν και κοινωνικῶν συνθηκῶν.

Οἱ ἐργαζόμενοι εἰς τὰ γραφεῖα ἀνακαλύπτουσι καθημερινῶς ὅτι ἡ ὑλικὴ αἰτία τῆς δυστυχίας, τῶν ἐριστικῶν διαθέσεων και τῆς ἀμηχανίας ποὺ ἐπικρατεῖ σήμερον εἰς τὴν Μ. Βρεταννίαν εἶναι ἡ ἑλλειψὶς ἀρκετῶν οἰκημάτων ἐντὸς τῶν ὁποίων νὰ δύνανται οἱ ἄνθρωποι νὰ στεγασθοῦν, νὰ συγκεντρωθοῦν, νὰ διδάξουν, νὰ διδάχθουν, νὰ ζήσουν ὡς πολιτισμένα ὄντα. Πῶς θὰ ἦτο δυνα-

τὸν ἢ ἀντιμετώπισις αὐτῆς τῆς ἀνάγκης νὰ μετατραπῇ τὸ συντιμώτερον, εἰς μίαν γόνιμον σταυροφορίαν εἰς τὴν ὁποίαν ὅλοι οἱ ἐνδιαφερόμενοι θὰ συμμετέχουν με ὅλην τὴν δύναμιν των.

Μεγάλαι διακυμάνσεις ὑπάρχουσι εἰς τὴν φύσιν και τὴν εὐθύνην τῆς ἐργασίας τοῦ προσωπικοῦ. Μέρους τῆς ἐργασίας εἶναι ἀπλῶς ἡ παροχὴ ὁρθῶν πληροφοριῶν περὶ τῶν διατάξεων τῶν κοινωνικῶν ἀσφαλίσεων, τῶν πολεμικῶν συντάξεων ἢ τῶν διανομῶν τοῦ δελτίου. Μέρους εἶναι ἡ ὑπόδειξις τῆς ὁμαλῆς ἐξόδου ἐκ τοῦ λαβυρίνθου τῶν διατάξεων αὐτῶν διὰ τοὺς μᾶλλον ἀφελεῖς πολίτας και μέρος πάλιν—πρὸ πάντων τὸ σχετικὸν μετὰ τὰ διαρκῶς αὐξανόμενα ζητήματα τῶν προσωπικῶν, οἰκογενειακῶν και συζυγικῶν προβλημάτων—συνεπάγεται τὸν χειρισμὸν ἐξαιρετικῶς δυσκόλων και λεπτῶν σχέσεων.

Ἰσως μερικοὶ ἀμφισβητήσουσι τὸ σκόπιμον τῆς ἀναλήψεως τοιαύτης ἐργασίας ὑπὸ οἰουδήποτε γραφείου. 'Αλλὰ ἡ ἀνάγκη ὑφίσταται. Κατὰ τὸ παρελθὸν ὁ πολίτης θὰ ἠδύνατο ἴσως νὰ εὑρῇ τὴν βοήθειαν τὴν ὁποίαν ἐχρεώζετο ἀπὸ κάποιο ἄλλο μέλος τῆς θρησκευτικῆς του κοινότητος, ἀλλὰ σήμερον δὲν δύναται νὰ εὑρῇ βοήθειαν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον τὸσον εὔκολα. 'Εάν δὲν ὑπάρχῃ ὁ φίλος νὰ τὸν ἀκούσῃ, νὰ τὸν συμβουλευσῇ και νὰ τὸν βοηθήσῃ, τότε αὐτὰ πρέπει νὰ

γίνουν από τὸν ὑπάλληλο τοῦ γραφείου.

Ἡ ἐργασία τοῦ Συμβουλευτικοῦ Γραφείου δὲν δύναται νὰ γίνη ἄνευ σχετικῆς καταρτίσεως· ὁ Σύνδεσμος Οἰκογενειακῆς Προνοίας τὴν θέτει ὡς ὅρον διὰ τὴν πρόσληψιν τόσο τοῦ ἐμισθίου ὅσον καὶ τοῦ ἀμισθοῦ προσωπικοῦ της. Μία χαρακτηριστικὴ πρόσφατος διάλεξις περὶ τῶν ἠθικῶν βάσεων τῆς ὑπηρεσίας τῶν Συμβουλευτικῶν Γραφείων Πολιτῶν ἀνέφερε ὡς βασικὰς ἀρχάς: τὴν πραγματικὴν πίστιν εἰς τὴν ἀδελφότητα καὶ τὴν ἰσότητα τῶν ἀνθρώπων· τὴν λογικὴν καὶ φωτισμένην κατανόησιν τῶν ἀνθρώπων· τὸ θερμὸν αἰσθημα τῆς δικαιοσύνης καὶ τὴν εὐρυτέραν ἐνατένισιν ἢ ὁποία παραμερίζει τὰ παρελκυστικὰ στοιχεῖα καὶ φθάνει εἰς τὰ δημιουργικά.

Μὲ τὴν αὖξουσαν περιπλοκὴν τῶν κοινωνικῶν σχέσεων καὶ τῶν ἐνεργειῶν τῶν δημοσίων ἐξουσίων ἡ ἀνάγκη καθοδηγήσεως εἶναι βέβαιον ὅτι θὰ παραμείνῃ, ὅσονδῆποτε καὶ ἂν αὐξηθῇ τὸ ἐπίπεδον τῶν χρηματικῶν εἰσοδημάτων. Τὰ γραφεῖα σήμερον ἀντιπροσωπεύουν διὰ πολλὰ ἄτομα τὴν αἰτίαν τῆς μεταβολῆς μιᾶς ἀσκόπου δυστυχίας εἰς εὐτυχίαν. Δὲν δύναται νὰ λύσουν ὅλα τὰ προβλήματα, ἀλλὰ δύναται νὰ πράξουν κάτι διὰ τῆς κατανοήσεως τοῦ προβλήματος ὑπὸ τῶν ἐνδιαφερομένων. Προσφέρουν ἐν γένει

πολὺ περισσότερα ἀπὸ τὴν ἀπλὴν ἐξυπηρέτησιν τῶν ἰδιωτῶν, συντελοῦν εἰς τὸ νὰ δημιουργηθῇ ἓνα καλλίτερον, περισσότερον ἠνωμένον κοινωνικὸν σύνολον. Καὶ τὸ κατορθώνουν κατὰ τρεῖς γενικοὺς τρόπους.

Ἐν πρώτοις ἐξηγοῦν εἰς τὸν πολίτην τὴν λειτουργίαν τῆς κρατικῆς ἐξουσίας καὶ αὐτὸς, ἀντὶ τὰ θεωρῇ τὴν ἐξουσίαν αὐτὴν ὡς κάτι ξένον καὶ ἐχθρικὸν πρὸς αὐτόν, ἀρχίζει νὰ τὴν θεωρεῖ ὡς κάτι διὰ τὸ ὁποῖον ἴσως καὶ ὁ ἴδιος νὰ εὐθύνεται.

Κατὰ δεύτερον λόγον, τὰ γραφεῖα βοηθοῦν εἰς τὸ νὰ προστατεύουν τὸν πολίτην ἐναντίον τῆς δημοσίας ἐξουσίας, ὅταν αὐτὴ, κατὰ λάθος ἢ λόγῳ ἀνοησίας ἐνεργεῖ κακῶς. Κάθε μέλος τῆς Βουλῆς τῶν Κοινοτήτων ἔχει τὴν ἀποστολὴν νὰ προασπίζῃ τὰ συμφέροντα τῶν ἰδιαιτέρων τοῦ ψηφοφόρου κατὰ τὰς συναλλαγὰς τῶν μετὰ τῶν Ὑπουργείων, νὰ ἀποκαλύπτῃ πάντα τὰ σφάλματα καὶ τὰς ἀδικίας τῆς διοικήσεως, καὶ νὰ φροντίζῃ νὰ ἐξετάζωνται τὰ ζητήματά τῶν ὑπὸ ὑπευθύνων προσώπων. Τὰ Συμβουλευτικὰ Γραφεῖα Πολιτῶν παρέχουν τὴν ἴδιαν περίπου ἐξυπηρέτησιν εἰς τοὺς πολίτας εἰς τὰς σχέσεις τῶν μὲ τὰς τοπικὰς ἀρχάς, ἂν καὶ δὲν περιορίζονται μόνον εἰς αὐτό. Καὶ κατὰ βασικὴν ἀρχὴν εἶναι ἐντελῶς ἐξωκομματικά, ἄνευ πολιτικῆς χροιάς καὶ ἀνεξάρτητα πάσης δημοσίας ὑπηρεσίας.

Κατὰ τρίτον λόγον, τὰ γρα-

φεῖα ταῦτα κάμνουν τὸν κόσμον νὰ φαίνεται περισσότερον λογικὸς καὶ φιλικὸς εἰς πολλοὺς δυστυχημένους πολίτας. Καὶ τὸ κατορθώνουν ἀκριβῶς ἐπειδὴ αὐτὰ τὰ ἴδια δὲν δίδουν οὐδεμίαν ὑλικὴν βοήθειαν, ἐπειδὴ δὲν θέτουν καὶ δὲν ἐφαρμόζουν τοὺς νόμους. Ὁ σύμβουλος τοῦ γραφείου εἶναι ἀπλῶς ἓνας συμπολίτης διαθέτων χρόνον καὶ ἡνῶσεις καὶ—ἂν εἶναι ἄξιος τῆς θέσεώς του—ἀπεριόριστον ὑπομονήν. Τὸ ἐν Σάουθγουορκ Γραφεῖον ἀναφέρει μὲ δικαιολογημένην ὑπερηφάνειαν τὴν ἐπιτολὴν ἐνὸς στρατιώτου.

«Μὲ προθυμία θὰ σὰς εἶδνα 4.000.000 λίρ. ἂν εἶχα διὰ τὴν βοήθειάν σας ἀλλὰ ἀφοῦ δὲν ἔχω καθόλου χρήματα δὲν μπορῶ νὰ κάνω ἄλλο παρὰ νὰ σὰς εὐχαριστήσω μὲ ὅλη μου τὴν καρδιά».

Ἐν ἄλλο γραφεῖον, τὸ ὁποῖον εἶχεν βοηθήσει μίαν ἀγράμματον ἡλικιωμένην κυρίαν νὰ λάβῃ τὴν σύνταξιν διὰ τὸν θάνατον τοῦ υἱοῦ της εἰς τὴν Ἀπο-Ἀνατολὴν τελειώνει τὴν σχετικὴν ἐκθεσιν ὡς ἑξῆς:

«Ὅταν τὰ χρήματα—περὶ τὰς 120 λίρας—ἐφθάσαν, ἡ ἐνδιαφερομένη ἔπαθεν κρίσιν ἀπὸ τὴν ἐκπληξιν μόλις εἶδε τόσα πολλὰ χαρτονομίσματα. Καὶ ἐξ αὐτῶν ἔν ἐχρησιμοποίηθῃ διὰ νὰ συνέλθῃ εἰς μίαν παραθαλάσσιον τοποθεσίαν. Κατόπιν ὑποδείξεως τοῦ Συμβουλευτικοῦ Γραφείου Πολιτῶν τὰ ὑπόλοιπα κατετέθησαν εἰς τὸ Ταχυδρ. Ταμιευτήριον, ἀλλ' ὅπως ἐπληροφορήθη-

μεν ἡ Κυρία διέθεσε προηγουμένως ἓνα μικρὸν ποσὸν διὰ νὰ ἀγοράσῃ μίαν μικρὰν γλάστρα διὰ τὰς δεσποινίδας τοῦ γραφείου».

ΙΔΟΥ ΜΕΡΙΚΑ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΕΚ ΤΩΝ ΔΥΣΚΟΛΩΤΕΡΩΝ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΩΝ ΠΟΥ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΑΝ ΤΑ ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΑ ΓΡΑΦΕΙΑ ΠΟΛΙΤΩΝ

Χήρα ἐκ Γαλλίας: Ἡ κυρία Δ. ἔμενε εἰς τὴν Γαλλίαν προπολεμικῶς· ἡ ἴδια καὶ ὁ σύζυγός της ἦσαν Ἀγγλοὶ, ἀλλ' ὁ σύζυγός της εἰργάζετο ἐκεῖ. Καὶ οἱ δύο ἐνεκλείσθησαν εἰς στρατόπεδα κατὰ τὴν Γερμανικὴν κατοχὴν καὶ ὁ σύζυγός της ἀπέθανε ἀργότερον. Μετὰ τὸν πόλεμον ἡ κ. Δ. ἐπανῆλθε εἰς τὴν πατρίδα της τὴν Ἀγγλίαν. Δὲν εἶχε κατὸ ἄλλῃ κατοικίαν, οὐτε εἰσόδημα. Ἐπεσκέφθη τὸ γραφεῖον διὰ τὸ ζήτημα τῆς ἀναλήψεως τῶν καταθέσεων τοῦ συζύγου της (72 λίρ.) αἱ ὁποῖαι εὐρίσκοντο δεσμευμέναι εἰς μίαν Τράπεζαν τοῦ Λονδίνου.

Ἐνέργεια: 1) Ἡ κ. Δ. παρέμφθη εἰς τὴν Ἑπιτροπὴν Βοηθημάτων ἢ ὁποῖα τῆς ἐχορήγησεν ἐπίδομα μέχρις ὅτου εὕρῃ ἐργασίαν. 2) Τῆς ἐδόθη μία συστατικὴ ἐπιτολὴ διὰ τὸν τοπικὸν Ὑπάλληλον Προνοίας ὁ ὁποῖος τῆς εἶδωκε δωμάτιον εἰς μίαν πανσιόν. 3) Τὸ ζήτημα τῶν καταθέσεων τοῦ συζύγου της ἐξετάσθη ὑπὸ τῆς Τραπεζῆς καὶ τῆς ἐδόθη χρηματικὴ βοήθεια διὰ τὴν συμπλήρωσιν ἐντύπων πρὸς καθορισμὸν τῆς νομικῆς ἀπόψεως τοῦ ζητήματος ἀπὸ γαλλικῆς πλευρᾶς. Τῆς ἐδόθησαν συμβουλαὶ περὶ τῆς ἀσφάλσεως καὶ τῆς ἱατρικῆς περιθάλψεώς της, καὶ τῆς ἀρρογιατικῆς ἐβδομαδιαίας παρμονῆς εἰς ἑσπέρην μέσῳ κάποιου φιλανθρωπικοῦ ταμείου παραθερισμοῦ πρὸς μεγάλην της εὐχρηστίστην.

Ἀπόστρατος: Εἰς τὸν κ. Ρ. πρῶτον στρατιωτικόν, ἀποστρατευθέν.

τα λόγω φυματιώσεως συνεστήθη να απομακρυνθῇ ἐκ Λονδίνου. Εἶχε ἰδιοκτητον ἐξοχικὸν οἰκίσκον εἰς Οὐάλλιαν ἀλλ' ὁ ἐνοικιστὴς ἤρνετο νὰ τὸν ἐκκενώσῃ. Τὸ Συμβουλευτικὸν Γραφεῖον Πολιτῶν παρέπεμψε τὸν οἰκιστὰν εἰς τὸ Κέντρον Νομικῶν Συμβουλῶν αἱ ὁποῖαι παρέχονται δωρεάν καὶ αὐτὸ τὸν συνεβούλευσε νὰ ἀναθέσῃ τὸ ζήτημα εἰς δικηγόρον τῆς περιφερείας (Οὐάλλιος). Τὸ Σ. Γ. Π. ἐφρόντισε τότε καὶ ἔλαβε ἱατρικὸν πιστοποιητικὸν διὰ τὸν οἰκιστὰν, ὁ ὁποῖος ἔπειτα εἶδε τὸν ἐν Οὐάλλιᾳ δικηγόρον. Κατόπιν συμβουλῆς τοῦ δικηγόρου ἀνέλαβεν κατὰ πρωτὸν ἐργασίαν εἰς ἑξ ἑβδομάδας ἢ ὑπόθεσις ἐξεδικάσθη καὶ τὴν ἐκέρδισε.

Ἀστεγος χήρα: Ἡ κ. Κ. μία χήρα 72 ἐτῶν, ὑποφέρουσα ἐκ καρδιακῆς παθήσεως καὶ πολὺ ἀδύνατη κατέφυγεν εἰς τὸ γραφεῖον ἐπειδὴ εἶχεν ἐπείγουσαν ἀνάγκην στεγασεως. Ἀφ' οὗτου ἔχασε τὸ σπίτι τῆς εἰς τὸ Στέπνυ λόγω βομβαρδισμῶν, εἶχεν κατοικήσει εἰς δύο δωμάτια ἐκεῖ πλησίον. Ὁ ἰδιοκτήτης τῆς ἐχρειάζετο τώρα τὰ δωμάτια διὰ τὴν ἀνέστητα οἰκονομικήν του. Ἡ κ. Κ. ἦτο ῥηλεῶς ἀνίκανη νὰ παρακολουθῇ τὴν μόνη τὴν ὑπόθεσιν τῆς, ἡκοῦντο γὰρ κατὰθέσεις τῆς δὲν θὰ ἡκούοντο γὰρ σὺν τοῖς ἄλλοις, ἦτο καὶ τρομερὰ κωφή.

Ἐνέργεια: 1) Τὸ Σ. Γ. Π. ἐφρόντισε διὰ τὴν δικηγορικὴν τῆς ἀντιπροσώπευσιν εἰς τὸ δικαστήριον. Ὁ ἰδιοκτήτης ἐκέρδισε τὴν ὑπόθεσιν ἀλλὰ τὸ δικαστήριον ἐπέτρεψε ἀναβολὴν τῆς ἐκτελέσεως τῆς ἀποφάσεως ἐπὶ δέμηνον! Τὸ Σ. Γ. Π. συνεννόηθη μετὰ τοῦ Γραφείου Σεγά-

σεως τοῦ Στέπνυ τὸ ὁποῖον κατόπιν ἀρκετῶν συζητήσεων ἔδωκεν νὰ στεγάσῃ τὴν αἰτούσαν εἰς Στέπνυ εἰς ἐπιτεταγμένον οἶκημα. Ἐλήφθη ἱατρικὸν πιστοποιητικὸν διὰ τοῦ ὁποῖου ἐδικαιοῦτο νὰ κατοικήσῃ εἰς ἰσόγεια δωμάτια. Τελειωτικῶς τῆς προσεφέρθη στέγη, ἡ κατὰστάσις τῆς ὁποίας ὅμως ἦτο πολὺ χειροτέρα ἀπὸ τῆς παλαιᾶς τῆς. Τὸ Σ. Γ. Π. ἐπισκέφθη τὸ οἶκημα μετὰ τῆς κ. Κ. τὴν ἔπεισε νὰ τὸ δεχθῇ καὶ ἐφρόντισε ν' ἀναλάβῃ μία τοπικὴ ὁργάνωσις τὴν καθοριότητα τῶν δωματίων καὶ νὰ τὴν βοηθήσῃ εἰς τὴν μετακόμισιν. 4) Μετὰ τὴν μετοίκησιν ἀνορθώθη ἀλλὰ μικρὰ προβλήματα, ὅπως ἡ φροντίς διὰ τὴν ἑκδοσὶν διατακτικῶν, διὰ τὴν ἀγορὰν παραπεταμάτων, ἀνθρακὸς κτλ. ἀνελήθησαν ἐπὶ πολλοὺς μῆνας ὑπὸ τοῦ Σ. Γ. Π.

Πρόληψις διαζυγίου: Μία νέα σύζυγος ἐπεσκέφθη πολὺ στενοχωρημένη τὸ Γραφεῖον διὰ νὰ πληροφορηθῇ ἐάν εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ διαζευχθῇ τὸν ἄνδρα τῆς ὁποῖος μίαν ἑβδομάδα μετὰ τὸν γάμον του εἶχεν ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν θῆσιν του εἰς τὴν Ρωδεσίαν, καὶ ἐσταμάτησε ἑκτοτε νὰ γράψῃ ἢ νὰ στείλῃ γράμματα. Τὸ Σ. Γ. Π. ἔγραψε σχετικῶς εἰς ἕνα ὑπολλήλόν του καὶ τοῦ ἔδωκε τὴν ἐντολὴν νὰ συναντήσῃ τὸν σύζυγόν τῆς. Ὁ ὑπάλληλος ἀνέφερε ὅτι ὑπῆρχον παρεξηγήσεις καὶ ὅτι ἡ διάστασις ἦτο μεγάλη λόγω τοῦ χωρισμοῦ. Ὁρισμένοι λόγοι διατυπωθέντες ἐγγράφως εἶχον θίξῃ τοὺς δύο συζύγους περισσότερον παρὰ ἂν ἀντιηλλάσσιντο προφορικῶς. Ὁ σύζυγος ὑπεσχέθη ὅτι θὰ γράψῃ εἰς τὴν σύζυγόν του καὶ τὸ Σ. Γ. Π. ἐλπίζει ὅτι θὰ συμβιβασθοῦν.

Ἡ ἀντιβίωσις τῆς ἀντιπροσώπου

Τοῦ JOHN BROPHY

(Ἀπὸ τὸ βιβλίον του «Body and Soul»,
ἔκδ. George G. Harrap and Co, Λονδῖνο)

Τὸ σύγχρονο δυτικὸ πολιτικόν, τὸ φυσικὸ στοιχεῖο παίξει πολὺ μικρὸ ρόλο στὸ ἰδεώδες τῆς ἀνδρικής καλλονῆς σχετικὰ μὲ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ ἀσκέϊ στὶς γυναῖκες, ὅταν πρόκειται νὰ διαλέξουν τὸν ἄνδρα τοῦς. Εἶναι πρόθυμοι νὰ παραβλέψουν ἐλαττώματα, ὅπως εἶναι τὸ μικρὸ ἀνάστημα, ὁ στενὸς ἡ πεταχτὸς θώρακος, τὸ κακὸ παράστημα, ἡ πρῶιμη φαλάκρα, τὸ πάχος, τὰ στραβά πόδια, τὸ πισίλωτὸ σκούρο πρόσωπο, ἡ ἀτελής ἀνάπτυξη καὶ οἱ κακὲς ἀναλογίαι στὸ σχηματισμὸ τοῦ σώματος—ἀν ὅλ' αὐτὰ ἀντισταθμίζονται ἀπὸ ψυχικὰ καὶ πνευματικὰ χαρίσματα, ὅπως π.χ. ἐξυπνάδα, καλὴ διάθεσις, ὑπομονετικότητα, ἐργατικότητα, ἀξιοπιστία καὶ κυρίως ἀφοσίωσις στὴ σύζυγον καὶ στὴν οἰκονομία. Ἡ ἀνδρική ἀποψη εἶναι διαφορετική. Εἶναι ἀλήθεια ὅτι ὑπάρχουν ἄνδρες, συχνὰ μάλιστα χαριτωμένοι, ποὺ εὐχαρίστως παντρεύονται ἀσκημὲς καὶ ἐντελῶς ἀντιπαθητικὲς γυναῖκες ὅλες ὅμως οἱ ἱστορικὲς μαρτυρίαι συμφωνοῦν μὲ τὴν παρατηρήσειν τῆς σύγχρονης κοινωνικῆς ζωῆς καὶ τονίζουν ὅτι ἡ ὁμορφιά τοῦ ἀντίθετου φύλου ἐκτιμᾶται πολὺ περισσότερο ἀπὸ τοὺς ἄνδρες, παρὰ ἀπὸ τὴν γυναῖκα. Μπορεῖ λοιπὸν νὰ ὑπάρχῃ σ' αὐτὸ κάποια αἰτία ὅπου οὗτο νὰ δημιουργήθηκε γιὰ νὰ ἀντιμετωπι-

σῇ κάποια ἀνάγκη ὅπου οἱ γυναῖκες σὲ σύγκρισιν μὲ τοὺς ἄνδρες, ὅχι μόνον νὰ δύνουν περισσότερη προσοχὴ σὶν καλλωπισμὸ τοῦ σώματος τοῦς, ἀλλὰ καὶ πῶς γενικά, πιθανὸν νὰ εἶναι ἀπὸ τὴ φύσιν προικισμένες μὲ περισσότερη ὁμορφιά. Ἡ ὁρχική αὐτὴ διαφορὰ ἐγίνε μεγαλύτερη ἐξ αἰτίας τοῦ οἰκονομικοῦ προβλήματος. Ἡ γέννησις καὶ ἡ ἀναπτύξις περισσότερες γυναῖκες νὰ κερδίζουν μόνες τοῦς τὴ ζωὴ τοῦς στὰ πρῶτα χρόνια τοῦ γάμου τοῦς καὶ ἡ πείρα καὶ οἱ εὐκαιρίες ποὺ χάνουν τότε, δὲν κερδίζονται ποτὲ ὕστερα. Ἐταῖφοι οἱ γυναῖκες, τὰ 99% τῶν γυναικῶν, ἐξαρτῶνται οἰκονομικὰ ἀπὸ τὸν ἄνδρα τοῦς σὲ ὅλην τὴν ἑγγαμὴν ζωὴν, ἡ ἐκλογὴ αὐτοῦ τοῦ ἀνθρώπου πρέπει νὰ γίνῃ μὲ πολὺ προσοχή. Κατὰ συνέπειαν, μὴ γυναῖκα, εἶναι διατεθειμένη νὰ βάλῃ σὲ κατώτερη μοῖρα τὰ φυσικὰ στοιχεῖα τῆς ἰδεώδους, κατὰ τὴ γνώμην τῆς, ἀνδρικής καλλονῆς καὶ συγχρόνως νὰ δώσῃ μεγάλη προσοχὴ στὴ δική τῆς ἐμφάνισιν, γιὰτὶ οἱ περισσότεροι ἄνδρες δὲν κοιτᾶζον παρὰ μόνον γυναικὲς ποῦ, κατὰ τὴ γνώμην τοῦς, (κατὰ τὴ φαντασίαν τοῦς ἴσως) εἶναι ὡραῖες.

Ὅσοι οἱ περισσότεροι ἄνθρωποι δὲν παραπονοῦνται γιὰτὶ δὲν εἶναι ἑλκυστικοί. Ἡ ταπεινὴ αὐτὴ στάσις ἀπέναντι σὶν

ὁμορφιά είναι κάποτε συγκινητική και οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ ἔχουν τὸν δικό τους τρόπο νὰ κάνουν ἓνα συμβιβασμὸ ἀνάμεσα σὲ κείνο ποὺ θαυμάζουν καὶ σὲ κείνο ποὺ ἔχουν. Ἡ φυσικὴ ὁμορφιά εἶναι γι' αὐτοὺς κάτι ποὺ ὑπάρχει, κάτι ὁρατό, ἀλλὰ μακρυνό, κάτι ποὺ δὲν βρίσκεται στὸ ἐπίπεδο τῆς καθημερινῆς τους ζωῆς. Μιὰ σύζυγος ἐρεθίζεται ἔρωτικά ἀπὸ ἀστέρες, ἀθλητές, στρατιωτικούς, ἀκόμη καὶ πολιτικούς, ἀπὸ κάθε εἶδους ἀνθρώπους ποὺ τὸ ἐπάγγελμά τους τοὺς φέρνει συχνὰ ἐμπρὸς στὸ κοινὸ, ἐνῶ ξέρεῖ ὅτι εἶναι ἐντελῶς ἀπίθανο νὰ πλησιάσῃ ἔστω καὶ λίγο αὐτὰ τὰ ἐξιδανικευμένα πλάσματα. Εἶναι εὐχарιστημένη νὰ τὰ λατρεύῃ ἀπὸ μακριὰ σὰν ἓνα ἄτομο μέσα στὸ ἀνώνυμο πλῆθος, τὸ κοινό, τοὺς θαυμαστές. Ποτὲ δὲν θὰ κατηγορήσῃ τὸν ἄντρα της μέσα στὸ νοῦ της ὅτι κατὰ κανένα τρόπο δὲν μπορεῖ νὰ συναγωνιστῇ τὴς ἡρωικές μορφές τῶν συγχρόνων μύθων. Ἐκεῖνος, γιὰ δικό του λογαριασμό, ἔχει ἴσως τὴς δικῆς του προτιμήσεις ἀνάμεσα σὲ τὴς γνωστὲς ὁμορφιές, σὲ τὴς ἡθοποιούς τοῦ θεάτρου καὶ τοῦ κινηματογράφου, σὲ τὴς κοσμικὲς γυναῖκες, σὲ τὴς «βασιλίσσες τῆς ὁμορφιάς», ποὺ χωρὶς νὰ τὸ ξέρουν καὶ χωρὶς νὰ πολυνοιάζονται, ἀποτελοῦν γι' αὐτὸν μιὰ μακρινὴ πραγματοποίηση τῆς δυνατῆς τελειότητας τῆς ἀνθρώπινης ὁμορφιάς. Δὲν ἐπιτρέπει στὴ σκέψη του νὰ τὴς συγκρίνῃ μὲ τὴ γυναῖκα του. Μπορεῖ νὰ συμφωνήσῃ, χωρὶς καθόλου νὰ ζηλέψῃ, ὅταν ἡ γυναῖκα του μιλάῃ ἐπαινετικά γιὰ τὸ ὁμορφο πρόσωπο ἢ τὴν ὁμορφὴ κορμοστασιά τοῦ ἥρωα μιὰς μουσικῆς κωμωδίας ἢ ἐνὸς κινηματογραφικοῦ ρομάντου. Ἡ σύζυγος πάλι, θὰ παραδεχτῇ πὼς τὰ καλὰ λόγια τοῦ ἀνδρός της γιὰ ἓνα κορίτσι μὲ

τὸ ὁποῖο ποτὲ δὲν θὰ μιλήσῃ, εἶναι δικαιολογημένα, γιὰτὶ στὸ κάτω-κάτω εἶναι «πραγματικὰ χαριτωμένο». Γιὰ τὴ μεγάλη πλειονότητα, οἱ ἰδανικὲς αὐτὲς ἐνσαρκώσεις τῆς φυσικῆς ὁμορφιάς κρατιοῦνται, χωρὶς καμία συνειδητὴ καὶ ἐντονη προσπάθεια, μέσα σὲ ἓνα πνευματικὸ παράδεισο στὸν ὁποῖο μπαίνει κανεὶς μόνο μὲ τὴν ἔκσταση τοῦ ὄνειρου. Οἱ ἀστέρες τοῦ κινηματογράφου, εἰδικά, παίζουν σήμερὰ στὴ ζωὴ ἓνα ρόλο παρόμοιο μὲ τὸ ρόλο τῶν θεῶν στὸν ἀρχαῖο κόσμος. Πιθανὸν μάλιστα οἱ ὑπερβολὲς ποὺ συγχωροῦμε στοὺς ἔρωτές τους, νὰ μὴν εἶναι πρὸς ὑδαῖες ἀπὸ τοῦ Δία καὶ τῆς Ἀφροδίτης, ἀκόμη καὶ ἂν αὐτοὶ προτιμοῦν νὰ υλοθετοῦν παιδιὰ, παρὰ νὰ κάνουν δικά τους.

Αὐτὸ ποὺ θαυμάζεται μὲ ἐπι-

1

ΣΠΟΥΔΗ ΠΑΙΔΙΟΥ

Τοῦ Robin Guthrie (1902 -)

Ἰδιότητα John Brophy

2

ΣΠΟΥΔΗ ΧΕΡΙΩΝ

Τοῦ Leonardo da Vinci (1452 - 1519)

Βρετανικὸ Μουσεῖο

3

ΣΠΟΥΔΗ ΠΑΙΔΙΚΟΥ ΧΕΡΙΟΥ

Τοῦ Lorenzo da Credi (1459 - 1537)

Βρετανικὸ Μουσεῖο

4

ΕΠΑΛΩΜΕΝΟ ΜΟΝΤΕΛΟ

Τοῦ Merwyn Peake

Ἰδιότητα John Brophy

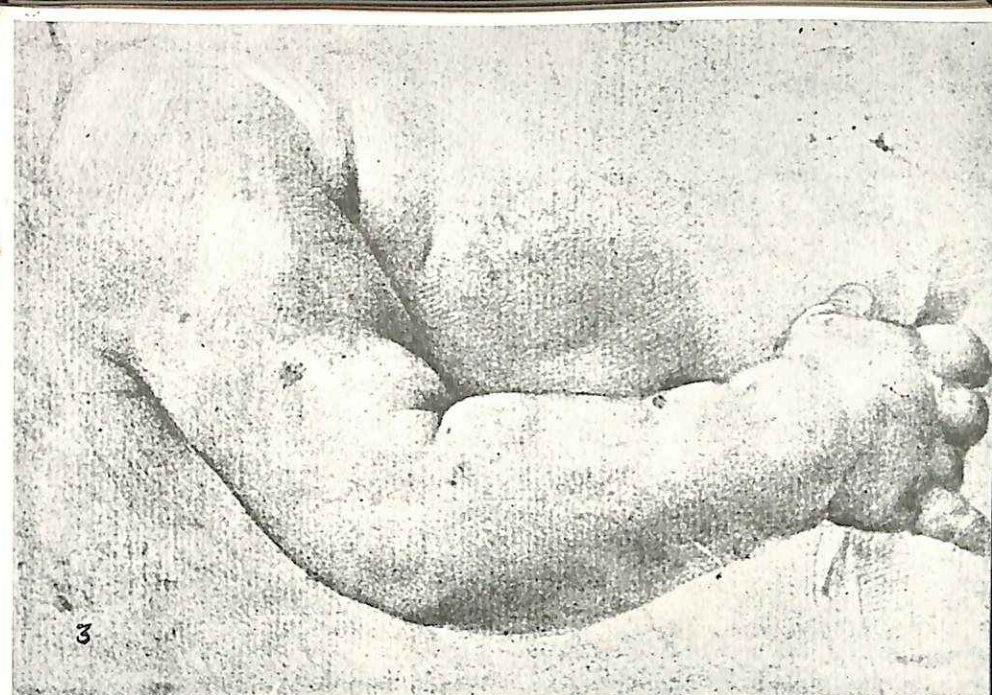
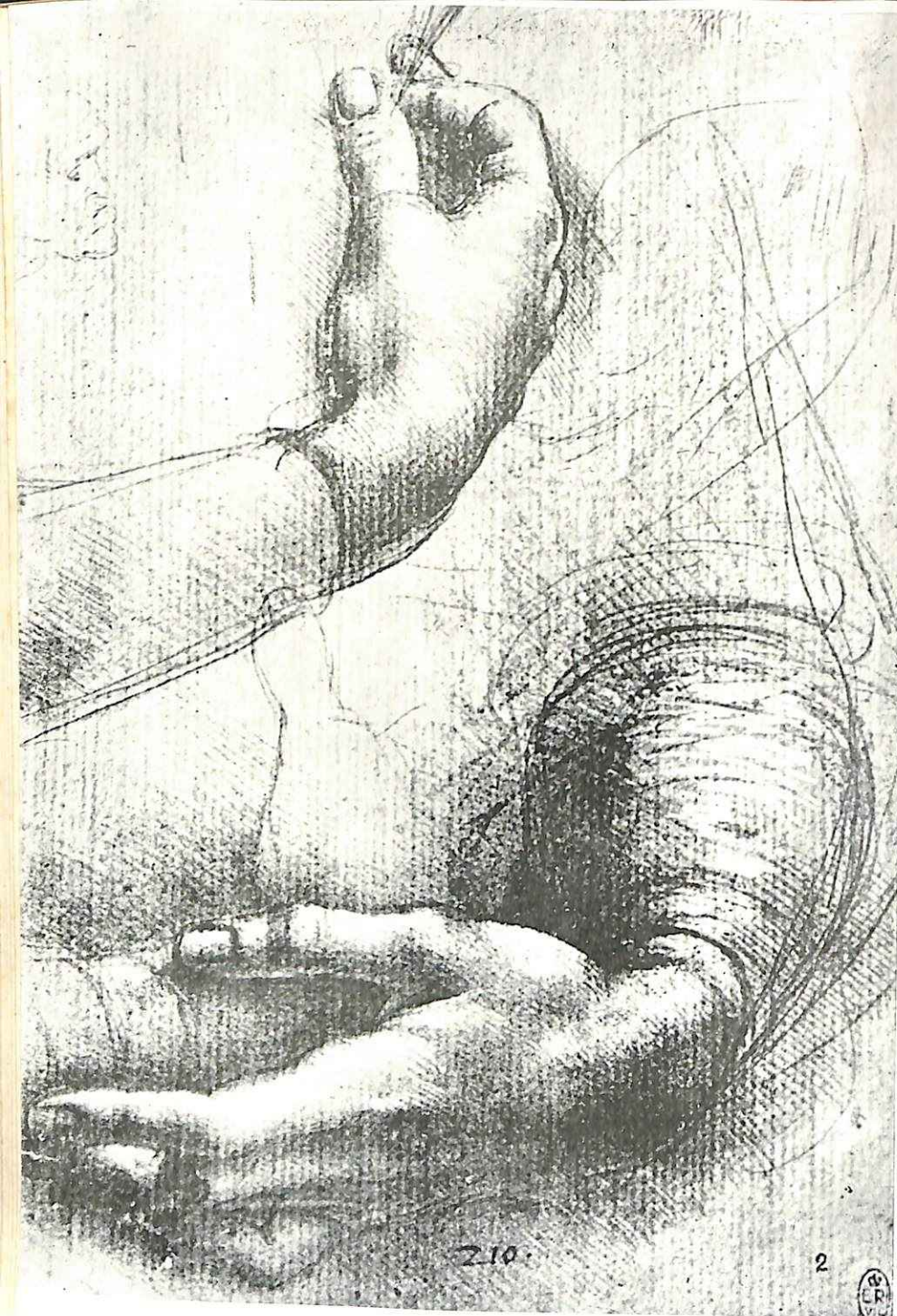
5

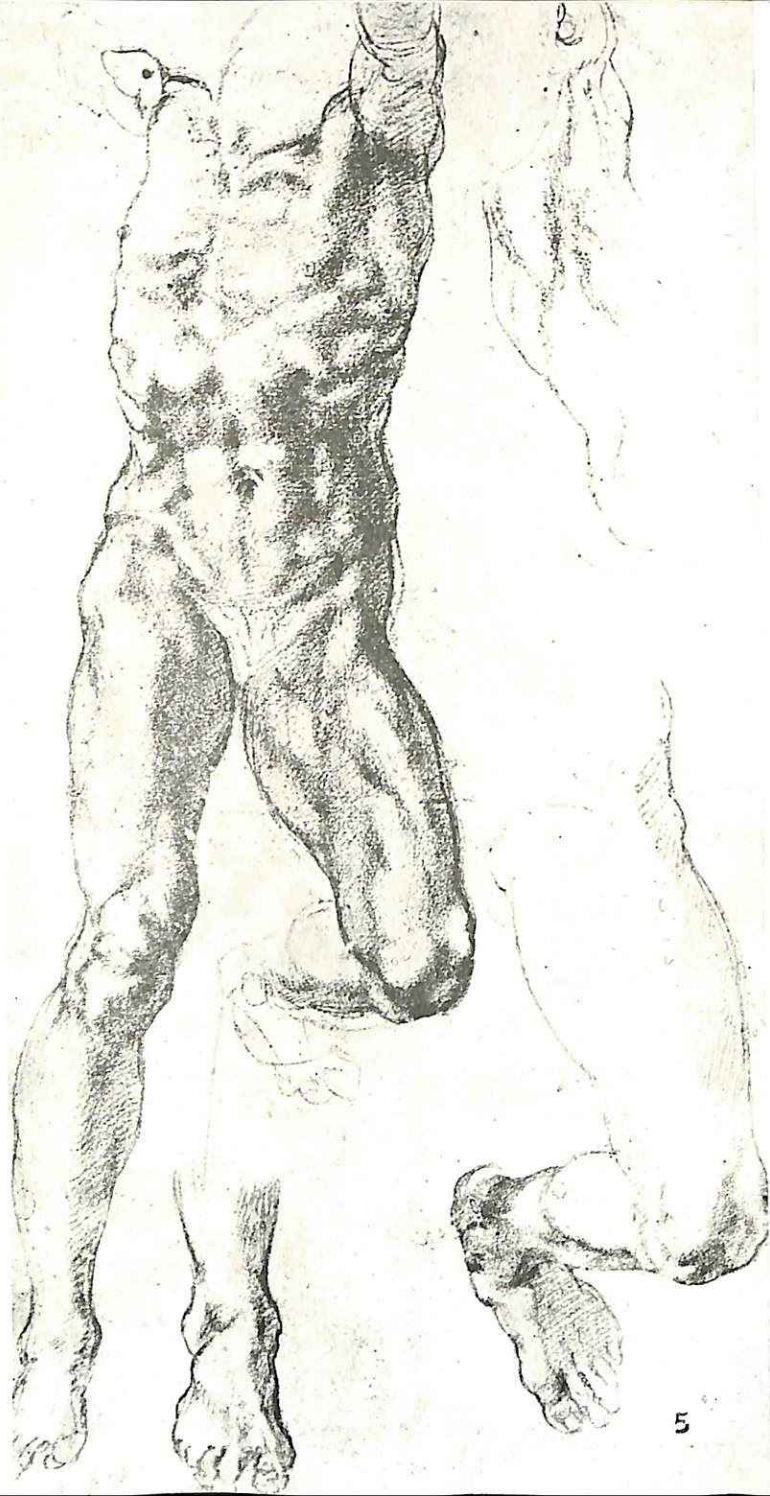
Ο ΧΑΜΑΝ ΣΤΟΝ ΣΤΑΥΡΟ

Τοῦ Michel - Angelo (1475 - 1564)

Βρετανικὸ Μουσεῖο

μονή στο ανδρικό σώμα, σε όλη την ιστορία, είναι η δύναμη, η ακριβέστερα, (γιατί η ιδέα του ανδρισμού έχει μέσα της το ενεργητικό στοιχείο σε διάκριση από το παθητικό) ή ικανότητα να δείξει δύναμη. Την εντύπωση αυτή μπορεί να τη δίνουν οι μύς που διαγράφονται κάτω από την επιφάνεια του δέρματος· μπορεί όμως και να βρίσκεται μόνο σε ένα πιο δυνατό μέρος του σώματος. Στο ανάγλυφο του Φαραώ Μέν-Καού-Ρέ (Μυκερίνος κατά τον 'Ηρόδοτο) στο 'Αρχαιολογικό Μουσείο του Καίρου π. χ. ή στην χαραγμένη σε πέτρα μορφή του 'Αμώση, στη Φλωρεντία, η ανδρική δύναμη εκδηλώνεται κυρίως στους εξαιρετικά πλατείς ώμους κάτω από τους οποίους το σώμα στέκει σαν κώνος. Παρόμοιο, σχεδόν τριγωνικό σχηματισμό του κορμού, στην ίδια περίοδο, περίπου 2.800 π.Χ. βρίσκουμε στα πήλινα αγάλματα των Σουμερίων από το Τέλ - 'Ασμάρ, στο 'Ιράκ, που σήμερα ανήκουν στο Πανεπιστήμιο του Σικάγου. Τη συνήθεια αυτή την πήραν και οι 'Ελληνες γιατί τη βαρειά και πλατειά διαμόρφωση των ώμων μπορούμε να την δούμε στο Δίσκοβόλο, στον 'Απόλλωνα του Μπελβεντέρε και σε άλλα γλυπτά έργα της κλασσικής εποχής. 'Ός τότε δεν γίνεται μεγάλη προσπάθεια για να φανή το παίξιμο των μυών κάτω από το δέρμα, εκτός από μία βαθειά πτυχή που προχωρεί προς τα μέσα από τα ισχία για να δηλώσει το υπογάστριο. Μόνο μετά την κλασσική περίοδο εμφανίζονται οι μύς στο γλυπτό ανδρικό σώμα, ισχυρότερα μάλιστα στο σύμπλεγμα του Λαοκρόντος όπου, όχι μόνο το κέντρο του κορμού δείχνει μία βίαιη σωματική προσπάθεια, αλλά ο θώρακας είναι ανεπτυγμένος τόσο εμπρός όσο

και πίσω και η επιδερμίδα σε όλο το σώμα είναι τεντωμένη από τις εξογκώσεις των μυών και των φλεβών.

Την ήρεμη έκφραση και τις συσπάσεις του προσώπου, τις καμπύλες και τις επίπεδες επιφάνειες, τις άπειρόννησαν οι καλλιτέχνες της 'Αναγεννήσεως: στον 'Αδάμ όμως και στον Δαυτὸ τοῦ Μιχαήλ 'Αγγέλου, στον 'Αδάμ τοῦ Ντύρερ και στον 'Αγιο Σεβαστιανὸ τοῦ Μαντινίου, τὸ πλάτος τῶν ὤμων ἀντισταθμίζεται μετὰ τὴ διεύρυνση τῆς μέσης. Γιὰ πολλοὺς αἰῶνες ἡ βασικὴ ὁμορφία τοῦ ανδρικοῦ σώματος σήμαινε μεγαλοκαμωμένο σώμα ἢ δυνατοὺς μύς. 'Ενας πρὸ ἰσχνὸς τύπος χρησιμοποιοῦταν μόνο γιὰ τοὺς νέους ἢ γιὰ τοὺς ἀγῶνες καὶ τοὺς μάρτυρες. Τὸν συμβιβασμὸ αὐτὸ γιὰ νὰ τὸν ἐκτιμήσουμε σωστὰ, πρέπει νὰ τὸν δοῦμε σὲ σχέση μετὰ τὸ γεγονὸς ὅτι, ὅσο τουλάχιστον δείχνουν τὰ ρούχα, τὰ δῖλα, οἱ τάφοι καὶ οἱ μούμιες, οἱ ἄνθρωποι τῆς 'Αρχαίας καὶ Μεσαιωνικῆς ἐποχῆς καθὼς καὶ τῆς 'Αναγεννήσεως, ἦταν ἀρκετὰ πρὸ κοντοὶ ἀπὸ τὸν σημερινὸ μέσο τύπο τῆς Δυτ. Εὐρώπης. Φαίνεται ἀκόμη πιθανὸν ὅτι κρατοῦμε τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς νεότητος πολὺ περισσότερο ἀπὸ τοὺς προγόνους μας.

'Ο Montaigne (ποῦ συμφωνεῖ μετὰ τὸν 'Αριστοτέλη ὅτι γιὰ νὰ εἶναι ἕνας ἄνθρωπος χαριτωμένος ἀρκεῖ νὰ εἶναι ψηλός), λέει γιὰ τὸν ἑαυτὸ του πὼς «ἀφοῦ πέρασε τὰ σαράντα, βαδίζει ἤδη τὴν ὁδὸ τοῦ γήρατος». Σήμερα τὴ μέση, ποῦ εἶναι ἀρκετὰ στενότερη ἀπὸ τοὺς ὧμους, τὴ βλέπουμε κάποτε στοὺς πυγμάχους ὥστε μπορούμε νὰ παραδεχτοῦμε πὼς ἡ παλὴ ἀντίληψη στηριζόταν στὴν πραγματικότητα· σήμερα ὅμως τὴν στενὴ μέση, πολλοὶ εἰδικοί, τὴν θεωροῦν σημεῖο φυ-

σικής αδυναμίας. Ωστόσο ο κοινωνικός κορμός θαυμάζεται και μερικοί κάπως δεύτεροι ράφτες φαρδαινούν τους ώμους στα σκακία και στενεύουν τη μέση για να δώσουν αυτή την εντύπωση.

Τόν θαύμασμο για την λεπτότητα του νεανικού σώματος, τη χάρη που έχει κάποτε η ηλικία «ανάμεσα στο παιδί και στον άνδρα» τον εκφράζει τέλεια στον σύγχρονο κόσμο ο Μπονιτσελλι που λίγες από τις ανδρικές μορφές του είναι έντελως ντυμένες. Η νεανική καλλονή, που κύριος τύπος της μπορεί να θεωρηθεί ο Άδωνις παρυσιαζέται σε πολλά έργα της Αναγεννήσεως σε σκηνές από δοξαίους μύθους και — όπως ο Περσέας και ο Άγιος Γεώργιος — εκεί όπου πρέπει να φανεί μια ισχυρή αντίθεση ανάμεσα στη λεπτή χάρη του νικητή και στην τερατώδη, τρομακτική δύναμη του νικημένου.

Πάντως πρέπει να παραδεχτούμε ότι ο δάσκος συχνά ζωγραφίζεται σχετικά μικρός, έτσι ώστε το ανδραγάθημα δε φαίνεται και πολύ σπουδαίο. Οι ζωγράφοι χρησιμοποιούν τη νεότητα και το λεπτό σώμα για να ξεψύσουν (ή ίσως και να συγχύσουν) την όρατη αγιότητα ωρισμένων άγιων και το πάθος των μρτύρων. Ύστερα, στον 18ο αιώνα, η χαριτωμένη νεότητα εμφανίζεται πάλι, κομψή και κοσμική τώρα, στα έργα του Βατιώ. Εμφανίζεται ακόμη σε πορτρέτα, κυρίως του Γκαϊνημπερσώ. Πρώς το τέλος του 18ου αιώνα βρίσκουμε το νεανικό σώμα στα σχέδια του Ωμπρη Μπέρντολφ. πολύ πιο αδύνατο από ότι στον Βατιώ. Τώρα μάλιστα χρησιμοποιείται σαν διακοσμητικό στοιχείο για να συμπληρώσει τον ώριμο αίσθησιονισμό των γυναικών με τα γεμάτα ήδυπάθεια μάτια που έχουν

χορτάσει τη μουσική του Βάγκνερ και συλλογίζονται τις αμαρτίες τους. Αδύνατοι είναι οι πιο συχτές παρεκκλίσεις από την κατά παράδοση ιδέα της ανδρικής ομορφιάς. Ο τύπος όμως κρατάει κάποια δύναμη στη διάπλαση των μυών που κάποτε λεπταίνει με τη χάρη της ευκινησίας, κάποτε εξαιρείται, κυρίως στους γέροντες, σε μία ευγένεια όπου το πνεύμα υπερνικά αισθητά τη φύση.

Για την ομορφιά του γυναικείου σώματος έχουν διατυπωθεί απειρες γνώμες, οι περισσότερες τρομερά ποιητικές, και, ως τελευταία υπήρχε μία βίση στην οποία όλες συμφωνούσαν. Από τον πόλεμο του 1914-18 και ύστερα, άρχισε ένας θαυμασμός για τις γυναίκες που είχαν αφορίστικη κατασκευή στο σώμα, που η γραμμή από τους ώμους ως τα πόδια ήταν σχεδόν κατακόρυφη και το στήθος, οι γοφοί και η περιφέρεια έδειχναν μόλις λίγο περισσότερο από ότι στους άνδρες. Οι μοδίστρες, και οι γυναίκες οι ίδιες, υποστήριζαν αυτή την τάση με ένθουσιασμό και για να συμπληρώσουν την εντύπωση έκοψαν τα μαλλιά «αλά γκαρσόν». Ίσως αυτή η τάση να έκδηλώθηκε και παλαιότερα, ποτέ όμως δεν διαδόθηκε τόσο όσο στα 1910-20. Κατά τα άλλα η ιστορία δείχνει ότι οι άνδρες απολαμβάνουν τα χαρακτηριστικά που διακρίνουν το γυναικείο από το ανδρικό σώμα, και οι γυναίκες, μ' όλο που η μόδα και η ευπρέπεια αλλάζει κατά εποχές των βαθμών κατά τον οποίο εκτίθεται το σώμα και τονίζονται τα διάφορα μέρη του, είναι περήφανες για το φύλο τους. Κάτι που δεν μετοβάλλεται ποτέ, είναι η γνώμη πως για να είναι όμορφη μία γυναίκα πρέπει το σώμα της σε σύ-

κριση με το ανδρικό, να είναι γεμάτο και άταλό, με γραμμές στρογγυλές και οι καμπυλότητες του στήθους, των γοφών και της λεκάνης, να μην είναι ούτε υπερβολικές, ούτε όμως και ανυπαρκτές. Ο Καμπέρ, ο Διόνος άνατόμος, ένεργωσε μία ανθρωπινή σιλουέτα δόθια μέσα σε μία έλλειψη και έδειξε ότι το ανδρικό σώμα υπερβαίνει την έλλειψη στους ώμους και το γυναικείο στη λεκάνη. Από το προσωπικό γούστο του καθενός και από τις τυπικές συνήκες έξαρτάται πόσο θ' έξέχουν από την έλλειψη οι όμοιοι ή η λεκάνη.

Ο μοντερνισμός προσφέρει εύρυν πεδίο έκλογής. Πιθόνον σήμερα μάλιστα να θαυμάζονται πολλοί περισσότεροι τύποι γυναικείας καλλονής από ποτέ άλλοτε. Οι έφημερίδες, τα ταξίδια, ο κινηματογράφος μας πλάτυναν το γούστο μας ή επίδραση των έξω-ευρωπαϊκών πολιτισμών με τη σύγχρονη τέχνη και μόδα μας κάνει πιο ελαστικούς από τους προγόνους μας, που ένα αιώνα περίπου πριν έμεναν κατάπληκτοι όταν οι Νέγροι εύρισκαν όμορφα τα χαρακτηριστικά της φυλής τους και το σκούρο τους δέρμα. Κατά τον ίδιο τρόπο, το κίτρινο χρώμα, τα κόκκαλα που ξεχωρίζουν μέσα από το δέρμα έδω και κεί, πράγματα που κάποτε θα έμας προκαλούσαν τη φρίκη ή τον εκτονωτισμό, σήμερα θεωρούνται πως έχουν στοιχεία ομορφιάς. Ωστόσο πολλοί άνθρωποι κρατούν στο νου τους ένα ξεκάθαρο και σταθερό τύπο που αποτελεί μία βίση και από τον οποίο ξεκινούν όλα τα ιδεώδη της σωματικής ομορφιάς: αν τα ιδεώδη ξεφύγουν πάρα πολύ από τον τύπο αυτόν, ξεχειλίζουν και δυσχεραστούν το πνεύμα των ανθρώπων. Ο τύπος αυτός είναι μία νοητική άρχη σχηματισμένη

σύμφωνα με κάποια γενικότητα και ένα μέσο όρο, για την εμφάνιση της γερής γυναικείας της Δυτικής Εύρωπης και των χωρών που το υπόστρωμα του πολιτισμού τους κατάγεται από τη Δυτική Εύρωπη. Καθώς όμως οι δυνατότητες να αποκτισουμε άμεσες και αντικειμενικές πληροφορίες πάνω σ' αυτό το θέμα είναι περιορισμένες, πιθανόν αυτός ο τύπος να έχη άποκρυσταλλωθή στο νου μας από σκόρπιες αναμνήσεις από την ελληνική τέχνη και την καλλιτεχνική παράδοση που έμπορεύονται απ' αυτήν, με την Αφροδίτη της Μήλου σαν πιο γνωστό παράδειγμα.

Πιστεύεται ότι οι Έλληνες της κλασικής εποχής ζήτησαν μάλλον συνειδητά να δημιουργήσουν μία ιδανική τελειότητα και μερικοί νομίζουν ότι το πέτυχαν με τον κανόνα που ακολουθούσαν στην τεχνική και με τη μέθοδο της συνθέσεως. Ο Πραξιτέλης, όπως λένε, είχε δύο αγάλματα της Αφροδίτης: ένα γυμνό και ένα ντυμένο. Είχε δώσει και για τα δύο την ίδια τιμή. Ο λαός της Κω προτίμησε το δεύτερο, σαν πιο σεμνό. Το γυμνό πήγε στην Κνίδα, που ύστερα άονήθηκε ένα μεγάλο ποσό που της προσέφεραν για να το δώσει. Το μοντέλλο και των δύο αγαλμάτων, λέει η παράδοση, ήταν η Φρύνη. Πολλοί καίτικοι ώστόσο δέχονται ότι οι Έλληνες γλύπτες, όπως μερικοί σύγχρονοι, χρησιμοποιούσαν πολλά μοντέλλα για το ίδιο αγαλμα: το ένα για τα χέρια του, το άλλο για τους ώμους του κ.τ.λ., όπως οι μυθιστοριογράφοι και οι θεατρικοί συγγραφείς είναι γνωστό ότι «οικοδομούν» ένα χαρακτήρα συνδυάζοντας χαρακτηριστικά και ιδιότητες διαφόρων ανθρώπων. Ο Ζεύξης, σύμφωνα με

μια μαρτυρία του Κικέρωνα, ζωγράφισε την ώραία Έλένη χρησιμοποιώντας συγχρόνως ή διαδοχικά πέντε νέες γυναίκες από τον Κρότωνα. Μια τέτοια συνθετική μέθοδος, όπως θα καταλαβαίνει καθένας που έχει ασχοληθεί με μια δημιουργική τέχνη, περικλείει σημαντικές δυσκολίες· γιατί το μέρος του σώματος που σε μια γυναίκα δείχνει όμορφο, όταν τοποθετηθεί σε μια άλλη μπορεί να μην ταιριάζει και να χάνει από την όμορφιά του. Για να αντιμετωπίσουν αυτή τη δυσκολία οι κριτικοί έκαναν την υπόθεση πως οι Έλληνες είχαν ένα κανόνα για τις τέλειες αναλογίες.

Ο κανόνας αυτός δεν υπάρχει ολόκληρος. Ο Βιτρούβιος όμως, ένας Ρωμαίος αρχιτέκτονας, άφησε ένα σύγγραμμα στο οποίο λέει ότι οι Έλληνες χρησιμοποιούσαν το κεφάλι σαν μετρική μονάδα, και το τέλειο ανδρικό στήθος ανδρός ήταν όκτω κεφάλια, ενώ της γυναίκας έπτάμισυ. Άλλοι όμως αναφέρει ότι το πόδι είναι το 1/6 του ύψους όλου του σώματος και ότι ο Πυθαγόρας (ο γλύπτης) υπέλογισε το ανάστημα του Ήρακλη σύμφωνα με το μήκος των ποδιών του, με τα οποία ο ήρωας είχε μετρήσει το Όλυμπιακό Στάδιο. Ο Βίνκελμαν λοχυρίζεται ότι η αναλογία αυτή 6:1 βρίσκεται όχι μόνο στα Έλληνικά αλλά και στα περισσότερα Αιγυπτιακά γλυπτά.

Αν όμως με την αριθμητική και τη γεωμετρία καθωρίστηκε ένα ιδεώδες φυσικής καλλονής, γεννιέται το ερώτημα: πού θα βρεθεί ή ελευθερία που οδηγεί στην ποικιλία; Αφού μία φορά πέτυχαν την τελειότητα και μάλιστα με μαθηματικό υπολογισμό, φαινόταν ότι ο καλλιτέχνης δεν είχε πια να επιδιώξει πολλά πράγματα· και πραγματικά, κρί-

νοντας την κλασσική γλυπτική κάνουμε κατάχρηση της λέξεως «τελειότητα». Στην αντίρρηση αυτή ωστόσο, μπορούμε να απαντήσουμε λέγοντας ότι δεν ήταν όλος ο κανόνας μαθηματικός: το τρίτο του στοιχείο ήταν ή αρμονία, ή διαφορετική κάθε φορά αναλογία των μερών όχι προς το όλο, αλλά προς την αντίληψη που έχει ο καλλιτέχνης για την ιδιοσυγκρασία και τον χαρακτήρα του μοντέλου του. Η συνήθεια της κλασσικής τέχνης να παρουσιάζει τους ανθρώπους σε ήμερες και «άπαθείς» στάσεις, με λίγη ή καθόλου έκφραση στο πρόσωπο, πρέπει να έχει περιορίσει πολύ, ακόμη και την ποικιλία των χαρακτήρων. Και ή μετακλασσική ελληνική και ή ρωμαϊκή γλυπτική έπεσαν στη μονοτονία ή την υπερβολή γιατί προσπάθησαν να ακολουθήσουν μια παράδοση που δεν την είχαν καταλάβει απόλυτα.

Οι καλλιτέχνες της Αναγεννήσεως, που δεν είχαν κανόνες, ζήτησαν να τον ξαναφτιάξουν. Ο Ντύρερ έκανε υποδειγματικά σχέδια του ανδρικού, του γυναικείου και του παιδικού σώματος και συχνά τα τετραγώνιζε και έβαζε αριθμούς, ενώ ο Μιχαήλ Άγγελος, κατά τον Φλάξιμαν, έφτασε σε αρμονικές αναλογίες για τα διάφορα μέρη του σώματος μετρώντας κατά κεφάλια. Ο Άλμπέρτι σχημάτισε σειρές από μαθηματικούς τύπους για τις συμμετρικές αναλογίες του σώματος του ανθρώπου. Οι υπολογισμοί αυτοί πρέπει να ήταν γνωστοί στον Λεονάρντο Ντά Βίντσι, αλλά ο δικός του τύπος βρισκόταν πολύ πιο κοντά προς τις αρχές του Βιτρούβιου.

Τοποθετημένο πάνω σε ένα γυμνό ή περιεργα και επιτηδευμένα ντυμένο σώμα, το πρόσωπο παίρνει δευτερεύουσα θέση

και έτσι χάνει πολύ από τη δύναμη που έχει να εκφράσει το χαρακτήρα, την ιδιοσυγκρασία και τη διάθεση. Το όλο σώμα πάντως μπορεί να εξατομικευθεί όπως έδειξαν πολλοί καλλιτέχνες. Και αν ακόμη δούμε απλώς αισθητικά, το σχήμα του σώματος, μπορεί να υποστηρίξει πολλές έσκεμμένες μικρές στρεβλώσεις που δεν προβλέπουν οι αυστηρές κλασσικές αναλογίες.

Ο Μποτιτσέλλι μεγάλωνε ωρισμένα μέρη του σώματος, γυμνού ή ντυμένου, ιδίως τα πόδια, και συχνά οι μορφές του φαίνονται σαν να μην υπακούουν στο νόμο της βαρύτητας. Ο Κράναχ, ο Ντύρερ και οι αδελφοί Βάν Άυκ επέβαλαν τις γωνιώδεις γραμμές του Γοτθικού ρυθμού και ο Βασάρι λυπόταν τον Ντύρερ γιατί τα μοντέλλα του, τα οποία συνήθως έπαιρνε από τα δημόσια λουτρά ήταν Γερμανοί και οι πιο πολλοί Γερμανοί όταν ήταν γυμνοί, ήταν κακοφτιαγμένοι. Ο Τσιανός, ο Τιντορέττο, ο Τζιορτζιόνε, ο Βερονέζε και πιο πολύ ο Ροϋμπενς, έκαναν πιο παχύσαρκο το κλασσικό γυναικείο σώμα για να του δώσουν μεγαλύτερη ήδυπάθεια και ο Φιρεντσουόλα, που ο Μπούρκχαρντ τον θεωρεί χρήσιμο αυστηρό κριτή της εξιδανικευτικής τάσεως των ζωγράφων της Αναγεννήσεως, επέμενε στο γνωστό συμπέρασμα του σχετικά με την γυναικεία όμορφία, ότι η παχύσαρκα πρέπει να φτάνει ακόμη και στα χέρια. Ο Βαττώ ακολουθώντας τον Ροϋμπενς στην απόδοση της επιφανείας του δέρματος, αλλά έδωσε μία λεπτότητα στη σάρκα· ο Μπουσέ όμως και ο Φραγκονάρ, τουλάχιστον όταν χρησιμοποιούσαν χρώμα, της έδωσαν πάλι κάποια τραχύτητα. Ο Ντελακρουά, ο Ένγκ και, με λιγότερη επιτυχία, ο Έττι, έδωσαν μεγαλύτερη προσοχή στα

χαρακτηριστικά που τονίζουν το φύλο, και ο Ρενουάρ, έκανε αργότερα το ίδιο, αλλά λιγότερο χτυπητά.

Αν εξαίρεσωμε την απόδοση της αγιότητας, από τους Ίταλους «πριμιτίφ» ως τον Γκρέκο που δεν υπάρχει πρόθεση αισθησιακή, είναι ίσως ο Μανέ στην «Όλυμπα» που πρώτος ανέκαλυψε τις αισθητικές δυνατότητες της λεπτής σάρκας. Οι όστες· δεις μορφές δεν ήταν τίποτε το καινούργιο για τους ανθρώπους, ως τότε όμως δεν είχαν συγκεντρώσει την έκτιμσή τους. Ο Μπρανόμ π.χ. παραπονιέται, ότι πολλές κυρίες στον 16ο αιώνα φορούσαν τουρνουρία όχι μόνο έξω, αλλά και στο κρεβάτι τους. Η νεωτεριστική αισθητική της άδυναμίας καλλιεργήθηκε, όπως φανερώθηκε σε διάφορες άκομψες στάσεις, από τον Ντεγκά και τον Λωτρέκ και από τον Πικασσό, πριν αρχίσει την άφρημένη ζωγραφική. Η σημερινή ζωγραφική, εκτός από μερικές στεγνές ακαδημαϊκές ασκήσεις, δεν δείχνει μεγάλο άμεσο ενδιαφέρον για το ανθρώπινο σώμα, που φαίνεται να το θεωρήσει σαν το λιγότερο αξιόλογο ανάμεσα σε όλα τα αναγνωρισμένα συνθετικά στοιχεία του σχεδίου: για πολλούς καλλιτέχνες το σώμα είναι το μέσο για ένα σκοπό, κάτι που έμμεσα μπορεί να αποδώσει το χρώμα, το σχήμα, να δείξει το παίξιμο του φωτός, μια υποκειμενική διάθεση ή τη λύση ενός τεχνικού προβλήματος. Οι κοινοί άνθρωποι, ωστόσο, δεν συμεριζόνται την αδιαφορία της εποχής απέναντι σ' αυτό που ως τώρα συγκέντρωνε το ενδιαφέρον όλου του κόσμου, και ίσως να είναι λυπηρό που τόσοι πολλοί από τους σύγχρονους καλλιτέχνες μεταβίβασαν την απόδοση του ανθρώπινου σώματος στον φωτογράφο και στον σκηνοθέτη.

Ἡ ἀμερικανικὴ νοοτροπία

Τοῦ R. B. PERRY

(Ἀπὸ τὸ «The Listener», Λονδίνο)

Ἡ ἀνάλυση τῶν ἐθνικῶν χαρακτηριστικῶν εἶναι πάντα μιὰ ἀπολαυστικὴ ἀσχολία. Ἀλλὰ σήμερα, περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλη φορά, εἶναι ἀνάγκη νὰ βροῦμε, πῶς ἀπὸ τίς κοινὲς παρανοήσεις, τὰ βασικά γνωρίσματα πού ἐπηρσάζουν τίς διεθνεῖς σχέσεις μιᾶς χώρας. Μία ἐκτενὴς μελέτη τοῦ ρωσικοῦ χαρακτῆρα, γραμμένη ἀπὸ τὸν Ἐντουαντ Κράνκοου, δημοσιεύτηκε στὴν «Ἐκλογή», 1/1948. Στὸ τεῦχος 3/1948 ρίξαμε μερικὲς βιοστικὲς ματιὰς σὰ ἀγνωστὲς μᾶλλον πλευρὲς ἐξ ἑθνῶν—καὶ ἀνάμεσά τους βρῆσκονταν καὶ οἱ Ἡνωμένους Πολίτες. Τὸ ἀρθρο πού δημοσιεύσαμε σήμερα εἶναι μιὰ ἀκόμη προσπάθεια συνοψίσεως τῆς Ἀμερικανικῆς νοοτροπίας—ἀπὸ Ἀμερικανό. Ὁ συγγραφέας, καθηγητὴς τῆς φιλοσοφίας στὸ Πανεπιστήμιο τοῦ Χάρβαρντ ἀπὸ τὸ 1931 ἕως τὸ 1946, διδάσκει τώρα στὸ Πανεπιστήμιο τῆς Γλασκώβης.

Τὸ ἀμερικανικὸ μυαλὸ ἔχει ἀποκτήσει πιά τὸν δικό του ἰδιαίτερο χαρακτῆρα—ἓνα χαρακτῆρα ἀρκετὰ δύνατὸ γιὰ νὰ ἀφήνῃ τὴ σφραγίδα του στὶς ἐντόπιες γενεὲς πού διαδέχονται ἡ μιὰ τὴν ἄλλη, καὶ σὺν ἀτελείωτο κύμα τῶν μεταναστῶν. Ἀν ἀνάμειξε μόνο ὅτι διήρχε μέσα σὸ καμῖνι—ἐξάγαλε καὶ κατὶ ἐντελὲς δικό του.

Οἱ πιὸ φανεροὶ τοῦ ἰδιότητες εἶναι ἡ ἐξνοιασιά, ἡ πολυπραγμοσύνη καὶ ἡ αὐτοπεποίθησις. Ὁ ὅρος «ἀτομικισμός» (ὁ καλύτερος μονολεκτικὸς χαρακτῆρ τῆς ἀμερικανικῆς νοοτροπίας), πρέπει ἐδῶ νὰ χρησιμοποιηθῇ μὲ ἐρισμένους ἐπιφυλάξεις. Ἄν «ἀτομικισμός» σημαίνει τὴν προσήλωση στὴ μοναχικὰ καὶ τὸν θαυμασμὸ πρὸς τὰ προσωπικά ἐκείνα γνωρίσματα πού ἐξωορρίζουν ἕναν ἄνθρωπο ἀπὸ τοὺς συνανθρώπους

του καὶ τὸν ἀπομακρύνουν ἀπὸ τὸν κόσμον—τότε, ὁ ὅρος αὐτὸς δὲν μπορεῖ νὰ ἐφαρμοστῇ στὴν περίπτωσή μας. Κι αὐτό, γιὰ τὸ λαὸς τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν εἶναι ἐξαιρετικὰ κοινωνικὸς. Βρίσκει τὴ σιωπὴ ἀνυπόφορη καὶ ἂν τύχῃ καὶ ἀναπτύξῃ κομῆς παράξενη ἰδιότητα, τὴν κάνει ἡμέσως θρησκεία, τὴν βγάζει σὺν δρόμῳ—ἔτσι ὥστε νὰ μπορῇ νὰ ζῇ ἀνάμεσα σὰ ἀνάλογες παραξενιές. Ἀμερικανικὲς ἀτομικισμὸς σημαίνει ἐπιτοσὺν στὴν ἐπιτυχία, τὴν ἐπιτυχία πού φέρνει ἡ ὀργάνωση καὶ ἡ συνδυασμένη προσπάθεια. Ἔτσι, ἐνῶ εἶναι μᾶλλον ἀπίθανο ὅτι θὰ προσηθῇ πολὺ τίς βιοτικές καὶ καθαρά ἐπισημονικές ἀνακαλύψεις πού ἀποτελοῦν τὸν καρπὸ τῆς δευτείας τῆς ἀπομονωμένης ἰδιοφυΐας, εἶναι πολὺ πιθανὸ ὅτι θὰ προσηθῇ σημαντικὰ τίς τεχνικὲς ἐπινοήσεις μὲ τίς ὁποῖες ἡ ὀργανωμένη ἐνέργεια—κι αὐτὴ ἡ ἔξια ἡ ἐπιστήμη—δίνουν ἀποτελέσματα. Ἐκείνος πού κρατᾷ τὸν ἑαυτὸ του παρᾶμερα, ἀντικρύζεται μὲ καχυποψία.

Ἡ αὐτοπεποίθησις τοῦ Ἀμερικανοῦ ὀφείλεται σὰ πολλοὺς λόγους, στὴν ἐμφυτὴ μεγαλοφυΐα του, σὺν ἡπιο κλίμα, στὴν ἐμφαση πού δίνει ὁ Προτεσταντισμός, στὴν εὐθὺν τοῦ ἀτόμου, καθὼς καὶ σὺν τυχοδιωκτικὸ χαρακτῆρα καὶ τὴν τόσο γόνιμη πρόσμιξη διαφόρων φυλῶν. Ὅποιοι καὶ ἂν εἶναι οἱ λόγοι, δὲν ὑπάρχει, μὲ φάνεται, ἀμφισβητία ὅτι ὅσοι γαννιόνται σ' αὐτὴ τὴν περικοχὴ τῆς γῆς, ζοῦν μὲ τὴ συναισθησὴ ὅτι οἱ εὐκαιρίες πού ἀνοίγονται μπροστὰ τους εἶναι ἀπερίριστοι. Γιὰ τὴν μ' ὅλη τὴν αἰσθησὴ τοῦ πληθυσμοῦ καὶ τὴν διαρκὴ ἐξάντληση τῶν φυσικῶν πόρων, οἱ Ἀμερικανοὶ στὴ μεγάλη τους πλειοψηφία ἐξακολουθοῦν νὰ πιστεύουν ὅτι μποροῦν νὰ βελτιώσουν τὴ θέση τους καὶ νὰ θησαυρίσουν, κι

ἂν δὲν τὸ κατορθώσουν, ὁ μόνος πού θὰ φταίῃ θὰ εἶναι ὁ ἑαυτὸς τους.

Τὸ συμπέρασμα εἶναι ὅτι ὁ λαὸς τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν κρίνει τὸν ἑαυτὸ του καὶ περιμένει νὰ τὸν κρίνουν οἱ ἄλλοι μὲ τὸ κριτήριον τῆς ἐπιτυχίας, δηλαδὴ τὸν τρόπο μὲ τὸν ὁποῖο ἐκμεταλλεύθηκε τίς εὐκαιρίας πού τοῦ παρουσιάστηκαν. Ἐπάρχουν δύο κατηγορίες «εὐκαιριῶν». Αὐτὲς πού δημιουργοῦν οἱ εὐνοϊκὲς συνθήκες—τὸ ἀνοικτὸ παράθυρο πῶς λέμε μερικὲς φορές—καὶ ὑπάρχει καὶ τὸ ἄρπαγμα τῆς εὐκαιρίας, ἡ ἐκμετάλλευσις τοῦ παραθύρου. Ἡ ἐπιτυχία εἶναι ὁ καρπὸς τῆς ἐνώσεως τῶν περιστάσεων καὶ τῆς δράσεως. Εἶναι λάθος νὰ ὑποθέτουμε ὅτι ἡ ἀντίληψις πού ἔχουν οἱ Ἀμερικανοὶ γιὰ τὴν ἐπιτυχία περιορίζεται στὴν ὀλικὴ ἐπιτυχία. Ἐλικὴ ἐπιτυχία ναί! Ἀλλὰ καὶ κάθε ἄλλη ἐπιτυχία, χωρὶς τὴν προκατάληψιν ὅτι δὲν χρειάζεται νὰ ἀναδειχθῇ κανεὶς στὶς τέχνες, στὰ γράμματα καὶ τὴν ἐπιστήμην—φθάνει μόνο νὰ τὴν σταθμίσῃ καὶ νὰ τὴν ἀναγνωρίσῃ σὰν ἐπιτυχία. Τὸ κριτήριον δὲν εἶναι βασικά ὀλιστικὸ καὶ ἐμπορικόν. Εἶναι ὅμως βασικὰ ἀνταγωνιστικόν.

Ἄν τώρα οἱ Ἀμερικανοὶ εἶναι εὐτυχισμένοι ἢ ὄχι, αὐτὸ εἶναι ἄλλο ζήτημα. Συχνὰ ὑποστηρίζεται τὸ ἀντίθετο. Οὕτως ἐκκαθαρίζεται καλὰ—καλὰ ἂν κυνηγοῦν συστηματικὰ τὴν εὐτυχία ἢ ἂν—μὲ τὴν ἐξαίρεση μερικῶν ὁμάδων—ἔχουν ἀναπτύξει ἀποτελεσματικὰ τὴν τέχνη τῆς εὐτυχίας. Θὰ ἦταν ἴσως ἀλήθεια, ἂν λέγαμε, ὅτι πιστεύουν πῶς εἶναι δυνατό νὰ παραμερίσῃ κανεὶς τοὺς λόγους πού προκαλοῦν τὴν εὐτυχία—τὸν πόνο, τὴν φτώχεια, τὴν ἀπογοήτευσις, τὴν ἀρρώστια, τὰ γερατειά, ὡς καὶ αὐτὸν ἀκόμη τὸ θάνατο. Δὲν θεωροῦν τὴν εὐτυχία ἀναπόφευκτη μοῖρα τοῦ ἀνθρώπου, πού πρέπει νὰ τὴν δέχεται κανεὶς παθητικὰ καὶ νὰ τὴν ἀποθεῖναι μὲ εὐγενεῖς τραγικότητες. Καὶ ἡ ἀμαρτία ἀκόμα κατάντης νὰ θεωρεῖται πράγμα πού θεραπεύεται, ἢ, ὄχι μὲ τὴν θρησκεία, τουλάχιστον μὲ τὴν ψυχανάλυσιν.

Ἡ πολυπραγμοσύνη τῶν Ἀμερικανῶν στηρίζεται, σὰ μεγάλο βαθμὸ, σὺν πλοῦτο τοῦ πνευματικῶν τοῦ ἀδάφους. Ἔχει γίναί κατὶ σὰν παγκόσμιον φυτό καὶ λίκνο τῶν ἰδεῶν πού μᾶς κληροδότησε ὁλόκληρο τὸ παρελθόν καὶ ὁλόκληρος ὁ κόσμος. Τὸ Ἀμερικανικὸ κοινὸ ἔχει γίναί ἓνα ὑπερκοινὸ—μιὰ μεγάλη παγκόσμια ἀγορὰ πολιτισμοῦ. Ἡ τερᾶστια καὶ ἀκόρεστη ἀναγνωστικὴ του διάθεσις δημιουργεῖ τὴ μεγαλύτερη στὴν ἱστορία τοῦ ἀνθρώπου ζήτησις σὰ ἐφημερίδας, περιοδικὰ καὶ βιβλία, ἔργα εἰκαστικῶν τεχνῶν, μουσικῆς, καὶ ἔργα τῆς σκέψης καὶ τῆς φαντασίας, καθὼς τί πού μπορεῖ νὰ μεταβῇ ἀπὸ τὸν ἕναν ἄνθρωπον σὺν ἄλλο. Καὶ ἐνῶ ὅλα αὐτὰ δίνουν, πολὺ σωστά ἄλλωστε, μιὰ ἐντύπωση ρηχότητος καὶ ἐλλείψεως ἐκλεκτισμοῦ, δίνουν συγχρόνως στοὺς Ἀμερικανούς τὴν αἰσθησὴν ὅτι τὰ ἔχουν ὅλα. Ὅτι αὐτὰ πού δὲν μποροῦν νὰ κάνουν οἱ Ἕλληνες, μποροῦν πάντως νὰ τὰ ἀγοράζουν. Κι αὐτὸ δὲν πληγώνει τὴν περηφάνειά τους, γιὰ τὴν αἰσθάνονται ὅτι τὰ ἀγοράζουν μ' αὐτὸ πού οἱ Ἕλληνες δημιουργοῦν.

Αὐτὴ, ἡ χαρακτηριστικὴ ἀμερικανικὴ πρόσμιξη διαφόρων ἰδιοτήτων, ἐξηγεῖ καὶ ὁρισμένους ἀμερικανικὲς ἐκδηλώσεις πού στοὺς μὴ Ἀμερικανούς φαίνονται παράξενες, ἂν καὶ ὄχι καὶ ἀπαράδεκτες. Γιὰ τὸ ἀμερικανικὸ ἐμπόριο, τὸν εὐλεύθερο συναγωνισμό, δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ μιλήσω. Εἶναι πάρα πολὺ φανερὴ ἡ ἐφαρμογὴ τους. Ὅσο γιὰ τοὺς νόμους, ἀρέσει πολὺ στοὺς Ἀμερικανούς τόσο νὰ τοὺς θέτουν ὅσο καὶ νὰ τοὺς παραδοκάζουν. ἔχουν μεγάλη ἀδυναμία στὰ δικαστήρια καὶ σὺν νὰ παίξουν τὸ ρόλο τῶν ἀντιδικῶν μέσα στὰ εὐρύτατα πλαίσια πού διαγράφει τὸ Σύνταγμα. Ὁ συναγωνισμὸς χαρακτηρίζεται, σὰ ἐξαιρετικὰ μεγάλο βαθμὸ, καὶ τὴν πολιτικὴν ζωὴ τῆς Ἀμερικῆς—οἱ ὑποψήφιοι δὲν ὑποβάλλουν ὑπερφηρὸτητα γιὰ ἓνα αξίωμα, ἀλλὰ ἀγωνίζονται ἄγρια μεταξὺ τους ποῖος θὰ τὸ κατακτήσῃ. Κι αὐτὸ πού προορίζεται ἀρχικὰ νὰ γίνῃ ἓνα σύστημα ἐλέγχου καὶ ἰσορροπίας ἀνά-

μεσα στους διαφόρους κυβερνητικούς κλάδους αναπτύχθηκε σε αντίθετη ά- νάμεση στην έκταστική και νομοθε- τική εξουσία και ανάμεσα στα δύο νο- μοθετικά σώματα (τη Βουλή των αντι- προσώπων και τη Γερουσία): για να μην αναφέρουμε τις ανεπίσημες πολι- τικές ομάδες, που αποτελούν τα πα- ρασκήνια και ασκούν την πίεσή τους. Η κοινοτική διαμάχη είναι σκληρή και όξυνε, αλλά τα κτηνήματα που ανταλλάσσονται δίνονται με τα λόγια πιο πολύ παρά με τα χέρια, και μετά το κτύπημα οι αντίπαλοι δίνουν το χέρι. Η πολιτική ήττα γίνεται θανά- τω, χωρίς απελπίσεις, γιατί κανένας δεν πιστεύει ότι είναι έριστική και ανε- πανόρθωτη. Κυριαρχεί η βεβαιότητα πως, ε, υπάρχει φθάνει για όλους. Οι συγκρούσεις ανάμεσα στους αιολό- θους δεν οδηγούν σε αιματοχυσίες.

Άλλα παραδείγματα μπορούμε να εντοπίσουμε από τον άθλητισμό και ά- πό τον περίεργο θεσμό που ονομάζεται Κολλέγιο. Στον άμερικανικό άθλητισμό, μεγαλύτερη σημασία από το γούστο του παιχιδιού ή την επίδειξη της φόρμας του παίκτη, έχει η ίδια ή νί- κη. Δημιουργείται ένα είδος άστομο- κής συνάμεσης, από έλλαννοειδείς και θιαϊτήτες, που επιβάλλουν την τήρηση των κανόνων του παιχιδιού, αφήνον- τας έτσι άπερίσπαστους τους παίκτες να πέσουν με τα μούτρα στην έξα- σφάλιση της νίκης ή στην προσπάθεια ν' ανθίσουν πολύ την έπίδοση. Η μετάδοση από τον άμερικανικό άθλη- τισμό στο άμερικανικό κολλέγιο δεν είναι τόσο άποτομη όσο σε άλλα μέρη, γιατί, στα κολλέγια, δίνουν τόσο με- γάλη σημασία στον άθλητισμό, ώστε αυτός έπισκιάζει συνεχώς κάθε άλλη εκδήλωση. Και είναι γεγονός ότι έ- πάρχουν πολλά κολλέγια γνωστά στην Άμερική μόνο και μόνο από τις πο- θοσφαιρικές τους ομάδες, τις ομάδες του μπέιζ μπάλ ή του μπάσκετ. Άνά- λογα είναι τα χαρακτηριστικά του ά- μερικανικού κολλεγίου από την εκπαι- δευτική πλευρά. «Η φοίτηση στο κολ- λέγιο», είναι ο αναγνωρισμένος τρόπος για να έλεγχω κανείς τη θέση του.

Και αυτός είναι ο λόγος που αυξάνον- ται συνεχώς τα κολλέγια και οι μα-θητές. Η όργάνωση των κολλεγιών είναι προσεκτική και άποδοτική, και τα μέσα που διαθέτουν πλούσια. Έν- τονος συναγωνισμός διακρίνει τη ζωή των κολλεγιών—τόσο στα γήπεδα όσο και μέσα στις τάξεις. Άκόμα και στον τομέα της έπιστημονικής έρευνας, η άνώτερη άμερικανική εκπαίδευση δια- κρίνεται για την έμφαση που δίνει στον όγκο των άποτελεσμάτων, στη συνεργασία των έρευνήτων και στην άφθονία των μέσων.

Στη λογοτεχνία και τις καλές τέ- χνες υπάρχει η ίδια ελκυστική στην προσπάθεια, η ίδια γονιμότητα και εκλεκτική φιλοξενία που παρατηρείται και σε άλλους τομείς. Υπάρχει η ά- νυπομονησία να φθάσει ο καλλιτέχνης σε ένα «άποτέλεσμα», να εξασφάλιση την αναγνώρισή του, και μια ανάλο- γη άπροθυμία να «πειθαρχήσει» και να περιμένη την κρίση των «έπερχομέ- νων γαιών». Στη λογοτεχνία οι σύλ- λογοι των βιβλιοφίλων και το «βιβλίο με την μεγαλύτερη κυκλοφορία» (best- seller), είναι ένδειξεις της ίδιας τά- σης: έπισκοπώνια με τις μάζες, ποσο- τική παραγωγή και οργανωμένη δου- λειά, πράγμα πάρα πολύ εκδηλο και στη βιομηχανία.

Τα τελευταία πενήντα χρόνια πα- ρατηρήθηκε μια άπογοήτευση και αυτό- κριτική που συνεχώς αυξάνεται. Υπάρχει—είναι ανάγκη να το πώ;— μια «πνευματική άριστοκρατία» που της άρδαι: να κοροϊδεύει τους άμερι- κανισμούς που περιέγραφα. Άλλα δεν μπορεί κανείς να βρει τις ιδιορρυθμίες ενός έθνους στους ραφιναρισμένους εκ- προσώπους του, που είναι πάνω—κά-τω οι ίδιοι σε όλες τις κοινωνίες και σε όλους τους λαούς. Για να βρει κα- νείς, ε, είναι χαρακτηριστικά άμερι- κανικά, πρέπει να ζητήσει το άπλοϊκό, το άπρόσωπο κριτικό έγω που κρίνει την ίδια την κριτική του, τις φευδαι- σθήσεις μέσα από τις όποιες το έγω αυτό έπιδιώκει τη χειραφέτησή του. Η πίστη, που το λμω να την ονομάζω Άμε-

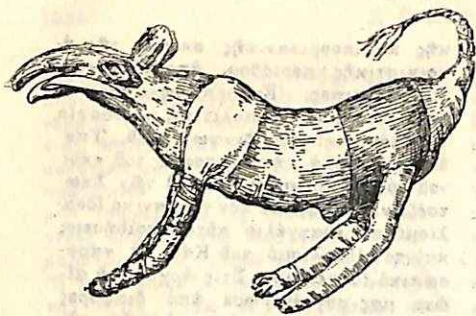
ρικανική, δεν είναι η άπόλυτη αίσιοδο- ξία—δεν είναι η βεβαιότητα ότι όλα πάντα περίφημα μέσα στην αιώνια τάξη των πραγμάτων ή σε κάποιον άλλο κόσμο. Είναι η αίσιοδοξία υπό όρους: μπο- ρούμε, αν προσπαθήσουμε, με το μυα-λό μας και τα χέρια μας, και αν έ- νώσουμε τις προσπάθειές μας, δεν εί- ναι μια έσκολη αίσιοδοξία, δεν είναι η πίστη που κινεί βουνά μόνο με το νά το θέλη και με το να πιστεύη στη δύναμή της ή με την μεσολάβηση ο περφορικών δυνάμεων, αλλά μια πο- λυμήχανη αίσιοδοξία που μετακινεί τα βουνά με το να μαθαίνει ποιά είναι τα άπαραίτητα για την μετακίνησή τους μηχανήματα.

Α ν, τέλος, στραφούμε στη φιλοσο- φία δεν θα μπορούσαμε να βρούμε κανένα δογματικό σύστημα που να μπορούμε να το δνομάσουμε καθαρά Ά- μερικανικό και πρωτότυπο—θα συναν- τήσουμε μάλλον μια νοοτροπία που έλλες φιλοσοφικές ιδέες τις δέχεται και άλλες τις διώχνει. Για να ριζώ- σουν οι φιλοσοφικές ιδέες που εισά- γονται από το έξωτερικό, πρέπει να ικανοποιούν την έμφυτη Άμερικανική πίστη στην πραγματικότητα της άτο- μικής προσωπικότητας που δεν έπιδέ- χεται μέiosis—στη φυσική παραγωγική- τητά τους—άδιάφορο αν αυτή προέρ- χεται από τον ανταγωνισμό ή τη συ- νεργασία—στη δύναμή τους ν' αλλά- ζουν το περιβάλλον τους και να όπο- τάσουν τη φύση στους σκοπούς τους με το να θανατίζονται τις ίδιες της τις δυνάμεις—στη δημιουργία και την έλεγχο κοινωνικών έδρυμάτων και την έπιμονή τους να έπωφελούνται απ' αυτά, στην ικανότητά τους να προσδι- ρίζουν από πριν τη μορφή του μέλλον-τος, χρησιμοποιώντας την οργανωμένη προσπάθεια και την φωτισμένη σκέψη.

Αυτός ο άτομικισμός, αυτή η πίστη στη δράση, η πρακτική αυτή αίσιοδο- ξία άποτέλεσαν το κριτήριο για την έπίδωση κάθε φιλοσοφίας ή μόδας. Ο Άμερικανός πιάστηκε γερά πάνω σε όρισμένες άπόψεις της προτεσταντι-

κής και πουριτανικής σκέψης της ά- ποικιστικής περιόδου, άπορρίπτοντας τις όπόλοιπες. Έγκολπώθηκε αν έ- θνικό πιστεύω την πολιτική φιλοσοφία του Λώκ και του διαφωτισμού. Υπε- δέχτηκε καλά τη φιλοσοφία του «κοι- νοού νοού» (Common sense) των Σκο- τών. Μετέφρασε τον γερμανικό ιδεα- λισμό σε ευαγγέλιο άυτοπαποϊθώσεως και τον ιδεαλισμό του Κάντ σε «προ- σωπικό ιδεαλισμό». Στις άρχές του αι- ώνα μας συγκέντρωσε από διάφορες πηγές καθετί που όπογραμμιζε την πρωταρχική σπουδαιότητα της θαλή- σης και έθνημύργησε μια νέα φιλο- σοφία, τον «πραγματισμό». Άπέκρω- σε όλες τις μορφές της τεολογίας, και της πανθεϊστικής θεάς ή της θ- λιστικής άριστερδας, και άνόησε τον φυσικό ρεαλισμό που συμπέπτει περίσ- σότερο με την νοοτροπία της αίσιοδο- ξης δράσης—τη νοοτροπία που δέχε- ται τα πράγματα όπως είναι και προσ- παθεί να τα κάνει καλύτερα.

Μισό αιώνα τώρα άκούμε ότι ο Άμε- ρικανός, αυτός που περιέγραφα, σβένει. Δεν υπάρχουν άύνορα—οι εύκαιρές λιγο- σταίνουν, άρχισαν οι ταϊκές συγκρούσεις και όληθωρισμός έγινε, σε πολύ μεγαλύ- τερο ποσοστό, άστικός και βιομηχανι- κός. Ο καθολικισμός έπληθηνε τόσο πα- λύ, ώστε διεκδικεί: άρα το 1/3 του έθνους, ο έμπεριαλισμός και ο διεθνισμός όπο- σέλιαν το δόγμα της άπομονώσεως, ο Άμερικανικός πολιτισμός ώρμασε. Άλλά ένώ όλα αυτά είναι άληθινά, οι περισσότεροι Άμερικανοί δεν δίνουν άκόμη την έντύπωση ότι τα συναι- σθάνονται. Έκείνο που είναι αξιοπα- ρατήρητο δεν είναι το γεγονός ότι η Άμερική αλλάζει, αλλά το ότι, με ό- λες αυτές και άλλες πολλές αλλαγές, τα αίσθήματα και οι σκέψεις που έ- πικρατούν είναι ουσιαστικά άμετάβλη- τα. Ίσως αυτό να συμβαίνει έπειδή η άμερικανική σκέψη ήταν από την άρ- χή όπαδός της αλλαγής. Άν οι Ά- μερικανοί του 17ου, 18ου και 19ου αι- ώνα ήταν έδώ να έβουν, θα έβλεπαν στη σημερινή Άμερική την εκπλήρωση των δυνάμεων τους.

ΜΕ ΤΟΥΣ Καννιβάλους ΤΩΝ Νέων Έβριδων

ΤΟΥ
E. AUBERT DE LA RUE

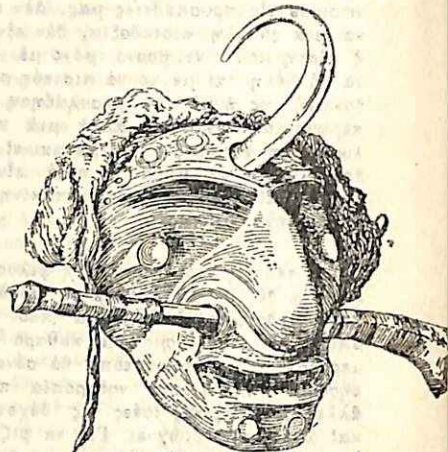
(Από το
«Connaissance
du Monde», Παρίσι)

Η φιλολογία πήρε στα χέρια της τα νησιά της Ωκεανίας και τείνει να μάς τα παρουσιάσει σαν πραγματικούς επίγειους παράδεισους. Ωστόσο ένα αρχιπέλαγος δεν απολαμβάνει την ίδια ευνοια με τα άλλα νησιά του νότου. Ένα αρχιπέλαγος είναι και οι Νέες Έβριδες, που έρισμένες ταξιδιωτικές αφηγήσεις τις ζωγραφίζουν με τα πιο μελανά χρώματα, και τις παρουσιάζουν σαν νησιά επικίνδυνα, με κλίμα θανατηφόρο, κατοικημένα από ιθαγενείς πολύ άγριους και από καννιβάλους. Στην πραγματικότητα, το κακό τους όνομα είναι κάπως υπερβολικό, όπως άλλως τε υπερβολική είναι και η μαγευτική εικόνα τώσων νησιών της Πολυνησίας.

Ο Έντνκρ Όμπερ ντε λα Ρύ, γεωλόγος, υπεύθυνος της αποστολής των επιστημονικών ιδρυμάτων, έξερευνησε επί τοκοσπέντε χρόνια την Αφρική, την Αυστραλία, την Ωκεανία, την Αμερική. Έχει γράψει πολλά γεωγραφικά βιβλία.

Όμοίωμα χοίρου με αληθινούς κυνόδοντες που χρησιμοποιείται σε θρησκευτικούς χορούς.

Επιγονατίδα που την φορούν στην Νοι. Μαλεκούλα όταν χορεύουν

Στα νησιά αυτά, που είναι οπαρμένα σε μία έκταση περίπου 1000 χλμ. στα νότια του Ίσημερινού, στον δυτικό Ειρηνικό, είναι πολύ δύσκολο να πάει κανείς. Οι Εθρωπαίοι προχώρησαν πολύ λίγο στο έσωτερικό τους και εγκαταστάθηκαν στα παράλια τους, γιατί εκεί μόνο υπάρχει η γη που μπορεί να καλλιεργηθεί και να αποικισθεί. Μαρικά είναι σχεδόν έρημα, άλλα κατοικούνται από θύσιπαιτους και άνωπτακτους Κανάκους, που ζουν απομονωμένοι σε σκέρπια μικρά χωριά, κρυμμένα μέσα στα δάση. Μπορεί κανείς να φθάσει ως εκεί περνώντας επικίνδυνα μονοπάτια, γεμάτα παγίδες και χειμάρρους, σκαρφαλώνοντας βουνά και διασχίζοντας έλη. Πολλές είναι οι αιτίες για τις οποίες καθυστερεί ή ανάπτει αυτό το μακρινό αρχιπέλαγος της Μελανησίας. Πρώτα γιατί βρίσκεται έξω από τους μεγάλους θαλάσσιους δρόμους, ύστερα γιατί έχει μικρές οικονομικές δυνατότητες και

κυρίως γιατί το πολιτικό καθεστώς στις Νέες Έβριδες, όπου η Γαλλία και η Αγγλία ασκούν συγχρόνως την κυριαρχία τους, είναι πολύ περίεργο.

Στο έσωτερικό των μεγάλων νησιών ζουν ακόμη ελεύθεροι οι τελευταίοι εκπρόσωποι ενός παρθένου πολιτισμού που κοντεύει να χαθεί.

Πολλοί θρύλοι κυκλοφορούν για αυτούς τους διαδίδουν ταξιδιώτες που έμειναν εκεί λίγο, όσο στάθηκε το βάρος στο Πόρτ Βίλα, την πρωτεύουσα και μοναδικό συνοικισμό των νησιών. Στο παρελθόν βέβαια πολλοί άποικοι δολοφονήθηκαν από τους Κανάκους. Πολλές φορές—κι αυτό έγινε ακόμη πριν από λίγα χρόνια—έφαγαν τους Εθρωπαίους που είχαν σκοτώσει. Πρέπει να τονίσω ότι οι Κανάκοι δεν εκδηλώνουν τον καννιβαλισμό τους από άπλη ή ικανοποίηση. Το κάνουν για να κορέσουν την εκδίκησή τους, που, με τη νοοτροπία τους, δεν είναι απόλυτη παρά μόνο αν φάνε το σώμα του έχθρου τους, και μ' αυτό τον τρόπο πάρουν τις ιδιότητές του.

Τα συμπίσια αυτά, στα οποία ποτέ δεν παίρνουν μέρος οι γυναίκες, έχουν πάντα έσρο χαρακτήρα και δεν γίνονται ποτέ μπροστά σε Εθρωπαίους.

Δεν πρέπει να υπερβάλει κανείς τα εγκλήματα του καννιβαλισμού στις Νέες Έβριδες. Ακόμη και στις διαφορές που φέρνουν σε σύγκρουση τους ιθαγενείς μεταξύ τους, είναι σπάνιο, στις μέρες μας, τα θύματα να είναι περισσότερα από 5 ή 6 τον χρόνο. Ωστόσο πρέπει να αναγνωρίσουμε ότι όποτε οι ιθαγενείς έσφαξαν λευκούς καινούργιους φερμένους που είχαν αποδιδασθεί σε μία άκτι, ή αποίκους στις φυτείες τους, πολύ συχνά άφορμή ήταν ή άνήθικη συμπεριφορά των Εθρωπαίων που είχαν πάρει διά της βίας ή με δόλο ιθαγενείς για να τους χρησιμοποιήσουν για εργάτες... άλλωστε υπάρχουν πολλά παραδείγματα άποίκων που ζούσαν απομονωμένοι και είχαν φιλικές σχέσεις με τους Βουσιμάνους...

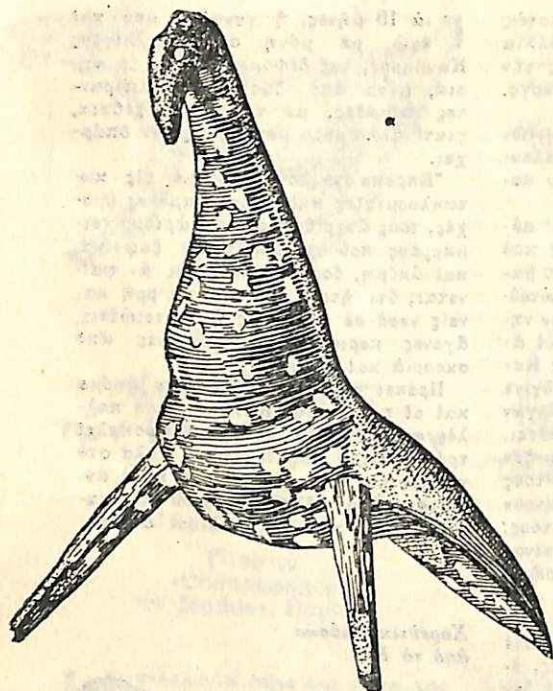
Για 18 μήνες, ή γυναίκα μου και εγώ, με μόνη συνοδεία λίγους Κανάκους, ταξιδέψαμε σε όλα τα νησιά, μέσα από δάση και άπέραντες πεδιάδες, με τα πόδια βέβαια, γιατί άλλο μέσο μεταφοράς δεν υπήρχει.

Έπρεπε να λογαριάσουμε τις κατακλισμαίες και παρατεταμένες βροχές, τους ανριθμητους παλώριους χειμάρρους που σχηματίζονται ξαφνικά, και άκμή, όσο παράξενο κι αν φαίνεται, ότι ήταν αδύνατο να βρω κανείς νερό σε έρισμένες ήραιοσειώδεις, άγονες περιοχές, σκεπασμένες από σκουριά και στάχτη.

Πρέπει να έμολογήσω ότι ακόμα και οι πιο άγριοι Κανάκοι, που πολλές φορές ή θέα τους σου προκαλεί τρόμο, γενικά μάς δέχτηκαν καλά στο χωριό τους, δεν μου έφεραν ποτέ αντίσταση όταν θέλησα να ρωτήσω τις καλύδες τους και να σκαλίσω σε όλες

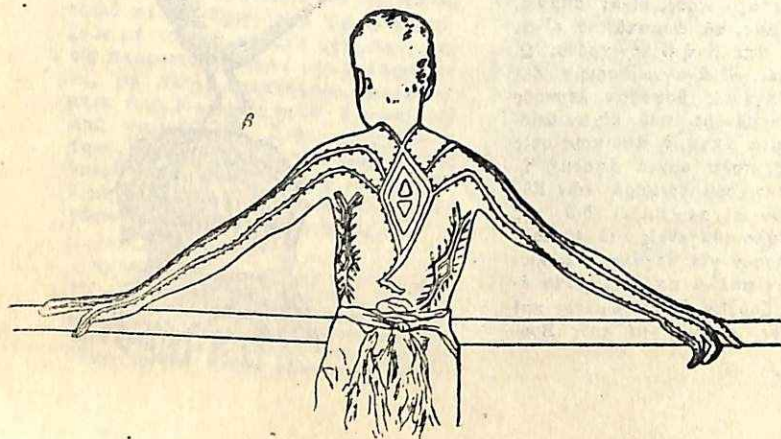
Χορευτική μάσκα από το Βάο.

τους τις γωνίες με την αλπίδα να βρω κανένα περίεργο ή σπάνιο αντικείμενο, ποδή τις περισσότερες φορές μου τὸ δίνουν χωρίς μεγάλη δυσκολία... Όταν περπατούσαμε στο δάσος μαζί μ'αυτούς τούς Βουρμάνους ήξεραν να δείχνωνται πολύ υποχρεωτικοί, μὰς έλεγαν να προσέξουμε ένα επικίνδυνο φυτό, μία λυγαριά που μὰς έκλεινε τὸ δρόμο ή να φυλαχτούμε από τις επικίνδυνες τσουκνίδες, τις «νάγγαλας», όπως τις λένε, που τὰ μάγια τους γυαλιστερὰ φύλλα προκαλοῦν αδόξαχτο πόνο όταν σ' αγγίξουν. Πολλές φορές βρήκαμε σ'αυτούς βοήθεια που δὲν περιμέναμε από πλάσματα τόσο πρωτόγονα.

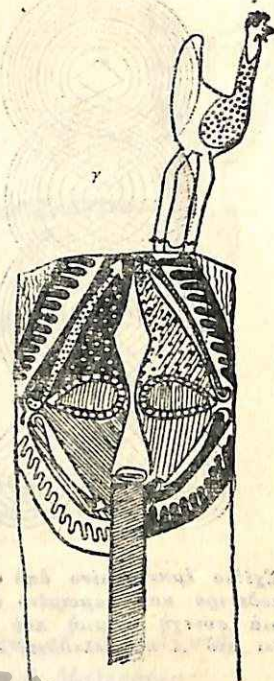
Κάθε νησί έχει την ατομικότητά του και τη δική του φυσιογνωμία, όχι μόνο από φυσική άποψη, αλλά ακόμη και στο θθνικό και πολιτιστικό πεδίο. Αυτό συμβαίνει γιατί οι νησιώτες αυτοί δὲν αποτελέσανε ποτέ Κράτος οργανωμένο, αλλά πολυάριθμες μικρές ομάδες, χωριστές και ανεξάρτητες, συχνά έθνικές

μεταξύ τους και με πολύ διαφορετικές διαλέκτους για να μπόρσσουν να συνεννοηθούν.

Οι Κανάκοι, που μόλις φτάνουν τις 40.000 και κάθε μέρα λιγοσταίνουν, είναι οι Μαύροι του Ειρηνικού και παρουσιάζουν μεταξύ τους σημαντικές διαφορές. Κοντά σε καινούς με την τρομακτική μορφή, που σου προκαλοῦν φρίκη με τὸ πιθηκόμορφο πρόσωπο, τὸ ασθενικό και πολύ μαλλιαρό σώμα και τὰ κοντά και ίσχνά πόδια, συναντὰ κανείς άλλους που σοδ κάνει αντίπωση ή ομορφιά και ή λεπτότητα τῶν χαρακτηριστικών τους, τὸ δυνατό και γεροδεμένο σώμα τους, ή υπερήφανη στάση τους. Οι άνδρες, γυμνοί ή μισόγυμνοι, δίνουν μεγάλη προσοχή στην κόμωση τους· τραβοῦν ψηλά τὰ πλούσια μαλλιά τους και τὰ δένουν κότσο ή τὰ χωρίζουν σε πολλές μικρές κοτσίδες. Οι γυναίκες αντίθετα έχουν μαλλιά πολύ κοντά, και τὰ κλείφουν μ' ένα μίγμα από ασβέστη και χυμό μάγγας που έχει την ιδιότητα να τὰ ξανθαίνει· αυτό είναι τὸ κορύφωμα της κομψότητας στους μαύρους. Σε πολλές περιοχές είναι γυμνές, σε άλλες φοροῦν τυλιγμένη γύρω στους γοφούς τους μιὰ φάβα ή μιὰ χορταρένια φούστα, συχνά πολύ κοντή, αλλά που πολλές φορές μπορεί να είναι μακρὰ και πτυχωτή, σαν κι αυτήν που φοροῦν στο Έρομάνγκο.

Οι Κανάκοι ζοῦν συνήθως σε μικρές ομάδες από 25—30 άτομα ή και λιγότερα πολλές φορές. Λίγος γαλάζιος καπνός, που ξεπροβάλλει μέσα από τὰ δέντρα δείχνει από μακρὰ ποῦ βρίσκονται τὰ χωριά τους. Οι καλύδες τους, συχνά μακρὰ ή μιὰ από την άλλη, παρουσιάζουν μεγάλη ποικιλία· άλλες είναι πολύ μικροσκοπικές και άλλες μεγάλες και πολύ καλὰ φτιαγμένες. Τὸ πιὸ σπουδαίο κτίριο είναι πάντα τὸ «γκάμαλ», ένα σπίτι που προορίζεται για τὰ μέλη τῶν μυστικών οργανώσεων. Βρίσκεται

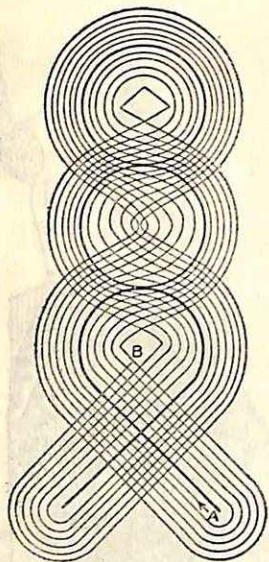

Σχέδια με πουλιά

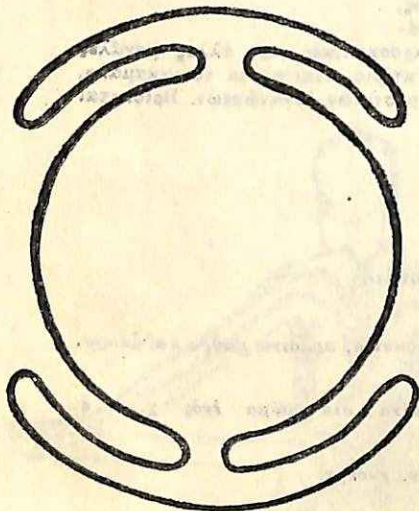
α. Ιδιότυπη μορφή πουλιού σε κόκκινο, πράσινο, μαύρο και άσπρο.

β. Σχέδια πουλιών ζωγραφισμένα στο σώμα ενός χροσάη.

γ. Σκαλισμένο και ζωγραφισμένο γκόνγκ.

Σχέδιο εμπνευσμένο από το κο-
κόδαντρο και καμωμένο δλο μ
μια συνεχή γραμμή που αρχί-
ζει στο Α και τελειώνει στο Β.

Σχέδιο που παριστάνει τον διά-
βολο και που το ζωγραφίζουν οι
φέρετρα στην Κεντρική Μαλεκούλα.

κοντά στην πλατεία του χορού, όπου
δφώνονται μεγάλα και παράξενα α-
γάλματα, πολύ ρεαλιστικά, σιά όποια
ένσωματώνονται οι ψυχές των προ-
γόνων. Η λατρεία τους γίνεται με
περίπλοκες ιεροτελεστίες. Βλέπει κα-
νείς ακόμη σιγήματα μεγάλα τύμπα-
να, φτιαγμένα από κορμούς δέντρων
οκαμμένους από μέσα με σκαλιστά
στολίσια.

Τά χωριά αυτά είναι συνήθως άκα-
τάστατα και πολύ βρώμικα. Αυτό δέν
είναι παράξενο για τους κατοίκους
των Νέων-Εβρίδων που δέν έχουν
ιδέα από υγιεινή και καθαριότητα του
σώματος. Το καταπληκτικό έμως εί-
ναι πόσο λεπτοί είναι στο ζήτημα της
τροφής τους. Έτοιμάζουν τά φαγητά
τους με υπερβολική καθαριότητα. Πρώ-
τα απ' όλα είναι χορτοφάγοι και ζούν
κυρίως από την καλλιέργεια της
γής στην έποια αφιερώνουν πολύ και-
ρό και φροντίδα. Το ψάρεμα και τό
κυνήγι τους απασχολεί πολύ λίγο.

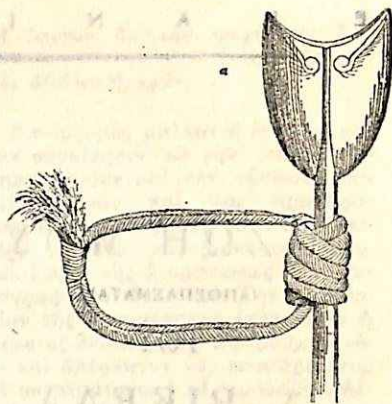
Βλέποντας κανείς τη μεγάλη άφθο-
νία των χοίρων που τρέφουν αυ-
τοί οι ιθαγενείς θά νόμιζε ότι τό
κρέας του ζώου αυτού παίζει μεγάλο
ρόλο στη διατροφή τους. Συμβαίνει
έμως έντελώς τό αντίθετο, τοδλάχι-
στον στην καθημερινή ζωή. Ο χοίρος
έχει μεγάλη σημασία στην κοινωνική
και θρησκευτική τους ζωή. Είναι πρώτ'
απ' όλα σημάδι πλούτου και προορί-
ζεται, στα περισσότερα κεντρικά νη-
σιά, για να προσφέρεται ως θυσία σε
δρισμένες γιορτές και κυρίως όταν μν-
οούνται νέα μέλη ή προεβάζονται σε
άλλο βαθμό της Ιεραρχίας των μυστι-
κών δργανώσεων.

Για τους Κανάκους μεγάλη αξία έ-
χει μόνο ο «πόκα», ο χοίρος με τά

γυριστά δόντια... Για να αποκτήσουν
αυτά τά περίφημα δόντια, διαλέγουν
αποκλειστικά μικρούς άρσενικούς χεί-
ρους, που οι κυνδόντας της κάτω σια-
γόνας τους, τά δόντια που κανονικά
τους χρησιμεύουν για να άμύνονται,
μπορούν να μεγαλώσουν πολύ, γυρί-
ζοντας πρής τά πάνω για να γίνη
όμως αυτό πρέπει να φροντίσουν να
τους σπάσουν τά αντίστοιχα δόντια της
έπάνω σιαγόνας ώστε να μην έμποδί-
σουν τά άλλα στην ανάπτυξη τους. Μ'
αυτό τον τρόπο κατορθώνουν και έχουν
ζώα που τά δόντια τους κάνουν δυο
πλήρεις στροφές...

Όταν τά δόντια τους φθάσουν στο
μέγεθος που θέλουν, οι Κανάκοι θυσιάζ-
ζουν πολλούς χοίρους μαζί στις θρη-
σκευτικές τους γιορτές. Τό κρέας τους,
άφού τό ψήσουν στο φούρνο, τό τρώνε
σε συμπόσια που συνεδύονται από χεί-
ρους και κρατούν πολλές ήμέρες. Κρέ-
μουν τις σιαγόνες, στολισμένες όπως
είναι με τά δόντια, γύρω στον τόπο
που χορεύουν, μαζί με λουλουδένια
στεφάνια και τις άφήνουν εκεί μαζί
με όλες τις άλλες που υπάρχουν από
προηγούμενες γιορτές. Τά ωραιότερα
δόντια χρησιμεύουν για στολίσια και
τά φορούν περιδέραια ή βραχιόλια.

Ας ελχηθεύμε να βρεθή τρόπος να
σώσουμε τις φυλές αυτές που βρίσκον-
ται στο κατώφλι του χαμεύ και να
τις αφήσουμε να διατηρήσουν ότι
μπόρεσαν να σώσουν ως σήμερα από
τις παρεμβάσεις και τον πρωτόγονο,
άλλά τόσο ένδιαφέροντα πολιτισμό
τους. Δέν νομίζω πως θά είναι βλαβερό
για την πρόοδο της ανθρωπότητας αν
λίγες χιλιάδες Κανάκοι, απομονω-
μένοι στα βουνά τους, συνεχίσουν, για
λίγο καιρό ακόμη, εκείνο που άποτε-
λούσε την πρωτοτυπία του πολιτισμού
των Νέων-Εβρίδων.

Ιερό ρόπαλο που τό λένε «ή
ούρα του γερακιού».

Σχέδια με πουλιά στο
νησί Μαλεκούλα.

Σχέδια θαλασσιών πουλιών
σε ρόπαλα.

Όλα τά σχέδια άναδημοσιεύονται από τό
βιβλίο του Tom Harisson «Savage Ci-
vilisation», έκδ. Victor Gollancz, Λονδίνο.

Η ΖΩΗ ΜΟΥ

(ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΑ)

ΤΟΥ

Δ. ΒΙΚΕΛΑ

Ο Δημήτριος Βικέλας (1835 — 1909) είναι γνωστός για την συγγραφική και για την ποιητική κοινωνική του δράση. Προς το τέλος της ζωής του είχε συντάξει τα απομνημονεύματά του πλούσια από την παύρα του και από τις γνωριμίες ανθρώπων και τόπων. Δίπλα στην αξία τους αυτήν, τα απομνημονεύματα του Βικέλα με το φροντισμένο ύφος τους, την λιτότητα και την ενάργειά τους αποτελούν υποδειγματικά στο είδος τους. Στην αρχή του έργου του ο απομνημονευματογράφος θυμάται τα παιδικά του χρόνια στην Έρμούπολη, στο Λύκειο Εδωγελίδη, ένα από τα καλύτερα και πιο προοδευτικά σχολεία της εποχής. Πρώτος, ο Βικέλας είχε κάνει μια μετάφραση της «Εσθήρ» του Ρακίνα ή οποία παιχθήκε στο Λύκειο.

Είπα ήδη ότι εκ των μαθητών του Λυκείου ο μόνος επιδόθηκες εις τα γραμμάτια ήτο ο Έμμανουήλ Ροΐδης. Η τάσις του προς το συγγράφειν εξεδηλώθη έκτοτε, καθώς ή ιδιική μου, συνεδέθημεν δέ διά πρωϊμου φιλολογικής συνεργασίας, χάρις εις την εισαγωγὴν ἄλλης καλῆς Ἀμερικανικῆς συνηθείας εις τὸ πρόγραμμα τοῦ Λυκείου. Κατὰ

Σάββατον ἐγένοντο, τὴν ἐσπέραν, ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ Διευθυντοῦ, συνεδριάσεις γενικαὶ τῶν μαθητῶν. Διὰ τῶν συνεδριάσεων τούτων ἐδίδετο μάθημα εὐκοσμίας καὶ τάξεως, καθόσον μάλιστα, παρεκτὸς τῆς ολιγογενείας τοῦ Διευθυντοῦ, πορίσταντο ἐνίοτε καὶ ἄλλοι, συγγενεῖς μαθητῶν. Ἀμφιβάλλω ἐάν τὸ ἀκροατήριον ἐτέρπετο πολὺ ἐξ ὧσων ἤκουεν, ἀλλὰ διὰ τοὺς μαθητὰς τὸ πρᾶγμα ήτο ὄχι μόνον ὠφέλιμον ἀλλὰ καὶ διασκεδαστικόν. Τινὲς τῶν νεωτέρων ἀπήγγελλαν ποιήματα, ἄλλοι ἀνεγίνωσκον συνθέσεις των, ὁ δὲ Ροΐδης καὶ ἐγὼ, συντάττει τῆς χειρογράφου «Λυκείου Μελέσσης», ἀνεγίνωσκον ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους τὸ ἑβδομαδιαῖον περιοδικὸν μας. Ὅποια τὰ περιεχόμενά του ἀδύνατον νὰ ἐνθυμηθῶ. Οὐτε ὁ Εὐαγγελίδης οὐτε, μετὰ τὸν θάνατόν του, ἡ χήρα του ἠδυνήθησαν νὰ μᾶς βοηθήσουν, τὸν Ροΐδην καὶ ἐμέ, εις τὰς ἐρεῦνας μας πρὸς ἀνίχνευσιν τοῦ σώματος τοῦ ἐγκλημάτος. Εἶχαμεν καὶ οἱ δύο τὴν περιέργειαν νὰ ἴδωμεν τὸ προϊόν ἐκείνου τῆς συνεργασίας μας, τὴν ἀπαρχὴν τοῦ φιλολογικοῦ μας σταδίου. Ἀπαρχὴν διὰ τὸν Ροΐδην ἰδίως. Ἐγὼ, χάρις εις τὰ διὰ τὸν Ἐνιγκ σιτουρογούμενα ἄσματα καὶ χάρις εις τὴν μετάφρασιν τῆς «Εσθήρ», εἶχα ἀποκτήσει ἐνέος τοῦ Λυκείου φήμην ποιητοῦ! Ἀληθῶς ἤμην κατὰ δύο εἴη πρεσβύτερος τοῦ Ροΐδου, ἀλλ' ἡ διαφορά ἡλικίας δὲν τὸν ἐμπόδιζε νὰ ζηλεύη τὸ τροπαιὸν μου, καθὼς πρό τινον ἐτῶν με ὠμολόγησε. Τὰ κατορθώματά μου δὲν ἦσαν ἄξια φθόνου, οὐτε εἶχε λόγον ὁ Ροΐδης νὰ μὲ ζηλεύη τότε, εἰ δὲ ὁ λιγώτερον μετέπειτα. Φύσει κριτι-

κός, καὶ κριτικὸς ρέπων ἐξ ἰδιοσυγκρασίας εις τὸ ἀνευρίσκειν τὰ ψεκτά, ἡδύνατο εὐκόλως νὰ ἐκτιμήσῃ τὸ ἄτεχνον τῶν στίχων μου καὶ νὰ παρηγορηθῇ οὕτω διὰ τὴν δῆθεν ὑπεροχὴν μου.

Ἡ τιμὴ ήτο ἤδη μεγάλη διὰ τὸν μεταφραστὴν. Ἀλλ' ὁ ἀγαθὸς Εὐαγγελίδης δὲν ἤρκεσθη εις τὴν παραστάσιν. Συνέλαβε καὶ ἄλλην ἰδέαν: τὴν διὰ τοῦ τύπου δημοσιεύσιν τῆς «Εσθήρ»—καὶ ὄχι μόνον τῆς «Εσθήρ», ἀλλὰ καὶ ἄλλων ὁμοῦ σιτουρογμάτων μου. Πρὸς ὑπερνίκησιν τῶν δισταγμῶν τῆς μητρὸς μου καὶ τῶν ἰδικῶν μου ἐνδοιασμῶν, ἀνέλαβεν ἐκεῖνος τὴν ἠθικὴν εὐθύνην τῆς δημοσιεύσεως. Δι' ἐπιστολῆς του πρὸς ἐμέ, τῆς 12ης Ἰανουαρίου 1851, δημοσιευθεῖσης εις τὸ βιβλίον ἐν εἰδει προλόγου, ἔλεγεν ὅτι ἐπειδὴ ὑπῆρχε χρεία πολλῶν ἀντιγράφων χάριν τῆς παραστάσεως, «ἐνέκρινε νὰ τὴν δώσῃ εις τὸν Κον Μελισταγὴν νὰ τὴν τυπώσῃ» προηγουμένως ὁμως θέλει νὰ γνωρίσω τὴν ἐπιθυμίαν του ταύτην». Προσέθεσε δὲ ὅτι «καλὸν ἦθελεν εἶσθαι ὁμοῦ με τὴν τραγωδίαν νὰ δημοσιευθοῦν καὶ ἄλλα τινὰ ποιήματά μου». Προλαμβάνων δὲ τὸν κίνδυνον ἐπικρίσεων αὐστηρῶν, με παρεκίνει δῆθεν νὰ μὴ κοπιᾶζω, καθὸ ἀσθενῶν, ἀλλὰ νὰ περιμεῖνω μέχρις οὗ· γίνω δέκα ἑπτὰ ἢ δέκα ὀκτὼ ἐτῶν.

Δηλαδή, ἐχρησίμευεν ὡς ἐκ τῶν προτέρων ἀπολογία τὸ ἀνῆλκον μου. Ἀλλ' ἄφοι οἱ στίχοι μου ἦσαν παιδικοί, δὲν ήτο ἀπλούστερον καὶ ὀρθότερον νὰ μείνουν ἀδημοσίευτοι; Ἡ βάσις τῆς ἀπολογίας ήτο σαθρά. Ματὰ τὴν εισαγωγικὴν ἐπιστολήν, ἡκολούθει εις τὸ ἐκτυπωθῆν βιβλίον ἢ ἑμμετρος ἀφιέρωσίς μου:

Εἰς τὸν κόσμον νὰ φανῶ πρῶτος με
[παρακινεῖτε,
ὦ διδάσκαλε! Δεχθῆτε
τώρα σὺς τὰς ἀπαρχὰς τῶν νεανικῶν
[μου στίχων
καὶ τῶν πρώτων στοχασμῶν.

Μ' ἔφυγαν ἀπ' τὴν ψυχὴν εις διά-
[σημα ἡσυχῶν
καὶ ἀθῶων ἡμερῶν.

Φαντάζομαι μᾶλλον ἢ ἐνθουμαῖαι τὴν συγκίνησιν με τὴν ὁποίαν παρηκολούθουν καὶ τὴν τύπωσιν τῶν στίχων μου καὶ τὰς προπαρασχευὰς τῆς παραστάσεως. Μεγαλειτέρα τῶν δύο εὐχαριστήσεων ήτο, νομίζω, ἡ τῆς διορθώσεως τῶν τυπογραφικῶν δοκιμῶν. Τὴν προσδοκίαν τῆς παραστάσεως ἐπεσκόιαζεν ἡ ἐμφυτος δειλία μου. Ἐφοβούμην τότε καὶ ἀπέφευγον τὰς συναθροίσεις, αἱ συναναστροφαὶ με ἐτρόμαζαν, ἤλλαζα δρόμον διὰ νὰ μὴ διασχίσω τὸ πλῆθος εις τὸν περίπατον. Τὸ εἶδος τοῦτο λαοφοβίας εἶναι σύνηθες εις τοὺς νέους,—τουλάχιστον εις τοὺς μὴ ἀπεκδυθέντας προῶρως τὴν νεανικὴν σεμνότητα,—ἀλλ' ἐγὼ τὴν εἶχα καθ' ὑπερβολὴν, ἤρρησα δὲ πολὺ νὰ τὴν ὑπερνηκόσω. Πῶς τότε, εις ἡλικίαν δεκαεῖς ἐτῶν, ν' ἀψηφήσω τὰ βλέμματα τῶσων θεατῶν στρεφόμενα πρὸς ἐμέ, τὸν πρωταγωνιστὴν; Εὐτυχῶς εὐρῆθη διέξοδος. Ἐσώθην ἐκ τοῦ κινδύνου ἀναλαβὼν τὸ ἔργον ὑποβολῆς. Εἰς τὸ βάθος τοῦ ὑπνωτηρίου ὑψώθη ἱκρίσμα ἀρμόδιον διὰ τὴν σκηνήν, δὲν ἔλειπε δὲ οὐτε ἡ τρύπα τοῦ ὑποβολῆς. Κρυμμένος ἐκεῖ, στρέφον τὰ νῶτα πρὸς τὸ ἀκροατήριον, δὲν ἔβλεπα εἰ μὴ τοὺς ἐπὶ τῆς σκηνῆς συμμαθητὰς μου, καὶ δὲν ἐφαινόμην.

Ἡ παράστασις ἐγένεν ἐπὶ τέλους, ἡ δὲ ἐπιτυχία ήτο πλήρης. Τὸ πρᾶγμα ήτο προφανὲς καὶ πρωτακουστον εις τὴν Σύρον: Διδασκαλία θεατρικῆ εις τοὺς σχολεῖον! Οἱ νεαροὶ ἠθοποιοὶ ἐπίστευσαν ὅτι ἐξετέλεσαν λαμπρῶς τὸ μέρος των, τὰ χορικά ἄσματα ἐχειροκροτήθησαν ἐνθουσιωδῶς, οἱ θεαταὶ ἀνεχώρησαν εὐχαριστημένοι, ὁ διευθυντὴς τοῦ σχολείου ἐγάρμια διὰ τὴν λάμψιν ἢ ὁποία ἐκ τῆς ἐορτῆς ἀντενακλᾶτο εις τὸ σχολεῖον του, ὁ δὲ μεταφραστὴς ἐκινδύνευεν ὁ δυστυχὴς νὰ πιστεύσῃ ὅτι ήτο ἡδὴ ποιητὴς! Τὸν

κίνδυνον επέτεινε η σύγχρονος δημοσίευσις του βιβλίου μου, - βιβλίου εις δον εκ σελίδων εκατόν και τριών, με την επιγραφήν «Εσθήρ, τραγωδία του Ρακίνα, και άλλα διάφορα ποιήματα, υπό Δημητρίου Βικέλα, εν Έρμουπόλει, τύποις Γ. Μελισταγούδ, 1851».

Έπροςπαθήσα κατόπιν να περιορίσω τὸν ἀριθμὸν τῶν ἀντιτύπων τῆς Έσθῆρ, καταστρέψας ὅσα ἤδυνήθην ν' ἀνεύρω. Ἀλλ' αὐτῶς τὰ τότε κυκλοφορήσαντα και τὰ μέχρι σήμερον, μετὰ ἡμισυν αἰῶνα, περισπαθέντα μένοντα τεκμήρια τρανὰ τοῦ γενομένου λάθους. Διότι ἦτο λάθος ἡ πρόωρος ἐκείνη δημοσίευσις. Δὲν ἔλειψαν και ἐπαινοὶ πρὸς ἔξωθεν τῆς παιδικῆς μου κενοδοξίας. Ἰδίως ἐπηνέβη τὸ κατὰ μίμησιν τοῦ La-mennais ποίημα «Ὁ Έξόριστος». Ἡ «Έφημερίς τῶν Ἀγγελίων» τῆς Έρμουπόλεως με ἐχαράκτηρισεν ὡς «Νέον εὐφυῆ και ἱκανῶς κατηρησμένον περὶ τὴν νοσητικὴν ἀνάπτυξιν», ἡ δὲ «Ἀμάθεια» τῆς Σμύρνης ἐδημοσίευσεν κρίσιν ἐκτενῆ και εὐμενέστεραν εἶ. Τὰ πρῶτα ἐκεῖνα ἀρθρα τῶν ἐφημερίδων, ἀναφέροντα εὐφώνως τὸ ὄνομά μου, με ἐπροξένησαν εὐχαρίστησιν τὴν ὁποίαν δὲν ἐμετρίαζε, φοβούμαι, ἡ σκέψις ὅτι και ὁ δημοσιογράφος τῆς Σύρας και ὁ συντάκτης τῆς Ἀμαλθείας Σαμιωτάκης, φίλοι προσωπικοὶ τοῦ Εὐαγγελίδου, ἐπήνουν τὸν μαθητὴν ἀπλῶς και μόνον διὰ τὴν εὐσεβειήσουσαν τὴν διδασκαλίαν.

Μόνος ὁ θεὸς τῆς μητρὸς μου Κωνσταντίνος Βασιλείου, ὁ εἰς Ρωσίαν διαπρέψας ὡς διπλωματικὸς ὑπάλληλος, λαβὼν τὸ βιβλίον μου ἀπήνευθε δι' ἐπιστολῆς, ὅπου τὰς ἐνθαρρυντικὰς ἐκφράσεις συνέκρυσσε με συμβουλήν σοφὴν και σωτήριον. «Μὴ σπεύδης, ἔγραφε, εἰς δημοσίευσιν. Γράφε, ἀλλ' ἀφινε τὸ γραφὲν νὰ κοιμηθῇ ἐπὶ ἐν ἡ δύο ἔτη. Ἀσπόμεναι το, και ὅταν τὸ ἐπανίδῃς θὰ κρίνης καλλίτερον περὶ τῆς ἀξίας του, και περὶ τῶν διορθώσεων ὅσων εἶναι ἐπιδεκτικόν». Ἐννόησα τὴν εἰς τὴν συμβουλήν ὑποκυρτωμένην ἐπί-

κρισιν και ἀπεδέχθην εὐγνωμόνως και τὴν ἐπικρίσιν και τὴν συμβουλήν.

Στὰ 1852 πῆγε στὸ Λονδὶνο ὅπου ἐργαζόταν σὲ ἐμπορικὰς ἐργασίας με συγγενεῖς του. Οἱ ἐντυπώσεις του ἀπὸ τὴν Ἀγγλίαν, ἔχουν χάρη, παρατηρητικότητα, θυμοσοφία.

Εἰς τὸ γραφεῖον μετέβαινα ἐνωρίς, πρὸ τῶν θείων μου, διὰ νὰ εὐρίσκωμαι εἰς τὴν θέσιν μου πρὸ τῆς ἐνάτης ὥρας. Περί τὰς ἑξ τῆς ἑσπέρας ἐτελειωναν αἱ ἐργασίαι ὡραι και ἐπέστρεφα εἰς τὴν οἰκίαν, πεζὸς ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον τὴν ἑσπέραν καθὼς και τὸ πρωί. Ἐνίστατο ἐπέστρεφα με τὸν θείον μου Λέοντα, και ἦτο πολὺ εὐχάριστος δι' ἐμὲ τότε ὁ παρίστατος, μολοντί αἱ ὁδοὶ, τὰς ὁποίας διηρχόμεθα, δὲν ἦσαν ποσῶς τερπναί. Ἰδίως ἀπεστρεφόμενην τὴν ὁδὸν Newgate Street.

Μίαν τῶν γωνιῶν τῆς κατεῖχεν ἡ μεγάλη ὁμόνομος φυλακή. Οἱ ἀπαίσιοι μαῦροι τοῖχοι τῆς μετὰ ὀλίγα στενὰ σιδηρόφρακτα παράθυρα δὲν ἀπέπνεαν βεβαίως φαιδρότητα. Μετὰ τὴν φυλακὴν, μέχρι τῆς ἄλλης ἄκρας τῆς ὁδοῦ, ἦτο σειρὰ ἀδιάκοπος κρεοπωλείων. Τὰ κρεμάμενα ἐκεῖ σφαγμένα ζῶα, τὸ αἷμα τὸ ὁποῖον ἔσταζεν ἀπὸ τὰς κεφαλὰς τῶν μόσχων, και ἡ ὁσμὴ τῶν ὠμῶν κρεάτων ἐπροξένουν ἀηδίαν και φρίκην.

Διὰ ν' ἀποφεύγῃ τὴν ὁδὸν ἐκείνην ἔκαμνα συχνάκις μεγάλον γύρον, ὅταν ὁ καιρὸς τὸ ἐπέτρεπε. Ἀλλως, ἔσπευδα τὸ βῆμα μέχρι τοῦ μέσου τῆς ὁδοῦ, ὅπου εὐρίσκετο τὸ μόνον εὐάρεστον μέρος τῆς, ἡ ὑπαίθριος αὐλὴ τῆς μεγάλης σχολῆς τῶν κυανοφόρων παίδων (Bluecoat boys).

Πρὸς πιστὴν τήρησιν τῶν ὁρῶν τοῦ ἀρχαίου ἰδρυμάτος, οἱ μαθηταὶ φοροῦν μακροὺς κυανοὺς ἐπενδύτας, καθὼς ἐφοροῦντο εἰς τὴν ἐποχὴν τῆς Ἰδρύσεως, και κίτρινας περισκελίδας· τὴν δὲ κεφαλὴν ἔχουν πάντοτε ἀσκεπῆ, χειμῶνα και θέρος.

Οἱ βλέποντες τῶρα τὸ Λονδίνον

δὲν φαντάζονται πόσον ἥλαξε κατὰ τὸ δεύτερον ἡμισυν τοῦ 19ου αἰῶνος. Πολλὰ ὁδοὶ στεναὶ μετεβλήθησαν εἰς ευρείας ἀετρίδας, ἡνοίχθησαν νέαι ὁδοὶ, οἰκοδομαὶ μεγαλοπρεπεῖς ἀντικατέστησαν τὰς πρώην ταπεινάς και ἀκόσμους οἰκίας, συν-οικισμοὶ ὁλόκληροὶ ἐκάλυψαν ἀγροὺς ἐκτεταμένους, ὁ πληθυσμὸς ἐδιπλασιάσθη και ἀντὶ τῶν δύο και ἡμίσεως ἑκατομμυρίων, ὅσοι τότε ἦσαν οἱ κάτοικοι, τὸ Λονδίνον ἀριθμεῖ σήμερον ὑπὲρ τὰς ἑκατομμύρια! Μέσα συγκοινωνίας ἀγνωστα τότε, σιδηρόδρομοι ὑπόγειοι και ἐπίγειοι, ἀτμοκίνητοι και ἠλεκτροκίνητοι, διηνοκλύναν και ἐπολλαπλασίασαν τὴν κίνησιν, ἡ εὐμάρεια και αἱ ἀνέσεις τοῦ βίου ἡῶσαν καταπληκτικῶς, και τὰ ἦθη δὲ αὐτὰ μετεβλήθησαν. Οἱ σημερινοὶ Ἀγγλοὶ εἶναι κατὰ πολὺ και εἰς πολλὰ διάφοροι τῶν τότε. Καὶ αὐτὴ ἡ ἐξωτερικὴ των ὄψις μετεβλήθη.

Τότε ἐξυρίζοντο ὅλοι· ἦτο αὐθάδεια νὰ φέρῃ τις τὸν μύστακα και τὸ γένειον· ἐνθυμούμαι δὲ τοὺς ἀγνιστοὺς περὶ αἰσίου πολλὰκις τὸν μύστακα τῶν θείων μου. Ἐνεκα τοῦτου ἤρχισα κ' ἐγὼ νὰ ξυρίζω τὸ ἀρτιγέννητον ἰδικόν μου και διέμενα πιστὸς εἰς τὴν ἀρχὴν ληφθεῖσαν συνήθειαν. Μετὰ τὸν πόλεμον τῆς Κριμαίας εἰσῆχθη βαθμηδὸν ἡ καλλιέργεια τοῦ μύστακος και τοῦ γενείου, κατὰ τὸ παράδειγμα τῶν ἐκ τοῦ πολέμου ἐπιστρεφόντων ὁξωματικῶν, και τὸσον ἐξηλλώθη, ὥστε σήμερον σπανίως βλέπει τις Ἀγγλον ξυρισμένον. Ὅτε ἤρχισεν ἡ συνήθεια τοῦ φέρειν τὸν μύστακα, ὑπάλληλοι τινὲς τῆς Τραπεζῆς τῆς Ἀγγλίας ἐτόλμησαν νὰ ἀκολουθήσουσαν τὸν νέον συρμόν. Ἀλλ' ἡ διοίκησις τῆς τραπεζῆς δὲν τὸ ἐπέτρεψε και διὰ νὰ μὴ ἀποβληθοῦν ἤρχισαν πάλιν οἱ ὑπάλληλοι νὰ ξυρίζωνται.

Ἐπίσης αὐθάδεια ἐθεωρεῖτο τὸ κάπνισμα εἰς τὰς ὁδοὺς· δὲν ἐπετρέπετο δὲ και εἰς τὰς οἰκίας ὅπου ἐνοικιάζοντο δωμάτια, και ἀκόμη ὀλιγότερον εἰς ἰδιαιτικὰς οἰκίας. Ὁ κα-

πνίζων ἐθεωρεῖτο βάρβαρος και ἀνάγωγος, ἐνῶ σήμερον τὸ κάπνισμα δὲν θεωρεῖται οὐτε εἰς κυρίας ἀνάγεστον.

Ἐπίσης ἐχαλαρώθη ἕκτοτε και ἡ ἄκρα αὐστηρότης περὶ τὴν τήρησιν τῆς Κυριακῆς ἀργίας και τὴν ἰσχύτητα τῆς «ἡμέρας τῶν Σαββάτων».

Ναὶ μὲν εἶχεν ἡδὴ ὑποπέσει εἰς ἀχρηστίαν ὁ νόμος, κατὰ τὸν ὁποῖον ἡδύνατο ἡ ἀστυνομία νὰ ὀδηγήσῃ εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἄνθρωπον περιτρεχόμενον εἰς τὰς ὁδοὺς κατὰ τὰς ὥρας τῆς λειτουργίας οὐχ ἦτο ὅμως ἐθεωρεῖτο ἀπρεπὴς πᾶσα κοσμικὴ ἐνσάχλησις ἡ διασκέδασις. Μίαν Κυριακὴν ὁ γείτονας μας ἔκρουσε τὴν θύραν και ἔκαμε με ἀγανάκτησιν τὴν παρατήρησιν, ὅτι δὲν ἐπιτρέπεται ἄλλη μουσικὴ πλὴν τῆς ἐκκλησιαστικῆς. Μίαν ἄλλην Κυριακὴν, δὲν εἶχε ληφθῇ ἡ δέουσα πρόνοια πρὸς προμήθειαν ἱκανοῦ ἄρτου. Ἡ μαγειρίσσα ἐστάλη εἰς τὸ ἀρτοποιεῖον, — κλειστὸν ἐννοεῖται, — ἀλλ' ἐπέστρεψεν ἀπρακτος. Ὁ ἀρτοπώλης δὲν ἐμπορεύεται τὴν Κυριακὴν. Ὁ θεὸς μου Λέων ἐπῆγεν ὁ ἴδιος, παρέστησεν ὅτι τὰ τέκνα του πεινοῦν, ὅτι θὰ ἦτο ἔργον φιλανθρωπίας ἡ πώλησις ὀλίγου ἄρτου. Ἐπὶ τέλους ὁ ἀρτοπώλης ἐμολάβη, ἀλλὰ δὲν ἐδέχθη χρήματα. Ἐννοεῖται ὅτι δὲν τὰ ἀπέριψε τὴν ἐπιούσαν.

Δὲν γνωρίζω ἐάν οἱ ἀρτοπῶλαι εἶναι σήμερον συγκρατικώτεροι, ἀλλὰ ὁ πολὺς κόσμος δὲν περιορίζεται πλέον εἰς μάνην τῆς Παλαιᾶς καὶ τῆς Καινῆς Διαθήκης τὴν ἀνάγνωσιν. Σήμερον και μουσικὴν ἀκούει τις εἰς πολλὰς Ἀγγλικὰς οἰκίας, και ἐπισκέψεις ἀνταλλάσσονται και γεύματα δίδονται τὰς Κυριακάς· τὸ δὲ κυριώτερον, ἀνοίγουν τὰ Μουσεία τὰς θύρας των πρὸς τέρψιν και ὀφέλειαν τῶν ἐργατικῶν τάξεων, ἐνῶ ἄλλοτε ἦσαν ἀνοικτὰ μόνον κατὰ τὰς ἐργασίμους ἡμέρας. Με πολλὴν δυσκολίαν και εἰς ἐκτάκτους μόνον περιστάσεις ἡδυνάμην και ἐγὼ τότε νὰ τὰ ἐπισκέπτομαι.

Σ χέσεις φιλικὰς μὲ Ἀγγλους ὁμιλικούς μου δὲν συνῆδσα κατ' ἐκείνην τὴν περίοδον δὲν εἶχα πρὸς τοῦτο ἀφορμὰς. Ἀγγλικά οἰκογενεῖαι δὲν εὐχάριζαν εἰς τὴν οἰκίαν τῶν θείων μου, ἐν γένει δὲ οἱ ὁμογενεῖς, ἐκτὸς ὀλιγίστων ἐξαίρεσεων, συναναστρέφοντο ἀποκλειστικῶς ἀναμεταξύ των. Οἱ Ἀγγλοὶ ὅσους ἔβλεπα εἰς τὸ γραφεῖον χάριν ἐμπορικῶν συναλλαγῶν, οὔτε μ' ἐνέπνεαν οὔτε ἐφαίνοντο καὶ ἐκείνοι ἔχοντες τὴν ἐπιθυμίαν στενωτέρων σχέσεων. Μετά τινα ἔτη γινώρισα Ἀγγλικάς οἰκογενεῖας—ὄχι πολλὰς—αἱ ὁποῖαι μ' ἐτίμιζαν μὲ τὴν φιλίαν μου, τὰρα δέ, ἀφοπτοὶ δὲν διαμένον εἰς τὴν Ἀγγλίαν ὡς ἔμπορος καὶ ἔγνευα ὁπωσδήποτε γνωστὸς ὡς ἄνθρωπος τῶν γραμμάτων, εὐρίσκω ἐκεῖ ἀνοικτάς τὰς φιλοξένους θύρας λογίων, τοὺς ὁποίους μὲ ὑπερηφάνειαν δύνανται νὰ κατατάξω εἰς τὴν σειράν τῶν φίλων μου.

Ἀλλὰ καὶ οἱ Ἀγγλοὶ μετεβλήθησαν πολὺ ἔκτοτε. Ἡ ἐπικοινωνία μετὰ ξένων τοὺς κατέστησεν ἐπιεικιστέρος πρὸς τοὺς ἀγνοοῦντας τὰ ἔθιμα καὶ ἡθὴ τῶν. Τότε πᾶς ὁ μὴ συμμορφούμενος πρὸς αὐτὰ ἐθεωρεῖτο ἀνάγωγος καὶ ἀνάξιος τῆς ὑπολήψεώς των, ἡ δὲ ἀγγλικὴ λέξις ξένος, foreigner, περιεῖχεν ἔννοϊαν περιφρονητικὴν ἰσχυρὰν πρὸς τὸ ἀρχαῖον «πᾶς μὴ Ἕλλην βάρβαρος».

Δὲν ἤρρησα νὰ λάβω πείραν τούτου, συγχρόνως δὲ ἔλαβα καὶ τὸ πρῶτον μου μάθημα Ἀγγλικῆς συμπεριφορᾶς.

Εἶχα γνωρίσει εἰς τὴν Σύραν νέον Ἀγγλὸν περιηγητὴν. Καθόσον ἐνθυμούμαι, εἶχεν ἔλθει μὲ συστατικά πρὸς τὸν διευθυντὴν τοῦ Λυκείου μας. Ἦτο κατὰ τινα ἔτη πρεσβύτερός μου, ἀλλ' ἡ διαφορά τῆς ἡλικίας δὲν μᾶς ἐμπόδισε νὰ σχετισθῶμεν καὶ νὰ φιλιωθῶμεν. Ἔχω ἀκόμη τὸ λεύκωμα εἰς τὸ ὁποῖον ἔγραψε καλλιτεχνικὰ δύο στροφὰς τοῦ Βύρωνος, εἰς ἀνάμνησιν τῆς πρώτης γνωριμίας μου καὶ τῆς διαμονῆς του εἰς τὴν Σύραν. Ἀναχωρῶν μὲ παρεκάλεσε νὰ τὸν ἐπισκεφθῶ, ὅταν

μεταβῶ εἰς τὸ Λονδίνον. Ὀλίγας ἑβδομάδας μετὰ τὴν ἀφιξίν μου τὸν ἐπισκεφθὲν εἰς τὰ γραφεῖα του. Διηύθυνε μέγα ἐργαστάσιον χαρτοποιίας. Μ' ἐδέχθη μὲ πολλὴν εὐγένειαν, ἀλλὰ χωρὶς νὰ ἀποκρύψῃ, ὅτι δὲν εἶχε ἐκεῖ καιρὸν δι' ὁμιλίας. Μὲ προσεκάλεσεν ὁμως νὰ δειπνήσω εἰς τὴν οἰκίαν του διὰ νὰ μὲ παρουσιάσῃ εἰς τὴν μητέρα καὶ τὰς ἀδελφάς του. Τὴν ὀρίσθησαν ἡμέραν καὶ ὥραν ἐπὶ ἡμέρα, ἀλλὰ, — πρώτη παρατυπία, — δὲν ἔφερα «ἐσπερινὴν περιβολήν». Δὲν ἐγνώριζα ὅτι τοῦτο ἐπεβάλλετο. Ἄλλως, ἀκόμη δὲν εἶχα ἀποκτήσει φράκον· κατόπιν ἐνόησα πόσον τοῦτο θὰ ἐβάρυνε ἐναντίον μου. Διὰ τὰ Ἀγγλικά μου ἐφάνησαν ἐπιεικτεῖς αἱ κυρίαί, νομίζω δέ, ἀλλὰ δὲν εἶμαι βέβαιος, ὅτι δὲν μετεχειρίζομην κατὰ τὸ γεῦμα τὰ μαχαίροπλῆρονά μου εἰς τρόπον ὥστε νὰ τὸς σκανδαλίσω πολὺ. Τὸ τρομερὸν ἦτο, ὅτι εἶχε τὴν πρόκλησιν τῆς μητρὸς «νὰ πῶ μαζὶ τῆς», μὴ γνωρίζων ὁ δυστυχὴς ὅτι ἦτο ἐσχάτη ἀγοικότης ἡ ἄρνησις εἰς τὴν εὐγενῆ ἐκείνην ἐνδεικνύει φιλοξενίας, ἀπεκρίθη δὲ «δὲν πίνω ποτὲ κρασί». Φαντάζομαι τὴν πόσον θὰ ἔσενονοχρήθη ὁ φίλος μου ἐνώπιον τῆς μητρὸς καὶ τῶν ἀδελφῶν του διὰ τὸν ἄξεστον ξένον του. Δὲν μὲ προσεκάλεσε πλέον, οὔτε τὸν ἐπανεῖδα ἔκτοτε.

Κατὰ τὸ θέρος ἐλάμβανα ἀδειαν ἀπουσίας δέκα ἢ δεκαπέντε ἡμερῶν. Οἱ πρακτικοὶ Ἀγγλοὶ ἀνεγνώρισαν πρῶτον, ὅτι καὶ ὁ νοῦς καὶ τὸ σῶμα ἔχουν ἀνάγκην ἀναπαύσεως, ὅτι ἡ ἀνθρωπίνη μηχανὴ δὲν δύναται νὰ λειτουργῇ ἀδιακόπως. Κατὰ συνέπειαν ὅλοι οἱ ὁπωσδήποτε ἐργαζόμενοι — καὶ αὐτοὶ ἀκόμη οἱ ἄεργοι, — ἀπὸ τοῦ πρωθυπουργοῦ μέχρι τοῦ χειρῶνατος, ἱερεῖς, δικαστικοί, διδάσκαλοι, καλλιτέχναι, ἔμποροι, ὅλοι ἀνεξαίρετως ἔχουν τὰς διακοπὰς των διὰ περίοδον χρόνου κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον μακρὰν, ἀναλόγως τῶν μέσων, τῆς κοινωνικῆς θέσεως καὶ τοῦ εἶδους τῆς ἐργασίας των. Οἱ

ἄλλοι ὑπάλληλοι τοῦ καταστήματος εἶχαν τὰς διακοπὰς των ἀλληλοδιαδόχως. Οἱ θεῖοι μου ἐθεώρησαν ἀδίκον νὰ γίνεταί ἐξαίρεσις δι' ἐμέ, ὥστε ἤρρησα νὰ λαμβάνω καὶ ἐγὼ κατ' ἔτος ἀδειαν ἀπουσίας, τῆς ὁποίας ὠφελομένην περιηγούμενος ἐκ περιτροπῆς διάφορα μέρη τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Σκωτίας.

Τελειώνουμε μὲ μὴν ἀνάμνησιν ἀπὸ τὴν γνωριμία τοῦ Βικέλα μὲ τὸν Ἀλέξανδρον Δουμά.

Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἔτους 1859 ἀπεχαιρέτησα καὶ πάλιν τὴν οἰκογένειαν καὶ τὴν πατρίδα. Τὴν παραμονὴν τῆς ἀναχωρήσεώς μου ἔβλεπον μετὰ περιεργίας τρεῖς Καυκάσιους περιφερομένους εἰς τὰς ὁδοὺς τῆς Σύρας καὶ ἠτόρουν πῶς καὶ πόθεν εὐρέθησαν ἐκεῖ! Τὴν ἐπαύριον, ὅτε ἐπεβιβάσθησαν ἐπὶ τοῦ ἀτμοπλοίου, εἶδα εὐχαρίστως ὅτι θὰ τοὺς ἔχω συνταξιδιώτας. Δὲν ἤρρησα δὲ νὰ ἀνακαλύψω ὅτι δὲν ἦσαν καὶ οἱ τρεῖς Ἀσιάται, ἀλλὰ Γάλλοι, καὶ — τοῦτο ἦτο ἀληθῶς χαροποιὰ ἀνακάλυψις, — ὅτι ὁ πρεσβύτερος, ὁ ὕψιλος, μακροσκελὴς, μελαψός, ὁ μὲ τὰς οὐλὰς τρίχας τῆς λευκαζούσης κόμης, ἦτο ὁ Ἀλέξανδρος Δουμάς, ὁ Δουμάς τοῦ ὁποίου μὲ τόσον θαυμασμόν ἀνεγίνωσκα τὸν Μοντεχρίστον ὅτε τὸν μετέφραζεν ὁ διδάσκαλός μου ὁ Πάτροκλος, ὁ Δουμάς τοῦ ὁποίου τόσα καὶ τόσα μυθιστορήματα κατεβροχθίσαι εἰς τὴν βιβλιοθήκην τοῦ Μιχαλάκη!

Εὐτυχῶς τὸ ταξίδιον ἦτο μακρόν. Ἀπὸ τὸν Πειραιᾶ εἰς τὴν Μασσαλίαν καὶ ἐκεῖθεν εἰς τὰ Παρίσια διὰ τοῦ σιδηροδρόμου, ἐπὶ δέκα ἡμέρας συνέζησα μὲ τὸν γόητα μυθογράφον. Ἐπέστρεφε τότε ἀπὸ τὴν περιήγησιν

του εἰς τὰ Καυκάσια, τῆς ὁποίας ἐδημοσίευσεν μετ' ὀλίγον τὴν ἀφήγησιν. Εἶχα τὴν τύχην ν' ἀκούσω πρῶτος ἐγὼ τὰς ἐντυπώσεις του. Ἦτο εὐπροσηγόρος καὶ ἀφελὴς ὅσον καὶ πνευματώδης. Ὁ νεώτερος τῶν συνοδοιπόρων του—ὥρσιος καὶ εὐσταλὴς νέος,—ἦτο πράγματι Κιρκάσιος. Τὸν ἔφερον ὁ Δουμάς εἰς τὴν Γαλλίαν διὰ νὰ ἐκπαιδευθῇ, ἰσως δὲ καὶ ὡς ἀποδείξιν ὅτι ἀληθῶς ἐπέστρεφεν ἀπὸ τὸν Καύκασον. Ὁ τρίτος ἦτο καλλιτέχνης Ποριδίνος συνοδῶν τὸν μυθιστοριογράφον.

Ὅτε ἀπεχωρίσθημεν εἰς τὸν σταθμὸν τῶν Παρισίων ὁ Δουμάς μὲ προσεκάλεσεν εἰς πρόγευμα. Ἐξ ἀνοησίας—ἀνοησίας, διὰ τὴν ὁποίαν ἀκόμη μετανοῶ,— δὲν ὠφελήθην τῆς προσκλήσεως. Τὰ προγεύματα τοῦ Δουμά ἦσαν ἐξακουστά. Ἀλλ' εἶχε λήξει ἡ ἀδεια μου καὶ δὲν ἤθελα νὰ ἐκτεθῶ εἰς παρατήρησιν τοῦ θείου μου. Ἀπὸ τὸν ἕνα σταθμὸν μετέβην εἰς τὸν ἄλλον, διὰ νὰ ἐπαυαλάβω τὴν ἐπομένην πρωΐαν τὰ καθήκοντά μου εἰς τὸ γραφεῖον. Εἶχα λησμονήσει ἐν τῶν ρητῶν τοῦ θείου μου, ὅτι «πᾶσα ἀρετὴ ὑπερβαίνουσα τὸ μέτρον μεταβάλλεται εἰς ἐλάττωμα». Ἔχει καὶ τοῦ καθήκοντος ἡ ἐκπληρωσις τὸ μέτρον τῆς. Τὸ πρόγευμα ἐκεῖνο θὰ μὲ ἐσχέτιζε περισσότερον μὲ τὸν Δουμᾶν καὶ θὰ μ' ἐπρομήθευε τὴν γνωριμίαν τοῦ ὄχι ὀλιγώτερον ἐνδόξου υἱοῦ του. Ἀλλὰ καὶ οὕτω μετὰ τῶν εὐαρέστων ἀναμνήσεων τοῦ βίου μου καταλέγω τὴν δεκαήμερον ἐκείνην συμβῶσιν μὲ τοιοῦτον συνοδοιπόρον. Κατόπιν ἐγνώρισα ἐκ τοῦ πλησίον πολλοὺς ἐπιφανεῖς ξένους, ἀλλ' ὁ Δουμάς ἦτο ὁ πρῶτος συγγραφεὺς παγκοσμίου φήμης μὲ τὸν ὁποῖον ἐσχετίσθην καὶ ἦτο φυσικὸν νὰ θεωρῶ τοῦτο ὡς ἐπιτετόδιον ἀξιοσημείωτον εἰς τὴν ζωὴν μου.

Η εκπολιτιστική της Ελβετίας

Του WILSON HARRIS

(Από τὸ «The Spectator», Λονδίνο)

Ο Λέσλι Στέφεν ὠνόμασε τὴν Ἑλβετία «ἀθλητικὸν γήπεδον τῆς Εὐρώπης». Γι' αὐτὸ τὸ πράγμα ἀκριβῶς τὴν εὐγνωμονοῦσαν πολλοὶ ἄνθρωποι κατακουρασμένοι ἀπ' τὴ δουλειά τους, καὶ ἀπ' αὐτὴν καὶ ἀπὸ ἄλλες χώρες. Εἶναι ὅμως καὶ κάτι πολὺ περισσότερο. Εἶναι ὁ τύπος ὅπου γεννήθηκαν μεγάλες ιδέες σὰν αὐτὴν τοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ ὅπως μᾶς θυμίζει ἡ σύσκεψη πού ἐγινε λίγο καιρὸ πρὶν στὴν Στοκχόλμη, ἃν χρειάζεται νὰ μᾶς θυμίζουν ἄλλοι τὸν Ἰδρυτὴ τοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ, τὸν Ἀνρὺ Νευάν καὶ τὴν εὐγενικὴν του ἐμπνευση. Ὑπῆρξε ἡ πατριδα ἰδανικῶν πού εἶναι σχεδὸν χαμένα τώρα, ὅπως τῆς Κοινωνίας τῶν Ἑθνῶν καὶ παρ' ὅλο πού τὰ ἠνωμένα Ἑθνὰ διάλεξαν ἄλλο κέντρο δράσης, πολλοὶ τεχνικοὶ τους κλάδοι πρόκειται νὰ κατευθύνωνται ἀπὸ τὴν Γενεύη.

Πάντως—καὶ πρέπει νὰ τὸ ἔχωμε ὡπ' ὄψην μας φέτος πού γιορτάστηκαν τὰ ἑκατὸ χρόνια τοῦ Συντάγματος τοῦ 1848—ἡ κύρια ἀξία τῆς Ἑλβετίας γιὰ τὸν σπουδαστὴ τῶν πολιτικῶν καὶ εἰδικώτερα τῶν δημοκρατικῶν θεσμῶν, εἶναι ὅτι ἀποτελεῖ τὸ ὑπέρτατο παράδειγμα καθαρῆς δημοκρατίας. Ὁ Λόρδος Μπράις δὲν ἔλεγε καμμία ὑπερβολὴ στὴν ἐγγραφή στὰ 1920: «Ἀνάμεσα στὶς σύγχρονες δημοκρατίες πού εἶναι πραγματικῶς δημοκρατίες, ἡ Ἑλβετία ἀξίζει περισσότερο νὰ μελετηθῇ. Εἶναι ἡ παλαιότερη γιατί ἔχει κοινοίτες στὶς ὁποῖες οἱ λαϊκὲς διοικήσεις χρονολογούνται ἀπὸ ἐποχὴ πολὺ προγενέστερη

παρ' ὅτι ὁπουδήποτε ἄλλου» καὶ ἔχει προωθήσει τοὺς δημοκρατικούς θεσμούς καὶ τοὺς ἔχει ἐπεξεργασθῇ πολὺ πὺρ συστηματικὰ ἀπὸ ὁποιοδήποτε ἄλλο εὐρωπαϊκὸ κράτος». Εἶναι παράξενο, καὶ λίγο σὰν τιμωρία, νὰ διαπιστῶνῃ κανεὶς πόσο ἔξερουμε, ὄχι μόνον τὴν ἱστορίαν τῆς Ἑλβετίας, ἀλλὰ πολλὰ ἀπὸ τὰ σπουδαιότερα χαρακτηριστικὰ τῆς χώρας.

Διάφορες ἐπαφές καὶ στὸ παρελθόν καὶ στὸ παρὸν μὲ τὴ γαλλόφωνη Γενεύη καὶ τὴ Λωζάννη συνετέλεσαν πολὺ νὰ συσκοτισθῇ τὸ γεγονός ὅτι, ἀπὸ τὸν πληθυσμὸ τῆς Ἑλβετίας, ἀπὸ τεσσάραιμις δηλ. ἑκατομμύρια, τὰ 72 % περίπου μιλοῦν γερμανικά, 21 % γαλλικά, 6 % ἰταλικά καὶ 1 % τὴν τέταρτη ἐθνικὴ γλῶσσα, αὐτὴ τὴν περιέργη καὶ ἐνδιαφέρουσα ἐπιβίωση, τὴν Ρωμανικὴ. Ἀκόμη δὲν εἶναι ἐντελῶς φανερό ἂν ἡ Ἑλβετία εἶναι πὺρ πολὺ Καθολικὴ ἢ Προτεσταντικὴ. Στὴν πραγματικότητά συμβαίνει τὸ τελευταῖο, ἀφοῦ 67 % τοῦ πληθυσμοῦ τῆς εἶναι προτεστάντες καὶ 41 % καθολικοί. Πάντως ἀξίζει νὰ σημειωθῇ ὅτι τὸ ἴδιο τὸ Σύνταγμα ἀπαγορεύει κάθε ἱεραρχικὴ προπαγάνδα στὴν Ἑλβετία. Τὰ βασικὰ στοιχεῖα τὰ σχετικὰ μὲ τὴ σημερινὴ Ἑλβετία τοῦ Συντάγματος τοῦ 1848, ὅπως ἀναθεωρήθηκε στὰ 1874, μποροῦν νὰ συνοψισθοῦν σὲ τρεῖς φράσεις πού τις συναντοῦμε σὲ διαφορετικὰς σελίδες τοῦ ἐξαιρετικοῦ βιβλίου τοῦ Ρενὲ ντε Βέκ «Ἡ Ἑλβετία ἀνάμεσα στὰ Ἑθνὰ (La Suisse Parmi Les Nations).

«Ὁ Ἑλβετὸς πολίτης ἀνήκει κυρίως καὶ κατὰ πρῶτον λόγον στὴν κοινότητα πού ζεῖ».

«Ἡ οἰκογένεια ἐξακολουθεῖ ν' ἀποτελῇ τὸν βασικὸ, ἀκατάλυτο πυρῆνα τοῦ ὅλου κοινωνικοῦ οργανισμοῦ».

«Ἡ πείρα ἐδείξε ὅτι δὲν τίθεται γιὰ μᾶς ζήτημα ἐνιαίου καθεστῶτος».

Οἱ συγκεντρικοὶ κύκλοι εἶναι καθαρὰ ξεχωρισμένοι—οἰκογένεια, κοινότητα (ὑπάρχουν τρεῖς χιλιάδες κοινότητες καὶ περισσότερο), καντόνι (εἰκοσιδύο, καὶ τὰ τρία ἀπ' αὐτὰ εἶναι χωρισμένα σὲ ἡμικαντόνια), Ὁμοσπονδιακὴ Κυβέρνηση.

Ἀν ὅμως αὐτὸ τὸ σημεῖο εἶναι καθαρὸ, τὰ ὀνόματα δὲν εἶναι. Ἡ Ἑλβετία πέρασε πολλὰ χρόνια σὰν μιὰ χαλαρὰ διαρθρωμένη ὁμοσπονδία καὶ ἐγινε πραγματικὴ ὁμοσπονδία στὰ 1848. Ἐξακολουθεῖ ὅμως ἀκόμη νὰ λέγεται ἐπισημῶς «Ἑλβετικὴ Ὁμοσπονδία». Καὶ στὴν Ἑλβετία ὁ ὅρος ὁμοσπονδιακὴ ἔνωση δὲν σημαίνει κυρίως, ὅπως παντοῦ ἄλλου, τὰ δικαιώματα τῆς Κεντρικῆς Κυβερνήσεως—τὸν «συγκεντρωτισμὸ» δηλαδή—ἀλλὰ τὰ δικαιώματα τῶν διαφόρων καντονίων. Γι' αὐτὰ τὰ ἀμοιβαῖα δικαιώματα ὑπάρχει ὁξεία ἀλλὰ ὄχι πολεμικὴ ἀντίθεση γνώμης καὶ κάθε τάση γιὰ νὰ ἐνισχυθῇ ἡ Ὁμοσπονδιακὴ Κυβέρνηση εἰς βάρος τῶν καντονίων συναντᾷ μεγάλη ἀντίδραση. Πολλὰ ἐξαρτῶνται ἀπὸ μιὰ διαφορευτικὴ ἀποψη. Ἡ μεγάλη αὐτὴ προσωπικότητα π.χ. ὁ καθηγητὴς Ραπόρ στὸ τελευταῖο τοῦ βιβλίου «Τὸ Ἑλβετικὸ Σύνταγμα 1848-1948» δίνει ἰδιαίτερη ἐμφαση στὴν ἔκταση τῆς δικαιοδοσίας πού ἀσκεῖ σήμερα στὸ κέντρο. Ἀσφαλῶς ἔχει δίκιο καὶ τὰ προβλήματα πού ἔθεσαν στὴν Ἑλβετία οἱ δύο Παγκόσμιοι Πόλεμοι, στοὺς ὁποίους ἐντελῶς ἀνέλπιστα κατώρθωσε νὰ διατηρήσῃ τὴν περίφημην αὐτετερότητα τῆς ἀναπόφευκτα ἑκαμὴν ἀπαραιτήτην τὴν ἀσκήσῃ ἐκτεταμένης

ἐξουσίας ἐκ μέρους τῆς Ὁμοσπονδιακῆς Κυβερνήσεως.

Κάθε χρόνο, τὴν 1η Αὐγούστου, σὲ κάθε πόλη καὶ χωριὸ τῆς Ἑλβετίας γιορτάζουν τὴν «Bund» δηλ. τὴν ἔνωση τοῦ 1291, καὶ ὄχι τὸ σύνταγμα μὲ τὸ ὁποῖο ζοῦν σήμερα. Ἐπὶ πέντε αἰῶνες ὅμως καὶ περισσότερο, ἡ «Bund» ἦταν ἀπλῶς μιὰ χαλαρὴ ἔνωση, ὅπου κάθε καντόνι κρατοῦσε τὴν αὐτοτέλειά του καὶ ἡ μειοψηφία δὲν δεσμευόταν ἀπὸ τὴν ψήφον τῶν πολλῶν. Μόνον ὕστερα ἀπὸ σκληρὴς μεταβολῆς, τὴν κατάκτηση τῆς χώρας ἀπὸ τὸν Ναπολέοντα καὶ τὴν ἐπιβολὴ ἐνὸς νέου συντάγματος ἀπ' αὐτὸν καθὼς καὶ ἐνὸς ἄλλου πού τὸ ἐγγυήθηκαν στὰ 1815 οἱ Σύμμαχοι ὕστερα ἀπὸ ἓνα σύντομο χωρῖστικό πόλεμο στὰ 1847—σὰν αὐτὸν πού εἶχε ἡ Ἀμερικὴ σὲ μεγαλύτερη κλίμακα, δεκατέσσερα χρόνια ἀργότερα—ὕστερα ἀπὸ ὅλα αὐτὰ, μὲ ἓνα Σύνταγμα στὶς 12 Σεπτεμβρίου τοῦ 1848, ἡ Ἑλβετία ἐγινε πραγματικὴ ὁμοσπονδιακὸ κράτος, μὲ καθαρὰ διαχωρισμένη ἐξουσία μεταξὺ καντονίων καὶ κέντρου καὶ μὲ ἀπ' εὐθείας ἐκλογὴ τοῦ ἐνὸς ἀπὸ τὰ δύο κοινοβούλια τῆς κεντρικῆς κυβερνήσεως ἀπὸ τὸ λαό.

Ἡ Ὁμοσπονδιακὴ Κυβέρνηση ἀκολουθεῖ κατὰ ἓνα μεγάλο μέρος τὸ Ἀμερικανικὸ πρότυπο: Τὸ Ἑθνικὸ Συμβούλιο ἀποτελεῖται ἀπὸ 194 μέλη πού ἐκλέγονται σύμφωνα μὲ τὸ ἀναλογικὸ σύστημα,—ἓνα μέλος σὲ 22.000 πολῖτες. Οἱ γυναῖκες δὲν ἔχουν ψῆφο, καὶ οὔτε φαίνονται νὰ τὴ ζητοῦν καὶ πολὺ ἔντονα τὸ συμβούλιον τῶν καντονίων, ὅπως ἡ Ἀμερικανικὴ Γερουσία, ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο ἀντιπροσώπους ἀπὸ κάθε ἓνα ἀπὸ τὰ 22 καντόνια, μικρὰ ἢ μεγάλη, καὶ τὰ καντόνια μποροῦν νὰ ψηφίσουν τοὺς ἀντιπροσώπους αὐτοὺς ὅπως θέλουν, γιὰ ἓνα, δύο, ἢ τρία χρόνια. Τὸ Ἑθνικὸ Συμβούλιον ἐκλέγεται γιὰ τέσσερα χρόνια. Τὸ μοναδικὸ χαρακτηριστικὸ τοῦ Συντάγματος εἶναι τὸ Ἐκτελεστικόν, ἡ Ὁμοσπονδιακὸ συμβούλιον. Αὐτὸ δὲν εἶ-

ναι 'Υπουργικό Συμβούλιο. 'Η 'Ελβετία δεν έχει Πρωθυπουργό, μόνο που το όνομα αυτό δίνεται στο μέλος του 'Ομοσπονδιακού Συμβουλίου που (άφου κάποιος πρέπει να κάμει αυτή τη δουλειά) προεδρεύει στις συνεδριάσεις, για δώδεκα μήνες. Τα έπτά μέλη του Συμβουλίου δεν ανήκουν σε καμία Βουλή. 'Εκλέγονται στην αρχή για τρία χρόνια, αλλά μπορούν να επανεκλεγούν και σχεδόν πάντα έτσι γίνεται. Δεν αντιπροσωπεύουν όλοι ένα κόμμα. Το σημερινό Συμβούλιο αποτελείται από δυό Καθολικούς Συντηρητικούς, τρεις Ριζοσπάστες, ένα Σοσιαλιστή και έναν του 'Αγροτικού κόμματος και του κόμματος της Μεσαίας Τάξεως. Δεν υπάρχει, μπορούμε να προσθέσουμε, ύπουργός της 'Εθνικής Παιδείας, γιατί η εκπαίδευση μαζί με τα έπτά πανεπιστήμια βρίσκεται στη δικαιοδοσία των καντονίων. Το μόνο ομοσπονδιακό εκπαιδευτικό 'Ιδρυμα είναι το 'Ινστιτούτο Τεχνολογίας της Ζυρίχης.

'Ο κύριος φρουρός της δημοκρατίας στην 'Ελβετία—ο παράγων που τόσο απόλυτα δικαιολογεί τα λόγια του Λόρδου Μπράις—είναι το δημοψήφισμα και σε λιγότερο βαθμό η πρωτοβουλία. Κάθε τροποποίηση του Συντάγματος, άφου εγκριθή από τη Δίαιτα πρέπει να επικυρωθή και από την πλειονότητα των καντονίων. Και κάθε νόμος που υιοθετεί η Δίαιτα πρέπει να υποβληθή σε δημοψήφισμα αν το ζητήσουν 30.000 κατ' τον ίδιο τρόπο, 50.000 ψηφοφόροι μπορούν να ζητήσουν να περάσει ένας ειδικός νόμος, είτε δίνοντας οι ίδιοι τις περιπτώσεις που προβλέπει είτε υποδεικνύοντας τον γενικό του σκοπό και αφήνοντας την καταστρωσή του στο 'Ομοσπονδιακό Συμβούλιο. 'Από κει και ύστερα πρέπει να περάσει από τη συνηθισμένη διαδικασία. Τέτοιους μηχανισμούς, ασφαλώς μόνο σε μία χώρα μικρή όπως η 'Ελβετία θα μπορούσε να λειτουργήσει.

Σε ένα πεδίο ή πείρα που μάς

προσφέρει η 'Ελβετία σχετίζεται με μία συζήτηση για την ποινή του θανάτου που έγινε τελευταία στην 'Αγγλία. Το Σύνταγμα του 1848 δεν έλεγε τίποτα για την εσχάτη ποινή, εκτός από το ότι ο θάνατος δεν πρέπει να επιβάλλεται για τα πολιτικά εγκλήματα. Το Σύνταγμα του 1874 εξάλειψε εντελώς την ποινή και το ίδιο είχαν ήδη κάνει και αρκετά καντόνια.

Τότε, πολλά φοβερά όμα εγκλήματα έφεραν την ανάγκη επιβολής αυστηρών μέτρων και μία διόρθωση του συντάγματος επέτρεπε στα καντόνια να επαναφέρουν σε ισχύ την ποινή του θανάτου. 'Οκτώ καντόνια και δυό ημικαντόνια έκαμαν χρήση αυτού του νέου νόμου. 'Αλλά, για μία ακόμη φορά, η κοινή γνώμη αναστατώθηκε και σύμφωνα με τον 'Ομοσπονδιακό 'Εγκληματολογικό Κώδικα, που ισχύει από το 1942, η ποινή του θανάτου (εκτός μόνο στην εφαρμογή του Στρατιωτικού Νόμου) απαγορεύθηκε και πάλι.

Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι πολύ περισσότερα σημεία επιδέχονται κριτική στη ζωή και τους θεσμούς της 'Ελβετίας από όσα παρατηρεί το μάτι ενός απλού επισκέπτη.

Γιατί τα περισσότερα από όσα βλέπει—ή καθαριότητα του χωριού και της πόλης, ή αποδοτικότητα των βιομηχανιών (που, εκτός από τα γεωργικά προϊόντα, παράγουν ύφαντά, ρολόγια και μηχανήματα), ή ήσυχη και χαρούμενη ευγένεια του λαού—γι' αυτά δεν μπορεί να νοιώσει παρά θαυμασμό. Με χίλιους δυό τρόπους η χώρα είναι ένας μικρός κόσμος που τη ζωή του θα έπρεπε πολύ μεγαλύτερα Κράτη να την μελετήσουν και να ωφεληθούν πολύ απ' αυτήν. 'Η 'Ελβετία μένει έξω από τον Ο. Η. Ε., επειδή αυτό το σώμα αισθάνεται πως δεν μπορεί να κάμει την παραχώρηση που έχουμε η Κοινωνία των 'Εθνών στην ουδέτερότητα της κι' αυτό είναι μεγαλύτερη απώλεια για τον Ο.Η.Ε. παρά για την 'Ελβετική Συνομοσπονδία.

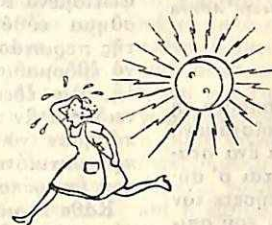
Ο Τέ' περιοδική και η δέση τους στη ζωή της γυναίκας

Της LESLEY BLANCH

('Από το «The Adventure Ahead»

εκδ. Contact Publications Ltd, Λονδίνο)

'Ως σήμερα το περιοδικό μας δημοσίευσε αρκετά άρθρα για διάφορες σπουδαίες εφημερίδες και περιοδικά που άσκοπην μεγάλη επιρροή στις διάφορες χώρες. Σήμερα δημοσιεύουμε κάτι εντελώς διαφορετικό: ένα άρθρο σχετικό με τα γυναικεία περιοδικά της Βρετανίας και της 'Αμερικής που έχουν τα αντίστοιχά τους σε πολλές χώρες της Ευρώπης. 'Αραγε η επίδραση που άσκοπην απεριόριστα είναι για καλό ή για κακό; 'Η συγγραφέας του άρθρου, που κι αυτή εργαζόταν κάποτε σ' ένα γυναικείο περιοδικό αφήνει να εννοήσουμε με πολύ λεπτό πνεύμα ότι όλα δεν είναι όπως θα έπρεπε να ήταν στον γυναικείο κόσμο. 'Η έκθεσή της για τις επιδιώξεις και τους αντικειμενικούς σκοπούς των γυναικείων περιοδικών και το έκδοτικό προσωπικό τους θα ανοίξει ίσως το δρόμο για να συνεχιστή ο αγώνας ανάμεσα στα δύο φύλα.

«...αλώνια νεότητα, δημοφιλία και κομψότητα».

«Hopefuliti», 'Ελσίνκι

Όσο διαφορετικός και αν είναι ο τύπος τους όλα τα γυναικεία περιοδικά ξεκινούν από την ίδια βασική υπόθεση ότι το κυριότερο ενδιαφέρον της αναγνώστριάς είναι ο άνδρας. 'Αμεσα ή έμμεσα, ίσως και υποσυνείδητα, αυτό είναι το κίνητρο πίσω από κάθε σελίδα: σχέδια για πλεκτά, παρισινή μόδα, συμβουλές στην εγκαταλελειμμένη.

Για να μιλήσουμε πιο γενικά, υπάρχουν τρεις βασικές όψεις του ίδιου θέματος. Πώς να γοητεύσετε έναν άνδρα. Πώς να τον κρατήσετε. Πώς να βοηθήτε έναν άλλον. Τα τρία αυτά πράγματα αντιστοιχούν προς τις τρεις διαιρέσεις της τιμής και της τάξεως στις οποίες χωρίζονται τα γυναικεία περιοδικά. Τα φθηνότερα εβδομαδιαία περιοδικά ασχολούνται με σκοτεινά διηγήματα με θέμα το κυνήγι των ανδρών, την κατατρεγμέ-

«...τὰ γράμματα φθάνουν κάθε χρόνο και περισσότερα». «Ελληνίδες», «Αθήνα»

νη άθωότητα, την Σταχοπούτα, ή την κοπέλλα και τόν προϊστάμενό της. Η μεσαία ομάδα δίνει ένα σταθερό τόνο και συγκεντρώνεται σ' αυτά τὰ θέματα: πώς να κρατήσετε τόν άντρα σας στο περιβάλλον του σπιτιού με ώραία κοζίνα, φορέματα που να κρύβουν όσο γίνεται την εγκυμοσύνη και με την παντοτεινή χάρη σας παρ' όλο που περνούν τὰ χρόνια. Η ομάδα τών ακριβότερων περιοδικών της μόδας, με τὸ γυαλιστερό χαρτί, προϋποθέτει συνεχή κατάρτιση εξεζητημένης νεότητας, όμορφιάς και κομψότητας που θα χανόταν αν προσωριζόταν μόνο για έναν άνδρα. Αυτός είναι ο κόσμος της πολυτέλειας όπου υποτίθεται ότι υπάρχει άφθονία σε όλα τὰ πράγματα, άκόμη και στους άνδρες, και ή άναγνώστρια, προφυλαγμένη πίσω από την άσπίδα της κομψότητας θα φορή τὰ κατάλληλα ρούχα, σὰ κατάλληλα μέρη και με τούς κατάλληλους άνθρώπους.

Δέν υπάρχει άμφιβολία ότι τὰ γυναικεία περιοδικά έχουν τεράστια επιρροή στις άναγνώστριές τους. Δηλ. σ' αυτές που ρουφούν και παίρνουν σὰ σοβαρά αυτά που διαβάζουν άντίθετα με κείνες που ρίχνουν άπλως μιὰ ματιά στις εικόνες. Αυτό τὸ κατάλαβε τὸ Βρεταννικὸ Ὑπουργεῖο Πληροφοριών από τις άρχές

τοῦ πολέμου και ἔκανε ειδικές συνεντεύξεις για τὸν γυναικεῖο τύπο, για νὰ συζητήση με τούς διάφορους εκδότες τὰ καλύτερα μέσα, ἄμεσα και ἔμμεσα, ἐπηρεασμοῦ τῶν γυναικῶν. Οἱ εκδότες ἀνταποκρίθηκαν σ' αὐτὸ ὅπως ἔπρεπε. Κατάλαβαν μιὰ για πάντα τις εὐθύνες τους. Ἐκτός ἀπ' αὐτὸ ὁ ἐμπιστευτικὸς τόνος τῆς δουλειᾶς τούς γοήτευσε. Τὸ πιὸ ἀσήμαντο ἴσως πρᾶγμα αὐτῆς τῆς μεγάλης ὥρας ἦταν τὸ πρόβλημά τους και τὰ γυναικεία περιοδικά, φωτισμένα ἀπὸ ἓνα καινούριο αἶσθημα εὐθύνης, φάνηκαν ἀντάξια τῆς περιστάσεως. Ἀπὸ τὰ πιὸ φθηνὰ ἑβδομαδιαῖα ὡς τὰ πιὸ πολυτελή, ὅλα ἔδειξαν θάρρος. Μὲ εὐσυνειδησία, ἀν και με λίγο κόπο, προσέβαλλαν νὰ ἀπαλύνουν τὴν πικρὴ πραγματικότητα με μικροπολυτέλειες που ἐπιτρέπονταν.

Κάθε περιοδικὸ ἐρμήνευσε τὸν ἄγωνα με τὸ δικό του τρόπο. Καί πάντοτε εἶχε κάτι σχετικὸ με τὸ θέμα πὼς νὰ βρῆς και νὰ κρατήσης ἓναν ἄνδρα, παρ' ὅλο βέβαια ότι αὐτὸ εἶχε καταντήσει μάλλον ἀκαθηματικὸ θέμα όταν πιά άρχισε ὁ πόλεμος.

Κάθε γυναίκα εὗρισκε συμβουλές πὼς νὰ τοῦ γράφει με ζωηρὸ και ἑλκυστικὸ ὕφος, πὼς νὰ διώχνει τις ἔννοιες ἀπὸ τὸ μέτωπό του και, ἀν αὐτὸ ἦταν πολὺ δύσκολο, τότε μάθαινε πὼς νὰ ἔχη ἡ ἴδια μιὰ χαριτωμένη και ἡρεμὴ ἔκφραση. Καί αὐτὸ τὸ θέμα βέβαια ἦταν καλύτερο ἀπὸ τὰ καλλυντικά.

Ὅποιες ὁμως και ἀν εἶναι οἱ συνθήκες, ἡ βασικὴ σύνθεση τῶν γυναικείων περιοδικῶν δέν ἀλλάξε. Ἀν ὁ ἀναγνώστης πλάθῃ τὸν τύπο τοῦ περιοδικοῦ ἢ τὸ περιοδικὸ τὸν τύπο τοῦ ἀναγνώστη, εἶναι ἓνα σημεῖο συζητήσιμο. Γενικά ὅσο πιὸ φθινὸ εἶναι τὸ περιοδικὸ, τόσο περισσότεροι ἀναγνώστες γράφουν για νὰ ζητήσουν συμβουλὴς. Για ὠρισμένες ἀνάγκες — τὴν ἑργασία και τὴν πωλήτρια — τὸ τυπωμένο χαρτί εἶναι κάτι μαγικὸ. Πολὺ πιὸ συχνὰ ζητοῦν συμβουλὴ ἀπὸ ἓνα ἑβδόμα-

διαίτο φθινὸ περιοδικὸ παρὰ ἀπὸ μιὰ φίλη. Η ἐμπιστοσύνη τους στὸ ἔντυπο εἶναι τόσο, ὥστε νὰ πλησιάξῃ σὲ λατρεία. Σπάνια πηγαίνουν στὸ γιαντὸ και προτιμοῦν νὰ ρωτοῦν τὴν κυρία Τζόους. Ἐμπιστεύονται τὰ αἰσθηματικὰ τους προβλήματα σὲ τὴν εἰδικὴ σελὴ τοῦ περιοδικοῦ. Εὐτυχῶς που σὲς στήλες αὐτὲς γράφει συνήθως κάποιος εἰδικός. Οἱ ἀπαντήσεις μπορεῖ νὰ φαίνονται σὲ σᾶς και σὲ μένα πὼς δέν ἀξίζουν οὔτε τὸ γραμματόσημο ἀλλὰ εἶναι φανερό πὼς οἱ ἀναγνώστριες μέσα σὲ μιὰ νύκτα τους σκέπτονται διαφορετικά, γιατί τὰ γράμματα γίνονται ὅλο και πιὸ πολλὰ χρόνο με τὸν χρόνο.

Η ἰδρύτρια τῆς στήλης τῆς ἀλληλογραφίας αὐτῆς ἦταν ἡ Ἀμερικανίδα Ντόροθυ Ντιξ που εἶχε τὴν ἐμπειρία, πρὶν ἀπὸ πενήντα χρόνια, νὰ τὴν ἐγκαινιάσῃ, όταν δούλεψε σκληρὰ σὲ τὴν σύνταξη τῆς γυναικείας σελίδας ἑνὸς περιοδικοῦ. Η ἐπιτυχία ἦταν ἄμεση και μεγάλη, και διατηρήθηκε. Ἀν και ἡ Ντόροθυ Ντιξ κοιτῆν τὰ ὄχδοντα, οἱ ἀπαντήσεις της δέν ἔχουν καθόλου αἰσθηματολογίες. Μιὰ κοπέλλα τῆς ἔγραψε κάποτε: «Βγήκα, ἓνα βράδυ ἔξω με ἓνα νεὸ που μοῦ ἀρέσει πολὺ και ἦπια μερικὰ κοκτέιλ για νὰ φανῶ ἄρκετά μοντέρνα, ἀν και δέν τὸ συνηθίζω. Ἦταν κακὸ αὐτὸ;» Καί ἡ Ντόροθυ Ντιξ ἀπάντησε: «Μάλλον!»

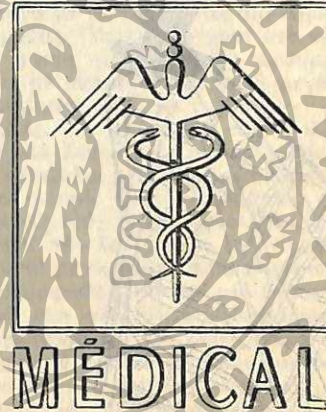
Στὴν κατώτερη ομάδα τῶν περιοδικῶν κυριαρχεῖ μιὰ ἔντονη σεμνοτυφία. Οἱ εκδότες κρατοῦν μιὰ γραμμὴ συμβατικὴ και εὐγενική.

Ἀπὸ τὴν ἄλλη πλευρὰ τὰ μυθιστορηματὰ τους παρουσιάζουν τὴ ζωὴ σὲ ὅλη της τὴν ὠμότητα. Τὰ φθινὰ αὐτὰ περιοδικὰ εἶναι ὅλα τὰ ἴδια. Ἡ ἑσθητὴ ἡρωίδα, ἡ μελαχροινὴ τυχοδιώκτρια, ἡ κοπέλλα τῆς πόλης που ἔρχεται σὲ τὴν ἐπαρχία για νὰ μπλέξῃ τὸν ἀγρότη ἡρώα σὰ δίκτυα της. Η γυναίκα αὐτὴ δέν σταματᾷ ποθενά, ἐκτός μὲρροσὰ σὲ σεξουαλικὴ ἀνηθικότητα: ρίχνει τὰ ὅματά της στὸν γκρεμνὸ, ἐγκαταλείπει τὰ παιδιά, κλέβει κοσμήματα, λέει ψέμ-

ματα, περνᾷ για κάποια ἄλλη. Η διήγηση εἶναι μελοδραματικὴ και ὁ διάλογος γεμάτος μεγάλα λόγια. «Μαύρη λύσσα γέμισε τὴν ψυχὴ τῆς Τζόαν όταν εἶδε τὸν ἄνθρωπο που ἀγαποῦσε νὰ κοιτάξῃ τὰ μενεξεδένια μάτια τῆς μισητῆς ἀντιζήλου της». Ἡ πάλι, «Πολὺ λίγο ἡ Ρούμπη ὑποπευόταν ότι ἓνας ἀφανὴς ἐχθρὸς σχεδίαζε νὰ καταστρέψῃ τὴν εὐτυχία της». Καί ἄλλοι: «Ἡ ἀθωότητα τῆς τὴν ἔβαλε στὸ περιθώριο τῆς ζωῆς». Διαβάστε τὴν καταπληκτικὴ αὐτὴ ἱστορία που ἀρχίζει ἀπὸ τὸ προσεχὲς φύλλο. Καί στὸ τέλος ἡ κακὴ κοπέλλα ἔχει πάντα κακὸ τέλος, ἀλλὰ ποτὲ δέν τὴν πιάνει ἡ ἀστυνομία. Κάποια αἰσθηματικὴ συμβατικότητα ἀπαιτεῖ ἀπὸ τὸν ἡρώα και τὴν ἡρωίδα νὰ τὴν συγχορήσουν προτοῦ πεθάνῃ, ἀπὸ φυσικὸ ἢ βίαιο θάνατο. Πολλὰ ἀπὸ τὰ μυθιστορηματα αὐτὰ μιλοῦν για ὄνειρεμένες χώρες, για ὠραίους σειρήνες και ἡ ἔρρημος εἶναι πάντα ἓνας ρομαντικὸς τόπος.

«...τεχνικὲς λεπτομέρειες για κάθε πλευρὰ τῆς ὕγιαις τῶν γυναικῶν». «Votre Beauté», Παρίσι

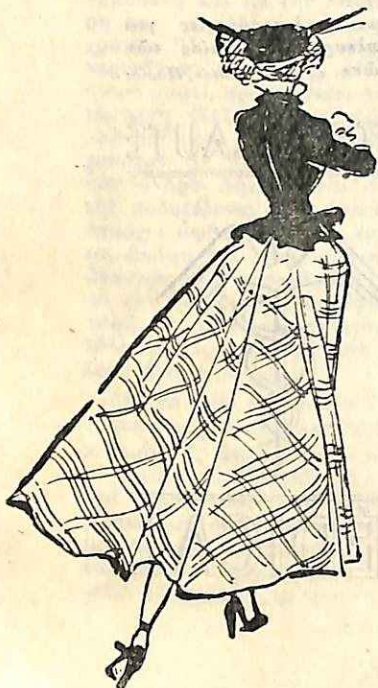
VOTRE BEAUTÉ

“Αν πᾶμε μερικά σκαλιά ψηλότερα, βρίσκουμε ένα πιό ἐξεζητημένο χειρισμό τοῦ ἴδιου ὕλικου. Μυθιστορήματα με ὠραίες εἰκόνες, συνταγές μαγειρικής, πεννιές γιὰ τὴ μόδα, στήλη γιὰ τὴ μητέρα καὶ τὸ παιδί γραμμένη ἀπὸ τὸ γιατρό, μιὰ στήλη με συμβουλές καὶ παρηγορίες ἀφιερωμένες στὰ προβλήματα τῶν ἀγωνιστριῶν, καμμιά φορὰ καὶ μιὰ σελίδα με μιὰ ἐκκλητικὴ ἄν καὶ γνωστὴ ὑπογραφή, συχνά κάποιου ἀνδρός.

Με τὰ περιοδικὰ Βόγκ καὶ Χάρπερς Μπαζάρ φθάνουμε στὸ κατὰ κόρυφο τῆς λαμπερῆς μόδας. Τὰ περιοδικὰ αὐτὰ εἶναι ἀφιερωμένα στίς πολυτέλειες τῆς ζωῆς πού θεωροῦνται ἴσως ἀπαραίτητες—στὴ μόδα τοῦ Παρισιοῦ καὶ τοῦ Λονδίνου, σὲ λίγο κοινωνικὸ κουτσομπολιό, στίς τελευταῖες λεπτομέρειες τῆς κομ-

...ὁ πρῶτος ἴσως ψιθυρός τῆς φθάνει...

ψότητας. Οἱ σελίδες τους γιὰ τὴ μαγειρική με τὴν εἰκονογράφησή τους προϋποθέτουν μεγάλη λεπτότητα γεύσεως. Μιλοῦν γιὰ ὁμορφα τυριὰ πού ταιριάζουν με «ἐνδιαφέροντα» κρασιά. Ἀφιερώνουν χώρο γιὰ τὴν τέχνη, τὶς ἐκθέσεις, τὴ μουσική, τὸ θέατρο καὶ τὴν πνευματικὴ ζωὴ τῶν μεγάλων πρωτευουσῶν.

Καὶ σ' αὐτὰ τὰ περιοδικὰ ἔχουμε—λίγο πιὸ διακριτικά—τὴ στήλη τῆς φλυαρίας, λίγες ψυθιριστὲς συμβουλές. Ἀλλὰ ἀντὶ γιὰ «συμβουλές γιὰ τὴν ἐγκαταλελειμένη», ἔχουμε «συμβουλές γιὰ τὴ φτωχὴ κοπέλλα» καὶ ἡ πρώτη ἴσως θὰ εἶναι ν' ἀγοράσῃ ἓνα κομψὸ ταγιέρο. Ἐδῶ, ἀντὶ γιὰ τὶς «καλὲς συμβουλές γιὰ τὸ σπίτι» ἀπαριθμοῦνται ὅλα τὰ τεχνάσματα νὰ γίνῃ μιὰ γυναίκα κομψή.

Καθὼς περνοῦν τὰ χρόνια οἱ λεζάντες καὶ τὰ κείμενα δὲν ἀλλάζουν πολὺ. Οἱ συντάκτες δὲν βρεθοῦν σὲ ἀμχανία γυρεύοντας καινούρια ἐπιθετα γιὰ καπέλλα, γούνες κλπ., ζητοῦν ἐμπνευση ἀπὸ τὰ σύγχρονα μυθιστορήματα, τὰ μοντέρνα τραγούδια καὶ τὶς ἀνθολογίες.

Οἱ παρατραβηγμένες λέξεις καὶ τὰ δῆθεν ἔξυπνα καλαμπούρια συνηθίζονται πολὺ στὴ μεσαία ὁμάδα τῶν περιοδικῶν.

Τὰ περιοδικὰ τῆς ἀνώτερης ὁμάδας ἐξετάζουν ζητήματα μόδας καὶ καλλονῆς, ἀλλὰ πιὸ ἐπιστημονικά. Αὐτὸ ἴσως ὀφείλεται στὴν ἐπίδραση π.χ. τῶν περιοδικῶν «Votre Beauté» (Ἡ ὁμορφιά σας), «Restez Jeune» (Μείνετε νέα) καὶ τὸ Ἀμερικανικὸ «You» (Ἐσεῖς), πού δίνουν πολλὲς τεχνικὲς λεπτομέρειες γιὰ κάθε πλευρὰ τῆς γυναικείας ὕφειας καὶ καλλονῆς. Διακεκριμένοι γιατροὶ μιλοῦν γιὰ τὴ λειτουργία τῶν ἀδένων, γιὰ τὰ ὕπερ καὶ τὰ κατὰ τῆς πλυστικῆς χειρουργικῆς, τὴ δίαίτα, τὴν ἐλευθερία τῶν σεξουαλικῶν σχέσεων, τὴν ἐγκυμοσύνη κλπ.

Ἀς ἐρθοῦμε τώρα στίς γυναῖκες πού ἐκδίδουν αὐτὰ τὰ περιοδικὰ. Μὲ λίγες ἐξαιρέσεις, εἶναι κι αὐτὲς ἀνάλογες με ὅσα γράφουν. Δὲν γίνετα

συζητήση γιὰ τὶς ὠραῖες τῶν καλῶν περιοδικῶν. Οἱ ὑπεύθυνες γιὰ τὴ στήλη τῆς μόδας, τῆς καλλονῆς, τῶν κοινωνικῶν ζητημάτων, εἶναι ὅλες κομψές, ὁμορφες, κοινωνικές, ὅπως τὶς θέλει ἡ ἀναγνώστρια. Εἶναι ἐνδιαφέρον νὰ τὶς παρατηρῇς καθὼς κρατοῦν μιὰ θέση δικῆ τους, ἀνάμεσα στὰ ἀστεῖρια τῆς σκηνῆς καὶ τῆς ὀθόνης. Βλέποντας αὐτὲς τὶς γυναῖκες με τὴν ἀπογῆ ἐμφάνισι, εἶναι δύσκολο νὰ φανταστῇ κανεὶς ὅτι ἔχουν σχέση με τὸν εὐγενὴ κόσμον τῶν τυπογράφων, με τὴν διόρθωση τῶν δοκιμῶν, τὴ σύνταξη ἀρθρῶν, καὶ ὅλες τὶς ἄλλες ἐκδοτικὲς δουλειές, ἂν καὶ αὐτὲς συχνά βαραίνουν τοὺς κατωτέρους ἀφανεῖς ὑπαλλήλους.

Οἱ γυναῖκες αὐτὲς εἶναι δύο εἰδῶν: αὐτὲς πού ἀνέβηκαν μόνες τους ἀπὸ τὸν τραγὸ δρόμο καὶ ἐκεῖνες πού δὲν τὸν πέρασαν. Οἱ τελευταῖες χρησιμοποιοῦνται ἴσως γιὰτὶ εἶναι μιὰ καλὴ βιτρίνα. Ἐχουν δικὰ τους χρήματα γιὰ νὰ ντύνουνται καλὰ (γιατὶ ὁ μισθὸς μιᾶς συντάκτριας δὲν εἶναι βέβαια πολὺ μεγάλος) ἢ ἔξερουν πολὺ κόσμον καὶ μποροῦν νὰ ἔχουν πληροφορίες γιὰ τὴν κοσμικὴ ζωὴ. Ὡστόσο οἱ ἄλλες, αὐτὲς πού δούλεψαν σκληρὰ γιὰ νὰ ἀνέβουν καὶ πού ἀρχισαν ἴσως τὴν καρριέρα τους σὲ κάποια ἀσημαντὴ ἐπαρχιακὴ ἐφημερίδα, αὐτὲς ἔξερουν τὴ δουλειὰ «ἀπὸ τὴν καλὴ». Πίσω ἀπὸ τὴν δαπανηρὴ τους ἐμφάνισι εἶναι σκληρὲς γυναῖκες τῆς δουλειᾶς. Ἐπειδὴ γνώρισαν τὴν πολυτέλεια ἄργα δὲν τοὺς κουράζει ποτέ. Γι' αὐτὲς καμιά δοκιμὴ φορέματος δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι κουραστική, κανένα μακιγιάζ βαρετό, καμιά δίαίτα δύσκολη, καμιά κοσμικὴ ὑποχρέωση μονότονη. Δοκιμάζουν με προθυμία κάθε καινούρια τρεῖλλα. Ἀπὸ καιρὸ ἔχουν παύσει νὰ ἀσχολοῦνται με τὸ σπῆτι τους. Καμιά φορὰ οἱ σύζυγοί τους τρέχουν ἀπὸ πίσω τους ἐνῶ οἱ κυρίες «οὐτοπροωθοῦνται» κάθε ὥρα σὲ ὑψηλότερους, πιὸ σικ κύκλους.

Ἡ μέρα τους περνὰ περίπου ἑτοι: σηκώνονται πολὺ πρωτὶ, κάνουν γυ-

...γιὰ νὰ ἀλλάξῃ ἐμφάνισι».

«Die Frau», Μπάντεν - Μπάντεν

μναστική, ντύνονται προσεκτικά καὶ ὕστερα πηγαίνουν στὸ γραφεῖο, ὅπου σὺν τὴν ἀστραπὴ, γκρεμίζουν ἡ κτίζουν τὴ δουλειὰ πού ἐτοιμάστηκε, ἀνάλογα με τὶς τελευταῖες ἀπαιτήσεις τῆς μόδας. Ὅσοι εἶναι τρέχουν στὸ κουρεῖο ἢ στὴ μοδίστρα. Τὸ μεσημέρι τρώει με κάποιον ἑμπορὸ ἢ μεγάλο διαφημιστὴ γιὰ νὰ μιλήσουν γιὰ δουλειές. Τὸ ἀπόγευμα παρακολουθοῦν μιὰ ἐκθεση μονιέλλων μαζὺ με τὶς ἀντιζήλους τους, διαλέγουν τὰ μονιέλα πού θὰ δημοσιευθοῦν στὸ προσεχὲς τεῦχος, παραγγέλλουν ἴσως ἓνα γιὰ τὸν ἑαυτὸ τους, ἀγωνίζονται εὐγενικά με τὶς ἄλλες ποῖα θὰ πρωτοφωτογραφηθῇ. Ὑστερα μιὰ βιαστικὴ ματιά στὴ νέα ἐκθεση ζωγραφικῆς, καὶ γρήγορα γιὰ τὸν φωτογράφο τοῦ περιοδικοῦ, γιὰ νὰ δεχθοῦν μιὰ δούκισσα πού ὑποσχέθηκε νὰ ποζάρῃ με τὸ διαδῆμά της καὶ τὸ κίτρινο σατέν

παριζιάνικο μοντέλο του Μολυνέ. Γυρίζουν στο γραφείο για να πάρουν μιάν άσπρινή και ένα φλυτζάνι τσάι και συγχρόνως ακούνε την συντάκτρια του καλλιτεχνικού τμήματος να προτείνει μιάν αλλαγή στην τοποθέτηση των φωτογραφιών. Έπειτα ξερχεται το Συμβούλιο όπου θα συζητηθεί λεπτομερώς το τεύχος που βγήκε και είναι κάτι ανάλογο με το Συμβούλιο που γίνεται για να ετοιμασθεί το προσεχές τεύχος. Μόλις προβαίνουν να πάντων στο τηλέφωνο το Παρίσι για να μάθουν αν τηλεγράφησαν από την Αμερική για τη νέα γραμμή της «τουίν». Υστερα αλλαγή ενδυμασίας και ένα καινούργιο βερνίκι στα νύχια για να πάνε σε κάποιο καφέ, όπου κινηματογραφικοί διαφημιστές είχαν την καλωσύνη να επιτρέψουν στα νέα τους άστέρια να ποζάρουν για το καινούριο τεύχος του «Junior Mademoiselle», (Νεαρή Δεσποινίδα), και γρήγορα πάλι στο σπίτι για να ετοιμαστούν για την προμερέρα του μπαλλέτου.

Σας φαίνεται δύσκολο να γίνουν όλα αυτά σε μιὰ μέρα; Και όμως αυτή είναι μιὰ χαρακτηριστική μέρα για τις συντάκτριες αυτές, αν και για να είμαι δίκαιη, πρέπει να πω ότι έτσι ήταν μάλλον πριν από τον πόλεμο. Στο διάστημα του πολέμου ανακάλυψαν κι αυτές την οικογενειακή ζωή. Σήμερα εξακολουθούν να είναι φοβερά άπασχολημένες στη δουλειά τους. Έχουν όμως προσρμοσθή πού πολύ με τη ζωή και συχνά κάνουν κι αυτές ούρα και παρυσιάζονται συχνά με ένα καλάθι με μπρόκολα και ψάρια.

Οι συντάκτριες της κοινωνικής στήλης είναι παραγνωρισμένες. Συνήθως είναι από καλά σπίτια, κάποτε έχουν και τίτλους και για να κερδίσουν χρήματα στηρίζονται στις ιδιότητές τους, τους καλούς τους τρόπους, τη μόρφωση, τα θέληγρά τους. Πρέπει να στηριχθούν σ' αυτά για να τα καταφέρουν στις διάφορες δύσκολες περιστάσεις που συναντούν. Πρέπει να βρουν τον τρόπο να πλη-

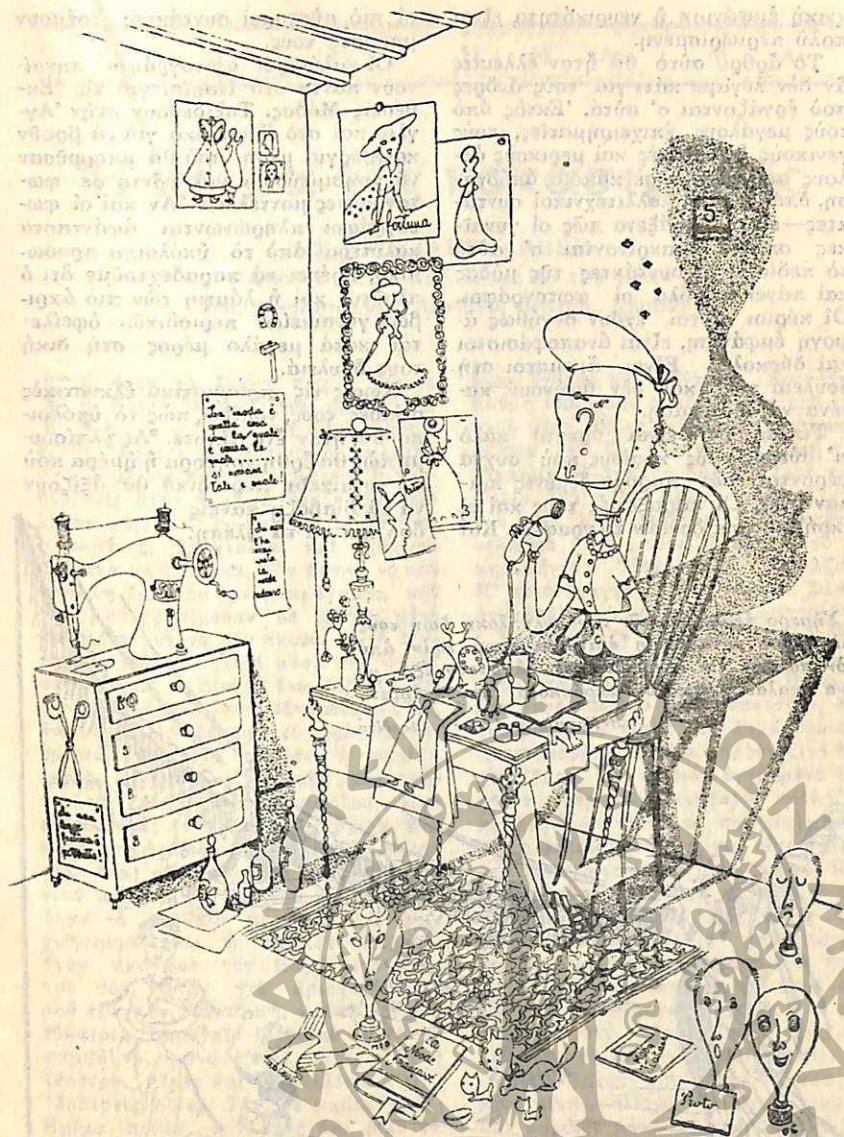
σιάσουν κάποια απλησίαστη πριγκίπισσα και να την πείσουν να φωτογραφηθεί για χατίρι τους. Πρέπει να καταφέρουν να μιλήσουν με διάφορες προσωπικότητες πολύ σνόμπ, που δεν δέχονται τους δημοσιογράφους. Πρέπει να χρησιμοποιήσουν το όνομά τους και τις γνωριμιές τους για χίλια δυο πράγματα. Είναι άχαριστη δουλειά, γιατί ο αρχισυντάκτης πάντα νομίζει ότι η συντάκτρια δεν έπαιχλήθηκε όσο μπορούσε και η προσωπικότητα πάντα νομίζει ότι άδικήθηκε.

Γενικά η δουλειά σ' αυτά τα περιοδικά γεμίζει ολόκληρη τη ζωή των συντακτών τους. Υπάρχει η αντίληψη ότι όποιος εργάζεται εκεί πρέπει να απαρνηθεί την ιδιωτική του ζωή και τα συμφέροντά του. Όλοι πρέπει να είναι άφοσιωμένοι στο περιοδικό. Συνήθως σε μιὰ άτμόσφαιρα έντονου και σκεπασμένου ανταγωνισμού, οι κυρίες δουλεύουν και μοχθούν. Υπάρχει ένας άερος συντροφικότητας και κάθε μιὰ είναι αγγελος για την άλλη.

Πολλές από το προσωπικό χρησιμοποιούνται σαν πειραματόζωα από την ειδική στάση της καλλονής, που δοκιμάζει επάνω τους κρέμες και πούδρες προτού τις συστήσει. Πολύ πιο συχνά δοκιμάζονται άρώματα και η άτμόσφαιρα γίνεται πολύ περίεργη. Μερικές συντάκτριες επιπλώνουν το γραφείο τους σε τύπο σαλονιού ίσως για να βρίσκουν εκεί μιὰ σπιντική άτμόσφαιρα που την έχουν χάσει από καιρό.

Στον κύκλο του προσωπικού των γυναικείων περιοδικών υπάρχουν άσφαλώς συντάκτριες άπλες και άπροσποίητες και έχω γνωρίσει αρκετές. Δυστυχώς είναι μάλλον σπάνιες. Συνήθως, όσο πιο φθηνό είναι το περιοδικό, τόσο πιο άνετα γίνεται η δουλειά, τόσο λιγότερη προσπάθεια και ανταγωνισμός υπάρχει στο προσωπικό και τόσο καλύτερα πληρώνεται.

Και σε μερικά περιοδικά που δεν δίνεται τόση σημασία στην καλλιτε-

«Δοκίμια, τηλέφωνα, φωτογραφίες... όλα χαλούν τον κόσμο.»

Camillo στο «Fortuna», Μιλάνο

χνική εμφάνιση ή νευρική ελπίδα είναι πολύ περιωρισμένη.

Τό ἄρθρο αὐτό θά ἦταν ἑλλειπές ἂν δὲν λέγαμε κάτι γιὰ τοὺς ἄνδρες πού ἐργάζονται σ' αὐτά. Ἐκτός ἀπὸ τοὺς μεγάλους ἐπιχειρηματίες, τοὺς γενικοὺς διευθυντές καὶ μερικοὺς ἄλλους πού μένουν σὲ κάποια ἀπόστασι, ὑπάρχουν οἱ καλλιτεχνικοὶ συντάκτες—εἶναι παράξενο πῶς οἱ γυναῖκες σπάνια διακρίνονται σ' αὐτὸ τὸ πεδίο—οἱ συντάκτες τῆς μόδας καὶ πάνω ἀπ' ὅλα οἱ φωτογράφοι. Οἱ κύριοι αὐτοὶ ἔχουν συνήθως ἀπογοήτευση, εἶναι ἀναποφάσιστοι καὶ δύσκολοι. Εἶναι ἀμεμπτοὶ στὴ δουλειά τους καὶ δὲν ἀφήνουν κανένα νὰ τὸ ξεχάσει.

Τίποτε δὲν εἶναι ἀρκετὰ καλὸ γι' αὐτοὺς τοὺς κυρίους πού συχνὰ φέρονται σὰν παραχαϊδεμένες πριμαντόνες. Οἱ παραξενιές τους καὶ οἱ ἐκρήξεις τους δονοῦν τὰ γραφεῖα. Καὶ

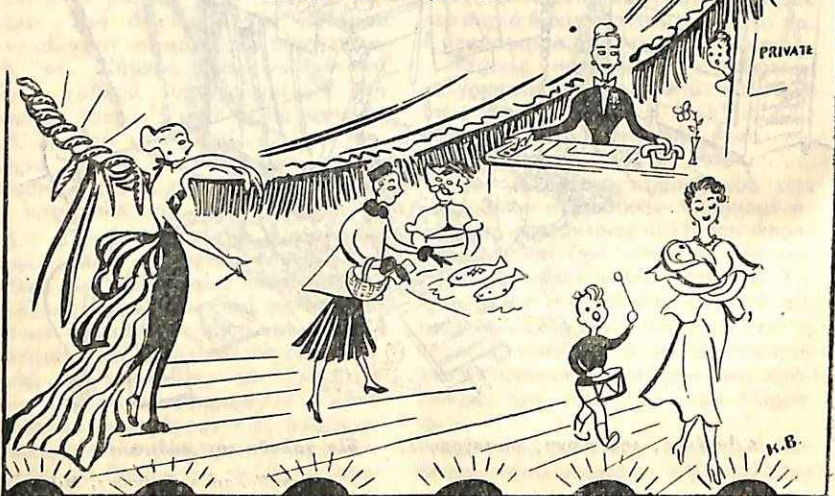
οἱ πὺ ἀύστηροὶ συντάκτες τρέμουν μπροστά τους.

Οἱ καλύτεροὶ φωτογράφοι πηγαίνουν πάντα στὸ Παρίσι γιὰ τὶς ἑκδόσεις Μόδας. Ταξιδεύουν στὴν Ἀγγλία καὶ στὸ ἑξωτερικὸ γιὰ νὰ βροῦν καινούργια μέρη πού θά μπορούσαν νὰ χρησιμεύουν γιὰ φόντο σὲ φωτογραφίες μοντέλων. Ἄν καὶ οἱ φωτογράφοι πληρώνονται ἀφάνταστα καλύτερα ἀπὸ τὸ ὑπόλοιπο προσωπικὸ, πρέπει νὰ παραδεχτοῦμε ὅτι ὁ πλούτος καὶ ἡ λάμψη τῶν πὺ ἀκριβῶν γυναικείων περιοδικῶν οφείλεται κατὰ μεγάλο μέρος στὴ δική τους δουλειά.

Χωρὶς τὶς πραγματικὰ ἐλκυστικὰ σελίδες τους, νομίζω, πῶς τὸ ὑπόλοιπο θά ἦταν ἓνα τίποτε. Ἄς ἐλπίσουμε πῶς θά ἔρθῃ γρήγορα ἡ ἡμέρα πού τὰ γυναικεία περιοδικὰ θά ἀξίζουν νὰ τὰ διαβάξῃ κανεὶς ὅσο καὶ νὰ τὰ βλέπῃ.

«Σήμερα εξακολουθοῦν τὴν πολύπλοκη ζωὴ τους μὲ ἀκόμη μεγαλύτερη ἐπιτυχία παρὰ πρὶν ἀπὸ τὸν πόλεμο καὶ εἶναι ἐτοιμὲς νὰ βγοῦν ἔξω μὲ ἓνα καλὸ γαμῶτο μπρόνκο καὶ ψάρια».

«Britannia and Eve», Λονδίνο

Γ Ο Δ Ι Η Γ Η Μ Α Μ Α Σ

Ἡ πέτρα τῆς καταστροφῆς

Τῷ GERALD KERSH

(Ἀπὸ τὸ «The Sad Road to the Sea»

ἐκδ. Heinemann, Λονδίνο, ἀνατύπ. Argosy)

Πάντα τὸ ἔλεγα πῶς ὁ κύριος Ζίσκα θά προΰθεε, τουλάχιστο μόνο γιὰ τὰ τόσα ψέμματα πού ἔλεγε. Ἀρχισε σὰν ἐκτιμητὴς παλαιῶν ἀντικειμένων καὶ κοσμημάτων, μικροδουλεῖς στὴν ἀρχή, ἀγόραζε καὶ πουλοῦσε ὅ,τι παλιοπραγματα εἰδισκε—καμῖους, βραχιόλια καὶ διάφορα ψεύτικα κοσμήματα. Τὸν ἄφηναν νὰ μετὰ πούληγ διάφορα μικροπραγματα πού δὲν μού χρησίμευαν σὲ τίποτα, μόνο καὶ μόνο γιὰ νὰ τὸν ἀκούω νὰ τὰ διαπραγματεύεται· γιατί μέσα σὸ κατάστημα τοῦ κ. Ζίσκα, ἓνα ψεύτικο κόσμημα—ἦταν, ὅπως ἐξηγοῦσε πάντα, ἓνα ἀντελῶς ξεχωριστὸ ψεύτικο κόσμημα. Τὸ εἶχε φορέσει ἡ γυναῖκα του δρ. Κρίππεν, εἶχε βρεθῇ μέσα στὴν κοιλιά μιᾶς στρουθοκαμήλου, εἶχε ἐξαπατήσει ἓναν Ἰνδὸ μαχαράτζα. Μία φορὰ κατῳρθῶσε σχεδὸν νὰ μὲ πείσῃ γιὰ ἓνα σκουριασμένο παλιὸ ἰσπανικὸ μαχαίρι μὲ σπαρμένη μύτη, πῶς ἦταν τὸ μοιραστὸ μαχαίρι πού εἶχε χρησιμοποιήσει ἡ Σαρλὲτ Κορνταὶ δταν σκότωσε τὸν Μαρὰ σὲ τὸ λουτρό του. Ἦταν γιὰ ἀριστερόχειρα, μὲ ἀξήγητος. Μοναδική, καταπληκτικὴ εὐκαιρία, σπουδαῖο ἱστορικὸ καμὴλιο, ἀμύθητον, μόνο πάντε λίρες. Ὁχι; τέσσερις λίρες καὶ 15 σελλίνια. Ὁχι; τέσσερις λίρες. Τί; σὲ καμιὰ τιμὴ; Κρίμα, κρίμα νὰ βλέπῃς ἓνα φίλο νὰ χάνῃ μιὰ τέτοια εὐκαιρία. Τί θά λέγατε γι' αὐτὸ τὸ σπουδαῖο τσιμποῦκι, πού εἶναι φαγωμένο σὲ ἐπάνω μέρος; Μ' αὐτὸ κάπνιζε ὁ Ἐμὶλ Ζολά

δταν ἔγραψε τὴν «Νανά». Κοιτάξτε, ἀκόμη ὑπάρχουν ὑπολείμματα τοῦ καπνοῦ μέσα. Ἐνας ἄνθρωπος τῶν γραμμάτων δὲν θά ἔπρεπε νὰ χάσῃ τὴν εὐκαιρία νὰ ἀρπάξῃ αὐτὸ τὸ ἱερὸ καμὴλιο. Γιὰ κάθε ἄλλον πάντε λίρες, γιὰ μένα μόνο τρεῖς καὶ δεκαπέντε σελλίνια. Ὁχι; τότε, μήπως αὐτὸ τὸ κηροπήγιο; Ἦταν τοῦ Μπαλζάκ. Μ' αὐτὸ ἐφύγγε στὴν Γεωργία Σάνδη δταν ἔτρεχε νὰ προλάβῃ τὸ λεωφορεῖο...

Καὶ συνέχισε κατὰ τὸν ἴδιον τρόπο. Πάντα μὲ κατάφερνε, ἔτσι, πού ἔχω ἀκόμη τὰ γυαλιὰ τοῦ Λόρδου Βύρωνα, ἓνα «πρές-πατιέ» τοῦ Μπετόδαν, ἓνα σκουριασμένο ξίφος τοῦ Ριχάρδου τοῦ Λεοντόκαρδου καὶ ἓνα μπροῦντζινο δαχτυλίδι μὲ τὰ βῶδια, ἐγγυημένο ὅτι φέρνει γούρι. Δὲν κατάφερα ποτὲ ν' ἀπαλλαγῶ ἀπ' αὐτὰ τὰ πράγματα. Αὐτὸς ὁ ἀστείος ἀνθρωπάκος εἶχε ἐκεῖνο πού λένε προσωπικὸ μαγνητισμό. Καθὼς μιλοῦσε ἐλαμπαν τὰ μάτια του καὶ ἔκανε τρομεροὺς μορφομοῦς. Φοροῦσε ἓνα παμπάλαιο φαρδισμάνικο παλτό πού, ὅπως μού εἶπε κάποτε, ἦταν ἰδιοκτησία τοῦ Βάγκνερ καὶ ποτὲ δὲν ἐννοοῦσε νὰ ἐμφανισθῇ χωρὶς ἓνα ρόζ λουλούδι στὴ μπουτονιέρα του. Δὲν μπορούσε νὰ τοῦ ἀντισταθῇ κανεὶς.

Αὐτὸς λοιπὸν ὁ κ. Ζίσκα ἔπλεσε τὸν μύθο γιὰ τὴν Πέτρα τῆς Καταστροφῆς. Τὸν ἐφτιαξε μέσα σὲ μιὰ στιγμή. Ἦταν κάτι σὰν καλλιτέχνης ὁ κ. Ζίσκα. Εἶχε κουρασθῇ νὰ ἐπαναλαμβάνῃ τὴν ἴδια ἱστορία ὅτι τὰ δαχτυλιδάκια καὶ οἱ καρφίτσες πού πουλοῦσε ἐφῆρναν

γούρι: στίς κυρίες ή τούς κυρίους πού τά φορούσαν, και έτσι έπταξε κάτι καινούριο. Είχε μιá εμπνευση. Τού ήρθε έτσι δά σέ κάποια στιγμή. Ήμουν έκαί τότε.

Είχε πάψει νά προσπαθώ νά μου πουλήσω τήν χρυσή δοντογλυφίδα πού προτιμούσε ο Τσίρλε Ντίκινς και πήρε από ένα δίσκο ένα χρυσό δαχτυλίδι μέ ένα σφραγιδόλιθο σάν τό μεγάλο μου νύχι, πού είχε άκομψα σκαλισμένη επάνω μιá αραβική επιγραφή. Στάθηκε έκεί και τό κοιτούσε. Έβλεπα πώς προσπαθούσε νά σκαφθεί κάτι καινούριο και τού είπα. «Θά είναι ή σφραγίδα τού Σολομώντος δίχως άλλου». Μέ κοιτάξε χαμογελώντας και ντροπαλά μου είπε: «Όχι δέν είναι αυτή ή σφραγίδα τού Σολομώντος. Αυτό είναι γνωστό ότι λέγεται ή Πέτρα τής Καταστροφής».

«Και φέρνει γούρι, φαντάζομαι.»

Τά μάτια τού άστραψαν και τό πρόσωπό του πήρε μιá τέτοια έκφραση ένθουσιασμού, πού κάθε του ρυτίδα φαινόταν νά χαμογελάει καθώς μου άπαντούσε. «Όχι φίλε μου, ιδώ άκριδώς είναι πού πέφτεις έξω. Δέν φέρνει γούρι. Φέρνει γρουσουζιά» και ξεφώνισε σάν μικρό ευχαριστημένο παιδί. «Έπειτα συνέχισε: Φέρνει γρουσουζιά. Γι' αυτό και τήν λένε «Πέτρα τής Καταστροφής». Πραγματική γρουσουζιά. Ή επιγραφή λέει «Τά βάσανα είναι ή μοίρα τού ανθρώπου». Άν είστε πλούσιος θά σάς κάνει φτωχό. Άν είστε γερός θά άρρωστήσετε. Άν είστε ζωντανός αυτό θά γίνη ή άφορμή πού θά προκαλέση γρήγορα τόν θάνατό σας. Βλέπετε; Τό έχει σκαλίσει ένας μάγος, ένας Άραβας μάγος, ένας πραγματικά πολύ κακός άνθρωπος και τό έκανε για έναν Άραβα πρίγκηπα τής εποχής τού Σαλανίν. Ο μάγος τού έδωκε μάγια, φεδρά μάγια. Αυτό τό δαχτυλίδι άσφαλώς φέρνει κακοτυχία. Όχι γούρι, γρουσουζιά. Σας τό άγγυώμαι ο Ίλιος. Έτσι, χωρίς παζάρια, είκοσιπέντε λίρες».

«Και πιστεύετε πώς θά πληρώσω γι' αυτό είκοσιπέντε λίρες;» είπα. «Και ύστερα, δέν φαίνεται σι' άλλη-

θεια νά έχη κάνει σέ σάς και πολύ κακό. Άστε τα αυτά κ. Ζίσκα!»

Μέ άνεξάντλητη όπομονή, μέ κάτι σάν λύπη, δείχνοντάς μου πώς έπρεπε νά σωπάσω είπε: «Ήσυχαστε. Ήσυχαστε! Άκούστε και μάθετε νεκρό μου. Δέν σας είπα μέ ποίο τρόπο πιάνουν τά μάγια του. Τό δαχτυλίδι αυτό δέν κάνει κακό σ' αυτόν πού τό αγοράζει. Ούτε στόν αγοραστή ούτε στόν πωλητή. Τό αγοράσα και έτσι δέν μπορεί νά μου κάνει κακό. Άν τό αγοράσετε, τότε οι φοβερότερες δυστυχίες θά βρούν τό πρόσωπο στο όποιο θά τό δώσετε. Μ' έννοείτε; Αυτό είναι έλο. Είναι πολύ φανερό, έννοείτε; Ο Άραβας πρίγκηπας άγάπησε μιá πρίγκηπισσα, αλλά αυτή άγαπούσε κάποιον άλλον. Καταλαβαίνετε; Ο πρίγκηπας λοιπόν πλήρωσε στόν μάγο πολλά χρήματα για νά τού φτιάξη αυτό τό δαχτυλίδι, και από άδελφική τρυφερότητα, τάχα, έκείνος τό πέρασε στο χέρι τού αντίπαλου του. Μετά τρεις μέρες ένα λεοντάρι έφαγε τόν αντίπαλό του. Ή πρίγκηπισσα όμως, τό καυμένο τό κορίτσι, έπσεσε στο κρεβάτι και πθανε από τόν καυμό της. Ο πρίγκηπας πού στενοχωρήθηκε γι' αυτό πού έκανε πήρε τό δαχτυλίδι και τό έκρυψε. Ένας σούδχος όμως μέσα στο παλάτι τό έκλεψε».

«Και τί έγινε αυτός;» ρώτησα ξεροντας πώς ο Ζίσκα μου έλεγε ψέμματα. «Α! είναι ή ίδια γρουσουζιά και νά τό κλέψης. Πρέπει νά αγοράσθης και νά πληρωθής ή αξία του. Ο σούδχος έπσεσε σέ ληστές πού τού έκοψαν τό λαιμό, τούκλεψαν τό δαχτυλίδι και τό πούλησαν σ' έναν έμπορο. Δέν τό είχαν όμως αγοράσει και γι' αυτό τούς έτιασαν και τούς έκοψαν τό κεφάλι. Ο έμπορος πούλησε τό δαχτυλίδι σέ έναν νεαρό σ' γενή και έτσι αυτός ήταν έν τάξει. Τό είχε πληρώσει. Ο σ' γενής πού ήθελε νά τό έχη καλά μέ τό θεό του, ένα στριμμένο και κακό άνθρωπο, τού χάρισε τό δαχτυλίδι. Ε! λοιπόν θά τό πιστέψετε; τήν ίδια μέρα ο θεός έπσεσε από μιá ψηλή ταράτσα και ο

νεαρός κληρονόμος δλη τήν περιουσία. Θά μπορούσα νά σας μιλάω έλόκληρη τήν ήμέρα για τό τί έγινε. Λοιπόν είκοσι πέντε λίρες;»

«Δέν έχω κανένα πλούσιο θεό ούτε και έχω πού νά θέλω νά τόν ξεκάνω. Και ύστερα δέν έχω και είκοσι πέντε λίρες».

«Ίσως νά νομίζετε πώς δέν σας λέω αλήθεια» είπε ο κ. Ζίσκα.

«Όχι, όχι» διαμαρτυρήθηκε.

«Ναι, τό βλέπω, νομίζετε πώς είμαι ψεύτης. Φαίνοσθε σάν νά μου ψάψετε κατά πρόσωπο πώς είμαι ψεύτης. Αυτή είναι ή αλήθεια και έγω σας μεταχειρίζομαι σάν φίλο. Θέλω νά σας περιποιηθώ και νά σας πουλήσω τήν περίφημη «Πέτρα τής Καταστροφής» για είκοσι πέντε λίρες και σας φέρεσθε σάν νά μου φωνάζετε πώς είμαι ένας άπατάνας, ένας καταχραστής, ένας λωποδύτης! πολύ καλά!»

«Όχι, όχι αγαπητέ μου κ. Ζίσκα μ'ήν τό παίρνετε έτσι».

Γιά νά τόν μαλακώσω άναγκάστηκα ν' αγοράσω ένα σπασιμένο κινέζικο μελανοόχειο πού χρησιμοποιούσε ο Σαίξπηρ όταν έγραφε τόν «Άμλετ».

Αργότερα άκουσα ότι ο Ζίσκα είχε πουλήσει τήν «Πέτρα τής Καταστροφής» σέ μιá αίσθηματική αδύνατη κυρία πού έτριζε τά δόντια της όταν μιλούσε και είχε μαύρους κύκλους γύρω από τά μάτια της, πρησμένα από τό κλάμα. Ζήτησε πανήντα λίρες για τό δαχτυλίδι και τίς πήρε. Ήταν πολύ καλή τιμή. Τό δαχτυλίδι άξιζε τέσσερεις ή πέντε, και ή ιστορία, όπως τήν έπεξεργάσθηκε αργότερα, ήταν σκεπτικά φθηνή για σαράντα πέντε λίρες.

Έδωσα τό συγχαρητήριό μου στόν κ. Ζίσκα και έσχάσα αυτή τήν υπόθεση, ώσπου, ύστερα από χρόνια μου τήν ξαναθύμισε ένα έντυπωσιακό άρθρο σέ μιá κυριακάτικη έφημερίδα. Είχε τόν τίτλο «Κοσμήματα τού Θανάτου» λίγη αλήθεια και πολύ άλάτι για περίφημες γρουσουζικές πολύτιμες πέτρες. Όλοι μας έχουμε διαβάσει τέτοια πράγματα. Στο άρθρο ο-

πήρχαν φωτογραφίες μέ τίς διάφορες περίφημες πολύτιμες πέτρες: Τό Μεγάλο Γαλάζιο Διαμάντι, τό Μιτωμένο Ρουμπίνι, τό Σμαράγδι τού Περού και τελευταία ή φωτογραφία τής Πέτρας τής Καταστροφής. Αιτός ο παράξενος σφραγιδόλιθος, όπως φαινόταν, είχε μιá γρουσουζική ιστορία. Ή ιστορία τού κ. Ζίσκα διήρχε κι αυτή, λίγο πολύ ή ίδια όπως μου τήν είχε πη όταν τήν έσοφίστηκε στο μαγαζί του.

Ο συγγραφέας συνέχιζε λέγοντας πώς ή Πέτρα τής Καταστροφής είχε άνακαλυφθί από τήν κακομοίρα τήν κ. Μαινς σέ ένα μικρό άνώνυμο κοσμηματοπωλείο. Ή κ. Μαινς πιστεύοντας στίς μυστηριώδεις δυνάμεις αυτής τής τρομερής πέτρας, τήν χάρισε στόν άπιστο έραστή της πού ύστερα από δύο μέρες τόν πέτυχε ξαφνικά ο ζηλότυπος άνδρας της, τόν χτύπησε μέ ένα σίδερο και τόν σκότωσε. Ή κ. Μαινς πού ήταν κάπως σάν τρελλή, διηγήθηκε τήν ιστορία στο δικαστήριο. Έστερα πούλησε τήν Πέτρα τής Καταστροφής σέ έναν έπιχειρηματία πού είχε μανία για περίεργα πράγματα, άφοδ τής έδωσε τό λόγο της τιμής του ότι δέν θά δώση ποτέ και πουθενά τό δαχτυλίδι χωρίς νά πάρη χρήματα έκείνος όμως τό έδωσε ένα άπόγευμα στο συνταίρο του μέ ένα φιλικό χτύπημα στήν πλάτη. Μετά μία ώρα από τή στιγμή πού είχε φορέσει τό δαχτυλίδι, ο δυστυχής συνταίρος τού έπιχειρηματία σκοτώθηκε από ένα φορηγό στο Τσίπσαιντ. Ή αλήθεια είναι ότι είχε πιή κάπως όταν περπατούσε στο δρόμο πάντως, όπως έβλεπε κανείς, ή υπόθεση φαινόταν κάπως παράξενη. Δέν τό είχε ξαναπάθει αυτό άλλη φορά.

Τό δαχτυλίδι, μαζί μέ όλα του τά άλλα πράγματα, πέρασε στόν κληρονόμο του, έναν ασημαντό νέο, πού τό κατασπατάλησε όλα, πλαστογράφησε έπτά έπιταγές, πήγε φυλακή και πέθανε έκεί από πνευμονία.

Ο ένεχυροθανυστής πού από τότε είχε στα χέρια του τήν Πέτρα τής Καταστροφής άνάμωσε σι' αζήτητα

άντικείμενα, κέρδιος πολλά χρήματα. Ένας Άμερικανός την αγόρασε για ένα σημαντικό ποσό και την έδωσε σε μια συλλογή από διάφορα περίεργα και τρομερά πράγματα. Ένας διαρρηκτής έκλεψε τη συλλογή. Ένας αστυνομικός όμως τον σταμάτησε φεύγοντας τότε έκλεινος έδωσε το πιστόλι του και πλήγωσε τον αστυνομικό στον ώμο, αλλά ο αστυνομικός τον πυροβόλησε και τον πέτυχε στην κοιλιά. Τό ποτέλεσμα ήταν ότι ύστερα από λίγες ώρες είχε πεθάνει και το δαχτυλίδι ξαναγύρισε στον άνθρωπο που το είχε αγοράσει. Ένα βράδυ όμως, η κόρη του είχε καλέσει μερικούς φίλους της στο σπίτι να πάρουν ένα ποτό πήρε τότε το δαχτυλίδι από την συλλογή του πατέρα της και το φόρεσε με την τόλμη του μεθυμένου. Περιφρόνησε την Πάτρα της Καταστροφής, έλεγε ο συντάκτης του άρθρου.

Η συγκέντρωση συνεχίστηκε. Εξημέρωσε, και η κοπέλλα, μ' έλο που δεν μπορούσε να σταθεί σθεδόν στα πόδια της, έπέμενε να κάνει ένα γύρο με το αυτοκίνητο. Ήθελε να πάρη λίγο αέρα, έλεγε. Έτρεξε με έβδομήντα μίλια την ώρα πηγαίνοντας πότε δεξιά και πότε αριστερά σε ένα δημόσιο δρόμο, έκανε κακό όποιο λόγο μιάς απότομης στροφής και έπεσε! Αυτό ήταν το τέλος της.

Ο δυστυχισμένος πατέρας της πούλησε την Πάτρα της Καταστροφής για ένα σέντς σε έναν εκατομμυριοχρό από το Νητηρόντ και άσπασθηκε τον καθολικισμό.

Τώρα για μιά ακόμη φορά η Πάτρα της Καταστροφής βρισκόταν στην αγορά. Η οικονομική κρίση είχε φθάσει στην Άμερική, και ο εκατομμυριοχρό από το Νητηρόντ, σε δύσκολες περιστάσεις, πούλησε τη συλλογή του στον Τορτίλλα, έναν έμπορο, που περίμενε να δει πόσα μπορούσε να πιάσει από την Πάτρα της Καταστροφής, αυτήν που εγώ θά μπορούσα να την αγοράζω με εικοσιπέντε λίρες εκείνη την ημέρα στο μαγαζί του Ζίσκα.

Είχαν περάσει δυο χρόνια και περισσότερο από τότε. Βρισκόμουν στο

Πικαντίλλου έξω από ένα κατάστημα όπου πουλούσαν λουριά για σκυλιά και φώναζα ένα ταξί, όταν ένας εξαιρετικά κομψός νέος με σταμάτησε και μου είπε: «Με συγχωρείτε, είστε ο κ. Κέρς; Έτσι δεν είναι;»

Τού είπα ναι.

«Δεν πιστεύω να με θυμάστε», είπε. «Έχω πολύ κακή μνήμη. Πραγματικά δεν νομίζω να σας θυμάμαι».

«Μήπως το όνομα Ζίσκα σας φέρνει τίποτε στο νου; ρώτησε» λέγομαι Ζίσκα. Σας έχω δη στο μαγαζί του πατέρα μου.»

«Βαδίζω και μου θυμίζει. Είστε λοιπόν ο γιός του κ. Ζίσκα;»

Δώσαμε τα χέρια. Πέρασε ένα ταξί και μπήκαμε μέσα. Τον ρώτησα πώς ήταν ο πατέρας του. «Αναστράφη και είπε. «Έχω αναλάβει εγώ τη δουλειά. Μά ποτέ δεν θά μπορούσω να γίνω σαν αυτόν. Τι άνθρωπος ήταν! Τι προσωπικότητα! Τι επιχειρηματικό μυαλό! Άλλα φυσικά στη δουλειά μας βλέπετε, χρειάζονται γέρα μάτια. Όταν ένας κομμωματοπώλης δεν βλέπει καλά πρέπει να φεύγει από το επάγγελμα. Ο πατέρας μου ήταν εξαιρετικός. Μά είναι τώρα πέντε χρόνια που τα μάτια του τον έγκατέλειψαν. Έπαθε καταρράκτη, έκαμε έγχειρηση, και δεν ξαναβρήκε το φως του όπως πρώτα. Ανέλαβα εγώ. Τι άνθρωπος ήταν! Θυμάστε αλήθεια εκείνη την άσπια υπόθεση με την Πάτρα της Καταστροφής;»

«Ναι» είπα, «γιατί έτυχε να βρισκωμαι εκεί την ώρα που την κατασκεύαζε ο πατέρας σας!»

«Ναι, ξέρω», είπε ο νεαρός κ. Ζίσκα. Θά ήθελα να είχα τη μισή του φαντασία. Δεν έχω καθόλου. Μπορούσε να σας φτιάξει ολόκληρη ιστορία για το κάθε τι. Τον είδα να πουλά ψευτοπράγματα της δεκάρας για δέκα λίρες, μόνο και μόνο με την δύναμη μιάς ιστορίας που κατασκεύαζε στο λεπτό. Λοιπόν, όπως έλεγα, η ιστορία του έκαμε την Πάτρα της Καταστροφής, αυτό που είναι σήμερα. Την αγόρασε πενήντα σελλίνια, και την πούλησε πενήντα λίρες. Και τώρα — σε σας μπορώ να μιλήσω ελεύθερα

γιατί είστε ένας καλός φίλος — σήμερα πρέπει να αξίζει πενήντα χιλιάδες λίρες αν τότε στοιχίσε μιά πέννα. Μου πρόσφεραν γι' αυτήν τέσσερις χιλιάδες λίρες».

«Ω! ώστε λοιπόν την έχετε; ρώτησα».

«Ναι», την αγόρασα από τον Τορτίλλα για τρεις χιλιάδες λίρες. Ήθελα πώς μπορούσα να πιάσω οποιαδήποτε τέσσερις χιλιάδες λίρες. Έτσι την αγόρασα. Ποιός δεν θά την αγόραζε; Ήθερα πώς αυτό θά εδχαριστούσε και τον πατέρα μου. Ήταν σπουδαίος. Ήθελα να του κάνω έκπληξη και έτσι πήρα την Πάτρα της Καταστροφής την πήγα στο σπίτι και τού είπα: Είναι αδύνατο να μαντέψης τί κρατώ. Με ρώτησε τί ήταν αυτό και όταν τού το είπα γελοῦσε ολό-

κληρος. Ήταν πολύ άρρωστος και περασμένος στα χρόνια, άλλωστε το ξέρετε και σας.

«Τού είπα, λοιπόν, πατέρα, εσύ τη βρήκες, εσύ έφτιαξες την ιστορία, τη μεγάλωσες, έκαμες θαύματα μ' αυτήν. Έπιασες ένα ψευτόπιαμα από ένα κουτί με άχρηστα πράγματα και το μετέβαλες σε περιουσία, με την μεγαλοφυα σου, και νάτο. Σου το χαρίζω. Με ρώτησε πόσο το είχα πληρώσει και τού είπα τρεις χιλιάδες λίρες. Τότε ανασηκώθηκε από το κρεβάτι, με το δαχτυλίδι στο μικρό του δάχτυλο, έδωσε μιά φωνή, και πέθανε. Έπαθε συγκοπή. Τού είχε κοστίσει μόνο πενήντα σελλίνια. Ήταν σπουδαίος. Πού βρισκόμαστε; στο Χάιτ Πάρκ; Εγώ βγαίνω εδώ. Πολύ χάρηκα που σας είδα ξανά. Χαίρετε».

ΤΟ ΝΑ ΘΕΛΗΣ, είναι να έχεις το θάρρος να αντιμετώπισεις κάτι ίσως δύσκολο.

STENDHAL

ΔΕΝ ΜΠΟΡΕΙ να κάνει μεγάλες τίποτα με το πνεύμα του. Μπορεί να κάνει λίγα με τα χαρίσματα του. Μπορεί να κάνει τα πάντα με τον χαρακτήρα του.

DR. BEAUCHENE

ΔΕΝ ΕΚΤΙΜΟΥΜΕ πάντα εκείνους που έχουν άρετες, δεν περιφρονούμε πάντα εκείνους που έχουν ελαττώματα. Δεν λαμβάνουμε όμως ύπ' όψη όσους δεν έχουν ούτε άρετες, ούτε ελαττώματα.

DR. BEAUCHENE

Ο

ΒΟΥΔΔΙΣΜΟΣ

Μιά σύγκριση με τον Χριστιανισμό

Του DAVID BENTLEY-TAYLOR

(Από το «The Listener», Λονδίνο)

Ηταν νύχτα στις βόρειες Ινδίες, κάπου έδω και δυόμισυ χιλιάδες χρόνια, όταν ένας νέος άνθρωπος σηκώθηκε από το κρεβάτι του, κοίταξε τη γυναίκα του και το παιδί του που κοιμόταν και βγήκε έξω στο σκοτάδι για να ζητήσει την απάντηση στο άλυτο αίνιγμα της ζωής. Το όνομά του ήταν Γκαουτάμα. Αυτός έγινε ο Ιδρυτής του Βουδδισμού και ειδικά σ' αυτόν δόθηκε ο τίτλος του «Βούδδα» που σημαίνει «Ο Φωτισμένος», «ο Σοφός».

Γεννήθηκε κάπου εκατό μίλια προς τα βόρεια του Μπενάρες κοντά στα σύνορα του Νεπάλ, και λένε πως μεγάλωσε μέσα σε μεγάλο πλούτο, γιατί ο πατέρας του ήταν άρχηγος ή βασιλιάς μιας μικρής αγροτικής κοινότητας. Μετά τα χρόνια, ή τραχεία πραγματικότητα του γύρω κόσμου έφθασε και σ' αυτόν, όταν, όπως λένε, είδε έναν ήλικιωμένο άνθρωπο, έναν αρρωστο, έναν πεθαμένο και έναν ζητιάνο. Το προβλημα του πόνου και της δυστυχίας των ανθρώπων τον βιάσινε και ζητούσε μιά απάντηση, όπου ο σάεικοιενιά του χρόνια έκανε τη «Μεγάλη Αρνηση» και εγκατέλειψε το σπίτι του για να βρει την αλήθεια.

Πρώτα μαθήτευσε κοντά σε δυο Βραχμάνους έρημίτες, αλλά η διδασκαλία τους δεν τον Ικανοποίησε.

Υστερα άφοσιώθηκε, με πέντε άλλους συντρόφους, σε μία ζωή απόλυτα άσκητή, και, όπως λένε, ζούσε τρώγοντας μόνο ένα σπυρί την ημέρα. Για μία φορά ακόμη όμως η άναξήτησή του στάθηκε άκαρπη και έτσι άφησε τον άσκητισμό. Τότε, στο κορόμφωμα μιάς παρατεταμένης συλλογής, κάθισε κάτω από ένα δέντρο, ένα Βο ή Βαγαν, και εκεί, τριανταπέντε χρόνων πιά, δέχθηκε τις σκέψεις που άποτελούν την ουσία του Βουδδισμού, και έτσι τελείωσε η άναξήτησή του.

Πρέπει να θυμάμαστε ότι ο Βουδδισμός ύπηρεσε το παιδί του Ινδουισμού, ότι ο Γκαουτάμα ο ίδιος έζησε και πέθανε Ινδουιστής και ότι πολλές από τις άπόψεις του δείχνουν καθαρά την Ινδική και Ινδουιστική καταγωγή τους, ενώ άλλες άποτελούν μιά επανάσταση έναντιόν της. Η φωτιστική που δέχτηκε κάτω από το δέντρο Μπό συνίσταται από τέσσερα κύρια σημεία: Πρώτο την Αλήθεια του Πόνου. Αυτό σήμαινε απλώς ότι ο πόνος βρισκόταν παντού και δεν έλειπε από την ίδια την ουσία της ζωής. Δεύτερο την Αλήθεια της Αιτίας του Πόνου. Ένοιωσε πως τον πόνο τον προκαλεί ο πόθος, κάθως είδους πόθος, Ιδιαίτερα όμως ο πόθος για μία ξεχωριστή, άτομική ύπαρξη. Τρίτο, την Αλήθεια της

Καταπάσεως του Πόνου. Ο πόνος περνάει όταν περάσει η έπιθυμία.

Έως εδώ είναι πολύ εύκολο να τον παρακολουθήσουμε. Η δυσκολία έρχεται με το τέταρτο σημείο, την Αλήθεια του Δρόμου που οδηγεί στην Κατάπαυση του Πόνου. Αν φαντασθής ότι το δίδαγμα του θά σάς βοηθήσει στον άγώνα σας για τη ζωή, άσφαλώς θα άπογοητευθήτε. Ο δρόμος είναι «όκταπλός» και περιλαμβάνει πρώτον δρθές σκέψεις· δεύτερο δρθές έπιθυμίες, τρίτο δρθά λόγια, άλλά και άληθινά τέταρτο δρθή συμπεριφορά με άποχή, όχι μόνο από την άνηθικότητα, αλλά και από την άφαίρεση της ζωής ανθρώπων ή ζώων· πέμπτο, δρθή ζωή, χωρίς να βλάπτεις κανέναν· έκτο, δρθή προσάθεια, άδιάκοπη· έβδομο δρθή συνείδηση του παρελθόντος, του παρόντος και του μέλλοντος· και τελευταίο, δρθή θεώρηση και σκέψη, άπόλυτη συνέπεια σκέψεως, που οδηγεί στην άνάπτυξη του διαισθητικού νου.

Αυτός είναι «ο Δρόμος» σύμφωνα με τον Γκαουτάμα και δίκαια θεωρήθηκε το πιο ριζοσπαστικό σύστημα λυτρώσεως που παρουσιάστηκε ποτέ στον κόσμο. Στην πραγματικότητα είναι πολύ πιο περίπλοκο, πιο άυστηρό και πνευματικό από ότι θα περίμενε κανείς ύστερα από την παρουσίαση που του έκανα σε γενικές γραμμές. Και η πορεία στον Όκταπλό αυτό Δρόμο, όχι μόνο πρέπει να περάσει από τα Τέσσερα Στάδια, όπου οι Δέκα Άλυσίδες σπάνε ή μία ύστερα από την άλλη, αλλά πρέπει ακόμη να σκεπτώμαστε ότι το διάστημα μιάς ζωής δεν είναι άρκετό για να φθάσουμε στο σκοπό μας. Αντίθετα, η πορεία αυτή χρειάζεται μακρό χρονικό διάστημα, γι' αυτό και η μιά ένσωματώση της γι' αυτής χρειάζεται να διαδεχθώ την άλλη. Ακόμη, για να άρχισω κανείς πραγματικά μιά τόσο άσστηρή αυτοπειθαρχία χρειάζεται να εγκαταλείψει την οικογενειακή ζωή, κατά το παράδειγμα του Γκαουτάμα. Ο έσχατος σκοπός

είναι να επιτύχουμε τη Φώτιση, τη Νιρβάνα, όταν τα όρια του έγώ εξαφανίζονται, ή φλόγα της έπιθυμίας σβήνει και ο χωρισμός τελειώνει· είναι ή ειρήνη του ανθρώπου που δεν θα ξαναγεννηθώ.

Ο Γκαουτάμα άκόμη, άρνήθηκε την ύπαρξη του έγώ σαν χωριστή πραγματικότητα—«διάρκε· Έγώ δεν ύπάρχει»—και άγνόησε το Θεό, γιατί ο Θεός είναι έντελώς άσχετος με τη διδασκαλία του. Δεν επέβαλε ούτε τη λατρεία ούτε την προσευχή, ούτε την έξυμηση του Θεού· δεν πρόσφερε ούτε άνταμνή, ούτε συγγνώμη, ούτε ποράδεισο· δεν μιλούσε ούτε για κρίση ούτε για κόλαση. Με την περιέργη έκκληση του για αυτοσωτηρία, με το άθεο αυτό σύστημα ήθικής και πειθαρχίας, ο Γκαουτάμα κάθώρθωσε να κερδίσει με το μέρος του τους πέντε πρώτους συντρόφους του.

Η μιά έπιτυχία άκολουθώσε την άλλη. Έτσι σχηματίστηκε το Σώμα των Βουδδιστών Μοναχών με τα κίτρινα ράσα και τα έυρισμένα κεφάλια. Σοράνια χρόνια και περισσότερο ο Γκαουτάμα γύριζε και δίδασκε στις βόρειες Ινδίες, όπου οι ήμέρες του τελείωσαν με τη συμβουλή: «Σταθήτε για τον έαυτό σας το φως και το καταφύγιο· μη ζητήσετε άλλο καταφύγιο. Έργασήτε με προθυμία για τη σωτηρία σας». Η έπίδρασή του στην Ιστορία και στη ζωή των ανθρώπων ήταν μεγάλη.

Αν και από το 1000 π.Χ. ο Βουδδισμός είχε σχεδόν έντελώς εξαλειφθώ από τον τόπο όπου γεννήθηκε, σήμερα επικρατεί σε ένα μεγάλο μέρος της Ασίας. Όσοόσο το πέρασμα των αίωνων έφερε μιά βασική μεταβολή στο χαρακτήρα της θρησκείας αυτής. Γύρω στο 240 π.Χ. οι ότοδοί του Γκαουτάμα διαίρέθηκαν σε δυο κύριες ομάδες, που εξακολουθών ως σήμερα να ύπάρχουν, και κάθε μία τους έχει ένα σωρό ύποδιαιρέσεις. Από τις δυο μεγάλες ομάδες ο Νότιος Βουδδισμός επικρατεί περισσότερο στην Κεϋλάνη,

τήν Βιρμανία, τὸ Σιάμ, καὶ παρ' ὅλο που δὲν ἔχει μείνει ἐντελὴς ἀδιάφθορος, ἔχει τὴν τάση νὰ μὲν πιστὸς στὴν ἀρχικὴ παράδοση τοῦ Γκαουτάμα, περισσότερο ἀπὸ τὸν Βόρειο. Ὁ Βόρειος Βουδδισμὸς εἶναι πολὺ περισσότερο διαδεδομένος καὶ επικρατεῖ κυρίως στὸ Νεπάλ, τὸ Θιβέτ, τὴ Μογγολία, τὴν Κορέα καὶ στὶς πολυάνθρωπες περιοχὰς — στὴν Μαντζουρία, Κίνα, Ἰαπωνία. Ἐδῶ ἡ διδασκαλία τοῦ Ἰδρυτῆ ἔχει ἀρὰ πολὺ μεταβληθῇ. Ὁ Γκαουτάμα ἀφῆσε τὸν Θεὸ ἔξω, ἡ καρδιὰ ὅμως τοῦ ἀνθρώπου δὲν μπορεῖ νὰ ἱκανοποιηθῇ μὲ τὴ στεγνὴ φιλοσοφία καὶ τὴν ἠθικὴ — ὅσο ἀξιοθαύμαστες καὶ ἂν εἶναι χωρὶς ἀμφιβολία πολλὰς ἀπὸ τῆς ἠθικῆς του ἀρχῆς — καὶ αὐτὸ εἶχε ἀποτελέσσει τὴν εἰσαγωγὴ ἀναρίθμητων θεῶν. Ἀκόμα καὶ ὁ Γκαουτάμα ὁ ἴδιος θεωρεῖται θεῖο πρόσωπο, μὲ ὅλο που ὁ ἴδιος ποτὲ δὲν ἱσχυρίσθηκε τέτοιο πράγμα. Ἡ Θεὰ τοῦ Ἑλέους καὶ ἄλλες θεότητες, πολυκεφαλές καὶ πολὺχειρες κάποτε, ἄνοιξαν τὰς θύρας τῆς πολυθείας καὶ τῆς προλήψεως. Ἐνας ὕλικὸς παράδεισος ἔχει ἀντικαταστήσει τὴ Νιρβάνα, καὶ ἡ ἐλπίδα τῆς ἀθανασίας τοῦ ατόμου ἔδωξε τὴν ἐπιθυμία γιὰ τὴν ἐξάλειψιν κάθε χωριστῆς ἀτομικῆς υπάρξεως. Ἡ πιδὺ υπερβολικὴ ἐξέλιξη πραγματοποιήθηκε στὸ Θιβέτ καὶ τὴ βόρειο Κίνα, ὅπου ὁ Βουδδισμὸς συνδυάσθηκε μὲ μαγείας καὶ λατρεῖες καὶ σχηματίσθη τὸν Λαμαϊσμό. Ἐδῶ ἡ προσευχὴ ἔγινε μηχανικὴ, ἡ ἠθικὴ χάθηκε μέσα στὴν ὑποκρισία καὶ ὁ αὐστηρὸς ἀρχικὸς ἠθικὸς κώδικας ἔχει γίνεαι ἀγνώριστος.

Ὁ Γκαουτάμα διακήρυξε τὴν αὐτοσωτηρίαν. Οἱ περισσότεροι ἀπὸ τοὺς ὁπαδούς του ἐμπιστεύονταν τὸν ἑαυτὸ τους στὰ εἰδωλα. Καὶ οἱ δυὸ λύσεις ἀπέχουν ἀπὸ τὴν ἀλή-

θεια καὶ εἶναι ἀνίκανες νὰ ἀνταποκριθῶν στὶς ἀνάγκας ἁμαρτωλῶν, ἀγωνιζόμενων ἀνθρώπων, ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν στὴν ἀνατολὴ καὶ στὴ δύση. Δὲν μποροῦμε νὰ σώσουμε τὸν ἑαυτὸ μας, καὶ ἂν τὸ ἐπιχειρήσουμε, ἀκόμη καὶ ἂν ἀγωνιστοῦμε σκληρὰ, δὲν θὰ τὸ ἐπιτύχωμε. Ἄν συγκρίνωμε τὸν Γκαουτάμα, τόσο στὴ διδασκαλία του ὅσο καὶ στοὺς ἱσχυρισμούς του μὲ τὸν Χριστό, ἡ ἀμέτρητη ὑπεροχὴ τοῦ τελευταίου εἶναι ὀλοφάνερη. Αὐτὸς πραγματικὰ εἶπε πῶς ἦταν θεὸς καὶ ἱκανὸς νὰ σώσῃ τὸν παραστρατημένο καὶ τὸν ἀβόηθητο, καὶ μόνο Αὐτὸς μπορεῖ νὰ τὸ κάνει.

Γιὰ τὰς μεγάλες μάζες ὅμως ποὺ ἔχουν στὰ χεῖράς τους τὸ ὄνομα τοῦ Βούδδα, ἡ θρησκεία τοῦ Γκαουτάμα εἶναι κάτι πολὺ διαφορετικὸ ἀπὸ μὴ δυσκολονόγη διδασκαλία, προσιτὴ μόνον στοὺς λίγους. Ἐδῶ καὶ ἐπὶ χρόνια ἡ γυναῖκα μου καὶ ἐγὼ περῶσαμε ἕνα καλοκαίρι σ' ἕνα ἀπὸ τὰ πιδὺ φημισμένα βουνὰ τῆς νότιας Κίνας. Ἦταν γεμάτο ἀπὸ ναοὺς — ἑβδομήντα ἢ περισσότερους — ὅπου πῆγαιναν κάθε χρόνο ἑκατοντάδες χιλιάδες προσκυνητές. Ἐνα ἀπόγευμα σκαρφλώσαμε στὸν τελευταῖο ναὸ ποὺ στεφάνωνε τὴν πιδὺ ψηλὴ κορυφή. Ἀπὸ τὸν ἐξώστη του φαινόταν ἡ πλαγιά τοῦ λόφου ποὺ κατηφόριζε, ἀπότομη, ὁμορφη μέσα στὶς σκιές, κάτω, μακρὰ. Μέσα στὸ ναὸ ἡ ἀτμόσφαιρα ἦταν βρεγνὴ ἀπὸ τὰ θυμιάματα· ἱερεῖς μὲ ξυρισμένα κεφάλια γονάτιζαν κάτω ἀπὸ τὸ φῶς τῶν κεριῶν μπροστὰ στὰ εἰδωλα, θεότητες ἀρσενικῆς καὶ θηλυκῆς ἀνίκανες νὰ ἀκούσουν, ἀνίκανες νὰ προστατεύσουν, ἀνίκανες νὰ ἀπαντήσουν, μὲ πρόσωπα ψυχρὰ καὶ ἀπαθῆ. Ὁ Γκαουτάμα ὀνομάσθηκε «τὸ φῶς τῆς Ἀσίας» — ἀλλὰ ἂν τὸ φῶς ποὺ βρίσκεται μέσα σου εἶναι σκοτάδι, πόσο μεγάλο πρέπει νὰ εἶναι αὐτὸ τὸ σκοτάδι!

Ὁ καταπληκτικὸς κόσμος τῶν διατόμων

Τοῦ Ν. INGRAM HENDEY

(Ἀπὸ τὸ «Science News», ἐκδ. Penguin Books, Ἀγγλία)

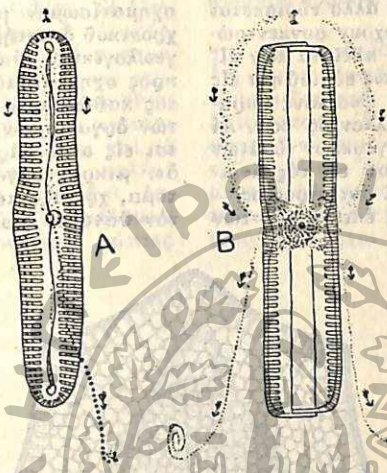
Ἡ μελέτη τῶν διατόμων παρηκολούθησε ἀναγκαστικῶς τὴν ἐξέλιξιν τοῦ μικροσκοπίου, πλεῖστα δὲ ἐκ τῶν παλαιότερων στοιχείων εἶναι συγκεχυμένα καὶ ἀναξιόπιστα. Φαίνεται ἐν τούτοις ἀπολύτως βέβαιον ὅτι ὁ διάσημος Ὁλλανδὸς παρατηρητὴς Ἄντονυ βάν Λεούβενχεκ εἶχε ἀλληλογραφίαν μετ' Ἀγγλῶν παρατηρητῶν σχετικῶς μὲ τὸν πλοῦτον τῶν μικροσκοπικῶν ζωντανῶν ὁργανισμῶν τῶν ἀποκαλυπτομένων ὑπὸ τοῦ μικροσκοπίου, καὶ ἡ πρώτη δημοσίευθεῖσα περιγραφή διατόμου χρονολογεῖται ἤδη ἀπὸ τοῦ 1703 καὶ ὁφείλεται εἰς ἀγνώστον Ἀγγλὸν μικροβιολόγον.

Τὰ διατόμα εὐρίσκονται σχεδὸν παντοῦ ὅπου ὑπάρχει ὕδωρ καὶ ἐπαρκὴς ποσότης ἡλιακοῦ φωτός. Τύποι διατόμων γλυκέων ὕδατων εὐρίσκονται εἰς κάθε δεξαμενὴν, ρύακα καὶ ρεῖθρον, εἰς δλόκληρον τὸν κόσμον. Εὐρίσκονται εἰς τὰς ὀρεινὰς λίμνας Τιτανάκα τοῦ Περού, εἰς ὕ-

ψος 3.000 μ. ὅπως καὶ εἰς τὰς θερμὰς πηγὰς τοῦ Γελλουστὸν Πάρκ καὶ τῆς Καρτσάτκα, ὅπου, ἡ θερμοκρασία τοῦ ὕδατος ὑπερβαίνει τοὺς 50° Κελσίου. Ἀλλὰ συνομοταξία διατόμων ὑπάρχει ἐντὸς τῆς λεπτῆς ἀχνῆς ὑγρασίας ἡ ὁποία περιβάλλει τὰ μόρια τοῦ ἐδάφους.

Τὰ διατόμα, ὅταν εἶναι πολλὰ μαζῶν ἐμφανίζονται ὡς καστανόχρους, ὑποπράσινοι ἀκάθαρτοι ἀφροὶς ἐπιπλέων, ἢ ὡς λεπτὸν ἐπίστρωμα καλύ-

πτον τὴν λάσπην ἢ τὰς πέτρας εἰς τὸ βάθος βάλτων, τάφρων κτλ. Ἀλλὰ σχηματίζουν φυλλοειδεῖς ἀποικίας καὶ προσκολλῶνται εἰς φυτὰ ἢ ἀπορρίματα εὐρισκόμενα ἐντὸς τοῦ ὕδατος. Τὰ διατόμα τῶν θαλασσίων ὕδατων εὐρίσκονται καθ' ὅλην τὴν ἐκτασιν τῶν ὁκεανῶν, ἀπὸ τῶν ἀκροτάτων πολικῶν παγετῶν μέχρι τῶν τροπικῶν θαλασσῶν καὶ ἀποτελοῦν τὸ μεγαλύτερον ἐκ τῶν φυτικῶν στοιχείων τῆς μικροσκοπικῆς ζωῆς τὰ ὁποῖα ὑπάρχουν εἰς

Διατόμον τύπου *Navicula Viridis*.

A. Τὸ ἐν ἐπιστόμιον. B. Ὁ δακτύλιος (τομή). Αἱ στιγμαὶ δεικνύν τὰς βλεννογόνους ἴνας, τὰ δὲ τόξα τὴν κατεύθυνσιν τῆς κινήσεώς των (Μεγέθυσις 1 × 300)

τά ύδατα καὶ εἶναι γνωστὰ ὑπὸ τὸν ὄρον «πλαγκτόν».

Ὅλα τὰ διάτομα εἶναι μονοκύτταροι ὄργανισμοὶ καὶ ἕκαστον αὐτοτελὲς κύτταρον εἶναι ἱκανὸν νὰ διεξαγῇ ὅλος τὸς ζωτικὰς λειτουργίας, καὶ ἀναπαράγεται διὰ τῆς ἀπλῆς μεθόδου τῆς διαιρέσεως. Ζοῦν κατὰ κανόνα ἐλεύθερα καὶ μόνα, ἀλλὰ μερικά εἶδη τῶν συνδέονται μεταξὺ τῶν καὶ σχηματίζουν ἀλυσίδας ἢ ζοῦν ἐντὸς βλεπνογόνου θήκης ἢ περιβλήματος, τὰ ὅποια σχηματίζονται ἀπὸ εἰδικῶς ἐκφυλισμένην οὐσίαν καὶ προσλαμβάνουν τὴν ὕψιν καὶ τὰς ἔξεις μικροῦ ἰσώδους φύκους, προσκολλώμενα ὅπως ἐκεῖνα εἰς μεγαλύτερα ἀντικείμενα ἐντὸς τοῦ ὕδατος. Ἐν εἶδος τοῦ Ἀνταρκτικου ζῇ εἰς σχισμὰς τῆς ἐπιδερμίδος τῆς φαλαίνης, ἐνῶ ἄλλο εὐρίσκεται εἰς μέρη ὅπου ὑπάρχουν συγκεντρώσεις στρεπιδίων. Τὰ πλείστα τῶν εἰδῶν εἶναι ἐξαιρετικῶς εὐαίσθητα εἰς τοὺς χημικοὺς καὶ φυσικοὺς ποράγοντας τοῦ περιβάλλοντός των. Αἱ συνομοταξίαι τῶν γλυκέων ὑδάτων οὐδέποτε ἀπαντῶνται εἰς τὰς ἀνοικτὰς θαλάσσας, καὶ ἀντιστρόφως.

Εἰς τὰ ὕδατα τῆς ἐπιφανείας τῶν μεγάλων ὠκεανῶν, ἢ ἀναπαγωγῇ τῶν διατόμων παρουσιάζει μεγάλας διακυμάνσεις κατὰ τὰς διαφόρους ἐποχάς. Τὸ ἀνώτατον ὄριον ἀναπαραγωγῆς σημειοῦται σαφῶς κατὰ δύο ἐποχὰς — τὴν ἀνοιξιν καὶ τὸ φθινόπωρον. Πλέον ἐντατικῇ, ἰδὼς εἰς τὰ πολικὰ ὕδατα, εἶναι ἡ περίοδος τῆς ἀνοί-

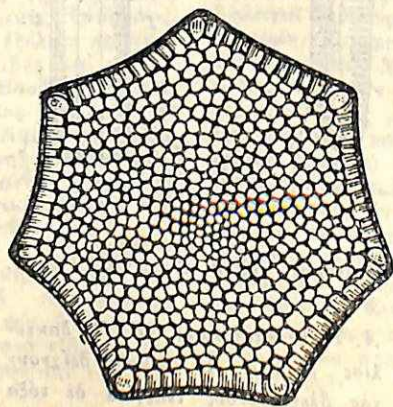
ξεως. Κατὰ τὰς περιόδους τῆς μεγάλης διατομικῆς δρᾶσεως, τὰ ἐπιφανειακά ὕδατα ἀπαβιβάζουν ἐνίοτε τὸσον πυκνὰ ὥστε διὰ τὰ θαλάσσια πτηνὰ κατέρχονται εἰς ἀνοξήτησιν τροφῆς, τὰ πτερά τῶν περιπλέκονται τὸσον ὥστε νὰ μὴ δύνανται νὰ πετάξουν πάλιν.

Ὅταν οἱ ὄργανισμοὶ ἀποθνήσκουν τὰ μικρὰ κύτταρα βυθίζονται ἀργὰ καὶ τὰ χαρακτηριστικῶς σμιλευμένα κελύφη τῶν συναθροίζονται εἰς τὸν βυθὸν τοῦ ὠκεανοῦ διὰ τὰ σχηματίζουν τὴν ἰλὺν ποῦ ἀπαντᾷται εἰς τὰ μεγάλα βαθθ τῶν θαλασσῶν.

Ἀπέραντα στρώματα γῆς ἀπὸ ἀπολιθωμένα διάτομα ὑπάρχουν εἰς πολλὰ μέρη τοῦ κόσμου· τὰ σπουδαιότερα ἐξ αὐτῶν ἀπαντῶνται εἰς τὴν Γερμανίαν, τὸ Ἀλγέριον, τὴν Κένυα καὶ τὴν Καλιφορνίαν. Διὰ τὰ σχηματίζωμεν μίαν ἰδέαν περὶ τοῦ χρονικοῦ διαστήματος τὸ ὅποιον ἀπὸ γεωλογικῆς ἀπόψεως ἀπαιτεῖται πρὸς σχηματισμὸν τοιούτου στρώματος καθὼς καὶ περὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ὀργανισμῶν οἱ ὅποιοι περιέχονται εἰς αὐτό, ἀρκεῖ νὰ γνωρίζωμεν ὅτι μικροὶ ὄργανισμοί, ὡς τὰ διάτομα, χρειάζονται ἀρκετὰ ἔτη μετὰ τὸν θάνατόν των διὰ νὰ φθάσουν

εἰς τὸν βυθὸν τοῦ ὠκεανοῦ καὶ ὅτι κάθε κυβικὸ ἑκατοστὸν γῆς διατόμων περιλαμβάνει περὶ τὰ 26.000.000 κύτταρα.

Ἐξεταζόμενα διὰ μικροσκοπίου μεγάλῃς ἐντάσεως τὰ διάτομα δὲν ἔχουν τὴν ἐμφάνισιν φυτῶν, διότι δὲν ὑπάρχει εἰς αὐτὰ διαχωρισμὸς εἰς κορμόν,

Διάτομον τύπου *Triceratium Septangulatum*

φύλλα καὶ ῥίζας ὅπως εἰς τὰ συνήθη φυτὰ. Ἐκαστον φυτὸν ἀποτελεῖται ἐξ ἑνὸς μοναδικοῦ μικροσκοπικοῦ κυττάρου, ἢ διαμέτρου τοῦ ὁποίου κυμαίνεται μετὰ 4 καὶ 500 μ. (μικροὶ) ἢτοι κατὰ προσέγγισιν μετὰ 1/6000 τῆς ἴντσας καὶ 1/50 τῆς ἴντσας. Ἡ διάμετρος τῶν περισσοτέρων ἔκ τῶν ἀνεγνωρισμένων εἰδῶν (ὑπάρχουν συνολικῶς περὶ τὰ 15.000 εἶδη) κυμαίνεται μετὰ 25 καὶ 200 μ. δηλαδή ἀπὸ 1/1000 τῆς ἴντσας μέχρι 1/125 κατὰ προσέγγισιν.

Τὸ κύτταρον τοῦ διατόμου ὁμοιάζει πολὺ πρὸς τὸ κύτταρον οἰοῦδῆ ποτε ἄλλου φυτοῦ, ἀλλὰ συγχρόνως διαφέρει πολὺ εἰς τὸ ἔξῃς: Τὸ διάτομον ἐναποθέτει ἕνα ἐξωτερικὸν περιβλημα, ἀπὸ μὴ χρυσταλλικὴν πυριτικὴν ὕλην, μίαν λευκὴν οὐσίαν συγγενῇ πρὸς τὸν χαλαζίαν. Τὸ ἐξωτερικὸν αὐτὸ περιβλημα ἢ κέλυφος, εἶναι πολὺ σκληρὸν καὶ ἄκαμπτον, καὶ ἐναποτίθεται κατὰ τελείως συμμετρικὸν τρόπον. Τὸ κέλυφος εἶναι εἰς τὴν προγματικότητά ἕνα κουτάκι μὲ δύο καλύμματα, τὸ ἂν καὶ τὸ κάτω. Τὸ ἄκρον ἐκάστου καλύμματος περιβάλλεται ἀπὸ ἕνα λεπτὸν δακτύλιον. Τὸ ἂν καλύμμα καὶ ὁ δακτύλιός του εἶναι κάπως πλατύτερα ἀπὸ τὸ κάτω καὶ προσαρμόζεται εἰς αὐτὸ σφιγντά, ὅπως τὸ σκέπασμα ἐνὸς κυτίου. Κατὰ τὰ ἄλλα, τὰ δύο μέρη εἶναι καθ' ὅλα ὅμοια.

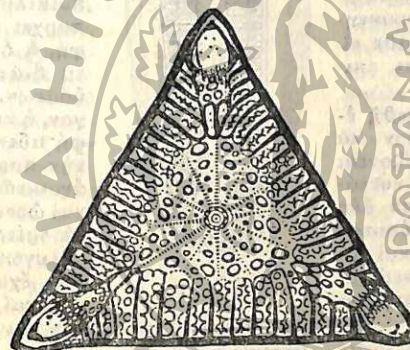
Ἡ ἐπιφάνεια τοῦ πυριτικοῦ κελύφους εἶναι θαυμάσια διακοσμημένη μετὰ ὅκτινός τῃς ἢ καμπύλους γραμμὰς, αἱ ὁποῖαι ἄλλοτε εἶναι ῥοβδῶσεις χα-

ραγμένοι εἰς τὸ κέλυφος ἢ συχνότερα διατρήσεις ἐντὸς τῆς οὐσίας αὐτοῦ. Ἐκ τῶν σχημάτων αὐτῶν χαρακτηρίζονται τὰ διάφορα εἶδη. Τὰ πλείστα τῶν σχημάτων εἶναι δυσκόλως ὁρατά, ἀκόμη καὶ μὲ καλὸν μικροσκόπιον, καὶ εἰς μερικά εἶδη οἱ γραμμαὶ εἶναι εἰς ἀναλογία 125 000 περίπου ἀνὰ ἴντσαν.

Τὸ ἡλεκτρονικὸν μικροσκόπιον ἔθεσεν ἐν τούτοις εἰς τὴν διάθεσίν μας ἕνα νέον πανίσχυρον μέσον διὰ τοῦ ὁποίου φαίνεται ὅτι πολλὰ τῶν διατρήσεων ἔχουν ἐσωτερικὴν πλάκα, ἢ ὅποια εἶναι καὶ αὕτῃ διατρήτος. Ὅποιαδὴποτε καὶ ἂν ἀποδειχθῇ ἡ φύσις τῶν σχημάτων τούτων, ἢ διευθέτησις τῶν ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ κελύφους εἰς μίαν συνεχῆ σειρὰν σχεδίων, καθιστᾷ τὸ διάτομον ἐν ἑκ τῶν ὀραιοτέρων ἀντικειμένων τοῦ φυσικοῦ κόσμου.

Πρὸς τὸ παρὸν δὲν ὑπάρχει οὐδεμία ἐμφανὴς ἐξήγησις τῶν σχηματιζομένων σχεδίων ὑπὸ τῶν διατρήσεων. Ἡ σύστασις τοῦ κελύφους εἶναι τοιαύτη ὥστε νὰ σχηματίζῃ σχέδια. Ἰσως, κατὰ κάποιον μυστηριώδη τρόπον τὸ σχέδιον νὰ ὁφείλεται εἰς ὠρισμένην ζωϊκὴν λειτουργίαν, μέχρι τῆς στιγμῆς ὅμως φαίνεται ὅτι ἡ φύσις χρησιμοποιοῦται τὸ σχέδιον ἄνευ λόγου.

Ἐξαιρετικὸν χαρακτηριστικὸν τοῦ ἐπὶ τῶν διατόμων ἐμφανιζομένου σχεδίου εἶναι ἡ ἀκριβεία μετὰ τῆς ὁποίας αὐτὸ ἐπαναλαμβάνεται. Ἐλέχθη ὅτι τὸ κέλυφος τοῦ διατόμου ὁμοιάζει πρὸς κυτίον καὶ ὅτι δταν πρόκειται νὰ γίνῃ ἀναπα-

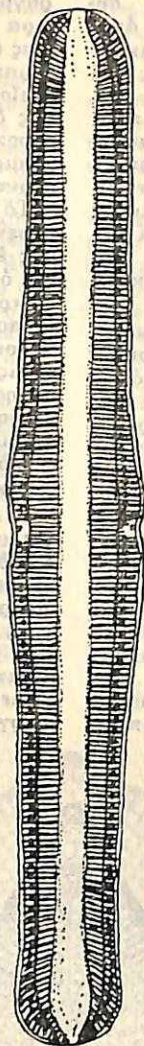

Ὁ τύπος *Triceratium Morlandii*

ραγωγή τὰ δύο καλύμματα ἀρχίζουν ν' ἀποχωρίζονται σιγά-σιγά, μέχρις οτου τὰ ἄκρα τῶν δακτυλίων τῶν τεινουν νὰ ἀποχωρισθῶν τελείως. Ἡ κίνησης αὐτῆ τῶν ἐπιστομίων ἐπιφέρει αὐξήσιν τῆς ἐσωτερικῆς χωρητικότητος τοῦ κυττάρου διὰ τῆς αὐξήσεως τοῦ βάθους του. Ἐπακολουθεῖ τότε ἡ διὰ τῆς διχοτομήσεως τοῦ πυρήνος ἀναπαραγωγή καὶ οἱ δύο νέοι πυρήνες (αἱ θυγατέρες) καταλαμβάνουν θέσεις εἰς τὰ δύο ἄκρα τοῦ κυττάρου. Τὸ πρωτόπλασμα χωρίζεται καὶ περιβάλλει τοὺς νεοσχηματισθέντας πυρήνες καὶ ἐν νέον ζευγος ἐπιστομίων σχηματίζεται ἐντὸς τοῦ μητρικοῦ κυττάρου. Ὅταν συμπληρωθῇ ὁ σχηματισμὸς τῶν νέων ἐπιστομίων τὰ δύο νέα κύτταρα ἀποχωρίζονται καὶ συνεχίζουν ἀνεξάρτητα πλεον τὴν ζωὴν των. Τοιοῦτο τρόπον ἕκαστον διάτομον ἀποτελεῖται ἀπὸ ἓνα παλαιὸν καὶ ἓνα νέον ἐπιστόμιον.

Ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν κατὰ τὸ διάστημα ἑκατομμυρίων ἐτῶν, τὸ χαρακτηριστικὸν σχέδιον κάθε εἶδους ἀναπαράγεται πιστῶς.

Πρέπει νὰ σημειωθῇ ἐπίσης ὅτι ἐφ' ὅσον τὰ νέα κύτταρα σχηματίζονται ἐντὸς τοῦ μητρικοῦ κυττάρου καὶ ἐφ' ὅσον τὰ δύο νέα σχηματιζόμενα ἐπιστόμια εἶναι τὰ κάτω καὶ μικρότερα, τότε ἡ ἐπανειλημένη διαίρεσις ἐπιφέρει βαθμιαίαν ἐλάττωσιν τοῦ μεγέθους. Ἡ ἐλάττωσις αὐτῆ τοῦ μεγέθους ἡ μᾶλλον τῆς διαμέτρου, δὲν

Διάτομον τύπου
Rhopalodia Gibba
(δακτύλιος, μεγέ-
θους 1×700).

προχωρεῖ πολὺ διότι συνήθως μεσολαβεῖ κάποια σκευαστική λειτουργία ἡ ὁποία ἐπιφέρει ἀναπροσαρμογὴν τοῦ μεγέθους.

Προκύπτει λοιπὸν διὸ τὰν τὰ διάτομα ἀρχίζουν τὴν ζωὴν των ἔχουν ἤδη πλήρως ἀναπτυχθῇ, καὶ οἱ τὸ μέγεθος τῶν νέων κυττάρων περιορίζεται ἐκ τοῦ μεγέθους τῶν μητρικῶν κυττάρων ἐκ τῶν ὁποίων προέρχονται, διότι ὅταν ἐναποτεθῇ τὸ ἄκαμπτον πυριτικὸν περιβλήμα καὶ προσδιορισθῇ τὸ σχέδιον, καμμία ἀνάπτυξις συνεπαγομένη αὐξήσιν τῆς διαμέτρου δὲν εἶναι δυνατὴ—ἡ μόνη δὲ ἐπιτρεπομένη αὐξήσις ἐπιτυγχάνεται διὰ τῆς ἐμβαθύνσεως τῶν δακτυλίων τοῦ ἐπιστομίου, δηλαδὴ ἐπὶ ἀξονος σχηματίζοντος ὀρθὴν γωνίαν μετὰ τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ἐπιστομίου.

Τὰ διάτομα παρουσιάζουν ὅλα τὰ δυνατὰ σχήματα. Ἐκμεταλλεύονται τρία βασικά σχήματα, καὶ τὰ συνδυάζουν συχνά πρὸς παραγωγὴν ἀπεριορίστων ποικιλιῶν. Ἐν πρώτοις ὑπάρχει ἡ λεμβοειδὴς μορφή, ἡ ὁποία κυριαρχεῖ εἰς τὰ διάτομα τῶν γλυκίων ὑδάτων. Κατὰ δεύτερον λόγον, ἡ κυρίως κυκλικὴ μορφή αὐτῆ τροποποιεῖται διὰ τὴν παραγωγὴν διαφόρων ἀνοιχτῶν ἐλλειψέων καθὼς καὶ ὠρειδῶν σχημάτων. Κατὰ τρίτον λόγον εἶναι τὸ πολυγωνικὸν σχῆμα. Μορφαὶ ἔχουσιν τρεῖς, τέσσαρας καὶ πέντε γωνίας εἶναι κοιναί.

Ἐχουν ἐν τούτοις ἀνακαλυφθῇ καὶ ἄλλα ἔχουσιν ἀκόμη καὶ 21 γωνίας.

Μεταξὺ τῶν ζώντων διατόμων τὰ μόνα σχεδὸν ποὺ κινεῖνται εἶναι τὰ ἔχοντα λεμβοειδῆ μορφήν. Ἡ κίνησις των, ἓνα ἀπὸ τὰ πλεον ἐνδιαφέροντα φαινόμενα τὰ ὁποῖα δύναται κανεῖς νὰ μελετήσῃ διὰ τοῦ μικροσκοπίου, ἔχει φέρει εἰς ἀπορίαν τοὺς μικροβιολόγους διότι γίνεσθαι ἐνῶ ἀπουσιάζουν τελείως οἱ ἀδῆποτε ὅργανα κινήσεως. Τὰ μικροσκοπικὰ λεμβοειδῆ κύτταρα κινεῖνται εἴτε μὲ μίαν χαριτωμένην ὀλίσθησιν, εἴτε μὲ διστακτικὰς προωθήσεις, μὲ τρόπον μεγαλοπρεπῆ συγχρόνως καὶ κομικόν. Κινεῖνται μέσα εἰς τὸν ὑδάτινον κόσμον των, προωθούμενα, θὰ ἔλεγε κανεῖς, ὑπὸ ἀοράτων χειρῶν. Ἰσως τὸ διάτομον νὰ πιέσῃ τὸ ὕδωρ διὰ τῶν διατρήσεων τοῦ πυριτικοῦ του κελύφους πρὸς τὰ ἔμπροσ. Ἐάν αὐτὴ εἶναι ἡ ἐξήγησις τῆς περιήργου αὐτῆς μεθόδου κινήσεως, τοῦτο σημαίνει ὅτι ἡ φύσις ἐπρόλαβε τὸν ἀνθρωπὸν εἰς τὴν ἀνακάλυψιν τῆς αὐτοπροωθήσεως.

Ὁ ρόλος τῶν διαφόρων μικροοργανισμῶν εἰς τὴν φύσιν διαφέρει σημαντικῶς καὶ ἐξαρτᾶται εἰς μέγαν βαθμὸν ἀπὸ τὸ ἐὰν εἶναι ζῶα ἢ φυτὰ. Τὸ διάτομον, ἐπεὶ εἶναι ἓνα μικροσκοπικὸν φυτὸν ἀποτελεῖ μέρος τοῦ «παραγωγικοῦ πληθυσμοῦ», καὶ καταγίνεται εἰς ὅλην τὴν ζωὴν του, εἰς τὸ νὰ κατασκευάζῃ πολυσυνθέτους τροφὰς ἐξ ἁπλῶν οὐσιῶν. Ἡ σύνθεσις αὐτῆ παρακολουθεῖται ἀπὸ μίαν ἀποδέσμευσιν ὀξυγόνου καὶ ἡ σχετικὴ λειτουργία καταλήγει εἰς διμερῆ γενικὸν πλουτισμὸν τῆς περιβαλλούσης περιοχῆς. Ἐπιφανειακά ἐδάφη, πλούσια εἰς διάτομα, εἶ-

ναι κατάλληλα γενικῶς διὰ τὴν καλλιέργειαν νέων σπόρων. Ὁ διατομικὸς πληθυσμὸς τῶν ὑδάτων ἐπιφανείας, πιθανὸν νὰ ἐπενεργῇ κατὰ παρόμοιον τρόπον. Τὰ διάτομα τῶν λιμνῶν καὶ δεξαμενῶν, ἀποδεσμεύουν ὀξυγόνον εἰς τὸ περιβάλλον αὐτὰ ὕδωρ, καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον τὸ ἀερίζουν καὶ τὸ καθαρίζουν.

Ὁ διατομικὸς πληθυσμὸς εἰς τὸ θαλάσσιον «πλαγκτόν» ἔχει ἐξαιρετικὴν σπουδαιότητα, διότι παίζει ρόλον εἰς τὴν θαλάσσιαν οἰκονομίαν, ἀφοῦ ὀχι μόνον ἀποδίδει ὀξυγόνον εἰς τὸ ὕδωρ, ἀλλὰ καὶ καθίσταται τὸ βασικὸν στοιχεῖον εἰς τὸ διατροφικὸν ὅλων τῶν ἄλλων πλασμάτων τῆς θαλάσσης. Αἱ φάλαιναι π.χ. ὅταν σπάζουν οἱ πάγοι, ταξιδεύουν ἀπὸ τὰ μέρη τῆς ἀναπαραγωγῆς των πρὸς νότον ἀναζητοῦσαι τοὺς μεγάλους ἀγρούς τῶν πλαγκτῶν, τὰς βοσκὰς τοῦ μακρουτοῦ νότου. Ἐδῶ ἀκριβῶς, ὅπως καὶ εἰς τὰ Ἀγγλικά λιβάδια, ἀπὸ τὸν πλοῦτον τῆς βοσκῆς ἐξαρτᾶται τὸ πάχος τῶν ζώων. Τὰ διάτομα τοῦ πλαγκτοῦ χρησιμεύουν ἐπίσης ὡς δείκται τῆς κατευθύνσεως τῶν ρευμάτων τοῦ ὠκεανοῦ ἐντὸς τῶν ὁποίων ζοῦν.

Εἰς τὸν νότιον Ἀτλαντικὸν κυρίως συνετέλεσαν αἰσθητῶς εἰς τὸ νὰ ὑπολογισθῇ ἡ θείσις τῶν ζώων συρροῆς τῶν διαφόρων ὀγκῶν ὕδατος οἱ ὁποῖοι, ἐννοούμενοι ἀποτελοῦν, τὸν Νότιον Ἀτλαντικὸν καὶ τοὺς Νοτίους Ὠκεανούς.

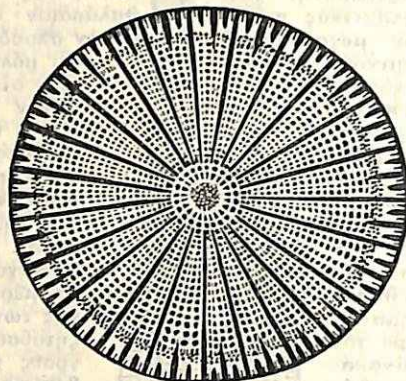
Αἱ ἠνωμένα Πολιτεῖαι τῆς Ἀμερικῆς ἔχουν τὰς μεγαλύτερας διατομικὰς ἐκτάσεις τοῦ κόσμου καὶ τὸ

Διάτομον τύπου
Navicula Iridis (Με-
γέθους 1×700).

Ἀλγέριον εἶναι ἴσως δεύτερον κατὰ σειράν.

Αἱ χημικαὶ καὶ φυσικαὶ ἰδιότητες τῶν διατομικῶν ἑδαφῶν καθιστοῦν τὸ ὕλικόν τοῦτο θαυμάσιον διὰ πολλοὺς ἐπιστημονικοὺς καὶ βιομηχανικοὺς σκοποὺς. Χρησιμοποιεῖται ὡς βοηθητικὸν φίλτρον εἰς τὴν βιομηχανίαν τῆς ζαχαρώσεως καὶ τὸν καθαρισμὸν τοῦ ζύθου, τοῦ μηλίου, τῶν διαφόρων οἶνων καὶ ἄλλων ποτῶν προερχομένων ἐκ ζυμώσεως. Μεγάλαι ποσότητες χρησιμο-

Ἐνα ἀπὸ τὰ ὠραιότερα εἶδη, *Anachnoidiscus Ehrenbergii*, πού ἀφθονεῖ εἰς τὴν θάλασσαν τοῦ Κέηπ-Τάουν.

ΟΤΑΝ ὁ μέγας Νορβηγὸς ἐξερευνητὴς Νάνσεν ἔλεγε τὴ λέξη «κυβέρνηση», τὰ μάτια του ἐπαίρναν τὴν ἐκφραση πού θὰ εἶχε τὸ βλέμμα ἑνὸς μοναχοῦ τῶν πρώτων χριστιανικῶν χρόνων διὰ τὴν ἡσυχαστικὴν ἀναγκασμένην νὰ προσφέρει τὸ ὄνομα τοῦ Διαβόλου. Ἀντιπαθεῖς τὶς κυβερνήσεις τῶν νικηφόρων κρατῶν, γιατί εἶχαν ἀλαζονεία καὶ μικροπρέπεια καὶ τῶν νικημένων γιατί ἦσαν δουλικές καὶ δὲν ἔλεγαν τὴν ἀλήθεια. Δὲν ἦσαν ἐναντίον τῶν κυβερνήσεων. Κάθε ἄλλο. Μόνο πού, κατὰ τὴ γνώμη του, οἱ ἄνθρωποι πού εἶχαν τὰ χέρια τους τὴν κυβέρνησιν δὲν μπορούσαν νὰ ἦσαν ἐναντίον νὰ δώσουν, ὅτι καλύτερον εἶχαν καὶ οἱ ἐπίσημοι πράξεις τους. «Χθὲς ἔφαγα μὲ τὸν κ. Χ.», μοῦ ἔλεγε ἀναφέροντας ἕνα ὑπουργὸν ἢ ἕνα πρεσβευτή. «Τί θαυμάσιος ἄνθρωπος, πόσο καλὸς μὲ τὴν βολικογένειά του, πόσο μορφωμένος! Κι ὅμως οἱ σὺν συνειδήσεις τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου μιλά σάν νὰ μὴν ἀκουσε ποτὲ γιὰ τὸν Θεὸ ἢ τὸν ἄνθρωπο».

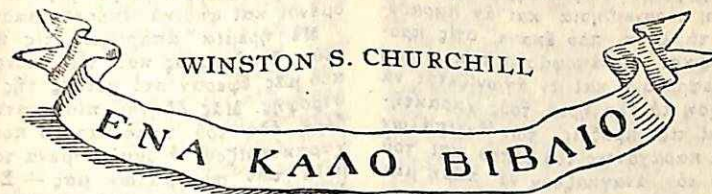
H. ST. GEORGE SAUNDERS, στὸ «The Listener», Λονδίνο

ποιούνται ἐπίσης εἰς τὴν χημικὴν βιομηχανίαν διὰ τὴν διύλισιν βαφῶν, βερνικίων, φαρμακευτικῶν παρασκευασμάτων, ἐλαίων καὶ λιπῶν. Ἄν καὶ λέγεται ὅτι ἡ μέθοδος ἀνάγεται εἰς τοὺς Ἕλληνας καὶ Ῥωμαίους κτίστας τοῦ 600 π.Χ., εἰς τὴν σύγχρονον οἰκοδομικὴν εἶναι συνήθης ἡ ἀνάμειξις μικροῦ μέρους τῆς γῆς οὗ τῆς μετὰ τσιμέντου διὰ νὰ ἐνισχύῃ τὴν ἀντοχὴν τοῦ μπετόν. Ὑποστηρίζεται ὅτι ἡ ἀντοχὴ τοῦ μπετόν δύναται νὰ αὐξηθῇ κατὰ 40 τοῖς ἑκατὸν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον.

«The Second World War»

Vol. I «The Gathering Storm»

WINSTON S. CHURCHILL

ΑΠΟΜΝΗΜΟΝΕΥΜΑΤΑ
ΤΟΥ ΔΕΥΤΕΡΟΥ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

Τόμ. Α' «Ἡ ἐπερχομένη θύελλα»

(Ἐκδ. Cassell, Λονδίνο)

Ο πρώτος τόμος τῆς ἱστορίας τοῦ Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου ἐξεδόθη ἤδη μὲ τὸν τίτλο «Ἡ ἐπερχομένη θύελλα». Ὅσοι εἶχαν τὴν εὐχαρίστηση καὶ τὸ κέρδος νὰ διαβάσουν τὰ ἀπομνημονεύματα πού δημοσιεύθηκαν στὸ «Νταίηλυ Τέλεγραφ» θὰ βροῦν δλόκληρο τὸ ἔργο τὸ ἴδιο γοητευτικὸ καὶ ἀκόμη περισσότερο ἐντυπωσιακὸ. Οἱ λεπτομέρειες εἶναι ἀξυπνότατες καὶ ὥρατα παρουσιασμένες, τὰ στολίδια ἁρμονικώτατα. Ἐκείνο ὅμως πού προκαλεῖ τὸν θαυμασμό μας εἶναι ἡ ἀρχιτεκτονικὴ ὅλου τοῦ ἔργου.

Τὸ βιβλίο εἶναι πραγματικὰ ἀσύγκριτο, γιατί συνδυάζει τρία στοιχεῖα πού ποτὲ δὲν συνδυάσθηκαν σὲ τόσο ἀναλογία. Εἶναι ἡ ἱστορία μιᾶς τρομερῆς ἐποχῆς, δοσμένη ἀπὸ ἕνα ἀπὸ τοὺς κυριώτερους πρωταγωνιστὰς τῆς. Εἶναι μὲ ἀυτοβιογραφία πού δίνει

μὲ ἀυτοπροσωπογραφία ἑνὸς μοναδικοῦ χαρακτήρα, καὶ εἶναι ἔργο φιλολογικόν.

Καὶ ἄλλοι ἄνθρωποι ἔγραφαν τὴν ἱστορία γεγονότων σὰ ὅποια εἶχαν πάρει μέρος. Ἡ περιγραφή τοῦ Γαλλικοῦ πολέμου ἀπὸ τὸν Καίσαρα εἶναι ἀσφαλῶς ἕνα φιλολογικὸ ἔργο, εἶναι ὅμως πάρα πολὺ ἀνακριβὴ καὶ ἀπρόσωπη γιὰ νὰ χαρακτηριθῇ ἱστορία ἢ αὐτοβιογραφία. Τὰ ἀπομνημονεύματα τοῦ Ναπολέοντος πού τὰ διαγνώσαμε στὴν Ἀγία Ἐλένη εἶναι ὁπερσοδικὰ προσωπικά, δὲν διακρίνονται ὅμως οὔτε γιὰ τὴν ἀκρίβεια, οὔτε γιὰ τὴ μορφὴ ἢ τὸ ὅρος τους. Τὰ ἀπομνημονεύματα τοῦ Φρειδερίκου τοῦ Μεγάλου παρ' ὅτι εἶναι γραμμένα σὲ ὥρατα γαλλικὴ πρόα, δὲν ἔχουν φιλολογικὴ ἀξία, καὶ ἂν ἐξετασθοῦν ὡς ἱστορία ἡ αὐτοβιογραφία παρουσιάζουν πολλὰς ἀδυναμίας.

Τὰ Ἀπομνημονεύματα τοῦ Τσώρτσιλ εἶναι κάτι ξεχωριστό. Σὲν ἱστορία εἶναι ἀκριβὴ καὶ ἀντικειμενικά, σὲν αὐτοβιογραφία βρίσκονται στὴν ἴδια σειρὰ μὲ τὶς μεγάλες αὐτοπροσωπογραφίες πού ἔχει δώσει ἡ Ἀγγλικὴ ἱ-

1. Ἡ ἑλληνικὴ ἐκδόσις τῶν «Ἀπομνημονευμάτων τοῦ Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου» τοῦ Τσώρτσιλ γίνεται ἀπὸ τὴν Ἑκδοτικὴν Ἑταιρεία «Ἰκαρος» καὶ πωλεῖται σὲ ὅλη τὴν Ἑλλάδα. Ὁ πρῶτος τόμος, σὲ δύο β βάλια, ἔχει ἤδη κυκλοφορήσῃ καὶ ἐτοιμάζεται ὁ δεύτερος πού θὰ κυκλοφορήσῃ πολὺ σύντομα.

σωτερικότητα* σάν φιλολογικό έργο είναι ύπόδειγμα συνθέσεως, ποικιλίας και ύψους.

Κανείς φυσικά δέν μπορεί νά γράφει δλόκληρη τήν Ιστορία τής εποχής του. Μά δση εύσυνειδησία και άν παραδέχεται νά λάθει πού έκανε στίς προβλέψεις και στίς αποφάσεις του, μέ δση γενναιοφροσύνη και άν αγωνίζεται νά εκτιμήση τά έλατήρια, τούς χαρακτηρησ και τίς πράξεις τών αντιπάλων του, οι παράγοντες τού τόπου και τού χρόνου τόν αναγκάζουν νά πάρη μιá θέση έγωκεντρική ή ακριβέστερα, συγκεντρική. Παρατηρεί και γράφει τή δίνη τής στιγμής και τήν τροχιά τών γεγονότων πού κυλάνε γύρω του. Όσο μεγάλη και άν είναι ή δύναμή του νά κρατιέται άμρόκλητος, δέν μπορεί να μεταφέρει τόν έαυτό του στο άπειρο ή νά αναλύση αυτός τις μεγάλες αναστατώσεις σάν νά βρισκόταν αυτός άπ' έξω.

Η δύναμη τού κ. Τσώρτσιλ νά μ'ήν παρσούεται από τά γεγονότα, είναι πραγματικά καταπληκτική. Άντιθέτα μέ τούς μεγάλους προκατόχους του, δέν χρειάζεται νά δικαιολογηθί για τόν έαυτό του ή Ιστορία του στέκεται άπρόσβλητη για νά διδασχθού άπ' αυτήν όλοι. Έχει όμως και προσωπικούς λόγους νά αισθάνεται πικρία. Σ' ένα μόνο κομμάτι (και λυπάμαι γι' αυτό) επιτρέπει ο' αυτήν τήν δίκαιη μνησικαλία νά διαπεράση τό κάλυμμα τής αξιοπρέπειας και τής έπιφυλακτικότητάς του.

Έπί ένδεκα χρόνια οι προσιδοπιήσεις του και τό κύρος του παραμερίστηκαν. Έπί πέντε χρόνια κράτησε τήν ανώτατη έξουσία και έσωσε τή χώρα του. Όταν δ κίνδυνος πέραςσε καταφύστηκε από τούς συμπατριώτες του. Τάτοια πράγματα θά μπορούσαν νά διαστρέφουν τή φιλοσοφία και τού πιο σταθερού στωϊκού. Η φιλοσοφία τού κ. Τσώρτσιλ δέν διαστράφη. Διατηρεί πάντα τήν άταραξία τής ψυχής του.

Σκοπός του στόν πρώτο τόμο είναι νά δείξη πόσο εύκολα μπορούσε νά

άποφευχθί δ Δεύτερος Παγκόσμιος Πόλεμος, πώς <ή μοχθηρία τού κακού ένισχύθηκε από τήν άδυναμία τού άνάρετου> και πώς, όταν ή ώρα τής μάχης έφθασε, βρεθήκαμε ψυχικά κουρασμένοι και φυσικά άπροετοίμαστοι.

Μέ ήρμια άπαριθμεί τις πλάνες, τούς διαταγούς και τις αίσιοδοξίες πού μάς έφεραν στο χείλος τής καταστροφής. Μας δδηγεί πίσω στη θλιβερή δδό τού κατευνασμού πού τήν χαρακτηρίζουν θρυμματισμένα τά μνημεία τών σφαλαμάτων μας — Στρέζα, Ναυτική Συμφωνία, Άθηνσυνία, Ρηνανία, Ισπανία, τό ότι άγνοήσαμε τόν Ρούζβελτ, τό ότι άγνοήσαμε τή Μεγάλη Συμμαχία, τό ότι άγνοήσαμε τή Ρωσία, Μόναχο.

Σέ κάθε φάση (άκόμη και στήν τελευταία) αυτής τής καταστροφικής πορείας μπορούσαμε νά φωνάξουμε <άλτ> και ή καταστροφή νά είχε άποφευχθί. Μά ήρμια άπαριθμεί αυτόν τόν έπαλοχυντό κατάλογο, και τό τόμος τελειώνει μέ τις φλόγες τής τιμωρίας και τό πάθος και τήν τραγωδία τής έκστρατείας στή Νορβηγία.

Κάθε Ιστορικός μπαίνει στόν πειρασμό νά κάμη πνευματώδη τή διήγησή του και νά υπεραποποιήση τά μπερδεμένα έλατήρια, αποδίδοντας τις κατοτυχίες αποκλειστικά στή δειλία, τήν αισιοδοξία και τήν έπαρση τών ανθρώπων. Ό κ. Τσώρτσιλ έχει κάμει δ ίδιος και παρακολουθής και γράφει και διαβάσει τόσο Ιστορία ώςτε έξέρει πώς οι χαρακτηρησμοί αυτοί πού αναφέρονται σέ πρόσωπα είναι έξαιρετικά εύκολοι για νά είναι έντελώς άληθινοί. Ξέρει πώς δ διαγυμός τών πολιτικών νά φωνάξουν ή Ισως άκόμη και νά αντιμετωπίσουν έναν κίνδυνο, όφειλεται, όχι πάντα σέ προσωπική δειλία ή Ικανοποίηση, αλλά συχνά στό κλίμα τής Κοινής Γνώμης.

Όταν δ κόσμος μένη άπαθής και συγχρόνως καταλαβαίνει τήν κατάσταση, όταν άγνοή και συγχρόνως δποκεύεται, χρειάζεται μία πολύ φα-

νηρή κρίση για νά καταλάβη τις δυσάρεστες αλήθειες. Χρειάζεται αλήθεια γενναιοτήτα για νά σοβ επιτρέψουν νά δδηγής έναν λαό ένώ τού δπόσχεται μόνον αίμα και ιδρώτα και δάκρυα. Χρειάζεται όμως και ή άπειλή μιάς ξάνης εισβολής για νά γίνη από όλους δυνατός ένας τέτοιος ρεαλισμός. Σέ άποχές φανταστικής ασφάλειας, ένας πολιτικός πού έπιμένει ότι ή κατάσταση είναι άπικίνδυνη μπορεί νά χάση τούς οπαδούς του και νά άποδοκιμασθί σάν προφήτης κακών.

Η πολιτική είναι ή τέχνη τού πιθανού ή λαμπρότητα ενός δικομματοςού συστήματος είναι ότι κάνει τήν αντιπολίτευση νά εκφράζη μέ ένα αίθεμα εύθύνης αντιλήψεις πού ή Κυβέρνηση συμπεριζεται άπόλυτα, δικάια όμως νομίζει ότι θά ήταν άδιάκριτο και άπικίνδυνο νά τις φωνάξη δυνατά. Η πραγματική κατηγορία έναντίον έκείνων πού βρίσκονται στήν άρχή πριν από τό 1938 είναι ότι πραγματικά πιστευαν τις άνοησίες πού έγραφαν και έλεγαν. Ό Τσώρτσιλ είναι πολύ γενναίοψυχος για νά ρίξη αλάτι στίς πληγές τους.

Ό κ. Τσώρτσιλ δέν διδάσκει. Τά λόγια όμως τής διδασκαλίας του σέκου νά άνοιχτά σέ όλους. Δέν μπορούμε νά άποφύγουμε τόν πόλεμο διακηρύσσοντας πόσο πολύ τόν αντιπαθούμε ή συγκακριμένη δράση τών κακών ανθρώπων είναι Ισχυρότερη από τήν φιλική άσθαιότητα τών καλών. Έκείνοι πού πιστεύουν ότι ή βία πρέπει νά περιορισθί μέ βίαια μέσα, μπορούν νά όνομασοθύν <πολεμοποιοί> μόνο από τούς συμπεροντολόγους ή τούς άνόητους δέν μπορούμε νά έλέγχουμε τή βία μέ τήν άκατεδυνητη καλωσύνη ή συμφιλωση πρέπει νά βασίζετι στήν συγκεντρωμένη και ένωμένη δύναμη.

Σάν Ιστορία λοιπόν τό βιβλίο τού κ. Τσώρτσιλ είναι κάτι περισσότερο από άπλή καταγραφή γεγονότων και αϊτίων. Είναι μία τρομερή προειδοποιητική διήγηση. Είναι άκόμη ή

αυτοπροσωπογραφία ενός μεγάλου ανθρώπου. Δέν ζητά νά δώση τήν αυτοβιογραφία του. Η προσωπικότητά του όμως είναι τόσο έντονη ώςτα δλόκληρος δ χαρακτηρης τού ανθρώπου άποκαλύπτεται.

Τό θάρρος βρίσκειται στήν πρώτη γραμμή: όχι μόνον ή άνδροπρέπεια πού μπορεί νά αντιμετώπιση άτάραχη τήν καταστροφή, αλλά τό εύαίσθητο συμπονετικό θάρρος πού γίνεται έντονώτερο μέ τόν ήρωισμό τών άλλων άκόμη και τών έχθρών ενός ανθρώπου. Η ένεργητικότητα πάλι, σάν κι αυτήν πού φέρνει άνατωμένη θέρμη για τόν έλο και κινούριο όγκο τής δουλειάς πού βλέπει κανείς νά δφώνεται έμπρός του όταν φθάνη στήν κορυφή.

Έξαιρετικός πατριωτισμός όστερα, πού ζητά όχι τήν επικράτηση στή χώρα του, αλλά τόν θρίαμβο τών άρχών και τών έθιμων πού συνήθισε κανείς νά θαυμάζη και νά αγαπά.

Βαθεία φιλοσοφία στηριγμένη όχι σέ άκαδημαϊκές αντιλήψεις μά σέ καρπούς βαθιά έρευνημένης πείρας. Γενναία φαντασία, πού μπορεί νά δη πέρα από τήν ύπερλιμότητα ή τις περιπλοκές τού παρόντος πρds τις σκοτεινές άπαιτήσεις τού μέλλοντος. Δύναμη θελήσεως έπίμονη και συγχρόνως εύκαμπτη.

Δυνατός μυστικισμός πού βλέπει στήν άλυσίδα τών γεγονότων κάτι περισσότερο από ένα παιχνίδι τής μοίρας, κάτι περισσότερο από μία αυτόκλητη παρέμβαση τής τύχης, και μπορεί νά αισθανθί τό χτύπο <δρόρων φτερών>. Και μία γενναίοψυχία πού άπαλύνει τις γωνίες τής μαχητικότητας συγχωρώντας όχι μόνον αυτούς πού έσφαλαν αλλά και έκείνους πού ή δειλία τους προκάλεσε τήν ίδια τήν καταστροφή, αυτήν πού μέ τρεμάμενα χέρια άγωνίστηκαν νά άποτρέψουν.

Χωρίς νά έπιθυμή κάτι τέτοιο, δ κ. Τσώρτσιλ, έδωσε ένα πορτραίτο τού ίδιου τού έαυτού του, πιο αληθινό και πιο ζωντανό από όλα τά άλλα πού προσάβησαν νά δώσουν οι προκατόχοι του.

Τὸ βιβλίο τοῦ κ. Τσῳρτσὶλ εἶναι κατὰ τρίτο λόγο ἔργο φιλολογικῆς τέχνης. Δένα εἶτι συνθίξει νὰ διαγορεύῃ τὰ βιβλία τοῦ στὴν πρώτη τους μορφή καὶ ὅστερα τὰ ἐπεξεργάζεται στὰ δοκίμια. Ἄν αὐτὸ εἶναι ἀλήθεια δὲν ὑπάρχει στὸ ὅρος τοῦ ἴχνος χαλαρότητας στὴ σύνθεση, ἡ μακρὰς περιτολογίας πὺ συνήθως ἔχει ὁ κοινὸς συγγραφέας πὺ διαγορεύει.

Ἡ ἀρχιτεκτονικὴ τοῦ πρώτου τόμου — ἡ ἀναλογία τοῦ δγκου, ἡ σχέση μορφῆς καὶ περιεχομένου, δμοίων καὶ διαφορετικῶν στοιχείων — εἶναι ὑπόδειγμα φιλολογικῆς συνθέσεως. Ἐφαί καλὰ εἶτι ὅς ἔνα θέμα τόσο πυκνὸ, σὰ ἔνα ἔργο μὲ τόσο ψυχρὴ μεγαλοπρέπεια, τὸ χρώμα, τὰ στολίδια καὶ οἱ λεπτομέρειες πρέπει νὰ ὑποτάσσονται στὴν ἀπλότητα τοῦ συνόλου. Ἐφαί καλὰ πὺς τὸ δραματικὸ στοιχεῖο τοῦ ἔργου τοῦ εἶναι μόνο τοῦ τόσο ἐπιδητικὸ ὥστε πρέπει νὰ ἐλαττώνῃ στὸ ἐλάχιστο κάθῃ προσωπικὸ δραματικὸ στοιχεῖο. Ἐφαί ἀκόμη εἶτι τὸ τεράστιο μέτωπο πὺ ἔχει νὰ καλύψῃ πρέπει νὰ ἐλαφρύνεται κατὰ διαστήματα ἀπὸ μερικὰ καλοδωλμένα ἀνέγματα, ἀπὸ μερικὰ σύμβολα ψυχικῆς ἡρεμίας.

Ἡ προσοχή, ἔτσι, ζωντανάει σὰ καλοφτιαγμένα διαστήματα ἀπὸ κάποια ἐσωτερικὴ σκέψη, μὲ στιγμιαία ματιά στὸ ἀνθρώπινο καὶ τὸ ἀτομικὸ, ἔνα τόνο εἰρωνείας καὶ χιούμορ, ἔνα κομμάτι μὲ μὲ ζωντανὴ ἀπεικόνιση ἡ ἀνάλυση, μὲ νότα αἰσθημάτων ἡ ρωμαντισμοῦ, μὲ φράση ὑποδηλωτικὴ ἡ μὲ ἀπὸ καίνας τίς ἐκπληκτικὰς διαφωτιστικὰς ἔξενες λέξεις (οἰκαίς καὶ συγχρόνως ἔξενες), λέξεις πὺ ὑπάρχουν ἀρκετὰς στὸ λεξιλογιὸ τοῦ. Τὸ ὅρος τοῦ κ. Τσῳρτσὶλ εἶναι τόσο διακριτικὸ, ψυχραίμο καὶ Σαξωνικὸ δσο καὶ τὸ Ἀγγλικὸ τοπετο. Συνδυάζει μὲ ἀπέραντη ποικιλία ἐκπληξων μὲ μὲ ἀνμόσφαιρα ἀδιατάρακτη ἔχει ἔνα τόνο τελειότητας.

Ὁ κ. Τσῳρτσὶλ δὲν εἶναι ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους πὺ βλέπουν τὴ ζωὴ καὶ τὸν θάνατο σὰν πράγματα χωρὶς νόημα. Ἡ ἱστορία τοῦ ἐμπνέει καρτερία, ὁ χαρακτήρας τοῦ ἀμιλλὰ καὶ ἡ φιλολογικὴ τοῦ δύναμη ἀφῆνει κανέναν σ' αὐτὴ τὴν ψυχικὴ ἀνάταση πὺ βγαίνει ἀπὸ τὴ θεώρηση ἐνός ἀδίστου καὶ ἐπιτυχημένου ἔργου τέχνης.

HAROLD NICOLSON

* Ἀπὸ τὸ «Daily Telegraph», Λονδίνο

ΤΟΝ ΜΑΪΟ τοῦ 1910 ὁ Βασιλεὺς Γεώργιος τῆς Ἀγγλίας ἐκάλεσε τὸν Τσῳρτσὶλ γιὰ νὰ τοῦ ἀναθέσῃ τὴν ἐντολὴ τοῦ σχηματισμοῦ κυβερνήσεως. Ὁ Βασιλεὺς τὸν κοίταξε ἐρσυνητικὰ καὶ εἰρωνικὰ γιὰ λίγα λεπτά καὶ ὅστερα τοῦ εἶπε: «Ἵποθέτω πὺς δὲν θὰ ἔξερετε γιὰτὶ σὰς κάλεσα».

Παίρνοντας τὸ ἴδιο ὕφος ὁ Τσῳρτσὶλ ἀπάντησε: «Ἐφ, δὲν μπορούσα νὰ φαντασθῶ γιὰτὶ». Ὁ Βασιλεὺς γέλασε καὶ τοῦ εἶπε: «Θέλω νὰ σὰς ζητήσω νὰ σχηματίσετε Κυβέρνηση».

Ὁ Τσῳρτσὶλ ἀπάντησε εἶτι θὰ ἐσχημάτιζε. Ἡ ἀπειλουμένη καταστροφὴ εἶχε ἐσπᾶσει. Οἱ Γερμανοὶ προελαύνανε ἀκάθεκτοι μέσα ἀπὸ τὴν Γαλλία καὶ τίς Κάτω Χώρες. Τί ἔφαγε νὰ σκέφθηκε ὁ Τσῳρτσὶλ σταν τὸν κάλεσαν ν' ἀναλάβῃ τὴν ἐξουσία σὰ μὲ τέτοια περίεστη;

«Εἶχα ἔνα αἰσθημα βαθιᾶς ἀνακούφισης», γράφει. «Ἐπὶ τέλους εἶχα τὴν ἐξουσία καὶ μπορούσα νὰ διευθύνω τὰ πάντα. Ἐνοιωθα σὰν νὰ περπατοῦσα μὰς μὲ τὴ μοῖρα καὶ εἶτι δλη μου ἡ περασμένη ζωὴ δὲν ἦταν παρὰ μὲ προσωπικὴ γι' αὐτὴν τὴν ὄρα, γι' αὐτὴν τὴν δοκιμασία: ... Ἦμουν βέβαιος εἶτι θὰ ἐπιτύχαινα. Γι' αὐτὸ, μ' ἔλο πὺ ἀνυπομονοῦσα νὰ ξημερώσῃ, κοιμήθηκα βαθειὰ καὶ δὲν εἶχα ἀνάγκη ἀπὸ εὐχάριστα ὄνειρα. Τὰ γεγονότα εἶναι καλύτερα ἀπὸ τὰ ὄνειρα.»

Τὸ
θαῖδι
τῆς
φτώχειας

Τὸ
MARTIN
ANDERSEN NEXØ

(Ἀπὸ τὸ βιβλίο
«Et Lille Krae»
ἐκδ. Gyldendalske Nordisk
Vorlag, Κοπεγχάγη)

Μὰς μὲ τὸν Γιοχάννες Β
Γιένσεν, ὁ Μάρτιν Ἀνδερσεν
Νέξο (γεννήθηκε στὰ 1669)
θεωρεῖται ἕνας ἀπὸ τοὺς με-
γάλους ἀνθρώπους τῆς Δανι-
κῆς λογοτεχνίας. Ἡ φήμη του
ὀφείλεται κυρίως στὸν τρόπο
μὲ τὸν ὁποῖον χειρίστηκε τὸ
κοινωνικὸ ἔπος, καὶ κυρίως
στὰ δύο καλύτερα μυθιστορή-
ματά του, στὸ «Πὲλ ὁ κατα-

Τὸ παιδί τῆς φτώχειας

Ὅπως ἕνας ἄρρωστος δὲν θέλει νὰ δουλεύῃ, ἔτσι καὶ ἕνας ἄνθρωπος γερὸς δὲν θέλει νὰ σκέπτεται. Καὶ τὰ δύο εἶναι ἀντίθετα μὲ τὸ φυσικὸ νόμο. Ἡ σκέψη εἶναι ἕνα φαινόμενο ἄρρώστιας ἢ τουλάχιστον ἀποτέλεσμα ἑνὸς μὴ ἰσορροπημένου, ταραγμένου νοῦ. Ἐνας γερὸς ἄνθρωπος μὲ πάντα ἡρεμὴ διάθεση δὲν παρασκέπτεται τὰ πράγματα, τὰ παίρνει ὅπως ἔρχονται. Ἡ ἀνάγκη ποὺ νοιώθω ἐγὼ νὰ στρίβω καὶ νὰ περιπλέκω τὰ γεγονότα εἶναι γιατί μοῦ λείπει ἡ εἰρήνη καὶ ἡ ἁρμονία καὶ μέσα μου δὲν ἔχω καθόλου ἀνεκτικότητα. Ἀναλύει κανεὶς τὰ φαινόμενα γιὰ νὰ βοῇ μιὰ βάση συμβιβασμοῦ, γιὰ τίς ἀεληπισμένες προσπάθειες νὰ ἡρεμήσῃ, νὰ κρίνῃ δίκαια ἀνάμεσα στὰ ἀνταγωνιστικὰ στοιχεῖα ποὺ τὸν ταραίζουν. Δὲν καλυτερεύει τίποτα μὲ τὸ ὅτι ἐγὼ ἔχω ἴσως μέσα μου τουλάχιστον δύο ράτσες διαφορετικές, ἀντίθετες τῇ μιᾷ ἀπὸ τὴν ἄλλη ποὺ θὰ ἔπρεπε νὰ εἶχαν ἐντελῶς ἀναμιχθῇ καὶ νὰ εἶχαν γίνει ἕνα κράμα. Αὐτό, θὰ ἔπρεπε ἴσως νὰ ἦταν ἕνας ἀκόμη λόγος γιὰ νὰ καταλαβαίνω τὰ φαινόμενα καὶ νὰ τὰ τοποθετῶ σωστά.

Ἄν ἐκτός ἀπ' αὐτὰ ἔχη κανεὶς γονεῖς ποὺ εἶναι τόσο διαφορετικοὶ ὅσο μποροῦν νὰ εἶναι δύο ἄνθρωποι, καὶ ἂν ἔχη πάρεῖ ἄρκετὰ καὶ ἀπὸ τοὺς δύο, καὶ μάλιστα ὄχι τὰ καλύτερα καὶ ὑγιέστερα χαρακτηριστικά τους—τότε ἡ δουλειά του μ' αὐτὸν τὸν κόσμο ἔχει τελειώσει γιὰ πάντα. Εἶχα νὰ πολεμήσω ὅλα αὐτὰ καὶ ἀκόμη περισσότερα—εὐτυχῶς χωρὶς πάντα νὰ ξέρω καλὰ πόσο μεγάλα ἦταν τὰ ἐμπόδια· ἀλλοιῶς θὰ εἶχα ἴσως ἐγκαταλείψει τὸν ἀγῶνα ἀπὸ πολὺ νωρίς.

Ναὶ εἶχα πάρα πολλὰ ζητήματα νὰ λύσω καὶ ἐκτός ἀπ' αὐτὸ συνεχῶς μοῦ ἔλεγαν ὅτι δὲν ἔμοιαζα μὲ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους. Αὐτὸ τὸ ἔπαιρνα—ἴσως μὲ περισσότερη ἀπὸ ὅση ἔπρεπε μετριοφροσύνη—σὰν ἀπόδειξη τοῦ ὅτι ἤμουν ἕνας ἀποτυχημένος καὶ ἀγωνιζόμενος νὰ ἀλλάξω· τολμῶ νὰ πῶ πὼς ἐσπατάλησα ἄδικα τὰ τρία τέταρτα τῶν δυνάμεών μου καὶ τῶν ἱκανοτήτων μου προσπαθώντας νὰ βγάλω ὅ,τι καλύτερο μποροῦσα ἀπ' αὐτὲς τίς συγκρουόμενες δυνάμεις ποὺ ἔκλεινα μέσα μου, νὰ γίνω σὰν τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, χωρὶς πραγματικὰ νὰ πετύχω τίποτε. Μόνο ὅταν ἔφτασα τὰ πε-

νήντα ἔπαψα νὰ βρίσκωμαι σὲ διαρκὴ πόλεμο μὲ τὸν ἑαυτό μου. Τότε κατάλαβα πὼς αὐτὸ ἦταν ἀνοησία, χαμένη προσπάθεια καὶ ἀποφάσιμα ὅτι ἄρκετὰ εἶχα ἀγωνιστῇ καὶ ὅτι ὁ κόσμος ἔπρεπε νὰ μὲ δεχθῇ ὅπως ἤμουν. Ὅταν ἔγινα πενήντα χρόνων χρειάστηκα μιὰ δλόκληρη ἑβδομάδα γιὰ νὰ ἀναλογιστῶ τὴ ζωὴ μου καὶ τὸ ἀποτέλεσμα ἦταν νὰ γράψω γιὰ ὅλα τὰ χαμένα χρόνια: «Ὁ ἴδιος ἦταν ὁ χειρότερος ἐχθρὸς του». Καὶ πράγμα περίεργο νὰ τὸ λέη κανεὶς, πάντα αἰσθάνθηκα εὐτυχισμένος γι' αὐτὴν τὴν ἐγωϊστικὴ ἀπόφαση. Στους ἀνθρώπους γύρω μου ἄρεσιν τώρα περισσότερο ποὺ τοὺς ἀφήνω νὰ σηκώνουν μερικὰ ἀπὸ τὰ βάρη μου, ποὺ εἶναι ἀναγκασμένοι νὰ μὲ παίρνουν ὅπως εἶμαι. Εἶμαι πιὸ καλὸς καὶ πιὸ ἐλεύθερος. Τὸ νὰ εἶναι κανεὶς σκληρός, τὸ πληρώνει ἀκριβὰ!

Γιὰ τὸ παιδί ἑνὸς φτωχοῦ ἀνθρώπου ὁ ἀποφασιστικὸς—συχνὰ πικρὸς—παράγοντας δὲν εἶναι ἡ γέννηση ἀλλὰ ἡ σύλληψη. Πρὶν ἀπὸ τὴ σύλληψη τὸ παιδί καταδιώκει τὴ σκέψη τῶν γονιῶν σὰν ἀνέλπιδη μάχη μετὰ ξὺ φόβου, ἐπιθυμίας καὶ ἀεληπισμένου κινδύνου. Καὶ ἀπὸ τὴν ἡμέρα ποὺ θὰ καταλάβουν πὼς «κάτι λάθος ἔγινε» ζεῖ μέσα τους σὰν κάτι ἀναπόφευκτο, σὰν τὸ φανέρωμα μιᾶς κακῆς μοίρας. Πολλὰ παιδιά τοῦ προλεταριάτου πέρασαν τὴν χειρότερη ἐποχὴ τῆς ζωῆς τους αὐτοὺς τοὺς μοιραίους ἑννέα μῆνες καὶ γεννήθηκαν μὲ πρόσωπα ρυτιδωμένα.

Ἡ μητέρα μου ἔλεγε πὼς τὴν κλωτσούσα πρὶν νὰ γεννηθῶ. Ἐλπίζω πὼς ἐξιλεώθηκα γι' αὐτὸ ἀργότερα. Σὰν ἕνα εἶδος δικαίης ἀνταποδόσεως ὁ πατέρας μου μοῦ ἔδωσε ἕνα μπάτσο ἀμέσως μόλις γεννήθηκα. Ἐκλαιγα πολὺ τοὺς ἔξη πρώτους μῆνες καὶ ἰδίως τὴν νύχτα. Ἡ μητέρα μου μὲ εἶχε δίπλα της καὶ κοιμόταν στὸ ἴδιο κρεβάτι μὲ τὸν πατέρα, ποὺ βέβαια δὲν μπορούσε ποτὲ νὰ κοιμηθῇ. Ἦταν πεθαμένος στὴν κούραση ὕστερα ἀπὸ τὴν σκληρὴ δουλειὰ τῆς ἡμέρας καὶ φυσικὰ ἀναβε καὶ ἐξοργιζόταν ποὺ δὲν μπορούσε οὔτε τὴν νύχτα νὰ ἡσυχάσῃ. «Γιατί δὲν κοιμόταν σὲ ἄλλο δωμάτιο;», θὰ ἔλεγε ἴσως μιὰ πονετικὴ ψυχὴ «ἢ τοῦλάχιστον σὲ ἕνα κρεβάτι μοναχός του;». Μὰ ὑπῆρχε μόνο ἕνα κρεβάτι, τὰ τρία ἄλλα παιδιά κοιμόνταν πάνω σὲ καρέκλες ἢ

κινητῆς» (*Pelle Erobreren*) καὶ στὸ «Ντίττε: ἡ κόρη τοῦ ἀνθρώπου» (*Ditte: Daughter of Man*). Τὰ ἀπομνημονεύματά του συγκρίνονται μὲ τοῦ Γκόρκυ. Ἀπὸ τὸν πρῶτο τους τόμο παίρνουμε τὸ ἀπόσπασμα ποὺ δημοσιεύουμε, ἕνα κομμάτι ποὺ δίνει τὴν συγκινητικὴ εἰκόνα μιᾶς παιδικῆς ἡλικίας ποὺ πέρασε μέσα στὴ φτώχεια.

ὅπως ἄλλοιῶς μπορούσαν καλύτερα ὥσπου τὰ δυο προτίμησαν νὰ μεταφερθοῦν στὸ νεκροταφεῖο. Εἴχαμε ἀλήθεια καὶ ἄλλο δωμάτιο. Μὰ αὐτὸ ἦταν τὸ μοναδικὸ πράγμα πού μᾶς συνέδεε μὲ τὴν φωτεινὴ πλευρὰ τῆς ζωῆς καὶ δὲν μπορούσε νὰ χρησιμοποιηθῇ γιὰ κρεββατοκάμαρα, παρὰ μόνον ὅταν ἀρρωστοῦσε κανεὶς. Ἐκεῖ βρισκόταν ὁ ταπετσαρισμένος καναπὲς τῆς μητέρας καὶ ἡ σιφονιέρα της μὲ ἓνα κινεζικὸ σκύλο, δυὸ γύψινα βάζα καὶ ἓνα στρογγυλὸ τραπέζι. Ὑπῆρχε ἀκόμη καὶ μιὰ θερμάστρα μὰ δὲν ἔμενε κῶρος γιὰ τίποτε ἄλλο.

Δὲν θυμοῦμαι καθόλου τὸ δεύτερο ἀπὸ μᾶς τὰ παιδιὰ, τὴ Γερτρούδη. Ἦμουν μόλις ἔξη χρονῶν ὅταν ἔχασε κάθε ἐπιθυμία γιὰ τὴ ζωὴ. Θυμοῦμαι ὅμως κάπως τὸ μεγαλύτερο παιδί, τὸν Κρίστιαν, ἓνα φτωχὸ ἀδύνατο μικρὸ πλάσμα πού τὸ κεφάλι του ἦταν πάρα πολὺ μεγάλο. Θὰ ἦταν φαντάζομαι κάπου ἔξη χρόνων τότε καὶ ἐγὼ δύο ἢ τριῶν. Ἦταν ξαπλωμένος σὲ ἓνα εἶδος κούνιας ἀπὸ λυγαριὰ καὶ συνεχῶς ξεφτοῦσε τίς ἄκρες της. Ποτὲ δὲν τὸν δέιρανε γι' αὐτό, πρὸς μεγάλη μου κατὰπληξη. Ὅταν ἔφευγε ὁ ἥλιος, ἡ μητέρα τὸν πῆγαινε στὸ παράθυρο, στὸ ἄλλο δωμάτιο. Μία φορὰ ὁ πατέρας εἶπε: «Ὅταν ὁ Κρίστιαν πεθάνῃ, θὰ ἔχουμε περισσότερο κῶρο» καὶ τότε ἡ μητέρα ἔκλαψε. Ἦταν τὸ πιὸ ἐνοχλητικὸ ἀπ' ὅλα τὰ παιδιὰ της, καί, ἴσως γι' αὐτὸ τὸ πιὸ ἀγαπημένο της. Ποτὲ δὲν μιλοῦσε γι'

αὐτόν, ἀλλὰ πολλὰ χρόνια ὕστερα τὴν ἔπιασε νὰ κλαίῃ μπροστὰ σὲ ἓνα ἀνοιγμένο συρτάρι μὲ μιὰ μουκλα ἀπὸ τὰ μαλλιά του καὶ ἓνα ρουχάκι του στὰ χέρια της. Δὲν θυμᾶμαι τίποτε ἀπὸ τὸν θάνατο καὶ τὴν κηδεῖα του. Θυμᾶμαι ὅμως ὅτι μοῦ ἔλειπε καιρῶ- τοῦσα τὴν μητέρα πού ἦταν· «Πῆγε στὸ νεκροταφεῖο», μοῦ εἶπε, καὶ ἄρχισε νὰ κλαίῃ. «Δηλαδή εἶναι ἄγγελος;» τὴν ρώτησα. Ἡ μητέρα κούνῃσε τὸ κεφάλι της. «Οἱ φτωχοὶ δὲν ἔχουν δουλειὰ στὸν οὐρανό· θὰ ἦταν εὐχαριστη- μένοι ἂν μπορούσαν νὰ ζοῦνε στὴ γῆ».

Καὶ θυμᾶμαι πὼς ξαφνικὰ βρέθηκα σὲ ἐντελῶς καινούργια θέση. Ὁ ἀδελφός μου ὁ Γκεόργκε, δυὸ χρόνια μεγαλύτερός μου, ἦταν τώρα ὁ πιὸ μεγάλος καὶ ἐγὼ ἦμουν ὁ δεύτερος. Αὐτὸ ἦταν κάτι σὰν προβιβασμός. Δὲν ἦμουν πιά ἡ οὐρὰ μέσα στὸ πλῆθος τῶν παιδιῶν. Ἀποκτήσαμε καὶ μιὰ μικρὴ ἀδελφούλα. Αὐτὸ βέβαια μοῦ ἔδινε ἀξία, μὰ μοῦ ἐπέβαλε δουλειὰ καὶ εὐθύνη— ἦμουν ἀναγκασμένος νὰ τὴν φροντίζω. Στους φτωχοὺς τὰ παιδιὰ φροντίζουν τὸ ἓνα τὸ ἄλλο· τὸ ἔργο αὐτὸ βάραινε τὸν ἀδελφό μου· μὰ μὲ ἐξάσκησε πολὺ γρήγορα ὥστε νὰ τὸ μοιράζομαι μαζύ του — καὶ κυρίως κολακεύοντάς με. Δεκαεννέα χρονῶν ἡ μητέρα μου περιμένα τὸ πρῶτο της παιδί. Ὅταν ἐτοιμάζονταν νὰ παντρευτοῦν ἦρθε ὁ πόλεμος τοῦ 1864 καὶ τὸν πα-

τέρα τὸν κάλεσαν στὸν στρατό. Κατώρθωσε νὰ οἰκονομήσῃ 50 τάλληρα καὶ νὰ βρῇ ἓναν ἀντικαταστάτη—καὶ ἔτσι παντρεύτηκαν. Μὰ τὰ πενήντα αὐτὰ τάλληρα βάραιναν τὸ σπῆτι, φορτίο ἀσκήκωτο γιὰ πολλὰ χρόνια. Ἐγὼ γεννήθηκα στὰ 1869, τέταρτο παιδί—τέσσερα παιδιὰ σὲ πέντε χρόνια. Καὶ ἐκτὸς ἀπ' αὐτό, ἡ μητέρα μου δούλευε ἐκεῖνα τὰ χρόνια, ἔδινε ἓνα χέρι σὲ διάφορες οἰκογένειες ὅπου εἶχε ἄλλοτε ἐργασθῇ, ἔπλυνε σκάλες καὶ μοί- ραζε ἐφημερίδες. Ἦταν τρομερὰ ἀποφασιστικὸς ἄνθρωπος, προικισμένη μὲ ἀκατάβλητη ἐνεργητικότητα καὶ ὑπομονή.

Κληρονόμησα τὴν ἐπιμονή της σὲ θετικὴ μορφή. Ἦμουν πεισματάρης! Ὁ πατέρας τὸ πρόσεξε, ἀπ' ὅταν ἦμουν πολὺ μωρὸ καὶ δὲν ἐννοοῦσα νὰ σταματήσω τὸ κλάμα, παρ' ὅλο τὸ εὐλό. Ἀργότερα, μοῦ τὸ ἔλεγε διαρκῶς καὶ κείνος καὶ τ' ἄλλα ἀδελφία μου, πού δὲν ἔκαναν ἄλλο παρὰ νὰ μοῦ θυμίζουν ὅτι καὶ ὁ Πατέρας τὸ ἔλεγε αὐτό. Ποτὲ δὲν θυμᾶμαι τὴν μητέρα νὰ εἶπε πὼς ἦμουν πεισματάρης. Αὐτὴ ὅμως μπορούσε πολὺ εὐκόλα νὰ μὲ κά- νη καλά. Μὲ κατάρφανε νὰ κάνω οὐτιδήποτε. Εἶχε τὸ πιὸ γλυκὸ χαμογελο πού ἔχω δῆ ποτὲ σὲ γυναίκα καὶ ὅταν χαμογελοῦσε κάθε ἴχνος ἐπιμονῆς ἔσπαγε μέσα μου.

Νὰ ἔχῃς ἀριθμὸ τέσσερα μέσα σὲ ἑντεκα ἦταν σχετικὰ καλὴ σειρά. Ὅπωςδήποτε ἔμεινα ζωντανὸς ἂν καὶ δὲν δεχόμουν τὴ ζωὴ ὅπως ἐρχόταν. Ἀσφαλῶς θὰ εἶχα ἐπιμονὴ ἢ ἴσως κάποτε σκληρότητα, γιὰ νὰ κατορθώσω νὰ ἀντισταθῶ σ' αὐτὴν τὴν συνεχῇ, ἐπίμονη κλήσῃ νὰ παραδοθῶ. Ὁ ἀριθμὸς τρία, ὁ Γκεόργκε, χωρὶς ἀμφιβολία εἶχε πάρει ὅλη τὴ ζωτικότητα καὶ ἔτσι πολὺ λίγη εἶχε μείνει γιὰ μένα. Ὁ Γκεόργκε πάντα ἦταν καλά, ὥσπου ξαφνικὰ μιὰ φορὰ ἀρρώστησε καὶ πέθανε, σαρανταδύο χρονῶν.

Πόσο μακρὰ μπορούν νὰ φθάσουν οἱ ἀναμνήσεις ἐνὸς ἀνθρώπου; Γεννήθηκα στὴν ὁδὸ Ἀγίας Ἀννας, ἀκριβῶς κάτω ἀπὸ τὸ χρυσὸ θόλο τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Σωτήρος, σὲ μιὰ σοφίτα

πὺν ἔβλεπε σὲ αὐλή· «Δεύτερο πάτωμα πρὸς τὰ μέσα, πάνω ἀπὸ τὴν αὐλή», μὲ δῶρθωνε πάντα ἡ μητέρα ἀργότερα ὅταν μιλούσαμε γι' αὐτό. «Ήταν πραγματικά χαριτωμένο διαμέρισμα! Εἶχε ὅμως ἓνα ἐλάττωμα. "Εβραζε ἀπὸ ποντίκια», συνήθιζε νὰ προσθέτῃ. "Ἦμουν δυὸ-τριῶν χρόνων ὅταν μεταφερθῆκαμε στὸ σπίτι τοῦ "Ιατρικοῦ Συνδέσμου. Δὲν θυμοῦμαι ἀκριβῶς τὴν μετακόμιση, μ' ὅλο πὺν θὰ ἔπρεπε νὰ ἦταν μεγάλο γεγονός στὴ ζωὴ ἑνὸς παιδιοῦ. Θυμοῦμαι ὅμως ἀμυδρότατα ἓνα παράθυρο μὲ πολὺ πλατὺ περβάζι καὶ σιδερένια κάγκελα ζεστά ἀπὸ τὸν ἥλιο πὺν ἔβλεπε στὴ στέγη· ἀκριβῶς ἀπὸ κάτω ἦταν ἓνα λούκι μὲ κάτι πράσινο μέσα. "Ενα πλεκτὸ κόκκινο πράγμα, ἴσως τόπι, βρισκόταν ἐκεῖ χάμω σὰν φωτεινὴ κηλίδα καὶ ἐγὼ σκυμμένος μπροῦντα κλωτσούσα καὶ δὲν μποροῦσα νὰ τὸ φτάσω. Θυμᾶμαι ἀκόμα πὺς ἔβγαλα μιὰ στριγγιλιὰ. Νόμισα πὺς εἶχα πλησιάσει παρὰ πολὺ κοντὰ στὴν σόμπα καὶ ὅτι γι' αὐτὸ ἡ μητέρα μου ἔτρεξε σὰν τρελλὴ κοντά μου. Μὲ τράβηξε μέσα, ἀπὸ τὸ πόδι, καὶ ἦταν ἀστείον νὰ τὴν ἔβλεπε κανεὶς νὰ στέκεται ἐκεῖ δὲν τρέμοντας μ' ὅλο πὺν ἤξερε, ὅπως κι ἐγὼ, πὺς ἡ σόμπα δὲν ἦταν ἀναμμένη.

Πιὸ ξεκάθαρα θυμᾶμαι ἓνα πελώριο τοῖχο· ἡ μητέρα ἔλεγε, γιὰ μεγάλῃ μου κατάπληξη, πὺς μᾶς ἔκλεβε τὸν ἥλιο. Ήταν μεγάλη ἀνακούφιση γιὰ μένα πὺν

δὲν τὸν κρατοῦσε. Τὸ πρῶτὸ δὲν κλεμμένος ἥλιος ἔβγαινε ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά. Ἡ ὕγρασία εἶχε ζωγραφίσει πελώριους φανταστικούς κόσμους στὸν τοῖχο καὶ ἀνάμεσά τους τριγύριζαν παράξενες μικροσκοπικὲς μορφές μὲ ὀστρακα, ἀναρίθμητα πόδια, μαμούνια καὶ σαρανταποδαροῦσες. Νόμιζα πὺς θὰ μποροῦσα νὰ τὰ πιάσω μέσα ἀπὸ τὸ λούκι. Ὁ τοῖχος αὐτὸς δὲ βρισκόταν μακριά του. Καὶ πάνω ἀπ' ὅλα αὐτὰ βλέπω τὸν χρυσὸ θόλο τῆς "Εκκλησίας τοῦ Σωτήρα νὰ αἰωρεῖται στὸν ἀέρα. Τὸ λούκι εἶχε μέσα χώματα καὶ χλόη, καὶ κεῖ τριγύριζαν ἀεικίνητα πουλιά· καὶ μιὰ ὁμορφη μέρα, ἓνα ὠραῖο φυτὸ μὲ ἓνα κόκκινο λουλουδί· ξεπήδησε μπρὸς στὰ ἔκπληκτα μάτια τοῦ παιδιοῦ. "Ετσι εὐκολα καὶ φτηνά, μόνο οἱ πολὺ φτωχοὶ γνωρίζουν τὴν ἐξοχή.

"Αληθινὰ ἡ μητέρα ἔκανε ἀργότερα πολλὰς φορὲς λόγο ὅτι δὲν ἦταν δυνατό νὰ θυμᾶμαι τίποτε ἀπ' αὐτά. Ὡστόσο κάπου μέσα μου ζοῦν ὅλα, καὶ οἱ αὐλὲς τοῦ Κριστιανχάβεν, ὡς αὐτὴ τὴν ἡμέρα, σχηματίζουν μέσα μου τὸν κόσμον ὅπου μπορῶ νὰ κινῶμαι πιὸ ἐλεύθερα. Ἡ ἴδια ἡ μητέρα θυμόταν πολλὰς λεπτομέρειες ἀπὸ τὰ πρῶτα παιδικὰ της χρόνια στὸ νησί Μόρη πὺν τὸ ἄφησε πρὶν ἀκόμη κλείσῃ τὰ τρία καὶ ποτὲ πιά δὲν ξαναπῆγε. Τὰ παιδιὰ τῶν φτωχῶν ἀσφαλῶς θυμοῦνται πιὸ πολὺ ἀπὸ τὰ παιδιὰ τῶν πλουσίων πὺν περνοῦν αὐτὰ τὰ χρόνια τους πλούσια καὶ εὐτυ-

χισμένα. Ἡ ζωὴ ἀφήνει πάνω τους τὰ ἴχνη της πολὺ πρόωρα.

Τὸ παιδί ἔχει πάντα ἓναν ἀστείον τρόπο πὺν ἀντιδρᾷ στὰ γεγονότα, τὰ κοσκινίζει, τὰ ξεχνάει ἢ τὰ κρατᾷ, ἀνάλογα μὲ νόμους ἐντελῶς διαφορετικούς ἀπὸ κείνους πὺν ἀκολουθοῦν οἱ μεγάλοι. Ἐνῶ δὲν θυμᾶμαι τίποτε ἀπολύτως ἀπὸ τὸ ἴδιο τὸ μεγάλο γεγονός, τὴν μετακόμισή μας ἀπὸ τὸ Κριστιανχάβεν στὸ σπίτι τοῦ "Ιατρικοῦ Συνδέσμου, νομίζω ἀκόμα, πὺς βλέπω τὴν μητέρα στὴν πόρτα τοῦ νέου σπιτιοῦ μας νὰ κουβεντιάζῃ μὲ τοὺς γείτονες. Θὰ ἦταν τὶς πρῶτες ἡμέρες πὺν πῆγαμε ἐκεῖ, γιὰτὶ ἀργότερα δὲν τὰ πῆγαμε πολὺ καλά μαζὺ τους. Στεκόταν μὲ σταυρωμένα τὰ χέρια, ἀκουμπώντας στὸν στύλο τῆς πόρτας καὶ ἐγὼ ἤμουν ὑπερήφανος γι' αὐτήν. Ἐνοιωθᾷ πὺς παί-

ζαμε σπουδαῖο ρόλο σὰν νεοπυγαιμένοι ἐκεῖ. Ἡ μητέρα τᾶλεγε μὲ τὴν ψυχὴ της στοὺς γείτονες καὶ μιλοῦσε γιὰ τὸ κτίριο ἐκεῖ ὅπως ἔπρεπε. «Ὁ "Ιατρικὸς Σύνδεσμος», ὕγιενὰ σπῖτια γιὰ τοὺς φτωχοὺς! — πούφ. Δυὸ μικρὲς τρύπες μὲ τόσο ἀκριβὸ νοίκι. Οὐτε λόγος στὸ Κριστιανχάβεν ναί, αὐτὸ ἦτανε σπῖτι· τρία μεγάλα δωμάτια!»

«Ἐκεῖ εἶχαμε καὶ ποντίκια!», ἔλεγε ἐγὼ γιὰ νὰ τὴν βοηθῶ.

«Ἐσὺ ἀνόητο μικρὸ πὺν δὲν σταματᾷς ἡ γλῶσσα σου», ἔλεγε ἡ μητέρα καὶ μὲ σκουντοῦσε. «Τί ἀνακατεύεις; Ναί αὐτὸς ἦταν πραγματικά ὁ λόγος πὺν φύγαμε», ἔξηγουσε κάπως μὲ πεσμένα τὰ φτερά, «βλέπετε ἦταν κανεὶς ἀναγκασμένος νὰ βάλῃ τὰ φαγητὰ μέσα σὲ καλάθι καὶ νὰ τὸ κρεμάῃ τὴν νύχτα ἀπὸ τὸ τὰβάνι γιὰ νὰ μὴν τὸ τρῶνε αὐτὰ τὰ συχαμένα. Ἄλλοιως ἦταν πραγματικά ὁμορφο διαμέρισμα».

Εκεῖ στὸ σπίτι τοῦ "Ιατρικοῦ Συνδέσμου ἀρχισα νὰ κάνω δική μου ζωὴ. Καὶ μάλιστα, μιὰ καὶ γίνεται λόγος, γιὰ τὸ καλὸ ὅλων, γιὰτὶ πολὺ γρήγορα φάνηκε χρήσιμος σὲ ὅλους. Ἡ μητέρα μοίραζε ἐφημερίδες σὲ μίαν περιφέρειαν καὶ ὁ ἀδελφός μου κι ἐγὼ πηγαίναμε μαζὺ της καὶ ἀνεβαίναμε τὶς πιὸ χειρότερες σκάλες γιὰ νὰ τὴ βοηθᾶμε. Ἀπὸ τότε κιόλας ὑπέφερε ἀπὸ φλεβίτιδα.

Ήταν ἓνας ἐντελῶς καινούργιος κόσμος. Τὰ σπῖτια τοῦ "Ια-

τρικοῦ Συνδέσμου ἦταν τότε ἔξω ἀπὸ τὴν πόλη. Ἀπὸ τὴ μιὰ μεριά καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη ἦταν τὰ ἀνατολικά καὶ τὰ βόρεια οἰκόπεδα τῆς Ἑνορίας. Ἀνάμεσά τους ἦταν ὁ «Βασιλικὸς Δρόμος» ὅπως τὸν λέγαμε, πὺν ὁδηγοῦσε στὸ ἄγνωστο, σὲ βασιλικά κάστρα καὶ σὲ λίμνες μὲ μεγάλα δάση, πὺν ἦταν οἱ καρβουνιάρηδες. Τὸ πρῶτ' ὅταν ὁ ἀδελφός μου καὶ ἐγὼ τριγυρίζαμε στοὺς φούρνους γιὰ νὰ πάρουμε μπαγιατίτικο ψωμί στὴ μισὴ τιμὴ, τοὺς βλέπαμε. Εἶχαν φύγει ἀπὸ τὸ σπίτι τοὺς τὰ μεσάνυχτα· καθόνταν ἐκεῖ μαυρισμένοι καὶ παραῖξοι, μισοκοιμισμένοι πάνω στὰ πελώρια φορτία μὲ τὸ κάρβουνο, ἢ τὶς σκοῦπες καὶ τὰ καλάθια τοὺς. Ἐλεγαν πὺς μαχαίρωναν τὸν κόσμον καὶ γιὰ ἀσφάλεια περπατοῦσαμε μέσα στὸ χαντάκι. Καὶ ἀπὸ κεῖ φωνάζαμε, «Δῶστε μας λίγα κάρβουνα». Κάποτε κάποιος ἀπ' αὐτοὺς μᾶς πετοῦσε κανένα κάρβουνο μέσα στὸ χαντάκι, τὸ μαζεῦαμε μὲ προσοχὴ καὶ τὸ πηγαίναμε στὸ σπίτι στὴν μητέρα γιὰ τὸ σίδερο. «Ἐνα φαρδίνι οἰκονομία», ἔλεγε ἡ μητέρα καὶ μᾶς ἐπαινοῦσε.

Τὰ οἰκόπεδα ἦταν κλεισμένα καὶ ἀπὸ τὶς δυὸ μεριεὺς τοῦ δρόμου μὲ ξύλινα κάγκελα πάνω σὲ ἕνα χαμηλὸ πεζούλι. Ἐκεῖ ἐπάνω πάνω στὰ κάγκελα παραβγαίναμε ὁ ἕνας τὸν ἄλλον, ὁ καθένας στὴ δική του μεριά τοῦ δρόμου. Ἐτσι λιγότερε ὁ δρόμος ἀπὸ τοὺς φούρνους γιὰ τὸ σπίτι. Οἱ ἀγελάδες πὺν ἔβροσαν στα-

ματοῦσαν καὶ κοιτάζαν καὶ μιὰ ἀγελάδα ἐρχόταν πρὸς τὸ μέρος μας, κουνοῦσε τὸ κεφάλι τῆς σάνα ἔλεγε: «Ναὶ θὰ σᾶς μάθω ἐγώ». Τότε πηδούσαμε στὸ χαντάκι μὲ ξεφωνητὰ — περήφανοι ὁμως γιὰ τὸ κατόρθωμά μας.

Μέσα στὰ οἰκόπεδα ἔκαναν ἀσκήσεις οἱ στρατιῶτες, πυροβολοῦσαν, ἔσκαβαν χαρακώματα καὶ γέμιζαν τὰ ὅπλα τοὺς. Ἄλλες φορὲς πάλι τὰ οἰκόπεδα γέμιζαν ἀπὸ σκηνές, καντίνες καὶ παραπήγματα, ἰδίως ὅταν γινόταν καμιά ἐπιθεώρηση· καὶ ὕστερα γέμιζε ὁ τόπος μὲ ἀδειους κάλυκες καὶ μπουνάλια. Στὶς σκηνές πὺν πουλοῦσαν ἀναψυκτικὰ συχνὰ κανεὶς εἶχε τὴν τύχη νὰ βρῇ καὶ κανένα νόμισμα.

Σ' αὐτὰ τὰ οἰκόπεδα μόνο μεγάλα γεγονότα συνέβαιναν. Ἐκεῖ ἐκτελέσθηκε ὁ Στρούεντζε καὶ ὁ κόμης Μπράντ. Οἱ διάφορες διηγήσεις βασάνιζαν τὴν φαντασία μου. Περνοῦσα κλεφτὰ στὴν τελευταία σειρὰ τῶν κτιρίων καὶ κρυφοκοίταζα μέσα ἀπὸ μιὰ τρύπα τοῦ φράχτη πρὸς τὸ ὕψωμα τοῦ οἰκοπέδου τῆς Ἀνατολικῆς Ἑνορίας πὺν εἶχε γίνεῖ ἡ ἐκτέλεση. Καὶ μιὰ μέρα ὁ ἀδελφός μου—ὕστερα ἀπὸ τρομερὰ παρακάλια μου—νόμισε ὅτι ἤμουν ἀρκετὰ μεγάλος γιὰ τέτοια πράγματα, καὶ μὲ πῆγε ἐκεῖ. Τὰ τέτοια πράγματα ἦταν ἡ ἐκτέλεση· καὶ ὅτι πάτησα τὸ πόδι μου σ' αὐτὸ τὸ ὕψωμα μοῦ ἔκανε τρομερὴ ἐντύπωση, τόσο πὺν νόμιζα πὺς ἤμουν ἐκεῖ τὴν ὥρα

τῆς ἐκτελέσεως. Τὸ ὕψωμα ἦταν πολὺ κοντὰ στὸ Βασιλικὸ Δρόμο· λίγο πὺν κάτω ἦταν ἕνας μεγάλος λάκκος τριγυρισμένος ἀπὸ ἕνα φράχτη· ἐκεῖ κάτω στὸ βάθος τοῦ λάκκου βρῖσκοταν ἀκόμη τὰ σώματά τοὺς, ἔτσι ἔλεγε ὁ ἀδελφός μου καὶ μ' ἀνέβαζε στὴν πλάτη του ἔτσι πὺν νὰ φτάνη ἡ μύτη μου στὴ ἄκρη τοῦ φράχτη καὶ νὰ μυρίζωμαι.

Ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά τοῦ δρόμου, λίγο πὺν κάτω στὸ οἰκόπεδο ἦταν μιὰ πελώρια λίμνη, πολὺ πὺν μεγάλη ἀπ' ὅλη τὴ θά-

λασσα! Γιὰ νὰ πάη κανεὶς κοντὰ ἔπρεπε νὰ ὑπερνικήσῃ μεγάλους κινδύνους, νὰ πολεμήσῃ μὲ ταύρους καὶ μὲ ἀφηνιασμένα ἄλογα, καὶ ἡ Ἱδία ἡ λίμνη ἦταν γεμάτη τέρατα! Τὰ παιδιὰ πὺν ἔβαλαν τὰ πόδια τοὺς στὸ νερὸ τῆς τὰ δάγκασαν βδέλλες καὶ τοὺς ρούφηξαν τὸ αἷμα! Καὶ στὴ μέση τοῦ νεροῦ ἦταν μιὰ ἀπατηλὴ πολὺ πολὺ βαθειὰ τρύπα πὺν ὁδηγοῦσε στὴν κόλαση. Καὶ ἔλεγαν γι' αὐτὴν ἱστορίες πὺν ἔκαναν ἕνα παιδί 4 χρονῶν ν' ἀνατριχιάσῃ. Πέρασε πολὺς καιρὸς ὥσπου νὰ τολμήσω νὰ ξερευνήσω αὐτὸ τὸ μέρος τοῦ κόσμου.

Μεγάλα πράγματα γίνονταν στὸ οἰκόπεδο! Κάποτε δὲν εἶχε ζῶα καὶ ὁ τόπος γέμιζε κόσμον· τότε ἔτρεχα στὸ σπίτι, ἐνῶ ἡ καρδιά μου κόντευε νὰ σπάσῃ, καὶ κρυβόμουν στὴ γωνιὰ ἀνάμεσα στὴ σόμπα καὶ στὴ σιφονιέρα τῆς μητέρας. Ἰσως οἱ ἐργάτες νὰ τὰ εἶχαν βάλει ἐκεῖνι δὰ τὴν ὥρα μὲ τὴν ἀστυνομία! Εἶχαν συγκρουσθῇ καὶ ἄλλοτε ὅπως μᾶς εἶπαν, τὸ πρᾶγμα εἶχε καταλήξῃ σὲ ἀληθινὴ μάχη ὅπου ἡ ἀστυνομία πὺν τὴν μισοῦσαμε τὶς ἔφαγε γερό: «Μὴν πᾶτε ἐκεῖ», παρακαλοῦσε ἡ μητέρα ὅταν γινόταν ἡ μάχη. Μὰ ὁ πατέρας καὶ ὁ θεῖος Ὅρτεμπεργκ γελοῦσαν καὶ πηγαينوῦσαν μὲ ἀγριεμένα μάτια.

Πραγματικὰ ἦταν ἐπικίνδυνη ὑπόθεση νὰ συχνάζῃ κανεὶς στὸ οἰκόπεδο. Οἱ ἀλῆτες δὲν φοβόνταν τίποτα! Κοιμόνταν στὸ χορτάρι ὅλη τὴν ἡμέρα μὲ τὸ

καπέλλο κατεβασμένο πάνω από το ένα μάτι ανάμεσα στα ζώα, που και τα πιδε μεγάλα παιδιά της συνοικίας τα φοβόντουσαν λίγο. Ο θεόρατος Κρίστιαν Νήλσεν, ο γυιός του γείτονά μας του οργανοπαίχτη, που η Μητέρα δεν μπορούσε να τον υποφέρει, γιατί πάντα στριφογύριζε μέσα στο σπίτι, έπαιρνε συχνά έναν ύπναιο εκεί στη λιακάδα και μία μέρα την ώρα που κοιμόταν, ένα άλλο που έτρεχε με καλπασμό πήδησε πάνω του ξεφυσώντας. Έγώ είδα τρομοκρατημένος αυτή τη σκηνή από το φράχτη ενώ ο ίδιος ούτε καν ξύπνησε. Από κείνη την ημέρα ήταν πια ο ήρωάς μας. Το θεωρούσαμε μεγάλη τιμή να καταδεχτεί να μιλήσει σε κανέναν και να πη: «Γεια σας παιδιά». Το να τον ξέρει κανείς όπως εγώ, ήταν μεγάλο πράγμα. Έμεις τα παιδιά τον άγγιζαμε όταν μπορούσαμε γιατί πιστεύαμε πως θα γινόμαστε και μες δυνατοί.

«Πούφ», έλεγε η μητέρα, σπουδαία δύναμη από έναν που δεν

κάνει για τίποτε». Πάντα της είχα εμπιστοσύνη. Δεν την πίστευα όμως πια τυφλά και στο κάτω-κάτω υπήρχαν και πράγματα που οι γυναίκες δεν μπορούσαν να τα καταλάβουν.

Καλά θα ήταν να αποκοιτούσα λίγη περισσότερη δύναμη, γιατί είχα πάρα πολύ λίγη, και η ζωή ήταν όλο δυσκολίες και κινδύνους. Είχα να κάνω με καυατζιδικά παιδιά, πλήθος όλόκληρο, που έπρεπε να προσέχη κανείς πάρα πολύ να μην πατήση το πόδι του στη συνοικία τους, εκτός μόνο αν είχε συνοδεία όλόκληρη από άλλα παιδιά μαζί του. Το καλοκαίρι υπήρχαν πολλά ζώα στα οικόπεδα και κάποτε ξέφευγαν και έμπαιναν στα σπίτια. Και το χειμώνα είχαμε την απέραντη έκταση του οικοπέδου ή μητέρα μας μιλούσε για μικρά παιδιά που είχαν χάσει το δρόμο τους και δεν ξαναγύριζαν ποτέ. Και ύστερα έρχονταν η σειρά της αστυνομίας. Και πίσω απ' όλα αυτά το αναπόφευκτο ξύλο του πατέρα αν το μάθαινε.

Τα άρθρα που δημοσιεύονται στην «Εκλογή» με την άδεια των δικαιούχων εκφράζουν τις υπεύθυνες απόψεις των συγγραφέων. Απαγορεύεται η αναδημοσίευση κάθε άρθρου ή εικόνας χωρίς την άδεια των συγγραφέων και των εκδοτών.

Η «Εκλογή» πωλείται σε όλα τα βιβλιοπωλεία και τα περίπτερα. Κυκλοφορεί κάθε μήνα με 132 εικονογραφημένες σελίδες. Αγοράζετε την «Εκλογή» σας από τον Βιβλιοπώλη σας ή από το «Πρακτορείον Εφημερίδων Αθηναϊκού Τύπου», Σωκράτους 43, και στις παρχίες από τα γραφεία του ίδιου Πρακτορείου.

«ΕΔΩ ΛΟΝΔΙΝΟΝ!»

ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΣ ΑΚΡΟΑΤΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΥΠΗΡΕΣΙΑΣ Β.Β.Σ.

Η Έλληνική Υπηρεσία του Β.Β.Σ. αισθάνεται δικαιολογημένη υπεργηφάνεια και ικανοποίηση για τα αποτελέσματα του διαγωνισμού της. Σκοπός του διαγωνισμού ήταν να δείξει τη γνώμη των ακροατών για τις ελληνικές εκπομπές του Λονδίνου, κι όπως δείχνουν οι αριθμοί που παραθέτουμε, η επιτυχία του διαγωνισμού ξεπέρασε κάθε προσδοκία. Στον διαγωνισμό πήραν μέρος 1965 ακροατές, οι 1633 από την Ελλάδα, οι λοιποί από το Ξεωτερικό.

Αθήναι και Πειραιεύς	814	Επτάνησος	75
Μακεδονία	206	Νήσοι Αιγαίου	68
Στερεά Έλλάς	104	Δωδεκάνησος	23
Πελοπόννησος	103	Θράκη	21
Θεσσαλία	81	Ηπειρος	12
Κρήτη	80	Στρατός	14
		Εμπ. Ναυτικών	32

Από το Ξεωτερικό:

Κύπρος	67	Ευρώπη	104
Αίγυπτος	65	Αφρική	50
Ασία και Αυστραλία		46	

Το έργο της Κριτικής Επιτροπής λοιπόν, δεν ήταν διόλου εύκολο. Η εκλογή των καλύτερων εκθέσεων παρουσίαζε τόσες δυσχέρειες που το BBC αναγκάστηκε να αξιολογήσει τον αρχικό αριθμό βραβείων. Κι έτσι, όπως αναγγέλθηκε την πρώτη εβδομάδα του Σεπτεμβρίου, έξι εκθέσεις έπληραν πρώτο βραβείο—από ένα ραδιόφωνο, 21 δεύτερο βραβείο—σερβίτιο μαχαιροπήρουνα, ηλεκτρικά σίδερα και δίσκους γραμμοφώνου, 34 τρίτο βραβείο—βιβλία, και 104 τέταρτο βραβείο—βιβλία μικρότερης αξίας. Τα βραβεία θα σταλούν λίγο πριν ή μετά το Νέο Έτος. Το πιο αξιοσημείωτο όμως γεγονός που προέκυψε από τον διαγωνισμό δεν είναι ο αριθμός των διαγωνισθέντων ή των βραβευσθέντων, αλλά μάλλον η φιλική και ειλικρινής, αλλά και αμείλικτη κριτική που έκαναν οι διαγωνισθέντες. Το πνεύμα αυτό είναι αναμφισβήτητη απόδειξη των άριστων σχέσεων που υπάρχουν μεταξύ της Έλληνικής Υπηρεσίας του ΒΒ.Σ. και των ακροατών της.

ΣΥΝΔΡΟΜΗ

Ἑκλογῆς

Όνομα

Εἰσὸν

Πόλις

Διεύθυνσις

ΕΞΑΜΗΝΟΣ

ΔΡΧ.

10.000

ΕΤΗΣΙΑ

ΔΡΧ.

20.000

Συμπληρώσατε μὲ κεφαλαῖα γράμματα καὶ καθαρά τὸ ὄνομα-
τεπώνυμόν σας καὶ τὴν διεύθυνσίν σας καὶ διαγράψατε τὸ τε-
τράγωνον τὸ ὁποῖον δὲν σᾶς ἐνδιαφέρει.

Ἀποστέλλετε, παρακαλοῦμεν, διὰ ταχυδρομικῆς ἐπιταγῆς
τὸ ποσὸν τῆς συνδρομῆς σας, ἑξαμήνου ἢ ἐτησίως, εἰς τὸ Πρα-
κτορεῖον Ἑφημερίδων Ἀθηναϊκοῦ Τύπου, Σωκράτους 43,
Ἀθῆναι, μετὰ τοῦ παρόντος δελτίου καὶ θὰ λαμβάνετε τακτι-
κὰ τὴν ΕΚΛΟΓΗ εἰς τὸ σπῆτι σας. Τὸ καλύτερον δῶρον διὰ
τοὺς φίλους σας εἶναι μιὰ συνδρομὴ τῆς ΕΚΛΟΓΗΣ, τοῦ πε-
ριοδικοῦ πού σᾶς κατατοπίζει εἰς τὰ διεθνή ζητήματα.

Τὰ γράμματα τῶν ἀναγνωστῶν μας

Οἱ φίλοι μας ἀπὸ τὴν

Ὀλλανδία

Ὁταν ἐδιάβασα στὴν Ὀλλανδικὴ «E-
cho» ὅτι ὑπάρχει καὶ ἡ «Ἑκλογὴ» ἀ-
ποφάσισα νὰ γράψω στὴ σύνταξη τοῦ
περιοδικοῦ σας. Εἶμαι φιλοτελιστὴς καὶ
προτιμῶ νὰ μὴν ἀγοράζω γραμματόσημα
ἀλλὰ νὰ τ' ἀναζητῶ ὅπουδήποτε, καὶ νὰ
τ' ἀνταλλάσσω.

Ἐκτός ὅμως ἀπ' αὐτό, μοῦ ἄρесе νὰ
γράψω σὲ μίαν ἄλλη γλώσσα ἐκτός ἀπὸ
τὰ Ὀλλανδικὰ. Βεβαίως δὲν μπορῶ νὰ
γράψω Ἑλληνικά, ἀλλὰ θὰ ἐπιθυμοῦσα
ν' ἀλληλογραφήσω μ' ἕναν Ἑλληνα φίλο
πού νὰ γνωρίζῃ Ἀγγλικά, πρῶτα γιὰ
νὰ συγκεντρώσω μερικὰ γραμματόσημα
τῆς χώρας σας καὶ ἄλλων γειτονικῶν
σας χωρῶν, καὶ δεύτερο γιὰ νὰ γνωρίσω
τὸν τρόπο τῆς Ἑλληνικῆς ζωῆς, τῆς συ-
νῆθειάς σας καὶ τὴν χώρα σας.

Θὰ σᾶς εἶμαι λοιπὸν ἐδγνώμων ἐάν θε-
θήσετε νὰ μὲ βοηθήσετε νὰ βρῶ ἕναν
Ἑλληνα φίλο, πού νὰ εἶναι ἐπίσης φιλο-
τελιστὴς καὶ πού νὰ ἐπιθυμῇ ν' ἀλληλο-
γραφῇ μ' ἕναν Ὀλλανδό.

Σᾶς εὐχαριστῶ θερμὰ καὶ περιμένον-
τας ἀπάντησή σας σᾶς στέλνω τοὺς χαι-
ρετισμούς μου.

D. HEINIS

P. Y. Troelstraan 11 b
Zaandam—Holland

Ἐλπίζωμὲν ὅτι γρήγορα δ' Ὀλλανδὸς φίλος
μας θὰ πᾶρῃ ἀπάντησιν στὸ φιλικό του
γράμμα.

Ἀγαπητοὶ φίλοι,

Πρὶν ἀπὸ λίγες μέρες ἔλαβα μὲ χαρὰ
τὴν ἐπιστολή σας μὲ τὴν πληροφορίαν
ὅτι μοῦ στέλνατε τὴν «Ἑκλογὴ» τοῦ
Σεπτεμβρίου πού δημοσιεύσατε τὸ σκί-
τσό μου.

Ἰσως νὰ σᾶς ἐξέπληξε ἡ μεγάλη μου
ἐπιθυμία νὰ πάρω τὴν «Ἑκλογὴ» μὲ τὸ
σκίτσό μου. Εἶμαι ὅμως 15 ἐτῶν καὶ θά-
λω νὰ γίνω ζωγράφος καὶ εἰκονογρά-
φος. Ἐλπίζω νὰ δικαιολογήσετε τώρα
τὸ ἐνδιαφέρον μου. Ἐλαβα πολλὰ γράμ-
ματα ἀπὸ κορίτσια καὶ ἀπὸ ἀγόρια.

Θ' ἀλληλογραφήσω μόνο μὲ δύο. Ἀυτοὺς
μαὶ. ἀλλὰ δὲν μπορῶ νὰ γράψω σὲ ὅλους.
Εἶμαι πολὺ ἐτυχής γιὰ τοὺς δύο κα-
λοὺς μου φίλους, καὶ σᾶς εὐχαριστῶ χί-
λιες φορές γι' αὐτό.

Rudi van Dantsig, Ὀλλανδία
(βλ. «Ἑκλογὴ» 9/1948)

Περισσότερη φιλολογία

Θὰ εἶναι νὰ πῶ ὅτι ἡ «Ἑκλογὴ» θὰ ἦ-
ταν πῶς εὐπρόσδεκτη ἀπὸ ὅλα τὰ
στρώματα τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ, ἐάν κα-
τεγίνετο καὶ μὲ θέματα λογοτεχνικά, φι-
λολογικά γύρω ἀπὸ τὴν ἐγχώρια καὶ
ἐξὴν τέχνη.

Ἐπίσης θὰ τοιμῶσω νὰ διατυπώσω
ἄλλη γνώμην νὰ καταγίνῃ καὶ μὲ τὴν
δημοσίευσιν ὁρισμένων ἀρθρῶν ἀπὸ τὴν
ἀγροτικὴν ζωὴν—σὲ γλώσσα ἀπλή—γιὰ
νὰ γίνεταί ἔτσι ἀντιληπτὴ καὶ ἀπὸ τὸν
ἀγροτικό μας πληθυσμό, πού εἶναι τὸ
λαϊκό στοιχεῖο τῆς χώρας μας.

Στρατ. ΓΡ. ΜΠ.

Συμφωνῶ μ' ἄλλους ἀναγνώστες γιὰ
τὴ δημοσίευσιν περισσοτέρων ἀρθρῶν
φιλολογικῶν. Πρέπει νὰ μᾶς δώσῃς πα-
ρισσότερες φιλολογικὰς ἀρθρῶν σου
ποῦναι γέμιστα ἀριθμοὺς καὶ νοῦμερα,
προσθέσεις, ἀφαιρέσεις, πολλαπλασια-
σμούς καὶ διαιρέσεις—μὴδὲν εἰς τὸ πη-
λίκον—λογαριασμούς κι ὀπολογισμούς.
Νομίζω θὰ ἦταν καλὰ νὰ μᾶς ἔδινες
ἐκλεκτὰς σελίδας νεοελληνικῶν λογοτεχνῶν
καθὼς καὶ τὴν ἱστορίαν τῆς νεοελληνικῆς
ποίησης καὶ λογοτεχνίας. Σὰ κάθε τεύ-
χος ἕναν ἀπὸ τοὺς κορυφαίους ποιητὰς,
μὲ ἀρθρὰ καὶ διαλεχτὰ ἀποσπάσματα
—ἐργασία σοβαρὴ, συστηματικὴ (καὶ δύ-
σκολη)—Νομίζω μέσα στοὺς συναγέρτας
σου ἔχεις ἀνθρώπους ἀξίους γι' αὐτό.

Α. Β. Γ., Πύργος Ἑλλάδας

Μιὰ κριτικὴ

Ἡ ὅλη βέβαια τοῦ περιοδικοῦ σας εἶναι
προσεκτικὰ διαλεγμένη καὶ κάθεται
πού δημοσιεύεται φέρει ὑπεύθυνες καὶ
ἀναγνωριστέες ὑπογραφάς.

Μὲ τὴ διαφορὰ ὅμως, πὼς ὅτι κι ἂν
δημοσιεύετε εἶναι μονόπλευρο καὶ ἀπο-
κλειστικὰ παρμένο ἀπὸ ἔργα ἀγγλολο-
γῶνων ἢ ἀπὸ συγγραφὰς τῶν δυτικῶν
λεγομένων δυνάμεων καὶ ἀγνοοῦτε τε-
λείως τὴν πνευματικὴ καὶ ἐπιστημονικὴ
κίνησιν τῶν ἄλλων λαῶν.

Δὲν εἶδα ποτὲ ἔργα σλάβων, μαύρων
ἢ κιτρινῶν. Στὸ τελευταῖο φύλλο σας,
ἔχετε σελίδας δοσμένες στὸ Ἑδιμβούργο
πού κάλλιστα μπορούσαν νὰ περικοποῦν
καὶ στὴ θέση τους νὰ μῆθ' ἴποτε ἄλλο
παρμένο ἀπὸ τοὺς λαοὺς τῆς Ἀπὸ Ἀνα-
τολῆς γραμμένο ἀπὸ ἰδίους.

Σ. Σ. Πειραιεύς

Οι άγνωστοί μας θα πρέπει να έχουν όλη την όλη τους όλη πάντα φροντίζουμε τα άρ-
θρα που δημοσιεύουμε να προέρχονται από
δύο τα δυνατόν περισσότερες χώρες του κό-
σμου. Αυτό όμως δεν είναι τόσο εύκολο γιατί
ο τύπος πολλών χωρών δεν είναι πάντα προ-
σιτάς όπως ξέρουμε όλοι μας. Γι' αυτό αρ-
θρα γραμμένα από Σλάβους, Μαύρους ή Κί-
τρινους δημοσιεύονται πιο σπάνια, όχι όμως
και ποτέ. Σας αναφέρουμε παρόμοια άρθρα
του φρενιτού τόμου: «Φιλοσοφία της Σινι-
κής Αρχιτεκτονικής» του Κινέζου Charles
Tchen (1/1948), «Η Ρωσία πληρώνει σύμ-
φωνα με την απόδοση» από το Ρωσικό «Μο-
λοδοί Bolshevik» (2/48) «Μανδρίνι οι αναλ-
φάβητοι» του Ίνδου Dr. Ananda Coom-
araswamy (3/1948), «Τίγρη» του Ίνδου S.
Raja Rafnam και «Ένα Ιάπωνας δια-
μαρτύρεται» του Ιάπωνά Taro Yashima
(4/1948), «Εκφυλισμός της αστικής τέχνης»
από το Ρωσικό «Bolshevik» (6/1948), «Ανή-
κω σε δύο κόσμους» του μαύρου Walter
White (6/1948), «Ο Ιμπεριαλιστικός μύθος»
του Ρώσου καθ. Byelodukhovsky (9/1948),
«Τεχνική και η ζωή του ανθρώπου» του Ιν-
δου S. Siddheswaranand.
Και στον τόμο του 1947, στα τεύχη 2, 3, 4,
5, 6, 8, 9 υπάρχουν άρθρα Ρώσων, Ίνδων,
και Αφρικανών. Και η προσπάθεια μας εξα-
κολουθεί.

Σ' αν φαντακός άναγνώστης της «ΕΣΟ»
σας γράφω ότι υπάρχουν τρία θέ-
ματα κοινού ενδιαφέροντος με τα όποια
θα ήθελα να ασχοληθίτε στο περιοδικό
σας: Σε ποιο σημείο έχουν φτάσει οι
επιστημονικές έρευνες, σχετικά με την
κυκλοφορία στην στρατόσφαιρα; Ποιές
ανάκαλύψεις πραγματοποιήθηκαν στην
Αμερική χάρις στο νέο γιγαντιαίο τη-
λεσκόπιο; Τι ανακαλύψεις έγιναν με το
νέο ηλεκτρονικό μικροσκόπιο; Έχω την
πεποίθηση ότι η στροφή της προσοχής
των ανθρώπων σε κάτι πιο ευρύ από τον
μικροσκοπικό μας κόσμο θα προσφέρει
πολλά στην ανθρώπινη πρόοδο. Θα έπρό-
τεινα την ίδρυση ενός παγκοσμίου Ίν-
στιτούτου για την μελέτη και πραγμα-
τοποίηση των διαπλανητικών ταξιδιών,
όπου κάθε έθνος θα συνεισφέρει ανάλογα
με τις οικονομικές του δυνατότητες. Μου
φαίνεται ότι η μελέτη αυτή είναι ένα
από τα πιο σπουδαία ζητήματα της ημέ-
ρας πάνω στον πλανήτη μας που έχει
γίνει τόσο τρομερά μικρός και ανεπαρ-
κής και αυτό θα προσέφερε μίαν διέξοδο
στον άνθρωπο και θα αποσπούσε την
προσοχή τους από τις γελοίες σύγχρονες
διαμάχες που θλιβούν το ανθρώπινο

M. B., Torino, Italia

Στην άκρατική μου τώρα ζωή, όπου
ο χρόνος της μελέτης είναι περιορι-
σμένος, μου μένει ίσως ο μόνος
σύντροφος
Παρακαλώ, τώρα τελευταία τη στη-

λη που άνοιξε από τα γράμματα των
άναγνωστών σου. Βλέπω τις διαφορές
άντιλήψως για τα άρθρα που πράτει να
δημοσιεύσεις.

Νά τα άρθρα που μου άρξουν κυρί-
ως, το άρθρο σου στο τεύχος του Αυγού-
στου «Εύρωπη», Αμερική, Δόσις του Sieg-
fried. Μπορείς να τα κάνεις περισσότερα;

Στρατ. Σ. Α.

Διαβάσω το περιοδικό «Echo» από το
πρώτο του τεύχος, το έκτιμώ πολύ
και διαβάζοντάς το κερδίζω πολλά. Όσο
τόσο όμολογώ ότι δεν έγκρινω καθόλου
αυτή τη φήμη της άμεροληψίας που
επιδιώκετε συνήθως. Θέλω εξ άλλου να
προσθέσω ότι έχω την γνώμη ότι δεν ύ-
πάρχει πουθενά δημοσίευμα άπολυτα ά-
μεροληπτο, ότι δεν ύπάρξε ποτέ τίποτα
τέτοιο, ούτε θα ύπάρξει. Η άμεροληψία
είναι μύθος κατωμένος για τους άφε-
λεις. Η άπολυτή άμεροληψία θα ήταν το
άπολυτο χάος.

Στην πραγματικότητα μου φαίνεται
ότι το περιοδικό σας έχει τάσεις σοσια-
λιστικές ή τουλάχιστον τάσεις σοσιαλι-
στικοποίησης. Θα άρκομαι για να πει-
σθώ καθώς γι' αυτό να διαβάσω το άρ-
θρο το σχετικό με τις Κοινωνικές Άσφα-
λίσεις στην Μεγ. Βρετανία, («Εκλογή»,
6/1948) που είναι ύπερβολικά έκτεταμένο
και είναι προλογισμένο με μίαν έκθεση
που έκδηλώνει μία φανερά συμπάθεια για
το περίφημο Σχέδιο Μπέρκιτ. Αυτό το
σχέδιο μου φαίνεται αρκετά παράλογο
άφου δεν μπορώ να διακρίνω το μεγάλο
όφελος που ύπάρχει στο να περάσει κα-
νείς τεράστια χρηματικά ποσά από την
τσέπη των φορολογουμένων στα ταμεία
του Κράτους ύπό μορφήν φόρων και έλο-
φορών, και στο να ξαναμοιράσει κατόπι
αυτά τα ίδια ποσά στους φορολογουμέ-
νους ύπό μορφήν Άσφαλίσεων. Το σχέ-
διο αυτό είναι καθαρά σοσιαλιστικό και
γνωρίζοντας το ενδιαφέρον σας για την
άντικειμενικότητα μου κάνει έκπληξη
που το ύποστηρίζετε τόσο άνεπιφύλακτα.

Ύπάρχει ένας τίτλος μέσα σ' αυτό το
άρθρο που μου έκαμε ιδιαίτερη εντύπω-
ση «Άσφάλις έφ' όρου ζωής». Εδώ ύ-
πάρχουν καθαρά τα ίχνη αυτού του νέου
σοσιαλισμού που κυριαρχεί στην άποχή
μας. Το παντοδύναμο Κράτος κανονίζει
τη ζωή μας σ' όλες της, τις λεπτομέρειες
και σε όλες τις ώρες της ημέρας από
την άποχή της κησέως μέχρι του θανά-
του. Ένα σύστημα με τέτοιες προοπτι-
κές δεν μπορεί παρά να καταλήξει στον
ολοκληρωτισμό. Γιατί, τί άλλο είναι βέ-
βαια ο ολοκληρωτισμός παρά η τελεία
απορρόφηση του ατόμου από το Κράτος.
Βαδίζουμε προς αυτόν άσυναίσθητα
ίσως, αλλά το ίδιο σταθερά με τους έ-
παναστάτες. Δεν έχει σημασία εάν ύπά-
ρχη «έξελισσόμενος δυναμισμός» ή έπα-
νάσταση άφου το αποτέλεσμα είναι το
ίδιο.

I. A., Τουλούζη-Γαλλία

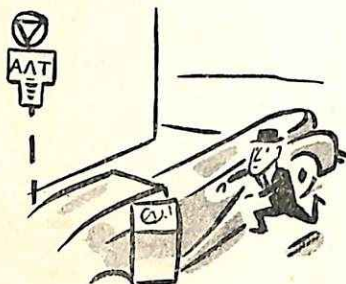
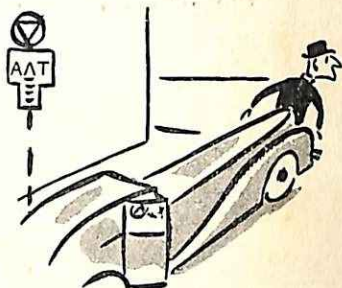
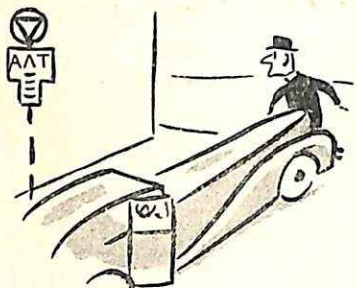
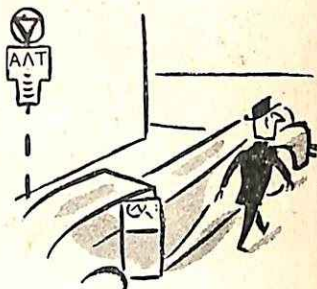
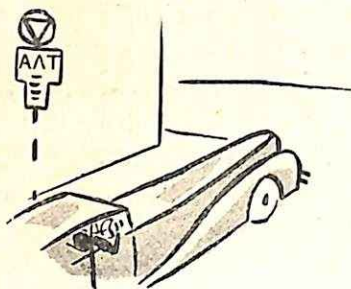
Λ την άποχή μας, όπου ο ρυθμός της ζωής
ξεπέρασε καθeti που θα μπορούσε να
φανταστεί άνθρωπος εδώ και τριάντα
χρόνια, σε τούτη την άποχή όπου το άεροπλάνο
και το ραδιόφωνο έχουν έκμηδενίσει τις άποστά-
σεις κ' έχουν φέρει πολύ κοντά τη μιά ήπειρο
στην άλλη, ήταν άνάγκη να βρεθίη και μιά νέα
μορφή τύπου — προπάντων περιοδικού τύπου —
που να ικανοποιεί τη σύγχρονη δίψα «οίκουμε-
νικών», θα μπορούσα να πώ, γνώσεων, δοσμέ-
νων μ' έναν τρόπο σύντομο, γλαφυρό και ποι-
κίλο. Την καινούργια αυτή μορφή περιοδικού, την
τόσο σύγχρονη, την επέτνεξε άριστα η ΕΚΛΟΓΗ,
έτσι που θα ήθελα να χρησιμοποιούσα την πιο
ζωντανή παρομοίωση για να την άπεικονίσω.
Παίρνεις στα χέρια σου ένα οποιοδήποτε τεύχος
της ΕΚΛΟΓΗΣ κ' αίσθάνεσαι κατιθερμό, κα-
τιτι παλλόμενο ακόμα από τη ζωή των διαφορε-
τικών ανθρώπων φωνών που άκους, παίρνεις
το τεύχος και βιάζεσαι να το ξεφυλλίσεις όλο-
κληρο, να το κάμεις δικό σου όλοκληρο, άμέσως.

Κι άνάμεσα στις τόσες φωνές, με τί συγκί-
νηση ξεχωρίζεις την ελληνική φωνή, έτσι που σε
κάνει να συνειδητοποιήσεις τη συμμετοχή του τό-
που σου στην παγκόσμια ροή «προς τα πρόσω».

Κάνω μίαν εύχή, ν' άκούγεται όλο και παρα-
πάνω.

ΘΑΝΑΣΗΣ ΠΕΤΣΑΛΗΣ

ΕΥΣΥΝΕΙΔΗΣΙΑ

(Αναδημοσιεύεται με την άδεια των ιδιοκτητών του περιοδικού «Punch», Λονδίνο)